

Preiļu muižas kompleksa un parka attīstības koncepcija

Preiļu novada dome
Attīstības daļa
Raiņa bulvāris 19,
Preiļi, LV - 5301

Tālrunis: 65322766
dome@preili.lv
www.preili.lv

Senatnes šarms un romantika..

2018

SATURS

levads - 3

1. Konceptijas pamatojums – mērķi, uzdevumi un atslēgvārdi - 6
2. Pašvaldības realizētie un aktivizētie pasākumi Preiļu muižas kompleksa un parka saglabāšanā, atjaunošanā un attīstībā - 10
3. Preiļu novada vēsture, mūsdienas un kultūras mantojuma vispārīgs raksturojums - 18
4. Preiļu muižas kompleksa un parka izpēte – vadlīnijas un risinājumi - 22
 - 4.1. Nozīmīguma identifikācija novada un pilsētas mērogā - 22
 - 4.2. Vēsturiskā attīstība - 28
 - 4.2.1. Muižas kompleksa vēsturiskais apskats - 34
 - 4.2.2. Parka vēsture - 43
 - 4.2.3. Vēsturiskā un esošā muižas ēku un parka struktūra, salīdzinājums - 53
 - 4.2.4. Arhitektūras mazās formas - 60
 - 4.3. Parka dabas mantojuma un daudzveidības izpēte - 63
 - 4.3.1. Sugas un biotopi - 63
 - 4.3.2. Parka zaļās struktūras problēmas un iespējamie risinājumi - 70
 - 4.4. Parka zonējums - 72
 - 4.5. Parka ainavas struktūras analīze, risinājumi un apsaimniekošanas vadlīnijas - 74
 - 4.5.1. Parka dabas infrastruktūra - 75
 - 4.5.2. Ainavu telpas analīze - 76
 - 4.5.3. Parka telpas skata perspektīvas un skatu laukumi – 80
 - 4.5.4. Parka horizontālā struktūra - 91
 - 4.5.5. Parka vertikālā struktūra - 108
 - 4.5.6. Parka teritorijas apsaimniekošanas vadlīnijas - 137
5. Preiļu muižas kompleksa un parka attīstības priekšlikumi - 145
 - 5.1. Pētījuma aptaujas apkopojums un iedzīvotāju priekšlikumu analīze - 146
 - 5.2. Parka teritorijā organizēto publisko pasākumu un aktivitāšu analīze un priekšlikumi - 149
 - 5.3. Parka attīstības vīzija - 155

Secinājumi - 157

Izmantotā informācija - 158

Pielikumi - 160

IEVADS

Preiļu muižas kompleksa un parka izpētes un attīstības koncepcijas izstrāde tika uzsākta pēc Preiļu novada domes Attīstības daļas iniciatīvas un pieaicināto speciālistu sanāksmes par Preiļu muižas kompleksa un parka potenciālo attīstību 2018.gada 25.janvārī, bet pabeigta un apstiprināta ar Preiļu novada domes 2019.gada 31. janvāra lēmumu Nr.1, 19§

Preiļu muižas komplekss un parks ietver visu parka 41,2 ha platību ar esošajiem labiekārtojuma elementiem, vēsturiskās ēkas un mazās arhitektūras formas. Attīstības koncepcijā tiek apzināta vēsturiskā un esošā situācija, sniegti priekšlikumi un vadlīnijas parka teritorijas labiekārtošanai, publiski pieejamo piedāvājumu pilnveidošanai un attīstībai, organiski iekļaujot vēsturiskās celtnes – ar mērķi uzlabot sabiedrības atpūtas un rekreācijas vietu un vidi. Vēsturisko celtnu perspektīvā izmantošana pēc mērķiem netiek skatīta.

Koncepcijas izstrādi vadīja:

Sanda Čingule – Vinogradova, Dr.oec (Mg.MBA, Bc.Sc.soc.) Preiļu novada domes Attīstības daļas Preiļu muižas kompleksa un parka projektu vadītāja

Koncepcijas izstrādē piedalījās:

- Maruta Plivda - Preiļu novada domes priekšsēdētāja; Juris Želvis - priekšsēdētājas vietnieks;
- Elīta Jermolajeva, Dr.oec., Preiļu novada domes Attīstības daļas vadītāja;
- Sanita Melko, Līga Upeniece - Preiļu novada domes Attīstības daļas projektu vadītājas;
- Ineta Liepniece - Preiļu novada domes Attīstības daļas Uzņēmējdarbības konsultante;
- Tekla Bekeša - Preiļu Vēstures un lietišķās mākslas muzeja vadītāja, Vadims Maksimovs – speciālists (līdz 05.10.2018.);
- Iveta Šņepste - Preiļu novada Tūrisma informācijas centra vadītāja, Inese Martinkus, Irēna Kjarkuža – tūrisma informācijas konsultantes;
- Andrejs Anins - Preiļu novada būvvaldes vadītājs, Agnija Pastare - arhitekte;
- Zenta Igoļniece - SIA "Preiļu saimnieks" Labiekārtošanas un apzaļumošanas daļas vadītāja, Zinaīda Adamoviča - dārzniece;
- Inese Anina - Preiļu novada domes noformēšanas māksliniece;
- Andrejs Jermolajevs - Preiļu novada domes Tehniskās daļas vecākais kontrolieris (līdz 22.10.2018.);
- Vita Bizaita – Preiļu novada domes Nekustamā īpašuma daļas vadītāja;
- Leonīds Valdonis – Preiļu novada Bērnu un Jauniešu sporta skolas speciālists

Koncepcijas izstrādes laikā tika organizētas vairākas sanāksmes ar Preiļu novada domes vadību, iesaistītajiem speciālistiem un interesentiem, kā arī notikušas dažādas **aktivitātes Preiļu parka izpētē:**

- 25.01.2018. Preiļu novada domes Attīstības daļas (tālāk tekstā – Attīstības daļa) organizētā pašvaldības speciālistu un pieaicināto interesentu sanāksme ar mērķi aktualizēt Preiļu muižas kompleksa un parka attīstības koncepcijas izstrādes uzsākšanu (protokols Nr.1).
- 02.02.2018. pēc Attīstības daļas iniciatīvas pašvaldībā viesojās Latvijas Lauksaimniecības universitātes Vides un būvzinātņu fakultātes dekāne prof. Daiga Zigmunde, docente Una Īle un Ainavas arhitektūras plānošanas 3. kursa studējošie, lai vienotos par topošo ainavu arhitektu iesaisti koncepcijas izstrādē, sniedzot savas idejas parka attīstībai. Tālākajā sadarbībā tika iesaistīti vairāki LLU pasniedzēji gan no Vides un būvzinātņu, gan arī citām fakultātēm.
- 14.02.2018. Attīstības daļas organizētā pašvaldības un pieaicināto speciālistu sanāksme par Preiļu muižas kompleksa un parka attīstības koncepciju, kurā nolemts organizēt iedzīvotāju un parka

- apmeklētāju aptauju par Preiļu parku (atbildīgā par aptaujas anketas izstrādi S.Čingule-Vinogradova, protokols Nr.2).
- 09.03.2018. parakstīts sadarbības līgums starp Latvijas Lauksaimniecības Universitāti un Preiļu novada domi uzņēmējdarbības, izglītības, zinātnes un pētniecības saskaņotai attīstībai. Tas paredz arī LLU Vides un būvzinātņu fakultātes mācībspēku un ainavu arhitektūras studējošo piedalīšanos Preiļu parka turpmākās izmantošanas vīzijas izstrādāšanā.
 - 01.03.- 09.04.2018. iedzīvotāju un parka apmeklētāju aptauja par Preiļu muižas kompleksa un parka aktuālajiem jautājumiem, aktivitātēm un attīstību nākotnē. Aptaujas rezultāti publicēti Preiļu novada informatīvajā izdevumā "Preiļu Novada Vēstis" un interneta vietnes mājas lapā www.preili.lv.
 - 03.04.2018. Attīstības daļas organizētā tikšanās ar Māri Upenieku (reklāmas speciālists, pasaules apceļotājs, www.katurir.lv) par Preiļu novada un tai skaitā parka nākotnes attīstības jautājumiem, "prāta vētras", iespēju, ideju un kontaktu izveide.
 - 05.04.2018. Preiļu parka apmeklējums, lai konstatētu nepieciešamos uzlabojumus, pārrunātu veicamos kopšanas darbus un citas aktivitātes, izskatītu iedzīvotāju vēlmes (pēc aptaujas datiem) un rastu praktiskus risinājumus. Grupas vadītāja S.Čingule-Vinogradova, piedalījās Z.Igolniece, Z.Adamoviča, A. Anins, A.Vaivode, pilsētas I.Anina, I.Šņepste un I.Martinkus.
 - 25.04.2018. speciālistu tikšanās - parka apmeklētāju aptaujas rezultātu prezentētācija, parka celiņu atjaunošanas prioritāšu noteikšana (saistībā ar dalību projektos), informācija par dižkoku jautājumu u.c. (protokols Nr.3).
 - 16.05.2018. pieredzes apmaiņas brauciens uz Lūznavas muižu. Jautājumi par muižas atjaunošanas procesu, grūtībām un to risinājumiem, esošā darbība pēc muižas renovācijas un atklāšanas apmeklētājiem, darbības organizācija, ideju radīšana, komandas veidošana, sadarbības veidošana nacionālajā un starptautiskajā līmenī utt. Grupas vadītāja S.Čingule-Vinogradova, piedalījās T.Bekeša, V.Maksimovs, I.Šņepste, Z.Igolniece, Z.Adamoviča, I.Anina.
 - 25.05.2018. Jelgavā LLU Vides un Būvzinātņu fakultātes Ainavu un plānošanas katedras studējošo kursa darbu prezentācijas par Preiļu parka teritorijas attīstības iespējām - parka teritorija nosacīti tika sadalīta 8 zonās, un studējošie katrai zonai piedāvāja 2 attīstības priekšlikumus. Pieņemts lēmums visus 16 priekšlikumus nodot publiskajam sabiedrības izvērtējumam Preiļos augusta mēnesī.
 - 31.05.2018. Preiļu novada domes deputātu ikgadējā ekskursija pa Preiļu parku, kuras ietvaros S.Čingule - Vinogradova iepazīstināja deputātus ar aptaujas rezultātiem, un tika pārrunāti dažādi ar parka attīstību saistīti jautājumi.
 - 14.06.2018. S.Vinogradovas-Čingules tikšanās ar Preiļu novada Bērnu un jauniešu sporta skolas pārstāvi Leonīdu Valdoni (parka slēpošanas un nūjošanas trases uzraugs, sporta pasākumu organizators) par sporta aktivitāšu iekļaušanu Preiļu parka attīstības koncepcijā.
 - 12.07.-13.07.2018. pēc S.Čingules-Vinogradovas iniciatīvas organizētā parka dižkoku apsekošana un uzmērīšana, koordināšu noteikšana, apkārtmēra un augstuma mērījumu veikšana un individuālā koka pases izstrādes izvērtējums dabā (darbus veica SIA "Labiekoki" arboristi).
 - 17.08.-19.08.2018. Preiļu pilsētas svētku ietvaros prezentēti LLU Vides un Būvzinātņu fakultātes Ainavu un plānošanas katedras studējošo kursa darbi par Preiļu parka teritorijas attīstības iespējām (uz izdrukātām planšetēm) ar iedzīvotāju un viesu iespēju nobalsot par kādu no priekšlikumiem. 20.08.-28.09. darbu izstāde bija pieejama Preiļu galvenajā bibliotēkā. Balsošanas rezultāti apkopoti un publicēti pašvaldības interneta vietnes mājas lapā: www.preili.lv.
 - 26.09.2018. visas parka teritorijas apsekošana, esošās situācijas izvērtējums un diskusijas par plānoto informatīvo stendu, norāžu, labiekārtošanas objektu, mazās arhitektūras formu, potenciālo skatu laukumu, jauno taku un pastaigu laipu vietu izvietojumu parkā. Pārrunātas un fiksētas labiekārtojumu elementu un darbu teritorijas. Grupas vadītāja S.Čingule-Vinogradova, piedalījās A.Anins, A.Pastare un I.Anina.
 - 26.10.2018. klātienē parka teritoriju apmeklēja ainavu arhitekts I.M.Janelis lai veiktu parka teritorijas esošās situācijas vispārējo apsekošanu, paveikto labiekārtojuma un kopšanas darbu novērtēšanu, esošā izstrādātā tehniskā projekta "Preiļu parka centrālās daļas (no bijušā zirgu stajļa līdz Mehanizatoru ielai, dienviņu pusē no jaunās pils) rekonstrukcijas korekcijas būvprojekts", 2016.g. (SIA "Arhitektes

- Ināras Caunītes birojs”, arhitekti Ināra Caunīte, Ilze Māra Janelis) projekta darbu virzību un turpmākās ziemas sezonā nepieciešamo darbu veikšanas izvērtējumu. Grupas vadītāja S.Čingule-Vinogradova, piedalījās I.M.Janelis, A.Anins, A.Pastare, I.Anina, Z.Igolniece, Z.Adamaoviča.
- Oktobrī - novembra sākumā tika nodots koncepcijas darba variants speciālistu (pašvaldības, ainavu arhitektes I.M.Janelis u.c.) izvērtējumā, līdz novembra beigām tika iesniegti labojumi, ieteikumi, korigējumi. Ieteikumus sniedza E.Jermolajeva, I.M.Janelis, A.Anins, I.Šņepste, I.Kjarkuža, V.Biezaite, I.Anina, S.Ancāne-Novikova.
 - 21.11.2018. sanāksme par parka teritorijā esošās ziemas sezonas kopšanas darbu saskaņošanu atbilstoši koncepcijas izstrādēm un prioritātēm. Piedalījās M.Plivda, S.Čingule-Vinogradova, Z.Igolniece, Z.Adamoviča.
 - 26.11.2018. parka Dienvidaustrumu daļas gājēju celiņa un taciņas uzbēruma atjaunošanas faktiskā apskate un darbu apjoma, nepieciešamā materiāla konstatācija, plānošana. Piedalījās A.Anins, S.Čingule-Vinogradova.
 - 07.12.2018. koncepcijas prezentācija-apsprīde pēc saņemto speciālistu labojumiem. Vadīja S.Čingule-Vinogradova. Iedalījās M.Plivda (domes priekšsēdētāja), J.Želvis (domes priekšsēdētājas vietnieks), J.Vucāns (domes deputāts), I.Liepniece (domes deputāte), I.Stare (domes deputāte, E.Jermolajeva (Attīstības daļas vadītāja), A.Anins (Būvvaldes vadītājs), I.Šņepste (TIC vadītāja), K.Určs (Tehniskās daļas vecākais kontrolieris), R.Sisojevs (Preiļu Vēstures un lietišķās mākslas muzeja krājumu glabātājs), I.Anina (pilsētas noformēšanas māksliniece), I.Vutnāne-Kojāne (Attīstības daļas projektu vadītāja), J.Upeniece (pašvaldības mājas lapas satura redaktore), S.Meļko (Attīstības daļas projektu vadītāja), V.Biezaite (Nekustamā īpašuma daļas vadītāja), M.Paegle (pašvaldības PR speciāliste), S.Ancāne-Novikova (jauniešu centra “Četri” vadītāja), S.Ančeva (jauniešu centra “Četri” jaunatnes lietu speciāliste).
 - 10.12.-12.12.2018. SIA “Labie koki” arboristu komandas Preiļu parka dižkoku kopšanas darbu veikšana.
 - 13.12.2018. pašvaldības speciālistu pieredzes brauciens uz Rundāles pili, tikšanās ar pils direktoru I. Lancmani. Piedalījās M.Plivda, I. Stare, A. Anins, S. Čingule-Vinogradova, R. Sisojevs, I. Anina, V. Biezaite.

Koncepcijas izstrādes laikā no 2018. gada janvāra līdz decembrim parka teritorijā praktiski veiktas vairākas apsekošanas, fotofiksācijas, darba grupas u.c. aktivitātes kopumā 64 stundu apjomā.

Pēc S.Čingules-Vinogradovas iniciatīvas tika uzaicināti vairāki profesionāli un neprofesionāli fotogrāfi, kas veica Preiļu muižas kompleksa un parka teritorijas fotofiksāciju, tai skaitā no gaisa. Tā rezultātā izveidota fotogrāfiju datubāze ar to autoru darbiem, kuri noslēguši oficiālu Vienošanos ar Preiļu novada domi par fotogrāfiju izmantošanas atļaušanu nekomerciālai publicitātei (uz 31.12.2018. noslēgtas 11 vienošanās). Fotobāzi lieto Preiļu novada domes speciālisti, sabiedrisko attiecību speciālisti, Tūrisma informācijas centrs, Preiļu Vēstures un lietišķās mākslas muzejs u.c., un paredzēts to regulāri papildināt ar jau iepriekšminēto fotogrāfu jaunākajiem darbiem, kā arī piesaistīt jaunus fotogrāfus.

Koncepcijas izstrādes laikā izmantoti vairāki pētījumi, zinātniskā literatūra, studentu pētniecības darbi, periodikas raksti, attīstības koncepcijas un dažādi citi materiāli, kas norādīti sadaļā “Izmantotā informācija”.

1. KONCEPCIJAS PAMATOJUMS – MĒRĶI, UZDEVUMI UN ATSLĒGVĀRDI

Koncepcijas izstrādes pamatojums ir izstrādāt mākslinieciski arhitektoniskos un filozofiskos principus, lai aizsargātu un saglabātu Preiļu muižas kompleksu un 18. gadsimta angļu stila romantisko ainavu parku, kas vienlaicīgi kalpo par mūsdienīgu rekreācijas vidi vietējiem iedzīvotājiem, kā arī popularizēt unikālo kultūrvēsturisko mantojumu, pilnveidojot un attīstot tūrisma aktivitātes.

Pētījuma mērķis:

Izpētīt Preiļu muižas kompleksa un parka esošo situāciju, vērtības un nozīmi, lai izstrādātu priekšlikumus un vadlīnijas kvalitatīvai, sociāli lietderīgai, inovatīvai un ilgtspējīgai teritorijas, vēsturiskās ainavas, kultūras un dabas vērtību saglabāšanai un attīstībai. Sniegt vadlīnijas un priekšlikumus parka teritorijas pilnveidošanai un labiekārtošanai, lai uzlabotu sabiedrības atpūtas un rekreācijas vietu un vidi.

Pētījuma uzdevumi:

- Apkopot informāciju par pašvaldības realizētajām un plānotajām aktivitātēm muižas kompleksa un parka kultūrvēsturisko un dabas vērtību saglabāšanā, atjaunošanā un attīstībā;
- Izpētīt un analizēt muižas kompleksa un parka vēsturisko attīstību, muižas kompleksa – ēku un būvju, parka struktūru, nozīmi, vēstures posmu un personību mijiedarbību;
- Aprakstīt muižas kompleksa un parka esošo situāciju;
- Analizēt parka dabas infrastruktūru, ainavas (zaļās, zilās, horizontālās, vertikālās) struktūru, ainavu telpas un parka telpas skata perspektīvas;
- Izstrādāt parka ainavas struktūras iespējamus risinājumus;
- Rast risinājumu iespējas un izstrādāt parka teritorijas apsaimniekošanas vadlīnijas;
- Veikt parka dabas mantojuma un daudzveidības izpēti, analīzi. Izstrādāt parka teritorijas zonējuma sadali pēc to pamatfunkcijas un izmantošanas;
- Organizēt sabiedriskās domas pētījumu par muižas kompleksa un parka jautājumiem;
- Veikt parka teritorijā esošo publisko pasākumu un aktivitāšu situācijas analīzi un sniegt attīstības priekšlikumus;
- Izvirzīt parka perspektīvās attīstības vīziju.

Preiļu muižas kompleksa un parka koncepcijas atslēgvārdi:

Romantisms; Borhu dzimta; Neogotika; Ziedošais ainavu parks; Dižciltīgums; Ekoloģija un dabas izziņa; Senatnes viedums; Izsmalcinātība; Tūrisms; Mūsdienu risinājumi un eko inovācijas.

Definējumi:

Parks – floras, ainavas, arhitektūras un mākslas elementu kopums, uztverams kā dinamiska sistēma ar individuālu struktūru. Mūsdienās definējams kā urbānisks mežs.

Ainaviskums – noteiktas ģeobotāniskas vides mākslīgs atveidojums.

Kustības un mainību princips – ar pārvietošanos saistīta tēlu, izjūtu un iespaidu maiņa.

Atvērtības princips – nodrošina pārvietošanās un skata brīvību, izvairoties no ierobežojošām formām, žogiem utt.

“Mājas arhitektūra” un “dārza arhitektūra” – to savstarpējā saskaņotība viena stila estētikas sistēmā slēpta ansambļa garantija.

Koki – sniedz bezgalības tēlu veidojuma iespējas.

Ziedi, ziedošais parks – sajūtu rosinātāji, izsmalcinātu metavalodas jēdzienu nesēji.

Sajūtu romantika – romantiska parka ieceres jēga ir slēpta, intelektuāli un emocionāli bagāta cilvēka garīgās aktivitātes risināšanai.

Izsmalcinātības veidols – vēsturisko vērtību izcelšana, dižciltīguma akcentēšana, kvalitāte materiālos un vizuālajā izskatā.

Mitoloģiskums – kultūras arhetipu piesaiste romantikas un subjektīvas saiknes radīšanai ar klasisko mantojumu.

Bukoliskie motīvi – inscenēta ainaviskā idille ar klasiskās kultūras zemju vai lokālās kultūrainavas poetizāciju.

1.2. attēls. Parku ainavas veidošanās estētiskie kritēriji

Teritoriju virzīšana jeb reklamēšana savā būtībā nav nekas jauns, mūsdienās to apskata vispārējās attīstības stratēģijas kontekstā. *Teritorijas marketinga ir teritorijas pārveidošana, lai apmierinātu mērķa grupas vajadzības* (Kotler P.). Tēla jeb imidža marketinga stratēģija sevī ietver mērķtiecīgu darbību, lai veidotu, uzturētu un pozitīvā virzienā mainītu reģiona tēlu. Būtisks marketinga tēla mērķis ir spilgta, veiksmīga reklāmas saukļa – moto, lozunga izveide, kam jābūt pēc iespējas patiesam un pārliecinošam. Parasti moto atspoguļo teritorijas pamatvērtību, tās unikālo raksturojumu.

Preiļu muižas kompleksa un parka lozunga (sauklis) piedāvājumi:

1. Preiļu pils un parks – romantisma pērle!
2. Senatnes šarms un romantika..
3. Senču bagātības šarms un romantika.
4. Senatnes romantika un iedvesma nākotnei!
5. Ar senatnes šarmu – pilsētas sirdī..
6. Tava romantika..
7. Pērle pilsētas sirdī!
8. Zaļais parks ar vēstures elpu!
9. Preiļu parks – atvērts dažādībai!

Preiļu muižas kompleksa un parka logo

Attīstot Preiļu muižas kompleksu un parku kā vietu, kur tiek piedāvāti vairāki atpūtas, izklaides, citu kultūras pasākumu un tūrisma pakalpojumi, ir nepieciešams atsevišķs logo, kas ir saistīts ar Preiļu pilsētas ģerboni, Borhu mantojumu, bet to neatkārto. Logo darbojas kā atpazīstamības zīme gan dažādās ar pilīm un muižām saistītās organizācijās (piemēram, Latvijas piļu un muižu asociācija), gan tūrisma produktu piedāvājumā, lai labāk varētu mārketēt visa muižas kompleksa un parka daudzveidīgos pasākumus. Logo izveide mūsdienās ir klasiska muižu, piļu atpazīstamības un pakalpojumu kvalitātes zīme.

*Vēsture
Borhu dzimta
Izsmalcinātība
Ziedošais ainavu parks
Senatnes dižciltīgums
Mūsdienu pieeja, saglabājot vēsturiskā*

1.1. attēls. Lapa, kas simbolizē saistību ar Borhu dzimtu, muižas kompleksa un tai skaitā parka izsmalcinātību un diženumu - mūsdienu pieeja, saglabājot vēsturiskās vērtības

Galvenie stratēģiju veidi un investīciju virzieni, kurus Preiļu muižas kompleksa un parka teritorijā iespējams realizēt, lai uzlabotu investīciju klimatu, dzīves vidi un tūrisma nosacījumus, ir tradicionālie stratēģiju veidi un paņēmieni:

- Teritorijas savdabīgums atainojams ar logo, saukļa vai Borhu vārda palīdzību (logo, brends, sociālo tīklu vietnes izveide un aktīva uzturēšana, publicitāte, aktivitāšu nosaukumi ar Borhu vārdu utt.).

- Teritorijas pievilcība iegūstama ar kārtīgu un sakoptu, izkoptu vidi (skatu laukumi, dabas ainavas, vides instalācijas un objekti, piedāvājuma dažādošana diennakts gaišajā un tumšajā laikā utt.) un infrastruktūras uzlabošanu (stāvvietas, ceļi, tilti, maršruti, kartes, norādes, stendi utt.).
- Teritorija kā atpūtas un izklaides zona izveidojama ar izklaides pakalpojumu piedāvājumu (atpūtas vietas, sporta būves, festivāli, pasākumi, svētki, ēkas, mazā arhitektūra, higiēnas vajadzību nodrošināšana utt.), ko Preiļu pašvaldība ir veiksmīgi uzsākusi attīstīt.
- Teritoriju kā stratēģiski pievilcīgu vidi veido sniegto pakalpojumu kvalitāte, kurai ir jāatbilst sabiedrības un uzņēmēju prasībām.
- Kopvērtējumā, kā būtiskākā stratēģiskās metodes ieviešana dzīvē ir cilvēki – kvalitatīva, zinoša un prasmīga attīstāmās teritorijas tiešās vadības komanda, kas sadarbojas ar nevalstisko sektoru, uzņēmējiem, sabiedriskajām kopienām un pašvaldības iestādēm; personāls kas ir viesmīlīgs, laipns, izpalīdzīgs, labvēlīgs; ievērojamu personību, slavenību iesaiste vietas popularizēšanā un teritorijas attīstībā.

Apzinoties sevi par dabas un vēstures daļu, cilvēks, skatoties uz savu apkārtni, var labāk iepazīt arī savu "es". Pilsētā cilvēks sevi kā dabas daļu vislabāk var apzināties parkā, kā vēstures daļu – muižas kompleksa ēkās, pilī. Pēc muižas kompleksa ēku un parka sakoptības, krāšņuma, izsmalcinātā toņa var spriest par pilsētas iedzīvotāju izaugsmi un spēju saskatīt skaistumu un to, kādi patiesībā mēs esam, skatoties caur estētikas prizmu.

Strādājot pie Preiļu parka attīstības, svarīgi ir plānot resursus (cilvēkresursus, finanses, dabas resursu iespējas utt.), lai veiktu kvalitatīvu teritorijas apsaimniekošanu. Tā kā Preiļu parka teritorija tiešā nozīmē ir atpūtas un rekreācijas vieta, tad primāri ir šādā rekreācijas teritorijā neradīt draudus cilvēkiem.

Pārveidojot apkārtni, to sakopjot, atjaunojot, restaurējot, uzlabojot, mēs pārveidojam arī sevi, savu attieksmi pret dabu, kultūrvēstures ēkām, parku, pilsētu kā tādu. Cilvēks sāk pilsētu uztvert ne tikai kā – mans mikrorajons, kur es kopju, bet tālāk piemēloju – bet gan kā vienotu veselumu un skaistumu, rūpības un arī savas inteligences izaugsmi. Preiļu muižas komplekss un parks ir taustāma lieta, ar ko jebkurš Preiļu novada iedzīvotājs potenciāli lepojas un praktiskā veidā prezentē daļu no sevis, savas piederības vietai.

2. PAŠVALDĪBAS REALIZĒTIE UN AKTIVIZĒTIE PASĀKUMI PREIĻU MUIŽAS KOMPLEKSA UN PARKA SAGLABĀŠANĀ, ATJAUNOŠANĀ UN ATTĪSTĪBĀ

Preiļu muižas kompleksa un parka attīstības koncepcija atbilst Preiļu novada Attīstības programmas 2018.-2024.gadam (apstiprināts ar Preiļu novada domes 2018.g. 21. februāra lēmumu Nr.3, 26§) pielikumiem: Rīcības plāns 2018.-2024.gadam un novada aktualizētais Investīciju plāns.

Preiļu novada Attīstības programmas rīcības plāns (2018-2024) - Stratēģiskais mērķis: Novads, kurā visu vecuma grupu iedzīvotājiem ir kvalitatīva dzīves vide, kurā ekonomiskais pamats ir uzņēmējdarbība, kas nodrošina ilgtspējīgu attīstību un demogrāfisku izaugsmi, kurš ir pievilcīgs gan kā biznesa vide, gan kā kvalitatīva brīvā laika pavadīšanas vieta, vieta dzīvošanai. **Rīcības virzieni:**

3.2. Sekmēt konkurētspējīga un atpazīstama tūrisma piedāvājuma attīstību

- 3.2.1. Tūrisma infrastruktūras attīstība
- 3.2.2. Pastāvīgu festivālu un pasākumu organizēšana un mārketinga pasākumi
- 3.2.3. Sadarbība ar reģiona novadiem kopīga tūrisma produktu un maršrutu izstrādē un piedāvājuma veidošanā
- 3.2.4. Rekreatīvā tūrisma attīstība
- 3.2.5. Tūrisma nozares iesaistīto kvalifikācijas paaugstināšana

3.3. Veicināt Preiļu novada amatnieku un ražotāju atpazīstamību un sociālās uzņēmējdarbības attīstību

- 3.3.1. Amatnieku un mājražotāju popularizēšana
- 3.3.2. Tautas seno amatu centra izveidošana, amatnieku tirdziņu attīstība

3.4. Veidot pilsētas zīmolu, attīstot ainavu, Preiļu muižas kompleksa, tai skaitā pils un parka kultūrvēsturisko mantojumu

- 3.4.1. Preiļu pils kā pilsētas atpazīstamības zīmola un tūrisma objekta attīstības stratēģijas izstrāde
- 3.4.2. Preiļu muižas kompleksa, tai skaitā pils atjaunošana un kultūrvēsturiskā mantojuma ekonomiskā potenciāla izmantošana
- 3.4.3. Preiļu muižas parka atjaunošana tūrisma produkta veidošanai

Pirms koncepcijas izstrādes, Preiļu novada dome ir veikusi vairākas ilgtspējīgas aktivitātes - ir izstrādāti daudzveidīgi izpētes, rekonstrukcijas piedāvājumu dokumenti, veiktas vairākas Preiļu muižas kompleksa ēku un būvju renovācijas:

Gads	Aktivitāte, notikums
2000. gads	Izveidots Preiļu novads, 2000
	Blakus Preiļu muižas kapelai notiek arheoloģiskie aizsardzības izrakumi (vadītāja Dr. hist. Antonija Vilcāne). Izrakumu laikā pie kapelas tika atrasti 17. gs. 2. puses un 18. gs. Apbedījumi. 2000
2001. gads	Parka estrādē notiek vērienīgs pasākums "Trīszaigžņu sporta spēles" (piedalījās arī ārvalstu viesi, ministru prezidents A. Bērziņš, katoļu baznīcas kardināls J. Pujats). Sagatavošanas laikā tika veikti apjomīgi estrādes remontdarbi, 2001
	Preiļu parkā oficiāli dižkoku datubāzē fiksēti (ar mērījumiem) un reģistrēti vairāki dižkoki, 2001
	Iztīrītas un nostiprinātas zirgu staļļa ēkas drupas, 2001
	Veikti remontdarbi parka vārtu atjaunošanā un saglabāšanā, 2001
	Veikta neliela parka stādījumu kopšana, 2001
	Veikti nelieli kapelas fasādes remontdarbi, 2001
2002.	Notiek Siera svētki, kuru laikā ir vērienīgi pasākumi parkā un estrādē (svētkos piedalījās arī ministru prezidents A. Bērziņš, vairāki Saeimas deputāti un ministri), 2002

	Uzsākts kapelas fasādes remonts (projekta izstrādātājs Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcijas inspektore Preiļu rajonā I. Stūre), 2002
	Veikta Pils ēkas esošās situācijas analīze un rekomendācijas atjaunošanas koncepcijai (SIA "AIG", arhitekti I. Dirveiks, K.Veinberga, Z. Bikše), 2002
	Veikta arhitektoniski mākslinieciskā inventarizācija Pils ēkai (SIA AIG", arhitekti I. Dirveiks, K. Veinberga un māksliniece I.Cine), 2002
	Notiek "Starptautiskais Tautas Mākslas festivāls Preiļi – 2002", kura pasākumi notiek arī parkā un parka estrādē, 2002
	Iekonservēts muižas kompleksa zirgu stallis, 2002
2003. gads	Preiļu pilsētas (muižas) parka rekonstrukcijas priekšlikums (Arhitekta I. M. Janelis), 2003
	Pabeigta kapelas fasādes atjaunošana remonts (projekta izstrādātājs Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcijas inspektore Preiļu rajonā I. Stūre), 2003
	Notiek Siera svētki, kuru laikā ir vērienīgi pasākumi parkā un estrādē (svētkos piedalījās arī valsts prezidente V. Vīķe-Freiberga ar kungu I. Freibergu, vairāki Saeimas deputāti un ministri, 2003
2004. gads	Pētījums, prezentācijas CD diska un interneta mājas lapas izveide par Preiļu muižas kompleksu un parku, Borhu dzimtas izpēti (materiāli no Latvijas Nacionālās bibliotēkas un Varakļānu muzeja izstādes). Projekts Eiropas kultūrmantojuma dienās "100 apdraudētie kultūras pieminekļi", 2004
	Aktualizēts un VKPAI akceptēts parka galveno vārtu rekonstrukcijas tehniskais darba projekts (Kultūras pieminekļu restaurēšanas projektēšanas kantoris, 1986.g.), 2004
	Renovēti Pils ielas parka vārti, 2004
	Uzsākta kapelas arhitektoniska mākslinieciskā inventarizācija un sākotnējā sienu krāsojuma izpēte (Būvīnženieris A.Babars un mākslas speciāliste N.Rešetņikova), 2004
	Veikti parka sakopšanas pasākumi – izvesti izgāztie koki, dīķu un kanālu krastmalu attīrīšana no kārkļu krūmiem un meldriem (SIA "Preiļu saimnieks"), 2004
	Eiropas nedēļas ietvaros notiek Starptautiskā muzeju pavasara akcija, kurā piedalās arī Preiļu Vēstures un lietišķās mākslas muzejs, kas pasākuma noslēgumā organizē naksniņu "Pastaigu ar Balto dāmu" pa romantisko Preiļu parku, 2004
2005. gads	Skiču projekts Preiļu pils un parka rekonstrukcijai (SIA "Arhitektoniskās izpētes grupa"), 2005
	Pabeigta kapelas arhitektoniska mākslinieciskā inventarizācija un sākotnējā sienu krāsojuma izpēte (vadītājs būvīnženieris A.Babars un mākslas speciāliste N.Rešetņikova), 2005
	Kapela iegūst spožu skārda jumtu un krustu tā galā, 2005
	Preiļu pils un parka mārketinga un investīciju plāns. Projekts "Preiļu pils un parka rekonstrukcija darījumu centra izveidei" (PHARE Nr.2002/000- 590-08-02/0017, Preiļu novada dome sadarbībā ar Preiļu rajona padomi), 2005
2006. gads	Pabeigta Preiļu muižas kapelas augšstāva renovācija, kapela pilnībā tiek restaurēta, 2006
	Noslēgts nomas līgums ar SIA "Projektu attīstība un investīcijas" uz 50 gadiem par pils un 4,9 ha zemes gabalu ar nosacījumu pils rekonstrukcijā un renovācijā. Līguma neizpildes dēļ, tas 2010. gadā laužts
	Kopš 2006. gada kapelu apsaimnieko Preiļu Vēstures un lietišķās mākslas muzejs, tā ir atvērta apmeklētājiem
	Renovēti A. Paulāna ielas parka vārti, 2006
2007. gads	Preiļu muižas kapelā norisinājās arheoloģiskās uzraudzības darbi, kas bija saistīti ar kapelas pagrabtelpas attīrīšanu (vadītāja Dr. hist. A. Vilcāne), 2007
2008. gads	Preiļu muižas kapelā turpinājās iesāktie arheoloģiskās uzraudzības darbi kapelas pagrabtelpas attīrīšanā (vadītāja Dr. hist. A. Vilcāne). Iegūts unikāls atradums – Preiļu muižas īpašnieka Jozefa Heinriha Borha Maltas ordeņa komandora mundiera fragments. 2008
	Renovēts Preiļu muižas vārtsarga namiņš, kurā apmeklētājiem tiek piedāvāta Preiļu Vēstures un lietišķās mākslas muzeja atklātā krājuma apskate, 2008
	Preiļu parka Dzirnavu dīķi (pie Daugavpils ielas slūžām) atklāta strūklaka, 2008
2009. gads	Notiek Preiļu Vēstures un lietišķās mākslas muzeja organizēts Latvijas Mākslas akadēmijas Latgales filiāles kottēlnieku plenērs. Tiek izveidots skulptūru dārzs brīvdabas teritorijā starp muzeja krājuma ēku un Preiļu 2. vidusskolu, 2009

2010. gads	Kopš 2010. gada kapelā apskatāmas Latvijas tēlniecības vecmeistares Ēvī Upenieces (1925) darbi, kuras tēvs dzimis Preiļos
	Ar Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcijas atbalstu piešķir līdzekļus pils konservācijai. No Kultūras pieminekļu izpētes, restaurācijas un glābšanas programmas finansējuma veikti pils logu aiļu un ārējo durvju aiļu aizdares, jumta seguma remonta darbi, apaļā torņa pagaidu jumta seguma izveidošanas un mazo tornīšu apsegšanas darbi, 2010
	Restaurēts unikālais Jozefa Heinriha Borha Maltas ordeņa komandiera mundiera fragments – vienīgais Latvijā un, iespējams, arī Baltijā, 2010
2011. gads	Ādama un Ievas saliņas un tiltiņa līdz saliņai rekonstrukcijas tehniskais projekts (SIA "Palisāde"), 2011
2012. gads	Tematiskā darba grupa "Latvijas kultūrvēsturiskā objekta – Preiļu pils – attīstības scenāriju izstrāde" (SIA "ArGaumi", M. Rudzīte-Griķe), 2012
	Preiļu muižas īpašnieka Jozefa Heinriha Borha tērpa fragmenta restaurācija Latvijas Valsts Nacionālajā vēstures muzejā, 2012
	Atjaunoti estrādes soliņi (Pārrobežu projekts "White Bird" LV-LT), 2012
2013. gads	Noslēgta vienošanās starp Preiļu Romas katoļu draudzi un Preiļu Vēstures un lietišķās mākslas muzeju par sadarbību muižas kapelas izpētē, restaurācijā un izmantošanā, 2013
	Parka ZR pusē pie Daugavpils ielas rekonstruēta ūdens novadbūve, kas kalpo kā ūdens novadbūve Dzirnauvu dīķim, 2013
	Parkā izveidota 2 km gara daļēji apgaismota (uzstādītas laternas parka Austrumu malas teritorijā) slēpošanas un nūjošanas trase ar inventāra nomas iespējām (projekts „Veselīga dzīvesveida veicināšana Latvijas un Baltkrievijas pierobežas reģionos”/”Move for life” (LLB-2-255)), 2013
	Preiļu muižas kapelas kapeņu arhitektoniskās apsekošanas un glābšanas programmas un atjaunošanas koncepcijas izstrāde (SIA "AIG", I. Dirveiks.) Rekomendācijas saskaņotas VKPAI, 2013
	Sertificēta eksperta atzinums par Preiļu parka dīķu tīrīšanas un dīķu caurteces palielināšanas pasākumu ietekmi uz zivju resursiem (Sugu un biotopu eksperts K. Abersons), 2013
	Sertificēta eksperta atzinums par plānotās darbības – virszemes ūdensobjektu (dīķu un kanālu) 12 ha platībā zemes vienībā ar kadastra Nr. 7601 005 0803 Raiņa bulvārī 30, Preiļos, zemes vienībā ar kadastra Nr. 7601 004 1008, Raiņa bulvārī 32, Preiļos, zemes vienībā ar kadastra Nr. 7601 005 0801 Daugavpils ielā 53A, Preiļos, zemes vienībā ar kadastra Nr. 7601 004 1001 Pils ielā 9, Preiļos tīrīšanas vai padziļināšanas (rekonstrukcijas) iespējamo ietekmi uz īpaši aizsargājamām dabas teritorijām, īpaši aizsargājamām sugām un īpaši aizsargājamiem biotopiem un iespējamo ietekmi uz Preiļupi. (Vaskulāro augu, mežu un virsāju, zālāju, purvu, tekošos saldūdeņu, stāvošo saldūdeņu jomas eksperts D. Marga), 2013
	Parka aktīvās atpūtas zonā atklāta BMX trase, 2013
	Parka aktīvās atpūtas zonā, pie pludmales, labiekārtots bērnu rotaļu laukums, gērbtuves un tualetes, ierīkots apgaismojums, pussaliņā pie dīķa iekārtota ugunsкура vieta, pludmales laukumā ir ierīkoti pludmales volejbola un futbola laukumi, izbūvēts neliels stāvlaukums (no Daugavpils ielas puses), 2013
	Parkā atklāts "Skūpstu akmens", vēsturiski šāds akmens esot atradies jaunatklātā akmens vietā, 2013
	Preiļu parka dīķu un kanālu sistēmas rekonstrukcijas tehniskais projekts (VSIA "Meliorprojekts", J. Puriņš), 2014
2014. gads	Parkā SIA "Preiļu Saimnieks" uzstāda vairākus soliņu un atkritumu urnas (uz salas ar kalniņu, parka galvenās takas abās malās, gar celiņu, kas ved uz stajliem un pili), 2014
	Preiļu parka dīķos pašvaldības organizēta zivju ielaišana, 2014
	Realizēta Preiļu muižas kompleksa stajļu glābšanas būvdarbu 1. kārtā (SIA "Preiļu saimnieks"), 2014
2015. gads	Izstrādāta un izveidota Preiļu Vēstures un lietišķās mākslas muzeja organizētā izglītojošā spēle "Borhu mantojuma mozaika", 2014
	Tirgus izpēte Preiļu novada investīciju objektam Preiļu muižas komplekss un parks (SIA "Konsorts"), 2015
	Meža dienu ietvaros parkā tika iestādīti jauni, dažādu sugu koki, 2015
	Aktualizēts Preiļu pils rekonstrukcijas 1. kārtas būvdarbu un 1. un 2. posma tehniskais projekts (SIA "AIG"), 2015
	Parka aktīvās atpūtas zonā pie pludmales tiek atklāta vasaras kafejnīca, 2015

	Rekonstruēti vairāki Preiļu parka celiņi, 2015
	Uzsākti Preiļu pils atjaunošanas 1. kārtas 1. un 2. posma būvdarbi (līgums ar SIA "Preiļu celtnieks"), 2015
	Preiļu novada dome noslēdz Nekustamā īpašuma nomas līgumu Nr. 4-25/2015/38 līgumu ar Preiļu Romas katoļu draudzi par Preiļu muižas kapelas apsaimniekošanu, 2015
	Preiļu muižas īpašnieka Jozefa Heinriha Borha dzīvesbiedres Annas Borhas (Bogomoļec) tērpu fragmentu restaurācija (Restauratore T. Lapiņa), 2015
	Izstrādāts Preiļu muižas kapelas kapeņu tehniskais projekts, 2015
	Izstrādāts Preiļu muižas kapelas kapeņu ekspozīcijas koncepcijas tehniskais projekts (SIA "DD Project"), 2015
	Notiek Preiļu Vēstures un lietišķās mākslas muzeja organizēts plenērs "Sols", kura laikā ierīko ugunsкура vietu parkā un uzstāda divus koka solus atpūtai muzeja brīvdabas teritorijā, 2015
	No 2015. gada aizsākas ikgadējais Jāzepa Pīgožņa vārdā nosauktais profesionālu mākslinieku plenērs Preiļu parkā, kuru laikā tiek veidota topošā Latvijas ainavu muzeja kolekcija
2016. gads	Preiļu parka centrālās daļas (no bijušā zirgu stajļa līdz Mehanizatoru ielai, dienvidu pusē no jaunās pils) rekonstrukcijas korekcijas būvprojekts (SIA "Arhitektes Ināras Caunītes birojs", arhitekti I. Caunīte, I. M. Janelis), 2016
	Tekstiliju: ornāta un veļuma restaurācija (Restauratore T. Lapiņa), 2016
	Izstrādāts tehniskais projekts zibens aizsardzības sistēmas izbūvei Preiļu pilī, 2016
	Tika veikti Preiļu muižas pils piebūves vējtvera restaurācijas būvdarbi, 2016
	Noslēgts līgums ar VKPAI par Preiļu muižas kompleksa Stajļu glābšanas būvdarbu 2. kārtas realizāciju, veikti stajļu glābšanas būvdarbi, 2016
	Elektrības izvada izbūve Preiļu muižas kapeņās (SIA "Preiļu celtnieks"), 2016
	Preiļu galvenajā bibliotēkā notiek informatīvs pasākums "Preiļu pērle" likteņa krustpunktos – stāsts par Preiļu pils likteņlīnijām", 2016
	Rekonstruēti vairāki Preiļu parka gājēju-veloceliņi, 2016
	Notiek otrais Jāzepa Pīgožņa vārdā nosauktais profesionālu mākslinieku plenērs parkā, 2016
Sajūtu takas atklāšana parkā (Biedrība "Ģimenes atbalsta centrs "Puķuzirnis"", 2016	
2017. gads	Preiļu muižas kapelas kapeņās veikti brūkošā atbalsta mūra renovācijas darbi, 2017
	Preiļu pils Daugavpils ielas vārtu atjaunošanas būvprojekts (būvprojekta vadītājs arhitekts A. Lapiņš), 2017
	Pabeigti Preiļu pils rekonstrukcijas 1. kārtas 1. posma būvdarbi – pils fasādes atjaunošana, 2017
	Sadarbībā ar Preiļu novada Tūrisma un informācijas centru, Jauniešu centru 4, Preiļu novada bērnu un jauniešu Sporta skolu, Preiļu galveno bibliotēku tika īstenoti vairāki pasākumi parka teritorijā – Jauniešu diena, Pludmales sezonas atklāšanas pasākums, Burbuļu parāde. Sadarbībā ar kafejnīcu "Pampūkas" tika organizētas dažādas tematiskās dienas – Saldējuma diena, Limonādes diena, Šokolādes diena, 2017
	Meža dienu ietvaros parkā pie pils (Raiņa bulvārī) uzstādīti 2 koka soliņi un atkritumu urna, 2017
	Preiļu parkā (Daugavpils iela 53b, pretī Mehanizatoru ielai) iestādīti 70 ozoli, par godu Latvijas valsts simtgadei, veidojot dabas rakstu saules zīmes formā, 2017
	Darbības stratēģija tūrisma kontekstā 2017. – 2025. Galveno resursu izvērtējums Latgales tūrisma galamērķim stratēģiski nozīmīga kultūras mantojuma – Preiļu muižas kā Borhu dzimtas rezidences darbības virzienu noteikšanai tūrisma attīstībai. Identificēti galvenie sociālekonomiskie ieguvumi, nepieciešamība investīciju piesaistei, galvenie riski un ilgspējīgas attīstības priekšnoteikumi, 2017
	Uzsākta sanitārā un ainaviskā kopšana (lieko koku un krūmu zāģēšana) Preiļu parka teritorijā, 2017
	Notiek trešais Jāzepa Pīgožņa vārdā nosauktais profesionālu mākslinieku plenērs parkā, 2017
	No septembra parkā strādā dārzniece, kura uzrauga parka sakopšanu, 2017
	Parka gājēju-veloceliņu rekonstrukcija (līdz salai ar kalniņu un minētajā salā), 2017
	Izveidota orientēšanās spēle "Atklāj Preiļu parka noslēpumus" (TIC, Jauniešu centrs "Četri"), 2017
Preiļu parka levas un Ādama saliņas rekonstrukcija un 2 tiltiņu rekonstrukcija (Tilts no salas ar kalniņu uz Lielo salu un tilts līdz Ādama un levas salai), 2017	
2018. gads	Preiļu novada domes dalība asociācijas "Latvijas pilis un muižas" biedrībā, 2018
	Uzsākti pils rekonstrukcijas 1. kārtas 2. posma būvdarbi – ārsienu iekšpuses izlīdzināšana, daļēja siltināšana, jumta siltināšana, logu un durvju izgatavošana un uzstādīšana (projekts SAM 5.5.1. "Rīteiropas vērtības", būvdarbus veic SIA "Preiļu celtnieks"), 2018
	Turpinās sanitārā un ainaviskā kopšana (lieko koku un krūmu zāģēšana) Preiļu parka teritorijā, 2018

Parakstīts sadarbības līgums starp Latvijas Lauksaimniecības Universitāti un Preiļu domi uzņēmējdarbības, izglītības, zinātnes un pētniecības saskaņotai attīstībai. Sadarbības ietvaros LLU Vides un būvzinātņu fakultātes mācībspēki un ainavu arhitektūras studenti piedalās Preiļu parka attīstības ideju izstrādē un turpmākās parka izmantošanas vīzijas izveidē, 2018
Pavasara sākumā un oktobrī parka kopšanas paveiktās aktivitātes klātienē izvērtēja ainavu arhitekts I.M. Janelis, papildus sniedzot nepieciešamās konsultācijas un padomus parka ainavas veidošanā, 2018
Tiek organizēta apjomīga parka apmeklētāju aptauja par parka esošo situāciju un nākotnes perspektīvām parka apmeklētāju vērtējumā, rezultāti publicēti domes saziņas līdzekļos, 2018
Meža dienu projekta "Labie darbi parkos Latvijas simtgadei" ietvaros veikta stādu iegāde parka teritorijai, 2018
Veikta parka teritorijā esošo dižkoku apsekošana un izkopšana, 2018
Parka teritorijā (Pludmales zonā) uzsākta Tenisa kortu laukuma izbūve (SIA "Ošukalns Celtniecība"), 2018
Restaurēti Muižas galveno vārtu stabi (No Daugavpils ielas puses), 2018
Pludmales teritorijā, blakus āra trenāžieriem, ierīkots tenisa kortu laukums, 2018
Iegādāts dīķu tīrīšanas aprīkojums parka dīķu un kanālu tīrīšanai – dūņu sūknis ar pontonu un pie laivas stiprināms niedru plāvējs (ERAF projekts "Learn eco travel", Interreg V-A Lat-Lit programma), 2018
Uzsākti pārbūves darbi hidrobūvei un tiltam, kas savieno Lielo lauci ar salu ar kalniņu, 2018

Ir izstrādāti vairāki tehniskie projekti, būvprojekti, kuru realizācijai ir nepieciešamas finanses vai arī to realizācija ir sākumposmā:

Preiļu parka dīķu un kanālu sistēmas rekonstrukcijas tehniskais projekts, 2014.g. (VSIA "Meliorprojekts", J.Puriņš) – nav uzsākts

Aktualizēts Preiļu pils rekonstrukcijas 1. kārtas būvdarbu un 1. un 2. posma tehniskais projekts, 2015.g. (SIA "AIG") – sākumposma realizācijas stadijā

Izstrādāts Preiļu muižas kapelas kapeņu ekspozīcijas koncepcijas tehniskais projekts, 2015.g. (SIA "DD Project") – iesniegts LATVIJAS- LIETUVAS pārrobežu projektu programmā, projekta izvērtēšanas stadijā.

Preiļu parka centrālās daļas (no bijušā zirgu staļļa līdz Mehanizatoru ielai, dienvidu pusē no jaunās pils) rekonstrukcijas korekcijas būvprojekts, 2016.g. (SIA "Arhitektes Ināras Caunītes birojs", arhitekti Ināra Caunīte, Ilze Māra Janelis) – sākumposma realizācijas stadijā

Preiļu pils Daugavpils ielas vārtu atjaunošanas būvprojekts, 2017.g. (būvprojekta vadītājs arhitekts Artūrs Lapiņš) – īstenots daļēji (atjaunoti vārtu stabi, nav izgatavotas un uzstādītas vārtu vērtnes)

Preiļu parka labiekārtošana un parka infrastruktūras objektu rekonstrukcija, 2005 – daļēji ieviests (3 parka tiltiņu izbūve)

Preiļu jaunās pils apvienotais septiņu tiltiņu projekts (SIA "AIG") – uz 2018. gada novembri atjaunoti 2 parka tiltiņi, viena hidrobūve ir izbūves realizācijas stadijā

Tenisa kortu laukuma izbūve Preiļu pilsētas pludmalē – īstenošanas stadijā (SIA "Ošukalns celtniecība")

Atbilstoši Preiļu novada Investīciju plānam 2018.-2024. gadam (aktualizēts, Preiļu novada domes 21.12.2018. lēmums Nr.15 §20):

Saīsinājumi: SM – stratēģiskais mērķis; ITP – ilgtermiņa prioritāte; VTP – vidēja termiņa prioritāte; RV – rīcības virziens

Nr. p.k.	Projekta/ aktivitātes nosaukums	Īstenošanas teritorija	Papildinātība ar citiem RV, projektiem	Indikatīvās izmaksas, EUR	Finansējuma avots, EUR			Plānotais ieviešanas laiks	Plānotie darbības rezultāti un to rezultatīvie rādītāji	Atbildīgais par projekta īstenošanu un projekta partneri
ITP 1: Dzīves vides kvalitātes un cilvēkresursu attīstība										
VTP 1: Pārvaldība un pakalpojumi										
RV 1.1. Nodrošināt kvalitatīvu izglītības piedāvājumu										
1.1.4.	Jauniešu iniciatīvu atbalsts lietderīgai brīvā laika pavadīšanai	Preiļu novads	1.1.1., 1.1.5., 1.1.8., RV1.4.	58 800	7 000	49 000	2 800	2018-2024	Gadā atbalstītas vismaz 5 jauniešu iniciatīvas, iesaistīto jauniešu skaits - vismaz 115	Atbildīgais – JC4, partneri - biedrības, izglītības iestādes
1.1.5.	Dažādu atbalsta pasākumu organizēšana jauniešiem	Preiļu novads	1.1.3., 1.1.4., RV1.4.	49 000	4 000	41 200	3 800	2018-2024	Realizēti vismaz 2 projekti gadā, organizēti dažādi pasākumi, iesaistīto jauniešu skaits - vismaz 50	Atbildīgais – JC4, partneri - izglītības iestādes, biedrības
RV 1.4. Piedāvāt daudzveidīgas kultūras, brīvā laika un sporta aktivitāšu iespējas										
1.4.3.	Preiļu muižas kompleksa kapeņu rekonstrukcija un ekspozīcijas izveidošana	Preiļu pilsēta	RV1.5., 3.2.	96 000	0	96 000	0	2019-2020	Rekonstruētas telpas, izveidota ekspozīcija, piesaistīti apmeklētāji	Atbildīgais – PVLMM, partneri - biedrības
1.4.6.	Ikgadējo mākslinieku plenēru un simpoziju organizēšana	Preiļu novads	RV1.5., 3.2.	30 000	8 100	21 900	0	2018-2024	1 plenērs vai simpozījs gadā, vismaz 8 mākslinieki, publiskie pasākumi un mākslas vērtības muzeja krātuvēm, piesaistīti vismaz 150 apmeklētāji	Atbildīgais - PVLMM, partneri – KC, PMMS, pagastu pārvaldes
1.4.13.	Ikgadēju festivālu Preiļu pilsētā un novadā organizēšana	Preiļu novads	RV3.1., 3.2., 3.3.	175 000	70 000	105 000	0	2018-2024	Vismaz 2 festivāli gadā - Preiļu pilsētas svētki, Leļļu festivāls	Atbildīgais - KC, partneri - PVLMM, TIC, biedrības, uzņēmēji
1.4.14.	Radošo darbnīcu organizēšana	Preiļu novads	RV1.5.	17 500	8 750	8 750	0	2018-2024	Vismaz 4 radošas meistardarbnīcas gadā	Atbildīgais - KC, partneri - PVLMM, interešu izglītības iestādes

ITP 2: Infrastruktūras attīstība un pieejamības nodrošināšana										
VTP 2: Ēkas un savienojumi										
RV 2.4. Uzlabot komunālās saimniecības inženierkomunikācijas										
2.4.7.	Inženierkomunikāciju izbūve Preiļu parkā	Preiļu pilsēta	RV2.1., 2.3.	300 000	255 000	15 000	30 000	2019-2021	Preiļu parkā izbūvētas inženierkomunikācijas dzīvojamām mājām, Preiļu pilij, kalpu mājai	SIA Preiļu saimnieks, PND
ITP 3: Videi draudzīga ekonomika un konkurētspēja										
VTP 3: Izaugsme un atbalsts										
RV 3.2. Sekmēt konkurētspējīga un atpazīstama tūrisma piedāvājuma attīstību										
3.2.1.	Tūrisma infrastruktūras attīstība	Preiļu novads	RV1.1., 1.3.,1.5., 3.1.,3.3.	20 000	15 000	3 000	2 000	2018-2019	Uzstādītas 14 informatīvās plāksnes, 1 interaktīvais kiosks, 5 tūrisma bukleti	TIC
3.2.2.	Kemperu laukuma izbūve	Preiļu novads	RV1.4., 1.5.,3.1.	300 000	255 000	15 000	30 000	2019-2022	Izveidots kemperu laukums Preiļu novada teritorijā	PND sadarbībā ar uzņēmējiem
3.2.3.	Apmācības un pieredzes apmaiņa tūrisma sektorā nodarbinātajiem	Preiļu novads	RV3.1., 3.3.	14 000	7 000	7 000	0	2018-2024	Iesaistīti vismaz 5 uzņēmumi gadā, vismaz 15 apmācīto skaits gadā, vismaz 2 izglītojošie pasākumi gadā	Atbildīgais - TIC, partneri – uzņēmēji, biedrības, KC
3.2.4.	Starpsezonas tūrisma piedāvājumu izstrāde un ieviešana	Preiļu novads	RV3.1., 3.2.,3.3.	1 500	1 350	150	0	2018-2024	Ieviests vismaz 1 starpsezonas tūrisma piedāvājums	Atbildīgais - TIC, partneri – uzņēmēji, biedrības, KC, PVLMM
3.2.5.	Vienotas Preiļu novada tūrisma informācijas sistēmas (reģistrācija, statistikas dati) izveide, tūrisma karšu aktualizēšana	Preiļu novads	RV1.5., 3.1.,3.3.	2 000	0	2 000	0	2018-2020	Apzināti tūrisma objekti un jaunu tūrisma objektu attīstīšanas iespējas, izveidota vienotu Preiļu novada tūrisma informācijas sistēma, aktualizētas tūrisma kartes	Atbildīgais - TIC, partneri – uzņēmēji, biedrības
3.2.6.	Preiļu novada tūrisma un mārketinga attīstības programmas ieviešana	Preiļu novads	RV1.5., 3.1. 3.3.	20 000	17 500	2 500	0	2018-2024	Izstrādāta 1 mājas lapa, izdoti izdales materiāli	Atbildīgais - TIC, partneri – uzņēmēji, KC, PVLMM
RV 3.4. Veidot pilsētas zīmolu, attīstot ainavu, Preiļu muižas kompleksa, tai skaitā pils un parka kultūrvēsturisko mantojumu										

3.4.1.	Preiļu muižas kompleksa, tai skaitā parka labiekārtošana un infrastruktūras objektu rekonstrukcija	Preiļu pilsēta	RV3.1., 3.2.	380 000	323 000	19 000	38 000	2018 -2024	Uzlabota Preiļu muižas kompleksa infrastruktūra, labiekārtota Preiļu parka teritorija, t.sk. rekonstruēti vismaz 4 tiltiņi, atjaunoti celiņi, uzstādītas norādes, soliņi u.tml.	PND
3.4.2.	Preiļu pils atjaunošana	Preiļu pilsēta	RV3.1., 3.2.	2 180 000	1 833 000	347 000	0	2020-2024	Atjaunota Preiļu pils atbilstoši tehniskajiem projektiem	Atbildīgais - PND, partneris – PVLMM, KC
3.4.3.	Preiļu pils atjaunošana nozīmīga kultūras mantojuma saglabāšanai un tūrisma pakalpojuma attīstībai (2.kārta) (SAM 5.5.1. "Rīteuropas vērtības")	Preiļu pilsēta	RV3.2.	536 860,53	399 075	119 035,53	18 750	2018-2019	Preiļu pils pakāpeniska atjaunošana: logi un durvis, daļēja siltināšana, jauni tūrisma pakalpojumi	Atbildīgais - PND, partneri – PVLMM, KC, TIC
3.4.4.	Preiļu parka dīķu un kanālu rekonstrukcija	Preiļu pilsēta	RV3.2.	2 000 000	1 700 000	40 000	260 000	2019-2024 (2027)	Rekonstruēta 13 ha dīķu sistēma, uzlabota parka pieejamība un vide	PND
3.4.5.	Preiļu parka lielās estrādes renovācija un pievedceļu infrastruktūra	Preiļu pilsēta	RV3.2.	500 000	425 000	25 000	50 000	2020-2024	Uzlabota Preiļu parka lielās estrādes infrastruktūra	Atbildīgais – PND, partneris - KC
3.4.6.	Preiļu pilsētas ainavides koncepcijas un rīcības plāna izstrāde	Preiļu pilsēta	RV3.2.	8 000	0	8 000	0	2019-2020	Izstrādāta pilsētas ainavides attīstības koncepcija un rīcības plāns	PND
3.4.7.	Preiļu muižas kompleksa, tai skaitā pils un parka attīstības koncepcijas izstrāde	Preiļu pilsēta	RV3.2.	1 000	0	1 000	0	2018	Izstrādāta Preiļu muižas kompleksa un parka attīstības koncepcija	Atbildīgais - PND, partneri – TIC, PVLMM, KC u.c.
3.4.8.	Preiļu parka levas un Ādama saliņas, tiltiņu rekonstrukcija	Preiļu pilsēta	RV3.2.	116 964,74	99 420,03	17 544,71	0	(2017) - 2018	Rekonstruēta 1 saliņa, labiekārtota vide, veikta 2 tiltiņu rekonstrukcija	PND
3.4.9.	Preiļu muižas kompleksa kalpu mājas pārbūve	Preiļu pilsēta	RV3.2.	230 000	135 000	95 000	0	2018-2021	Atjaunota 1 ēka, uzsākta uzņēmējdarbība, amatnieku meistarklases	Atbildīgais - PND, partneri – biedrības, uzņēmēji
3.4.11.	Ēkas demontāža (pie Preiļu pils)	Preiļu pilsēta	RV3.2.	30 000	0	30 000	0	2019	Demontēta ēka Preiļu parkā pie pils	PND

3. PREIĻU NOVADA VĒSTURE, MŪSDIENAS UN KULTŪRAS MANTOJUMA VISPĀRĪGS RAKSTUROJUMS

Preiļu novads atrodas Latvijas Austrumu daļā, Latgales augstienes Rietumu malā, Feimaņu paugurienē, Latgales kultūrvēsturiskā novada centrā.

Tagadējā Preiļu novada teritorija bija apdzīvota jau 1. gadu tūkstošā pirms mūsu ēras, to, ka Preiļi jau senatnē bijis apdzīvots centrs, norāda pilskalni – Anspaku un Plivdu. Ap 12. gadsimtu Preiļi ietilpa latgaļu Jersikas valstī, centrālajā daļā, kurā atradās šis valsts galvaspilsēta Jersika. Pēc vācu krustnešu iebrukuma 13. gadsimtā Preiļi tiek iekļauti Livonijas ordeņa Daugavpils komturijā. Preiļu vārds rakstītajos avotos pirmo reizi minēts 1348. gadā sastādītā dokumentā. Jāatzīmē, ka A. Bīlenšteins, vācbaltiešu izcelsmes valodnieks, etnogrāfijas un folkloras pētnieks, bez konkrētas norādes uz dokumentu atzīmējis Preiļus kā jau ap 1250. gadu apdzīvotu vietu.

Preiļi no 1289. gada līdz 1348. gadam kā lēnis piederēja Johanam (IV) Ikšķilim, bet no 1348. gada līdz 1376. gadam kā īpašums viņa dēlam Nikolajam Ikšķilim.

Preiļi no 1376. gada ietilpa Livonijas ordeņa daļā. 14. gs. beigās Preiļu zeme izlēnota Borhu dzimtai. Kad Bernts fon der Borhs kļuva par ordeņa mestru, viņš 1472. gadā apmetās Preiļos. Vēsturiski Borhus uzskata par pilsētas dibinātājiem, jo tā piecsimt gadu garumā piederējusi šai dzimtai, kurai ir nozīmīga loma Preiļu pilsētas un novada vēsturē. Borhi pieder pie vecākajām dižciltīgo dzimtām Eiropā.

No 1562. gada Preiļi ietilpa Pārdaugavas hercogistē, un 1563. gadā arī Polijas karalis Sigismunds Augusts apstiprināja Borhu īpašuma tiesības uz Preiļiem. No 1582. gada Preiļu novads ietilpa Cēsu prezidiātā, pēc Polijas-Zviedrijas kara (1600.-1629.g.) – Inflantijā, tai skaitā poļu Vidzemē. 1715. gadā Preiļos Pasienes dominikāņu klostera mūki uzcēla katoļu koka baznīcu. Pakāpeniski Preiļi kļuva par novada tirdzniecības centru. Galvenā iedzīvotāju nodarbošanās bija tirdzniecība un amatniecība. Lai attīstītu amatniecību un tirdzniecību un gūtu papildu ienākumus, Jozefs Heinrihs Borhs netālu no Preiļu ciema atļāva apmesties amatniekiem un tirgotājiem. Tur izveidojās Preiļu brīvciems, kas, laika gaitā arvien augot, kļuva par miestu. 1771. gadā J. H. Borhs Preiļu brīvciemā pie Tīrgus laukuma uzcēla katoļu koka baznīcu. Tīrgus laukums kļuva par nākamās Preiļu pilsētas centru. Pēc Polijas pirmās dalīšanas Preiļi tika pievienoti Krievijai. Sākumā tā skaitījās Pleskavas guberņas Daugavas provincē, pēc tam Polockas vietniecībā. No 1796. gada Krievijas guberņā, no 1802. gada – Vitebskas guberņā. 19. gadsimta vidū Preiļiem piešķīra miesta tiesības. 1862. gadā ciemā bija vairākas (17) tirgotavas un notika gadatirgi. Preiļi strauji auga un 1889. gadā šeit bija jau ap 50 tirgotavām. 1868. gadā Preiļos jau bijušas 129 mājas un 464 iedzīvotāji. Bet jau 1935. gadā Preiļos bija 327 dzīvojamās ēkas, 141 rūpniecības un amatniecības uzņēmums un 206 veikali. Tajā laikā Preiļos bija lielākais linu pieņemšanas un šķirošanas punkts – fabrika.

19. gadsimta pirmajā pusē Preiļos dzīvoja galvenokārt zemnieki, amatnieki un tirgotāji. Iedzīvotāju skaits strauji sāka pieaugt pēc 1861. gada, kad tika atcelta dzimtbūšana. Preiļi pilsētas tiesības ieguva 1928. gadā. Mihaels Borhs, sākot ar 19. gadsimta 60. gadiem, savus īpašumus nezināmu iemeslu dēļ sāka strauji izpārdot. Nākamais Preiļu kungs bija poļu muižnieks Jans Mols, kas saimniekoja uz pilnvaras pamata no 1873. līdz 1891. gadam. Oficiālais īpašnieks bija vācu barons Johans Ungerns-Šternbergs. No 1891. līdz 1910. gadam Preiļi piederēja krievu muižniekam, cara galma kambarkungam un vēlākajam Krievijas sūtnim Itālijā un Zviedrijā Konstantīnam Guļkevičam, bet no 1910. līdz 1920. gadam — vācu muižniekam Kārlim Gīpiusam (Hīpiusam).

Preiļu brīvciems, ko veidoja tirgotāji un amatnieki, pakāpeniski paplašinājās. Miesta tiesības Preiļiem piešķirtas 1852. gadā, kad tajā jau bijušas 85 sētas, katoļu dievnams un krogs. Gadu desmitu pēc tā Preiļos jau tika rīkoti vērienīgi gadatirgi, kas ilguši pat vairākas dienas. Par to liecina arī plašais Tīrgus laukums baznīcas priekšā.

1865. gadā Preiļos nodibināta pirmā mācību iestāde — tautskola, bet 20. gadsimta sākumā jau darbojās trīs skolas (tautskola un draudzes skolas), slimnīca, pasts, telegrāfs, spirta dedzinātava, alus darītava, ūdens dzirnavas, vēja dzirnavas, divas valsts degvīna tirgotavas.

Pēc 1905. – 1907. gada revolūcijas Preiļos sarosījās ekonomiskā un sabiedriskā dzīve.

1928. gada 11. februārī Preiļiem piešķirtas pilsētas tiesības. Rūpniecības uzņēmumu skaits palika nemainīgs, bet tirgotavu skaits palielinājās līdz 206, no tām 46 atradās Turgus laukumā. Lielākā daļa piederēja ebreju tirgotājiem, taču daudzi Preiļu iedzīvotāji joprojām nodarbojās ar lauksaimniecību. Apbūve Preiļos noritēja pamazām, daudzi gruntsgabali tika izmantoti kā dārzi un ganības.

Latvijas brīvvalsts laikā Preiļos bijusi rosīga kultūras dzīve. Par to jāpateicas garīgās dzīves organizētājiem — skolotājiem un mācītājiem —, kas bija nodibinājuši vairākas kultūras biedrības. Līdz 1930. gadam Preiļos nebija kultūras nama, tāpēc par kultūras centru kļuva Preiļu lauksaimniecības skolā iekārtotā zāle ar skatuvi.

1938. gada 30. septembrī Valsts prezidents Kārlis Ulmanis apstiprināja Preiļu pilsētas ģerboni, kurā attēlots zelta laukā uz labo pusi pagriezies melns krauklis — gudrības, drosmes un spēka simbols. Šī putna attēls ģerbonim izraudzīts tāpēc, ka arī Preiļu ilggadīgo īpašnieku Borhu ģerbonī bija attēloti kraukļi — gudrie, uzmanīgie, drošsirdīgie, spēcīgie un arī kauslīgie putni.

Kopš 1949. gada 31. decembra Preiļi ir rajona administratīvais centrs. Tad arī sākās pilsētas uzplaukums. Turpmākajos gadu desmitos uzceltas gandrīz visas administratīvo un sabiedrisko iestāžu ēkas, ražošanas uzņēmumi un lielākā daļa dzīvojamo māju. Šajā laikā sākās arī lielāka rūpnieciskā rosība. Pakāpeniski tika izveidoti vairāki ražošanas un lauku saimniecības apkalpojošie uzņēmumi, kas veicināja iedzīvotāju pieplūdumu un dzīvojamo māju celtniecību. Preiļos tika celti vieglās un pārtikas rūpniecības uzņēmumi — lina fabrika, siera rūpnīca, šūšanas firmas. Preiļos sāka attīstīties rūpniecība - Preiļu siera rūpnīca, Ogres vērpšanas un trikotāžas ražošanas apvienības Preiļu trikotāžas fabrika, Jelgavas ražošanas apvienības "Latvijas lini" Preiļu lina pirmapstrādes fabrika, ražošanas apvienības "Rīgas balzams" Preiļu cietes rūpnīca, ražošanas apvienība "Daiļrade" filiāle.

Kopš 1990. gada Preiļos rūpnieciskā ražošana sašaurinājās vai atsevišķās nozarēs (linu pārstrāde) pat apstājās. 1995. gadā tiek uzcelts Preiļu vecticībnieku lūgšanu nams. Turpmākajos gados notiek vairs tikai esošo ēku rekonstrukcijas un remonta darbi, mainās to īpašnieki un tiek veidotas šajās ēkās jaunas iestādes, kas, galvenokārt, saistītas ar tirdzniecību. 1996. gadā reorganizēta Preiļu 1. vidusskola un izveidotas 2 mācību iestādes: Preiļu 1. pamatskola un Jāņa Eglīša Preiļu Valsts ģimnāzija.

Mūsdienu Preiļu novads

Tagadējais Preiļu novads tika izveidots 2000. gadā, apvienojot Preiļu un Aizkalnes pagastus un Preiļu pilsētu. Noslēdzoties administratīvi teritoriālajai reformai 2009. gadā, Preiļu novadam pievienojās Pelēču un Saunas pagasti. Novada kopējā platība ir 364,41 km², un tas robežojas ar Daugavpils, Riebiņu, Līvānu, Aglonas un Vārkavas novadiem. Lielāko daļu novada teritorijas aizņem lauksaimniecībā izmantojamā zeme (56.8%) un meža zeme (26.6%).

Ceļi un komunikācijas. Preiļi atrodas 205 km attālumā no Latvijas galvaspilsētas Rīgas, 60 km no Daugavpils un Rēzeknes. Bijušajā Preiļu rajonā ir labi attīstīts ceļu tīkls. 36 km attālumā no Preiļiem atrodas dzelzceļa līnija Rīga – Daugavpils – Voroneža, 19 km attālumā – otra dzelzceļa līnija - St.Pēterburga – Varšava – Berlīne. Novada teritorijā ir 100 % telekomunikāciju tīkla pārklājums.

Iedzīvotāji un nodarbinātība. Preiļu novadā 2018.gadā dzīvo vairāk kā 10 tūkstoši cilvēki, iedzīvotāju blīvums - 26 cilvēki uz 1km², vidējais iedzīvotāju vecums - 43 gadi. 54% ir sievietes, 46% vīrieši; iedzīvotāju nacionālais sastāvs: 68% latvieši, 27% - krievi, 5% - citas tautības. Preiļu novadā ir 4240 darbaspējīgie (65%), bezdarbs 9,2%.

Uzņēmējdarbība. Preiļu novada ekonomisko bāzi veido ap 670 uzņēmumi, no tiem 280 ir zemnieku saimniecības. Sekmīgi attīstās lauksaimniecības produktu ražošana un pārstrāde, vieglā rūpniecība - trikotāžas izstrādājumu un tekstilizstrādājumu ražošana, kravu pārvadājumi, kokapstrāde, gaļas pārstrāde, tūrisma nozare, kā arī dažādu pakalpojumu sniegšana un pārtikas preču, apģērbu mazumtirdzniecība. Piena lopkopības attīstību veicina A/S "Preiļu siers", kas ir viens no lielākajiem piena pārstrādes uzņēmumiem, lielākais siera ražotājs un eksportētājs Latvijā. Kā otrs lielākais darba devējs novadā ir Dānijas/Latvijas trikotāžas izstrādājumu ražošanas uzņēmums SIA "VS Teks", un trešais – virsdrēbju ražotājs SIA "Firma JATA".

Jāatzīmē, ka Preiļu novadā ir vairāki inovatīvie un mūsdienīgie uzņēmumi – vīngliemežu audzētava, suņu barības “Himalaya” grauzamsieru ražotne, teipošanas masāžu pakalpojumi, tetovēšanas darbnīcas, bērnu rotaļlietu izgatavošanas darbnīca “Bērniņas zeme”, keramikas un porcelāna darbnīca “Piece of touch”. Uzņēmējdarbības dažādība un inovatīvo uzņēmumu esamība Preiļu novadā norāda uz pašvaldības nākotnes attīstības iespējām, kvalitātes un dzīves līmeņa saglabāšanu un pieaugumu.

Kultūras mantojuma raksturojums

Novada Valsts aizsargājami kultūras pieminekļi. Preiļu novadā atrodas 29 nekustamie kultūras pieminekļi - objekti, kas iekļauti valsts aizsargājamo kultūras pieminekļu sarakstā, kuru 29.10.1998. apstiprinājusi LR Kultūras ministrija ar rīkojumu Nr.128. Novada teritorijā atrodas 13 arheoloģijas, 10 arhitektūras, 5 mākslas un 1 vēstures pieminekļi (3.1.tabula). Novada pašvaldība iegulda līdzekļus kultūrvides infrastruktūras attīstībā, kultūrvēsturisko pieminekļu – objektu saglabāšanā un rekonstrukcijā, kultūras mantojuma popularizēšanā, kā arī objektu iesaistīšanā tūrisma piedāvājumā.

Kultūrvidē. Preiļu novada iedzīvotāji, tūristi, viesi aktīvi piedalās kultūrvides veidošanā – kultūras nami, TIC, muzeji un bibliotēkas piedāvā daudzveidīgus pakalpojumus un organizē dažādus kultūras pasākumus. Kultūras dzīves plānošanu un attīstību nodrošina vairākas pašvaldības kultūras iestādes – Preiļu novada Kultūras centrs, kura struktūrā ietilpst 4 kultūras nami un 2 brīvdabas estrādes; Preiļu Vēstures un lietišķās mākslas muzejs; Preiļu galvenā bibliotēka ar 7 bibliotēkām, “Jauniešu centrs “Četri””, Preiļu novada Tūrisma informācijas centrs, biedrība “Preiļu alternatīvās kultūras atbalsta centrs”. Novadā atrodas Raiņa muzejs „Jasmuiža” Aizkalnē, privātais kinoteātris Preiļos, kas piedāvā iedzīvotājiem pašiem aktīvi piedalīties un īstenot sevi mākslinieciskajā pašdarbībā, kā arī baudīt piedāvāto profesionālās mākslas klāstu un izzināt iepriekšējo paaudžu kultūras mantojumu. Novadā darbojas 19 pašdarbības kolektīvu. Šīm iestādēm ir būtiska loma iedzīvotāju teritoriālās identitātes izjūtas saglabāšanā, kas vispārējā globalizācijas laikā, veicinot konkurētspējas paaugstināšanos gan ekonomiskajā, gan sociālajā sfērā, ir būtisks pievilcīgas dzīves vides priekšnosacījums, kā arī teritoriju attīstības resurss. Katra no iestādēm darbojas savā jomā, bet nezaudē galveno un kopējo kultūrvides mērķi: attīstīt kultūras infrastruktūru un nodrošinot kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšanu un atjaunošanu, kā arī kultūras pakalpojumu kvalitāti un pieejamību, veicināt iedzīvotāju dzīves kvalitātes celšanos un teritorijas pievilcību reģionu nozīmes attīstības centros un dažādot kultūras resursu sociālekonomisko atdevi (efektivitāti) teritoriju ilgtspējīgai attīstībai.

Ainaviskās vērtības. Preiļu pilsētā atrodas vietējās nozīmes īpaši aizsargājamā dabas teritorija, dabas piemineklis, dendroloģiskais stādījums “Preiļu pilsētas parks un dižkoku aleja Raiņa bulvārī”. Preiļu novada teritorijā atrodas Eiropas nozīmes īpaši aizsargājamās dabas teritorijas (izveidotas 2004. gadā): Natura 2000 teritorijas-dabas liegums „Jaša”, dabas liegums „Pelēču ezera purvs”, aizsargājamo ainavu apvidus „Kaučers”, kā arī aizsargājami mikroliegumi: mikroliegums, kas izveidots īpaši aizsargājamo sugu: leženeja doblapu, artonijas kastaņbrūnās, artonijas vīnkrašas, aizsardzībai, mikroliegums, kas izveidots melnā stārķa (*Ciconia nigra*) aizsardzībai, mikroliegums baltmugurdzenim (*Dendrocopos leucotos*), kā arī mikroliegums īpaši aizsargājamo sugu: meža silpurenes, apaļvācelītes jurgermanija, hellera ķīllape, aizsardzībai. Vietējas nozīmes dabas piemineklis – dendroloģiskais stādījums „Pelēču parks”. Mikroliegums platlapju meža biotopam. Novada teritorijā atrodas daudzi valsts un vietējās nozīmes dižkoki. Preiļu novada telpiskajā perspektīvā ir noteikti 2 ainaviskie ceļi: Preiļi-Pelēči un Pelēči- Ārdava.

3.1. tabula. Preiļu novada vēsturiski nozīmīgu objektu un teritoriju saraksts

Vieta	Nosaukums
Preiļi	Preiļu muižas komplekss un parks; Preiļu muižas kompleksa kapela; Preiļu Vēstures un lietišķās mākslas muzejs; Ebreju kapi, Holokausta upuru memoriāls un ebreju pilsoņu kapsēta ar piemiņas arku ebreju kopienai Preiļos; II Pasaules karā kritušo karavīru kapi;

	<p>Baltais krusts, piemiņas zīme kritušajiem nacionālajiem partizāniem cīņās pēc II Pasaules kara;</p> <p>pieminekļi Komunistiskā terora upuriem (tēlniece Vija Dzintare);</p> <p>P. Čerņavska keramikas māja;</p> <p>Preiļu pilsētas Raiņa bulvāris;</p> <p>Viesu māja "Pie Pliča";</p> <p>Preiļu Romas katoļu draudzes baznīca un tās teritorijā esošie mākslas pieminekļi;</p>
Preiļu pagasts	<p>piemiņas akmens Ignatam Bečam (1890-1943), Latvijas Brīvības cīņu varonim, Litavniekos;</p> <p>Preiļupes (arī Nakšaura, Preļka) ieleja posmā Litavnieki – Plivdas, ieskaitot Anspoku muižas kompleksam piederošās ēkas;</p> <p>Plivdu pilskalns;</p> <p>Anspoku pilskalns;</p> <p>Moskvinas vecticībnieku kopienas lūgšanu nams;</p>
Aizkalnes pagasts	<p>Sparānu krucifikss;</p> <p>Jegoriški, bijušās Korna dzirnavas;</p> <p>Raiņa memoriālais muzejs "Jasmuiža";</p> <p>Aizkalnes ciema vēsturiskais centrs, ieskaitot Jasmuižu, abas baznīcas, krogu, pagastmāju un skolu;</p> <p>Vieta pie Aizkalnes pagasta Gaujenieku mājām pie ceļa Aizkalne – Kastīre. Te bija uzstādīta plāksne ar uzrakstu "Rainis", ko izlasot Jānis Pliekšāns pieņēma pseidonīmu Rainis;</p> <p>dižkoku taka Aizkalnes un Pelēču pagastu teritorijā (privātīpašums).</p> <p>Aizkalnes senkapi;</p> <p>Aizkalnes pareizticīgo baznīca;</p> <p>Gāgu senkapi;</p>
Saunas pagasts	<p>Juzefinovas muiža un Jezufinovas parks;</p> <p>Skuteļu senkapi;</p>
Pelēču pagasts	<p>Pelēču muiža un muižas parks;</p> <p>Gornejiešu (Gornajašu) kapliča;</p> <p>Maskevicišķu senkapi;</p> <p>Baraukas pilskalns;</p> <p>Feldhofas senkapi un apmetne;</p> <p>Kalvānu pilskalns;</p> <p>Rašmaņu senkapi (Vaidu kalns);</p> <p>Pelēču – Bramaņu senkapi;</p> <p>Livmanu senkapi;</p> <p>Gribustānu senkapi (Franču kapi).</p>

Visi Preiļu novada teritorijā esošie Valsts kultūras pieminekļi ir norādīti attīstības koncepcijas 1. pielikumā. Preiļu novada teritorija ir jau bijusi senatnē bieži apdzīvota, līdz ar to arī valsts un vietējās nozīmes aizsargājamo pieminekļu, kultūrvides pieminekļu, ainaviskās vērtības dabas teritoriju un pieminekļu saraksts ir plašs un daudzveidīgs. Esošais Preiļu novads ietilpst Latgales kultūrvēsturiskajā apgabalā, tas bijis viens no senāk un biežāk apdzīvotajiem, sociāli ekonomiskajā un kultūras ziņā attīstītākajiem apgabaliem tagadējā Latvijas teritorijā. Līdz ar to loģiski, ka joprojām novads ir bagāts ar arheoloģijas, arhitektūras, mākslas, vēstures, kultūras un dabas pieminekļiem, skaistām ainavām.

4. PREIĻU MUIŽAS KOMPLEKSA UN PARKA IZPĒTE – RISINĀJUMI UN VADLĪNIJAS

Preiļu Vēstures mantojuma lielākais lepnums ir Preiļu muižas komplekss, tai skaitā Preiļu pils un romantiskais ainavu parks. Lai veiksmīgi un kvalitatīvi izanalizētu muižas kompleksa un parka attīstības iespējas un perspektīvas, ir jāizzina un jāizprot pagātnes atstātais vēsturiskais mantojums. Balstoties uz to un ņemot vērā esošo situāciju, ir iespējams izstrādāt praktisku un reālistisku attīstības koncepciju. Tāpēc koncepcijā ir iekļauta Preiļu muižas un parka vēsturiskā izpēte un esošās situācijas analīze.

Katras struktūras ietvaros ir analizēta esošā situācija, parka ainavu veidojošie elementi, izmantojot pētījuma grupas vadītājas un piesaistīto fotogrāfu parka fotofiksācijas. Savukārt, iespējamie risinājumi, vizuālās inspirācijas aprakstīti un ilustrēti, izmantojot zinātniski pētniecisko, populārzinātnisko materiālu, Preiļu Vēstures un lietišķās mākslas muzeja un citi pašvaldības iestāžu datus, pētījuma grupas vadītājas personīgos un interneta resursu avotus (skat. Koncepcijā izmantotā informācija).

4.1. NOZĪMĪGUMA IDENTIFIKĀCIJA NOVADA UN PILSĒTAS MĒROGĀ

Publiskie parki ir svarīgs vietējās iedzīvotāju kopienas un tūristu aktīvās atpūtas un kultūras dzīves norises vietas. Mūsdienās, kad globālā sasilšana un ekoloģiskās problēmas veido jaunus izaicinājumus cilvēkiem, parki ne tikai nodrošina ekoloģiski tīru vidi, bet arī saglabā iespēju urbānās vides cilvēkiem tuvoties dabas vīlīnījumam, neizbraucot no pilsētas robežām (V. Maksimovs).

Preiļu muižas komplekss un parks atrodas Latgales reģiona centrālajā daļā – pilsētā Preiļi - pilsētas dienvidaustrumu daļā, Raiņa bulvārī 19 (4.1. attēls). Preiļi atrodas pa vidi (nosacīti) starp vairākām lielām pilsētām - tikai 50-60 km attālumā no Daugavpils, Rēzeknes un Jēkabpils, turklāt arī nozīmīgu transporta koridoru tuvumā.

4.1. attēls. Preiļu pilsētas un tai skaitā Preiļu parka novietojums kartē

Līdz mūsdienām saglabājušos veidolu Preiļu parks ir ieguvis 19. gadsimta vidū, un pašreiz tas ir **Latvijā lielākais ainavu parks pilsētas teritorijā** - platība 41,2 hektāri, pils platība – 1500 m². Tā ir vietējās nozīmes īpaši aizsargājamā dabas teritorija, dabas piemineklis, dendroloģiskais stādījums “Preiļu pilsētas parks un dižkoku aleja Raiņa bulvārī”.

Parks mūsdienās nav tikai kultūrvēsturiska un estētiska nepieciešamība, parks ir nepieciešams kā sabiedriski aktīva vieta, tūrisma apskates objekts, dabas objekts pilsētā (gaisa tīrība, dabas izziņa un izpētes iespējas) - līdz ar to aiz estētiskās vērtības ir saskatāma arī praktiskā vērtība.

Preiļu pilsētas telpā parks ir vizuāli viegli pamanāms un fiziski ērti sasniedzams. No vairākām pilsētas ielām – Daugavpils ielas, Pils ielas, Andreja Paulāna ielas un Mehanizatoru ielas. No centra uz parku ir viegli nokļūt, ejot pa Raiņa bulvāri līdz parka sarkano ķieģeļu vārtiem. Parks ir labi redzams no visām pusēm un ielām - īpaši no Daugavpils ielas (transportam visblīvāk izmantotā no visām iepriekš minētajām ielām) un Andreja Paulāna ielas (ieeja no centra puses un ieeja uz parka estrādi). Tas norāda, ka šīs - kā īpaši reprezentatīvās parka ieejas ir jāsakopj primāri. Pieeja parkam no Raiņa bulvāra puses ir šobrīd visestētiskākā un sakārtotākā (Parka III zona).

Preiļu parks ir ne tikai rekreācijas un izklaides funkciju pildošs objekts, tas ir arī izglītības un sajūtu rosinātājs – vieta, kur var izglīties par valsts, novada vēsturi, arheoloģiju, arhitektūru, lietišķo mākslu, izprast vēsturiskos notikumus (pieejami gidu pakalpojumi, muzejs). Tā ir arī vieta fiziskajām aktivitātēm - ne tikai izglītības iestādēm, kuras izmanto parka teritoriju, lai organizētu krosus, slēpošanu, orientēšanās sporta aktivitātes, bet arī individuālajām aktivitātēm – nūjošanai (izveidota trase), skriešanai, ātrgaitas iešanai, pastaigām, slēpošanai (izveidota trase, pieejama slēpju noma). Parka aktīvajā zonā ir izveidots vingrošanas laukums, volejbola un pludmales futbola laukumi, MBX trase, vasaras sezonā pieejams katamarāns, ir iespēja peldēties, ziemas sezonā iespēja dīķi izmantot slidošanai, tiek izbūvēti tenisa korti. Parka teritorijā ir iespēja sevi realizēt gan mākslinieciskā jomā – izmantot ainavas, arhitektūras objektus gleznošanai, zīmēšanai, fotografēt, izzināt dabas pasauli, gan arī garīgi pilnveidoties – veikt meditācijas dabā, klusumā, vērot dabas procesus un relaksēties.

Preiļu muižas kompleksa un parka vēsture ir sena un daudzveidīga, senatnes mīti, nostāsti un leģendas liecina par esošās teritorijas cilvēku ieinteresētību jau vairāku gadsimtu garumā.

Pieminekļu aizsardzība. Preiļu muižas komplekss un parka teritorijā atrodas 13 valsts aizsargājami kultūras pieminekļi, iekļaujot Preiļu muižas apbūvi un parku (4.2. attēls un 4.1. tabula). Viens no objektiem ir kapela, kuru kopš 2006. gada apsaimnieko Preiļu Vēstures un lietišķās mākslas muzejs, un tā ir atvērta arī apmeklētājiem.

Nopietnāko Preiļu parka izpēti 1972.gadā uzsāka arhitekte Ilze Māra Janelis, un vairākos viņas pētījumos apkopota informācija par parka veidošanās periodiem, parka nogabaliem, dīķu un kanālu sistēmu, ēkām, mazās arhitektūras objektiem un rekonstrukcijas iespējām. Kopš 2000. gada Preiļu novada dome ir veikusi vairākas inventarizācijas, izpētes un rekonstrukciju pasūtījumus muižas kompleksa ēkām un parkā esošo dīķu un kanālu sistēmām. Visu muižas kompleksa pētnieku secinājumos ir atzīmēts, ka Preiļu muižas apbūvei un parkam ir liela kultūrvēsturiskā vērtība. To prasmīga atjaunošana un saglabāšana būtu nepārvērtējams ieguvums nākamajām paaudzēm. Mūsdienās parka teritorijā notiek vairākas rekonstrukcijas un atjaunošanas darbi, parks tiek mērķtiecīgi kopts un atjaunots saskaņā ar ainavu arhitektu izstrādātajiem projektiem.

Preiļu muižas kompleks un parks

Valsts aizsargājami kultūras pieminekļi

4.2. attēls. Preiļu parka teritorijā esošie valsts aizsargājami kultūras pieminekļi (šīs un turpmāko informatīvo karšu autors – S. Čingule-Vinogradova)

4.1. tabula. Valsts aizsargājami kultūras pieminekļi Preiļu parkā,

N.p.k	Objekta nosaukums	Valsts aizsargājamā kultūras pieminekļa numurs	Mūsdienu fotofiksācija
1	Preiļu muižas apbūve	6498	
2	Borhu dzimtas vecās kungu mājas paliekas	6498	
3	Muižas galvenie vārti	6498	

4	Dārznieka māja	6498	
5	Muižas kalpu māja	6498	
6	Borhu dzimtas jaunā pils	6499	
7	Kapela	6500	
8	Zirgu staļļa ēka	6501	
9	Muižas vārti (Raiņa bulvārī)	6502	
10	Muižas vārti (Pils ielā)	6503	
11	Vārtsarga namiņš	6504	
12	Borhu dzimtas kāzu ozols	6505	
13	Preiļu parks	6505	

Kultūrvēsturisko pieminekļu aizsardzības pasākumi Preiļu novadā. Plānojot teritorijas izmantošanu vai paredzot jebkāda veida saimniecisko darbību kultūras pieminekļos vai to aizsardzības zonās, saistoši vairāki normatīvie akti un noteikumi:

- Likums Par kultūras pieminekļu aizsardzību;
- MK 26.08.2003. noteikumi Nr.474 Noteikumi par kultūras pieminekļu aizsardzību, izmantošanu, restaurāciju un vidi degradējoša objekta statusa piešķiršanu;
- Saskaņā ar likuma Par kultūras pieminekļu aizsardzību 23. pantu un Aizsargjoslu likuma 8.pantu aizsardzības zona ap valsts aizsargājamiem kultūras pieminekļiem lauku teritorijā noteikta ne mazāk par 500 m, bet pilsētās – 100m, ja aizsardzības zona nav noteikta īpaši;
- Ja arhitektūras piemineklis atrodas muižas apbūves teritorijā, tam nav jānosaka atsevišķa aizsardzības zona. Tāpat, ja nekustams mākslas piemineklis atrodas kultūras pieminekļa iekštelpās, ārpus kultūras pieminekļu teritorijas vai to aizsardzības zonas, individuālā aizsardzības zona tiek noteikta pa ēkas perimetru;
- Valsts nozīmes arhitektūras piemineklis "Preiļu muižas apbūve" (valsts aizsardzības Nr. 6498) uzskatāms par teritoriālu pieminekli, kuram Preiļu novada teritorijas plānojumā uzrādītas pieminekļa teritorijas robežas;
- Jebkuru saimniecisko darbību kultūras pieminekļos, to teritorijās un aizsardzības zonās drīkst veikt tikai ar Valsts kultūras pieminekļu inspekcijas atļauju;
- Kultūras pieminekļu un to aizsardzības zonu teritorijās plānojama tāda saimnieciskā darbība, tajā skaitā apbūve, kas neiznīcina kultūras pieminekli vai nepazemina kultūrvēsturiskās ainavas un kultūras pieminekļa vērtību, respektējot šīs kultūrvēsturiskās vērtības (telpisko izveidojumu, reljefa un apzaļumojumu sistēmu, apbūves arhitektonisko veidolu, būvju mērogu un apjoma proporcijas u.tml.). Saimnieciskā darbības kultūras pieminekļu aizsardzības zonā plānojama, saglabājot kultūras piemineklim atbilstošo vidi, kā arī nodrošinot pieminekļa vizuālo uztveri;
- Citi normatīvie akti, kuros ietverti kultūras pieminekļu aizsardzības jautājumi.

Muižas kompleksa un parka nozīme mākslinieciskās darbības attīstībā. Romantiskais parks un gleznainā pils, atsevišķas muižas kompleksa ēkas kalpo par iedvesmas avotu daudziem māksliniekiem. Preiļu Vēstures un lietišķās mākslas muzeja mākslas kolekciju "Preiļi gleznās" veido daudz un dažādu autoru mākslas darbi, kuros iemūžināts Preiļu muižas apbūves komplekss ar romantisko parku, pili, kapelu, stajliem, vārtsarga namiņu un parka vārtiem, arī pilsētas ielas un nami. Šobrīd muzeja kolekcijā ir Latvijā pazīstamu mākslinieku Jāzepa Piņģoņa (1934.), Osvalda Zvejsalnieka (1944.), Helēnas Svilānes – Kuzminas (1949. - 2003.), Preiļos dzimušo mākslinieku Marijas Baibas (1951.), Jāņa Plivdas (1978.), latgāliešu dzejnieka, aktiera un mākslinieka Antona Kūkoja (1940.), Preiļu novadā labi pazīstamā mākslinieka Voldemāra Kokoreviča (1957.) darbi.

Regulāri Preiļu Vēstures un lietišķās mākslas muzeja organizētajos plenēros piedalās Rēzeknes Mākslas koledžas un LMA Latgales filiāles un neatkarīgie jaunie, topošie mākslinieki.

Arheoloģiskie izrakumi. Vēsturiskajos materiālos un iedzīvotāju atmiņā ir saglabājušās ziņas par seniem kapiem Preiļu parka teritorijā pie kapelas. Arheoloģiskās izpētes darbi apstiprināja nostāstu patiesību – te tika konstatēti 17.-18.gadsimta apbedījumi.

2000.gada 27.septembrī SIA „Daugavpils energoceltnieks” strādnieki, parkā iepretī kapelai rokot ar ekskavatoru tranšeju elektrības kabelim, izcēla cilvēku skeletu kaulus. Preiļu Vēstures un lietišķās mākslas muzeja darbinieki rakšanas darbus apturēja un organizēja arheoloģiskās izpētes darbu. Aizsardzības arheoloģiskos izrakumus veica LU Latvijas vēstures institūta arheologu un antropologu grupa asistentes Antonijas Vilcānes vadībā.

4.3. attēls. Arheoloģiskie izrakumi Preiļu kapelas teritorijā, 2000. gads

Arheoloģiski 29 m garā tranšejas posmā tika konstatētas 25 postītu apbedījumu vietas, bet savāktais antropoloģiskais materiāls uzrādīja ievērojami lielāku apbedīto indivīdu skaitu. Zemju caurskatīšanas rezultātā pārraktajās zemēs iegūtas gan zārku naglas, gan apbedītajiem līdzdotās saktas, monētas un dzelzs nazis. Pēc restaurācijas iegūtās senlietas nonāca Preiļu Vēstures un lietišķās mākslas muzejā.

4.4. attēls. Iegūtais antropoloģiskais materiāls Preiļu kapelas teritorijas arheoloģiskajos izrakumos

Jaunatklātā kapsēta ir vienīgā pašreiz zināmā senākā apbedījumu vieta Preiļos un to tuvākajā apkārtnē.

2007. un 2008. gados Preiļu muižas kapelā norisinājās arheoloģiskās uzraudzības darbi, kas bija saistīti ar kapelas pagrabtelpas attīrīšanu Dr. hist. Antonijas Vilcānes vadībā. Tika iegūts unikāls atradums – Preiļu muižas īpašnieka Jozefa Heinriha Borha Maltas ordeņa komandora mundiera fragments.

Mūsdienu Preiļu muižas kompleksa un parka kultūras mantojuma, kultūras pasākumu, tūrisma un atpūtas objektu daudzveidība. Kā iepriekš minēts, Preiļu parka teritorija ir viena no lielākajām Latvijā, kas atrodas pilsētas teritorijā. Parku var dēvēt par pilsētas centrālās daļas objektu, tas ir ērti sasniedzams un pamanāms. Teritorijā ir liels skaits valsts aizsargājamo kultūras pieminekļu, dižkoku, apskates objektu (kuri galvenokārt jāpilnveido un jāatjauno), kultūras pasākumu vietu un aktīvās atpūtas vietu un objektu. Pēdējo gadu laikā notiek vairāku rekonstrukcijas un atjaunošanas projektu realizācija, ir izstrādāti daudzi tehniskie projekti, lai varētu nākotnes perspektīvā atjaunot, attīrīt un labiekārtot parka teritoriju. Parka vidienē notiek retas, bet daudzveidīgas aktivitātes, dažādu grupu iedzīvotājiem un ciemiņiem. Aktivitāšu intensitāte un biežums galvenokārt ir sezonāls, šobrīd pašvaldība ar dažādu projektu palīdzību, cenšas tos uzlabot un veicināt arī jaunu tūrisma produktu, pasākumu un aktivitāšu radīšanu.

4.2. VĒSTURISKĀ ATTĪSTĪBA

Preiļu muižas kompleksa un parka, ar to saistīto personu vēsturiskā attīstība apkopota no 14. gadsimta notikumiem līdz 20. gadsimta beigām. 21. gadsimta aktivitātes saistībā ar Preiļu muižas kompleksu un parku var aplūkot koncepcijas 2. nodaļā "Pašvaldības realizētie un aktivizētie pasākumi Preiļu muižas kompleksa un parka saglabāšanā, atjaunošanā un attīstībā".

Gadsimts	Aktivitāte, notikums
14. GADSIMTS	<p>No 1382. gada līdz 1561. gadam kā lēņa īpašums un no 1563. gada līdz 1866. gadam kā dzimtas īpašums Preiļi pieder vienai no Livonijas muižniecības un bruņniecības dzimtām – Borhiem.</p> <p>14.gs. beigās celta Livonijas ordeņa pirmā pils, tā tiek iznomāta Livonijas ordeņa vasaļu grāfu Borhu dzimtai.</p>
15. GADSIMTS	<p>1472. gadā Bernts fon der Borhs apmetas uz dzīvi Preiļos.</p> <p>1475. gadā Livonijas ordeņa mestrs Bernds fon der Borhs Preiļu ciema apkārtni izlēno brāļa Fridriha dēlam Simonam Borham;</p>
16. GADSIMTS	<p>16.gs. otrajā pusē Livonijas kara laikā (1558.-1583.g.) pils tiek nopostīta, iet bojā arī visi Borhu dzimtas arhīva dokumenti.</p> <p>1534. gadā Preiļu īpašumi pāriet Simona Borha dēla Dīderihs Borhs mantojumā.</p> <p>No 1562. gada Preiļi ietilpst Pārdaugavas hercogistē.</p> <p>1563. gadā Preiļu īpašnieks ir Fabiāns Borhs.</p> <p>No 1582. gada Preiļu novads ietilpst Cēsu prezidiātā.</p> <p>16. gadsimta beigās tiek celta Borhu otrā pils.</p>
17. GADSIMTS	<p>Uz 1682. gadu kā Preiļu muižas īpašniece tiek minēta Elizabete Helēna Borha, kura šajā gadā muižu nodod savam vīram Geodonam Borham.</p>
18. GADSIMTS	<p>18. gadsimta sākumā nodeg Preiļu otrā pils.</p> <p>1703. gadā Fabiāna Borha dzīvesbiedre Jadviga Elizabete savu zelta krāsas kāzu tērpu uzdāvina Preiļu baznīcai, lai no tā tiktu pašūti ornāti.</p> <p>18.gs. vidū tiek būvēta trešā pils, kuras atrašanās vietā vēl mūsdienās ir saglabājušies senie pils pagrabi.</p> <p>Preiļu un daudzu muižu īpašnieks 18. gadsimtā bija Jura Borha dēls Johans Andrejs Jozefs Borhs.</p> <p>1743. gadā Johans Andrejs Jozefs Borhs savus īpašumus Latgalē nodod mātes pārvaldīšanā.</p> <p>1752. gadā Johans Andrejs Jozefs Borhs, apprecoties ar Annu Zībergu, kāzu dienā pie vecās (trešās) Borhu muižas iestāda ozolu un bumbieri. Līdz mūsdienām ir saglabājies stādītais ozols kā dižkoks.</p> <p>1764. gadā Grāfa Johana Andreja fon der Borha laulībā ar Ludvigu Annu Zībergu piedzima Jozefs Heinrihs Borhs – nākamais Preiļu muižas īpašnieks.</p> <p>1779. gadā mantojumā no tēva Preiļu, Vārkavas, Janovoles un citas muižas pārņēma Jozefs Heinrihs Borhs. Viņa rezidence ir Preiļi. Preiļu muiža tā īpašumā saglabājas līdz 1835. gadam.</p> <p>Līdz 18. gadsimta 60. gadu beigām pastāv tikai Preiļu ciems, kurā ietilpa arī Preiļu pils – muižas centrs.</p>

19. GADSIMTS	<p>No 19. gadsimta sākuma līdz 60. gadiem Preiļu muižā notiek lieli celtniecības un labiekārtošanas darbi. Tos uzsāk grāfs Jozefs Heinrihs Borhs, bet pabeidz viņa dēls Mihaels Borhs – pēdējais Preiļu īpašnieks.</p> <p>1800. gadā tiek izveidoti augļu un sakņu dārzi.</p> <p>1806. – 1865. gados – tiek uzskatīts, ka tika veikta parka veidošana, parka plānojumu veicis itāļu arhitekts Vinčento Macoti.</p> <p>Ap 1806. gadu līdz 1836. gadam tiek būvēta jaunā Preiļu pils (angļu neogotikas stilā) pēc arhitektu Gustava Šahta un A. Beļeckas projekta, pili cēluši grāfi Borhi. Jaunā pils savu galīgo veidolu iegūst laikā no 1860. līdz 1865. gadam – pēdējā pils pārbūve gotizācija. Reizē ar pils celtniecību Borhi pārveido veco parku, ievērojami paplašinot tā robežas.</p> <p>1800. – 1830. gados tiek uzcelti vārti (Daugavpils ielas pusē).</p> <p>1817. gadā tiek pabeigta kapelas (kapličas) celtniecība.</p> <p>Pēc 1817. gada tiek uzcelti smailloka arkas vārti (pie kapelas, Raiņa bulvārī), mūra žogs ap parku, stalli un noliktava.</p> <p>1835. gadā mirst Jozefs Heinrihs Borhs.</p> <p>1836. gadā Preiļus pēc tēva nāves manto Mihails Borhs (1806 – 1881)</p> <p>19. gadsimta vidū Preiļiem tiek piešķirtas miesta tiesības. Preiļu parks iegūst romantiskā ainavu dārza veidolu.</p> <p>1860. gados Mihaels Borhs strauji sāk izpārdot savus īpašumus, pārceļas dzīvot uz Vitebsku. Laikā no 1860. – 1865. gadam tiek pārbūvēta pils, paplašinot agrāk celto ēku un bagātīgi izdekorējot, atbilstoši laikmeta prasībām. Reizē tika pārveidots vecais parks, ievērojami paplašinot tā robežas. Rezultātā tapa izveidots romantisks ainavu parks ar regulāras plānošanas elementiem un harmoniskiem arhitektūras akcentiem.</p> <p>1866.-1873. gados pils pāriet Anglijas pavalstnieka tirgotāja Johana Heinriha Fredrika (no Mančestras) īpašumā. Mihaels Borhs savā īpašumā atstāj tikai kapelu, muižas parka vārtu sargu mājiņu un 0,5 destīnas zemes pie šīm būvēm.</p> <p>1886.-1872. gados Johans Heinrihs Frederiks iekopj muižas ansambli un pārveido to atbilstoši romantisma principiem.</p> <p>1871. gadā Mihaels Borhs pārdod atlikušo zemi un sev atstāj tikai kapelu.</p> <p>1872.-1891. gados pils juridiski pieder vācu baronam Johanam Ungeram Štenbergam, bet faktiski uz pilnvaras pamata to apsaimnieko poļu muižnieks Jans Mols.</p> <p>1875. gadā Preiļu pili zīmē poļu mākslinieks, etnogrāfs un senatnes pētnieks Napoleons Orda. Tas ir vecākais zināmais vecās pils fragmenta un jaunās gotizētās pils ēkas attēls.</p> <p>1891.-1910. gados pils pieder krievu muižniekam, cara kambarkungam Konstantīnam Guļkevičam.</p> <p>19. gadsimta beigās un 20. gadsimta sākumā (eklektikas laiks) parkā tika veikta modernizācija – uzcelti, atjaunoti un pat modernizēti gandrīz visi tiltiņi pār grāvjiem un kanāliem.</p>
20. GADSIMTS	<p>1910.-1920. gados Preiļi kā īpašums pieder vācu muižniekam Kārlim Gipijsam (Hippiusam).</p> <p>1914.-1918. gados Preiļu jaunās pils ēka tika remontēta un pielāgota kara slimnīcas vajadzībām.</p> <p>1919. gadā tiek izpostīta Preiļu muižas kapela. Lielinieki tajā ieīrko ateisma klubu „Tuvāk gaismai”.</p> <p>1924.-1944. gados pilī atrodas Preiļu divgadīgā lauksaimniecības skola (no 1939.gada - Lauksaimniecības un mājturības skola).</p> <p>1924. – 1925. gados Pils koka dakstiņu jumts nomainīts pret cinkotā skārda segumu.</p> <p>1927. gada 29. septembrī nojaukta muižas kungu koka dzīvojamā māja jeb trešā pils, pagrabi saglabājušies līdz mūsdienām.</p> <p>1928. gadā Preiļiem tiek piešķirtas pilsētas tiesības.</p> <p>1930. gados meža dienās notika parka koku stādīšana.</p> <p>1937. gadā jaunās pils ēdamzāli pārbūvēja un pielāgoja pilsētas sabiedriskās dzīves vajadzībām.</p> <p>1940. gadā parks tiek pievienots pilsētas teritorijai.</p> <p>1940. gadā Preiļu parku pārdēvē par Maksima Gorkija parku, notiek publiska parka demolēšana (lauzti un zāgēti koki malkai, lauztas un demolētas tiltu margas utt.). Nākamajos gados Sarkanarmieši parkā rīko kino un apmeklētāji aktīvi piegružo parka teritoriju.</p>

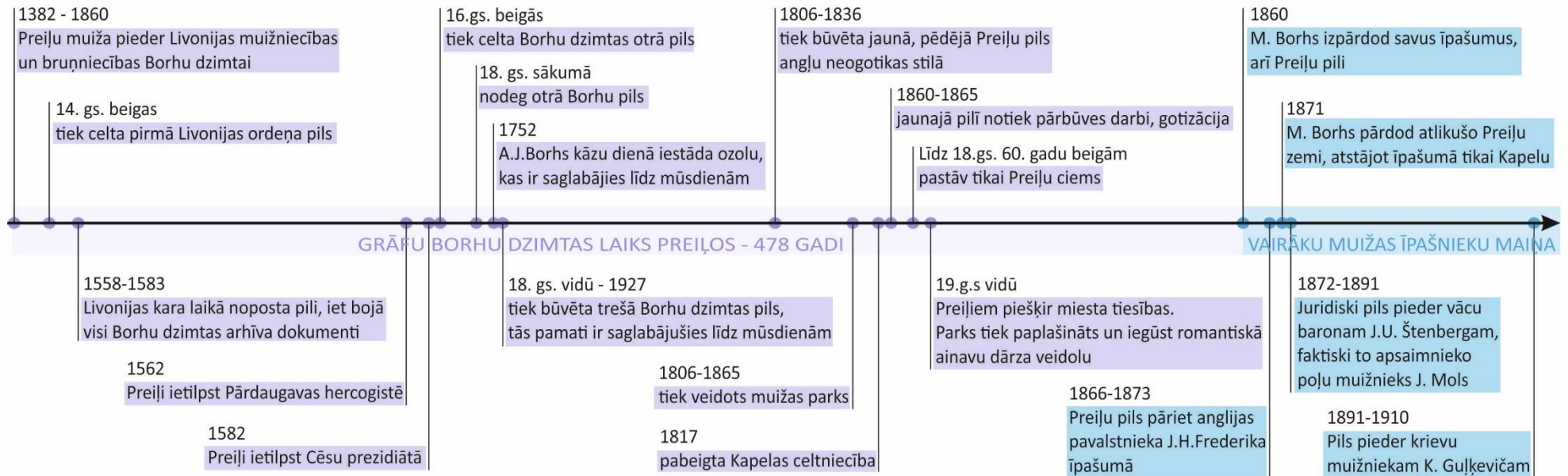
	<p>1945. gadā Zemkopības Tautas komisariāts pieņēma lēmumu par lauksaimniecības skolas likvidēšanu.</p> <p>1945.- 1963. gados Pilī darbojās Preiļu 1. vidusskola.</p> <p>1950. gados parkā tika izveidota pirmā estrāde, taču tā pēc laika nodeg.</p> <p>1963.-1978. gados pilī atradās Preiļu rajona bērnu sporta skola, sporta biedrība „Vārpa”, SCO, rajona informācijas un skaitļošanas nodaļa, tehniskās inventarizācijas birojs, šūšanas firmas „Rīgas apģērbs” filiāle, DOSAAF, rajona pionieru nams.</p> <p>1969. gadā tiek veikta parka inventarizācija.</p> <p>1970. gados Preiļu parks tiek pārdēvēts par Uzvaras parku.</p> <p>1970. gadu vidū tika izveidota sarīkojuma estrādes novietne parka ziemeļaustrumu stūrī, bijušajā dārzniecības teritorijā.</p> <p>1978. gada februārī pili noposta ugunsgrēks.</p> <p>1984. gadā pilī tiek iebūvēti jauni starpstāvu pārsegumi un uzbūvēta jauna jumta konstrukcija.</p> <p>1984. gadā Preiļu pils iegūst valsts arhitektūras pieminekļa statusu, kas būtiski aptur pils iekšienes pārbūvi un atjaunošanu pēc ugunsgrēka.</p> <p>1985. gadā Preiļu muižas vārtsarga namiņš kļūst par Preiļu Vēstures un lietišķās mākslas muzeja pirmo mājvietu. Mūsdienās tur ir izveidota muzeja atklātā krātuve.</p> <p>1986. gadā izstrādāts Parka galveno vārtu rekonstrukcijas tehniskais darba projekts (Kultūras pieminekļu restaurēšanas projektēšanas kantoris).</p> <p>1989. gadā pilij ir izstrādāta jauna fasāžu un jumta atjaunošanas dokumentācija, bet neviena celtniecības organizācija neuzņemas veikt šos darbus.</p> <p>1990. gadā izstrādāts Preiļu pilsētas parka dīķu rekonstrukcijas darba projekts (Latvijas Valsts meliorācijas projektēšanas institūts).</p> <p>1992. gadā izstrādāts Preiļu parka kapelas darba projekts (restaurācijas institūts).</p> <p>1995. gadā Preiļu muižas kapela nonāk Preiļu Romas katoļu draudzes īpašumā.</p> <p>1996. gadā tiek izdota A. Anspoka grāmata “Preiļu novads”, kas ir vienīgais informatīvi visaptverošais krājums par Preiļu novadu.</p> <p>1996. gadā Preiļu novada dome pārņem muižas kompleksu un parku pašvaldības īpašumā un regulāri veic nelielus ieguldījumus uzturēšanā.</p>
--	--

Preiļu teritorijas, ciema, vēlāk pilsētas un muižas ēku, piļu, parka vēsture ir notikumiem bagāta. Kopš 14. gadsimta parka teritorijā ir bijuši gan uzlabošanas, labiekārtošanas un “ziedu” laiki, gan laika posmi, kad visa parka teritorija ir palikusi novārtā ar jautājumu – vai kāds turpmāk vēlēsies un spēs uzturēt šo krāšņo teritoriju un ēkas, kas prasa ievērojamus finanšu un darba ieguldījumus?

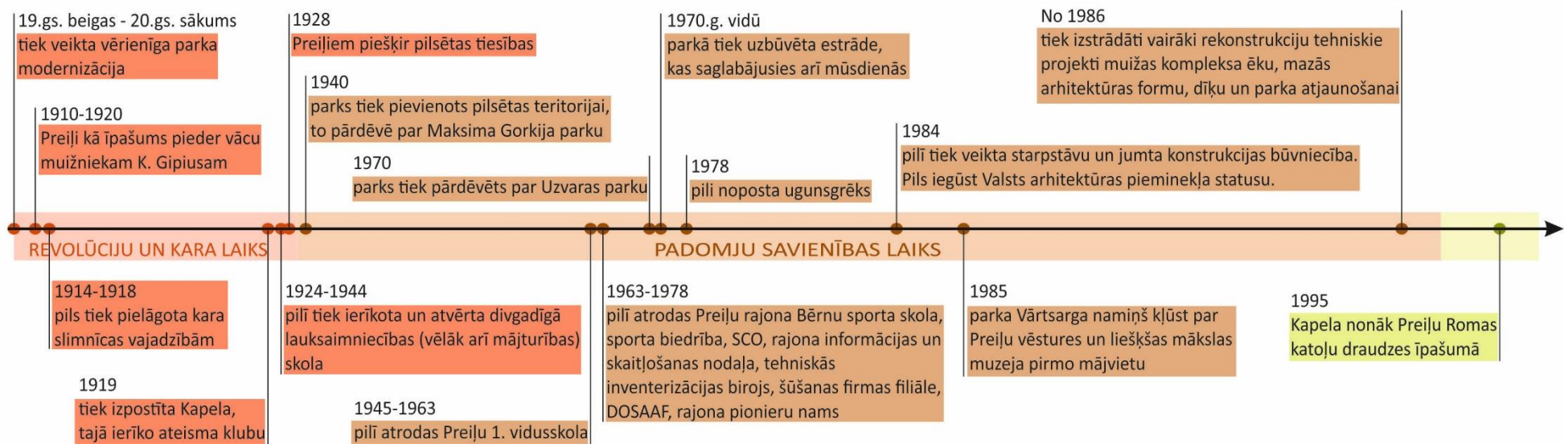
Diemžēl Preiļu muižas kompleksa un parka gadījumā nav atrasti bijušo muižas īpašnieku mantinieki, ar kuriem varētu uzturēt kontaktus un, iespējams, aicināt piedalīties teritorijas, ēku atjaunošanā un saglabāšanā. Tāpēc šo nozīmīgi svarīgo lomu ir uzņēmusies Preiļu novada pašvaldība – tātad arī vietējā sabiedrība gan ar budžeta finansējumu, gan arī piesaistot dažādu projektu, ziedojumu līdzekļus, kas saglabātu vēsturiskās vērtības un attīstītu to turpmāko izmantošanu.

Turpmākajās trīs lappusēs ir attēlota Preiļu muižas kompleksa un parka vēsturiski nozīmīgāko datumu un notikumu fiksācija - vēsturiskā analīze grafiskā joslā.

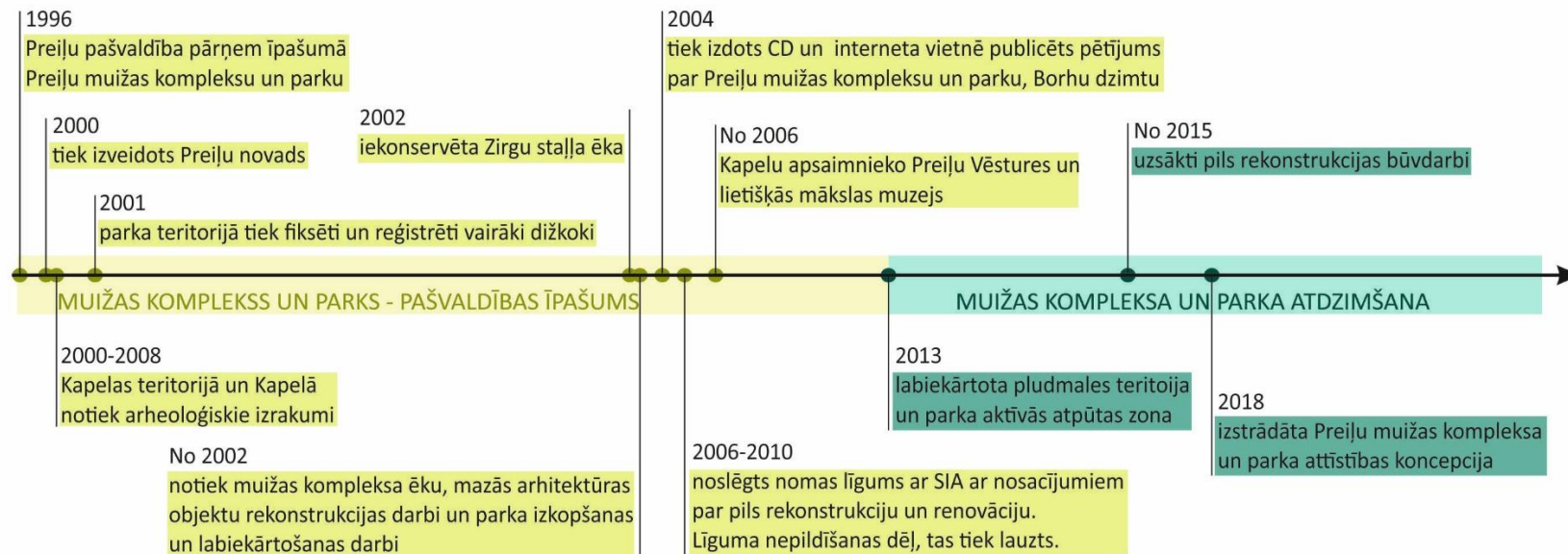
Preiļu muižas kompleksa un parka vēsturiskā analīze - lapa 1 no 3

Preiļu muižas kompleksa un parka vēsturiskā analīze - lapa 2 no 3

Preiļu muižas kompleksa un parka vēsturiskā analīze - lapa 3 no 3

4.2.1. Muižas kompleksa vēsturiskais apskats

Kā jau iepriekš tika minēts, Preiļu muižas komplekss ir aizsargājama valsts nozīmes arhitektūras piemineklis. Ne visas vēsturiskās kompleksa ēkas ir saglabājušās, citām ir tikai pamatu vai akmens mūra pagrabu paliekas. Esošās kompleksa ēkas ir dažādos stāvokļos – pilij uzsākti restaurācijas darbi, kapela ir daļēji rekonstruēta, perspektīvā paredzēts pilnībā rekonstruēt kapenes, zirgu staļļa sienām ir veikta rekonstrukcijas pirmā kārta, pilnībā ir renovēts parka Vārtsarga namiņš, Dārznieka māja ir dzīvokļu īpašnieku pārvaldījumā, muižas Kalpu mājā perspektīvā ir plānots ierīkot Amatu māju.

Pirmā pils. Pils celšanas gads un vieta nav zināma. Domājams, ka Livonijas ordeņa pirmā pils celta 14.gs. beigās, kad Preiļi un to apkārtni nonāca Livonijas ordeņa pārvaldījumā un tika iznomāta grāfam Borham. 16.gs otrajā pusē Livonijas kara laikā (1558.-1583.) tā tika nopostīta, un tajā laikā gājuši bojā arī visi Borhu dzimtas arhīva dokumenti. Borhi nopostīto ēku neatjaunoja, bet uzcēla jaunu pili. Pie vecās pils, parks sākotnēji arī tika veidots.

1472. gadā Bernts fon der Borhs apmetas uz dzīvi Preiļos. Preiļi ir piederējuši Jozefam Borham, pēc tam viņa dēlam Mihailam. Kopumā Latgalē Borhu ģimenei piederēja Varakļānu, Atašienes, Polkornes, Galēnu un citas muižas.

Otrā pils. Tad tiek uzcelta otrā pils, kura nodeg 18. gadsimta sākumā. Tās vietā tika celta trešā divstāvu ēka.

Trešā jeb vecā pils. Trešā pils (būvēta 18.gs.vidū) atrašanās vietā vēl saglabājušies senie pils pagrabu. Vecā pils bija saglabājusies un apdzīvota līdz 20. gadsimta 20. gadiem. Pa labi – foto ar muižas veco pili, 1920. gadi (I. Pliča arhīvs). Tā bija divstāvu ēka – pirmais stāvs zems un no mūra, otrais stāvs no ozolkoka balķiem, jumts – dakstiņu, otrā stāva telpās – parketa grīda un podiņu krāsnis. Pirmais stāvs, kura mūri ir saglabājušies, iespējams, izmantots saimnieciskām vajadzībām. Tradicionāli 18.gs. muižnieku rezidencēs bija iekārtotas telpas mākslas priekšmetu kolekcijām. Kungu mājas otrajā stāvā atradās milzīga grezna ēdamzāle ar Livonijas ordeņa mestru ģerboņiem un portretiem. Viens no šiem ģerboņiem šobrīd atrodas Preiļu Vēstures un lietišķās mākslas muzeja krājumā.

Pils priekšā savā kāzu dienā (18. gadsimta beigās) jaunais muižnieks Jozefs Heinrihs Borhs (1764-1835) iestādīja ozolu, bet viņa sieva, jaunā muižniece Anna Borha no Vitebskas muižnieku Bogomolcu dzimtas - bumbierkoku, kurš līdz mūsdienām nav saglabājies. Ozols šobrīd ir dižozola (parastais ozols *Quercus robur* L.) statusā.

Latgales ģenerālmērīšanas aktos ir minēts, ka 1784. g. Preiļos ir koka būvēta kungu māja ar augļu dārzu. Par šādu bijušo kungu māju liecina, arī no Daugavpils ielas pret ēku aksiāli orientēta četru rindu aleja. Tā ir vecāka nekā lielāka daļa pašreizējā parka. Aiz kungu nama, upītes krastā, domājams, atradās augļu dārzs, par kura izskatu nav informācijas. Vecā pils atradās perpendikulāri jaunajai ar fasādi pret tagadējo Lielo lauci. Par to liecina vēl mūsdienās saglabājušies pils mūri un uzkalns, daudzi elementi parka plānojumā un izveidē.

Muižnieka K. Guļķeviča laikā 19. gs. beigās vecajā muižā notika luterāņu dievkalpojumi. Vēlāk tā tika izmantota saimnieciskajām vajadzībām. Pēc neveiksmīgiem pārdošanas mēģinājumiem, 1927. g. 29.

septembrī šī ēka tika nojaukta (Valdības vēstnesis 1927.09.19.), pagrabi ir saglabājušies līdz mūsdienām. Par vecās pils pagrabiem kļūst leģenda, ka tos ar Anspoku medību pili savieno pazemes eja, šis fakts joprojām nav pierādīts.

Mūsdienās vecās kungu mājas viena pagrabi ir drupu stāvoklī, teritorija aizaugusi. Perspektīvā, lai to kvalitatīvi atsegtu, nepieciešama arheologu iesaistīšana un tūlītēja pamatu konservācija. Nepieciešama pamatu iežogošana, labiekārtošana un apzaļumošana.

Tā kā vecajai muižas pilis ir bijis augsts cokols, tad joprojām kopējā parka ainavā ieņem būtisku nozīmi, jo galvenie apbūves ansambļa vizuālās uztveres virzieni un piekļūšanas ceļi (aleja no Daugavpils ielas, muižas galvenie vārti) nav mainījušies.

Ceturrtā jeb Jaunā pils. Preiļu muižas jaunā pils sāka būvēt ap 1836.gadu pēc arhitektu G.Šahta un A.Beļeckas projekta. To cēluši grāfi Borhi, kuru dzimtai Preiļu novads piederēja 1382.-1864.g. Grāfi fon Borhi bija viena no vecākajām vācu muižnieku dzimtām Baltijā, mantojumā no grāfiem Borhiem Preiļu pilsēta saņēmusi savu ģerboni - melnu kraukli. Foto pa labi – 1904. g., no muzeja krājumiem. Pils celtniecība bija ievērojams notikums tā laika Latgales kultūras dzīvē. Pils attēli tika publicēti Polijas un Vācijas preses izdevumos. Ēka tika celta angļu neogotikas, tā saucamajā Tjūdorū stilā, rotāta daudziem sakāpinātās romantikas elementiem - tornīšiem, sīkiem izgreznojumiem un statuetēm. Pils attēls redzams arī albūmā “Terra Mariana 1188-1888” (Māras zeme), kura oriģināls glabājas Vatikāna Apustuliskajā bibliotēkā.

Pils būvniecību uzsāka grāfs Jozefs Heinrihs Borhs (1764-1835) pēc A. Beļeckas projekta (ap 1835-1836. gadiem). Līdz 1836. gadam bija uzcelts pils vecākās daļas divstāvu apjoms, kuru gotizējot pārbūvēja un paplašināja viņa dēls Mihaels Borhs (1806-1881) pēc G. Šahta projekta (ap 1860. gadiem). Pils pārbūvēta laikā no 1860.- 1865. gadam, kad agrāk celto ēku paplašināja un bagātīgi izdekorēja atbilstoši laikmeta prasībām. „*M. Borha izvēle par labu gotiskajam stilam pamatota ar vēlēšanos padarīt savu mājokli līdzīgu viduslaiku cietoksnim un tādējādi atgādināt savu senču bruņiniecko pagātni*” (D. Bruģis). Pilī bijuši ozolkoka paneli, ornamentāls plastisks dekors, veidojot romantisku interjeru.

1875. gadā pili zīmējis poļu mākslinieks, etnogrāfs un senatnes pētnieks Napoleons Orda, tas ir vecākais zināmais vecās pils fragmenta un jaunās gotizētās pils ēkas attēls. Tāpat arī 1870. gados Preiļu pilī viesojās poļu mākslinieks Eduards Hlopickis, viņa atstātās atmiņas ir senākais šobrīd zināmais detalizētais apraksts par Preiļu pils ēku. Poļu inteligences apciemojumi nav nejausi, šajos gados Preiļu muiža piederēja uz pilnvaru pamata poļu muižniekam Janam Molam.

Vēstures avotos jaunā pils tiek aprakstīta kā pils ar lielāku stiprību. Uz lielo laukumu pils priekšā vedot sena, tumša iebraucamā aleja. Laukuma kreisajā pusē atrodas vecā pils. Jaunā pils atrodas alejas sākumā, izceļoties ar savu neparasto gleznainību un arhitektonisko kompozīciju. Apjoma telpiskās kompozīcijas pamatā – asimetriskā dažādu savstarpēji saistītu apjomu sistēma. Tās kodolu veido korpusi ar centrālo divu masīvu stūru torņu ietvertu mezonīnu pagalma pusē un diviem spēcīgiem izvirzītiem sānu rizalītiem parka pusē, kuru stūrus tāpat rotā torņi. Šim korpusam sānos pieslēdzas apaļš tornis. Tā galā atrodas masts, kurā plīvo muižas īpašnieka karogs ar ģerboni.

Grāfu Borhu ģerbonī bija attēloti trīs kraukļi, līdz ar to arī Preiļu pilsētas ģerbonī ir redzams krauklis. Otrā galā pils būvi turpina nedaudz zemāks pārejas apjoms un tā noslēdzas ar masīvu četrstūra torņveida daļu, kuras stūros torņa gan nav. Arī pārējās daļas mezonīna tornīšu šķērsriezums ir atšķirīgs no citiem. Fasāžu risinājums vienkāršs. Dzegas un logailu apdare ir plastiski izteiksmīgas, tālu izvirzītas no sienas plaknes. Fasādes rotājušas arī divas apaļskulptūras, kuras neesot saglabājušas. Pils iekšpuses sienu paneļi apšūti ar tumšu ozolkoku. Ieeja pilī un telpu mēbelējums, pēc poļu mākslinieka E. Hlopickis apraksta 1870. gadu sākumā, esot bijis pilnīgi atbilstošs kungu gaumei. No pils skats uz upi un parku esot bijis majestātisks.

Preiļu muižas centra **parādes pagalms** atrodas uz kopīgas ass ar vēsturisko piebraucamo ceļu un veco kungu namu. Šāds sakārtojums ar lielākām vai mazākām dažādu apstākļu izraisītām niansēm Latvijas bijušo muižu centros sastopams samērā bieži. Preiļu muižā parādes pagalma zāliena laukums bijis krietni izstiepts kompozīcijas asij perpendikulārā virzienā, vismaz trīs reizes pārsniedzot vecā kungu nama fasādes garumu. Kā norāda ainavu arhitekta I.M. Janelis, tad šķietami savādajā parādes pagalma novietojumā nekā neparasta nav – šāda vai līdzīga kompozīcija bijusi sastopama arī citur. Jāpatur prātā fakts, ka tolaik, kad sāka veidoties šis ļoti skaidrais un Latgales muižu centriem diezgan raksturīgais parādes pagalma un apbūves sakārtojums, vēl nebija ne ainavu parka, ne Preiļu pilsētas (šeit atradās tikai miests). Aiz kungu nama, kas celts upītes krastā, domājams, atradās Latgales ģenerālmērīšanas dokumentos minētais augļu dārzs (tikai augļu dārzs vai baroka dārzs?).

Otra, daudz jaunāka, bet jau sen pierasta un šķietami neapstrīdama parādes pagalma un parka kompozīcijas ass saista jauno pili ar pilsētu un baznīcu. Tā pilnīgi izveidota tikai 19. gadsimta beigās vai 20. gadsimta sākumā. Ceļš, kas sācies parādes pagalma ziemeļgalā un savulaik bijis lietojams ne tikai pastaigām, bet arī izjādēm un braukšanai pajūgā, vedis pār kanāla tiltu, gar kapelu, caur jaunajiem smailloka sarkano ķieģeļu vārtiem un tālāk līdz 19. gadsimta beigās celtajai baznīcai miesta centrā.

Preiļos muižas centra sākotnējam plānojumam ir vēl kāda īpatnība. Preiļos pie parādes pagalma sākotnēji nav bijis lielu saimniecības ēku. Tās, domājams, bijušas sakārtotas divās lielākās grupās, uz kurieni varēja nokļūt pa liepu alejā ietvertiem saimniecības ceļiem, kas no iebraucamā ceļa pagriezušies uz ziemeļu un dienvidu pusi apmēram 30 m aiz vārtiem (Daugavpils ceļa malā jeb šobrīd - Daugavpils ielas malā).

1860. gados Mihaels Borhs sāk strauji pārdot savus īpašumus un pārceļas dzīvot uz Vitebsku. 1866. gada 24. novembrī Mihaels Borhs pārdod Preiļu miestu un Sondoru un Preiļu muižas 12500 desetīnu kopplatībā par 192549 sudraba rubļiem. Faktiski Borhi nepaguva iedzīvoties jaunajā, tikko uzceltajā pilī. Mihaels Borhs savā īpašumā atstāj tikai kapelu, muižas parka vārtu sargu mājiņu un 0,5 destīnas zemes pie šīm būvēm. Un jau 1871. gadā Mihaels Borhs pārdod atlikušo zemi un sev atstāj tikai kapelu.

No 1866. gada līdz 1872. gadam Preiļos saimniekoja Anglijas pavalstnieks, tirgotājs Johans Henriks Fredriks.

19. gadsimta otrajā pusē zīmētajos pils attēlos, sākotnēji fasādēs netrūka arī četrlapja formas medaljonu, gleznotu ģerboņu un starp logiem uz konsolēm novietotu skulptūru. Šāda dekoratīvo motīvu daudzveidība bija iecienīta daudzu 19. gadsimta vidus poļu neogotikas arhitektu darbos, un tā piešķīra šīm rezidencēm tieši to romantisko noskaņojumu. Kā norāda mākslas zinātnieks Dainis Bruģis - Preiļu pils no vairākuma tā laika Latvijas neogotisko piļu atšķīrās ar to, ka tās tēla radīšanā aktīvi līdzdarbojās arī stāvais kārniņu jumts ar neogotiskām bēniņu logu izbūvēm un augstiem, uzsvērti dekoratīviem skursteņiem. Šis no angļu arhitektūras aizgūtais motīvs piešķīra pilij savdabīgu, tai raksturīgu izteiksmi. Pils fasāžu noformējumā vērojamas dažādas stilistiskas nekonsekvences. Celtnes rīzālītos dominēja smailloka arkas forma un Tjūdorū stilā noformētas logailas. Celtnes otrajā stāvā bija izmantotas arī augšdaļā noapaļotas logailas ar romāniskai arhivoltai līdzīgu ierāmējumu. Preiļu pils fasāžu arhitektūrā var atrast arī pusloka stila izpausmes. D. Bruģis atzīmē, ka tomēr klasiskā neogotikas celtnē lielākai daļai logu ir pusloka formas pārsedes, nav neparasti.

No 1891. gadam līdz 1910. gadam Preiļi pieder krievu muižniekam cara galma kambarkungam, vēlākajam Krievijas sūtnim Itālijā un Zviedrijā Konstantīnam Guļķevičam. Šajā laikā tiek celta pils četrkantainā torņa piebūves virsējā daļa (zvanu tornis ar atsevišķu ieeju pa kāpnēm D pusē esošajā piebūvē), ķieģeļu mūra sēta ap jauno augļu dārzu, smailloka sarkanie vārti tagadējā Raiņa bulvārī un Pils ielā esošie vārti, kā arī daudzas citas saimniecības ēkas.

No 1910. gada līdz 1920. gadam Preiļu pils īpašnieks bijis Igaunijas vācu muižnieks Kārlis Gipiuss (Hippiuss).

Pirmā pasaules kara laikā Preiļu jaunās pils ēka bija remontēta kara slimnīcas vajadzībām.

1920. gados uzsāktā Latvijas Republikas agrārreforma Preiļu muižā noritēja ļoti raibi un ne vienmēr saprātīgi – muižas centru dalīja, pārdalīja, kaut ko apvienoja, pārdeva un dalīja atkal. Neapsaimniekotās un kara laikā nopostītās ēkas bruka, tika nojauktas. Krietni vien papostīto jauno kungu namu jeb pili piešķīra lauksaimniecības skolai, vēlāk vidusskolai, bet veco kungu namu pēc neveiksmīgiem pārdošanas mēģinājumiem 1927. gadā nojauca. 1923. gada oktobrī uz pili jeb skolu atveda pirmo vezumu ar dēļiem un decembrī uzmūrēja pirmās divas krāsnis. Stiklinieki veica priekšdarbus logu remontam. Par pirmo skolas darbadienu kļuva 1924. gada 1. decembris, bet iesvētīt varēja tikai 1928. gadā, kad bija ievilkta elektrība. Tad bija pabeigta arī sienu “balsināšana”. No 1924. gada līdz 1944. gadam pilī darbojās lauksaimniecības skola, tās pastāvēšanas laikā tika izremontētas un uzturētas kārtībā arī citas muižas kompleksa ēkas, kā arī sakopts parks. 1925. gadā pilij tika uzklāts cinkotā skārda jumts. Pārbūves būtiski nepārveidoja ēkas telpisko struktūru. Skola izremontēja pili, citas muižas ēkas, sakopa un uzturēja labā stāvoklī parku. 1930. gados pils telpās sienas krāsotas ar līmes krāsu un sienas vidusdaļā ornamentālas joslas trafareta tehnikā. Ceļu tīkls, kas bija labi saglabājies līdz agrārreformai, tika ekspluatēts, trūcīgāka bija uzturēšana. Apejot peļķes, tika iestaigāti jauni celiņi. Vecā kungu nama zudums pasargāja parādes pagalmu no pārdalīšanas ar ceļiem un piesārņošanas ar puķu dobēm un citiem parādes pagalmam neatbilstošiem veidojumiem. Bet no vecās kungu mājas vietas uz ziemeļiem 1950. gados tika iedalīti vairāki apbūves gabali. 1920. gados ap četrstūrīgo saimniecības pagalmu (ziemeļrietumu pusē no parādes pagalma) vēl bija saglabājušās vairākas muižas saimniecības ēkas, no kurām tagad palikušas tikai muižas braucamo zirgu stallja sienas. Braukšus saimniecības pagalmā varēja nokļūt pa liepu alejā ietvertu ceļu, kas no galvenā piebraucamā ceļa atzarojās pārdesmit metru no galvenajiem vārtiem. Uz doto brīdi šī saimniecības ceļa vairs nav, bet kādreizējo aleju vēl arvien iezīmē vairākas ļoti lielas liepas.

Padomju laikā vēsturiskā saimniecības pagalma rietumdaļā atradās vairāki šķūņi, bet vidū ilgu laiku bija ģimeņu dārziņi. Laika gaitā gājušas zudumā, arī pārbūvējot, daudzas vizuāli izteiksmīgas un arhitektoniski interesantas muižas ēkas. Padomju gados pilī atradās Pionieru nams, šūšanas cehs un dažādas iestādes.

Jaunā Preiļu pils, kurā tajā laikā bija izmitinātas vairākas iestādes, 1978. gada februārī izdega. Bija palikuši daļēji saglabājušies stāvu pārsegumi, kuri ar laiku gāja bojā, jo pils vairākus gadus stāvēja bez jumta. Pēc tam pili sāka atjaunot, uzlika šīfera jumtu un atjaunošanas darbi izbeidzās. 1980. gadā institūta “Komunālprojekts” Daugavpils filiālē izstrādā projekta un tāmes dokumentāciju. 1984. gadā pilī uzbūvēja jaunus pārsegumus pirmajam un otrajam stāvam, tika iznīcināta daļa reljefās interjera apdares. Atjaunotajā pilī paredzēja izvietot rajona pionieru namu. Pils šajā laikā ieguva valsts arhitektūras pieminekļa statusu un projekta dokumentāciju vajadzēja pārskatīt. 1989. gadā tika saņemta jauna fasāžu un jumta pārbūves projekta dokumentācija, bet neviena celtniecības organizācija neuzņēmās veikt darbus.

2006. gadā tiek noslēgts nomas līgums ar SIA “Projektu attīstība un investīcijas” uz 50 gadiem par pils un 4,9 ha zemes gabalu ar nosacījumu pils rekonstrukcijā un renovācijā. Līguma neizpildes dēļ, tas 2010. gadā tiek laužts. Ar pils atjaunošanas jautājumiem sāk darboties pati pašvaldība, jo netiek atrasti ieinteresēti investori. Iesaistoties dažādu projektu aktivitātēs, tiek pamazām atjaunota pils. 2017. gadā pabeidz pils fasādes atjaunošanas darbus, jumta būvi. 2018. gadā uzsāk logu un durvju iebūves aktivitātes, pils jumta bēniņu siltināšanu un citus pils rekonstrukcijas darbus.

Līdz 21. gadsimtam pilij saglabājusies lielākā daļa fasāžu reljefo veidojumu. Zuduši trīs nelieli vienstāva apjomi, kas redzami vēsturiskajos zīmējumos un fotoattēlos.

Pils kā arhitektūras pieminekļa galvenā vērtība šodien ir tās apjoms un fasādes, kā arī iekštelpu vēsturiskā plānojuma struktūras elementi ar sienu apmetumu un krāsojumu.

Līdz mūsdienām ir saglabājusies 1904. gada Preiļu pils galvenās fasādes fotogrāfija, viens no vērtīgākajiem avotiem, kas ļauj saskatīt daudzus vēlāk zudušus elementus. Preiļu Vēstures un lietiskās mākslas muzeja fotomateriālu kolekcijā ir fotogrāfijas, kuras dod iespēju izsekot pakāpeniskajām izmaiņām Preiļu pils fasādēs. Vairākas 20.gadsimta 1. puses fotogrāfijas sniedz liecības par Preiļu pils (lauksaimniecības skolas) interjeriem. Tehniskās inventarizācijas biroja sastādītie ēkas plāni ļauj izsekot izmaiņām 20.gadsimta 2. pusē.

Līdz 21. gadsimtam un pils fasādes rekonstrukcijai 2017. gadā, bija saglabājusies pils lielākā daļa fasāžu reljefo veidojumu (izņemot vairākas detaļas). Zuduši trīs nelieli vienstāva apjomi, bet tie ir atrodami vēsturiskajos zīmējumos un fotoattēlos. Jaunizveidotā jumta konstrukcija kopē sākotnējā jumta apjomu. Iekštelpu plānojums vēstures gaitā nav radikāli mainīts un tā vēsturisko evolūciju iespējams izsekot, veicot nepieciešamos izpētes darbus. Pils iekštelpu interjers, dažādu telpu iekārtojuma principi un likumsakarības, apdares veidi, kā norāda mākslas zinātnieks D. Bruģis, nevar tikt ignorēti, jo tad nav iespējams iegūt pilnu priekšstatu par tā laika vēsturi un kultūras vērtībām. Latvijas historisma perioda pils interjeri lielākoties tika realizēti pēc savas – no celtnes neatkarīgas programmas. Absolūtais vairākums pils un kungu māju lepojās ar raibu stilu salikumu. Latgales specifiskā situācija veicināja to, ka par daudzu muižu īpašniekiem kļuva pārņojušies vācu bruņinieku dzimtas, arī Borhu dzimta. Tas ietekmēja Latgales muižu arhitektūru un interjeru kultūru, kurā bija jaušama spēcīga orientācija uz Polijas paraugiem. Rakstīto ziņu par Preiļu pils interjeru praktiski nav, tās ir “skopas”. Pēc E. Hlopicka ziņām “...ieēja un istabu mēbelējums bijis īsti dižciltīgs... iekšelpās bijuši tumši ozolkoka paneļi.”

Mākslas zinātnieks D. Bruģis atceras, ka vēl pirms pēdējā remonta 1984. gadā, atsevišķās pils telpās bija saglabājušās apmetuma dekoratīvo veidojumu atliekas – profiljoslas un gotiskajam dadzim līdzīgi stilizēti akanta motīvi. Šī un cita fragmentārā informācija liek pieņemt, ka Preiļu pils iekštelpu neogotiskā tēla veidošanā tāpat kā klasiskajos šī neostila paraugos bija izmantoti gan koka paneļi, gan ornamentāls reljefais dekors. Iespējams, ka pils iekšelpās savā sākotnējā aromatizācijas pakāpē neatpalika no ārienes, kuras apdarē bija izmantotas pat viduslaicīgas figūras.

Pils arhitektūra izteiksmīgi raksturo romantisma periodu Latvijas muižu mākslas un sabiedriskajā dzīvē. Preiļu pils pat esošā stāvoklī ir saglabājusi savu īpašo māksliniecisko tēlu. Tā pamatā ir gotisko formu izmantošana, ēkas ievērojamie apjomi un tās vēsturiskais konteksts ar parku un pārējo muižas kompleksa vēsturisko apbūvi.

Mūsdienās veiktās izpētes norāda, ka pils lietderīgo telpu platība ir 1500m², šobrīd notiek rekonstrukcijas darbi. Ēkai divstāvu apjoms ar vairākiem tornīšiem (Apaļais ieejas tornis, taisnstūra tornis ar 5 skaldņu izbūvi ar vainagojošo koka "zvannīcu"). Z fasāde (galvenā): ar 14 ailu asīm, torņiem 1 un 3 asis, piebūvēm 5 un 3 logu asis. Centrālajā daļā ir ieejas mezgļi – altāns un veranda. D fasāde – ar diviem

4.5. attēls. Preiļu pils attēlojums pēc restaurācijas

uz āru vērstiem korpusiem un verandu: ar 13 asīm, torņiem 3 un 1 asis, gala piebūvei ir mainīgs logu asu skaits. Jumts ir daudz slīpņu ar seguma materiālu skārdu ar pārklājumu. Vēsturiski koka dakstiņu jumts,

Lauksaimniecības skolas laikā to nomainīja uz skārda jumtu. Piebūvēm ir plakani jumti. Terases ir ar atjaunojamu balustrādi: betona stabiem - Z fasādē volūtas stūros ar betona lieti balustriem zem margas, D fasādē betona stabiem - postamenti ar pildīniem stūra balstiem ar lietu betona balustru aizpildījumu. Arhitektoniskā izpēte Pils ēkai veikta 2002.gadā. Šobrīd sienu, nesošo konstrukciju, fasāžu stāvoklis pasliktinājies, zudušas vēl vairākas detaļas. Lielākā daļa sienu apmetuma ir zudusi, mainot pārsegumus 1980-tos uz dzelzsbetona paneļiem zuduši visi sākotnējie griesti, vietām saglabājušies vilkto dzegu fragmenti. Tornis ar baznīcas un zvannīcas telpām nav pieejams.

Vairākas ar saimniecisko un kultūras dzīvi saistītas ēkas veidoja muižas ansambli, kurā nozīmīgāko vietu ieņēma muižas kungu māja jeb pils, ap kuru veidoja ainavu parku. Mainījās muižu īpašnieki un mainījās laiki, bet Preiļu pilsētai ir palicis pirmo muižnieku atstātais kultūrvēsturiskais mantojums – muižas komplekss un parks. No tā saglabājušās vai daļēji saglabājušās un pārveidotas ēkas ir: muižas pils, kapela, stallis, dārznieka māja, vārtsarga māja, kalpu māja, kā arī parka vārti, aizsarggrāvis, kurš apjoza parku, un mūra vaļņa fragments.

Mūsdienās, kopš 2015. gada notiek aktīvi pils atjaunošanas būvdarbi. Pilij ir veikta pils arhitektoniski mākslinieciskā inventarizācija (SIA "AIG", 2002), Esošās situācijas analīze un rekomendācijas atjaunošanas koncepcijai (SIA "AIG", 2002), Pils un parka rekonstrukcijas tehniskais projekts (SIA "AIG", 2005). 2017. gadā tika pabeigti Preiļu pils rekonstrukcijas 1. kārtas 1. posma būvdarbi – pils fasādes atjaunošana. Šobrīd tiek veikts iepirkums par Preiļu pils rekonstrukcijas 2. kārtas posmu – logu un durvju iebūvi, griestu siltināšanu.

Kapela. Muižas kapelas Latvijā parādījās 18.gadsimta 70.gados pēc aizlieguma mirušos apbedīt baznīcās.

Preiļu parka malā 1817. gadā uzcelta Borhu dzimtas kapliča (kapela), kuras arhitektūrā atbalsojas Romas Panteons. Kapela celta par grāfa Jozefa Heinriha Borha (1764-1835) līdzekļiem muižas ļaužu garīgai aprūpei. Virszemes telpu izmantoja kā memoriālu telpu un kapelu dievkalpojumiem. Pazemē ierīkoja Borhu ģimenes kapenes. Kapličas rotundas veidā no neaptēstiem laukakmeņiem. Kapličas priekšā ir divas četrstūrainas kolonas un uz priekšu izbīdītas četras apaļas kolonas, kas portālu padara ļoti izteiksmīgu. Portālu noslēdz trīsstūra frontons, ar Dieva aci vidū. Karnīze visapkārt un uz jumta koka lode ar dzelzs krustu. 1817. gada 20.septembrī to iesvētīja vietējais dekāns Skibņevskis. Šajā kapelā muižas ļaužu garīgai aprūpei katru dienu notika dievkalpojumi un grāfs speciāli uzturēja muižas garīdznieku. Zem kapelas bija iekārtotas kapenes grāfa ģimenes locekļu apbedīšanai. Tā ir senākā būve, kas saglabājusies Preiļu muižas parkā. Lai gan nav dokumentālu liecību, visticamāk, ka Preiļu kapelu projektējis itāļu arhitekts Vinčenco Macoti (1756 – 1798), kurš bija Borhu ģimenes draugs, cēlis muižas pili un kapelu Varakļānos. Preiļu kapela ir nepārprotams analogs Varakļānu ēkai.

Kapelas iekšpusē bijusi ķieģeļu grīda, uz altāra atradušās sešas fajansa vāzes (izgatavotas Parīzē) ar mākslīgiem ziediem.

1919. gadā lielinieki kapelā ierīkoja strādnieku klubu, Kapelu izrotāja ar revolucionāriem lozungiem, uz portāla ar sarkanu krāsu uzrakstīja saukli: „Tuvāk gaismai!” krievu valodā. Muižnieku atdusas vietas uzlauza, izpostīja, bagātības izlaupīja un apgānīja grāfu apbedījumus.

20. gadsimta 20. gados kapelu atguva Preiļu Romas katoļu baznīca. Latvijas Republikas laikā kapelā tika atjaunots altāris, notika dievkalpojumi. 40. gados padomju vara atsavināja kapelu baznīcai. Ilgus gadus tā stāvēja nopostīta un pamesta. 1995. gadā Preiļu Romas katoļu baznīca atjaunoja īpašumtiesības uz kapelu.

2000. gadā notika arheoloģiskie aizsardzības izrakumi (vadītāja Dr. hist. Antonija Vilcāne) blakus kapelai, kad sakarā ar elektrokabeļa trases rakšanas darbiem atklājās 17. gadsimta otrās puses un 18. gadsimta pirmās puses apbedījumi. Kapsēta ir senākā zināmā apbedījumu vieta Preiļos un to tuvākajā apkārtnē. Atradumi svarīgi 17. gs. un 18. gs. Latgales teritorijā pastāvošo apbedījumu tradīciju skaidrošanā, jo šī perioda jezuītu annālēs un vizitācijas protokolos ziņas par lokālajām apbedīšanas vietām, apbedīšanas paražām nav atrodamas. Šobrīd atradumi apskatāmi Preiļu Vēstures un lietišķās mākslas muzeja arheoloģijas kolekcijā.

2004. - 2005. gadā kapelā veikta arhitektoniska mākslinieciskā inventarizācija un sākotnējā sienu krāsnojuma izpēte. To veica būvinženieris A. Babars un mākslas speciāliste N. Rešetņikova.

2005. gada vasarā kapela ir ieguvusi spožu skārda jumtu un krustu tā galā. 2006. gadā kapelu pilnībā restaurēja, pateicoties VKKF finansiālajam atbalstam, Eduarda Upenieka iniciatīvai un privātajiem ziedojumiem. Sakrālajā celtņē izvietoja atsevišķu renesanses laika mākslinieku gleznu kopijas. Toronto dzīvojošais ārsts un sabiedriskais darbinieks Eduards Upenieks ziedoja savus līdzekļus. Būvprojekta autore sertificēta arhitekta Inga Ancāne (1971). Altāra projekta autors mākslinieks – kokačigālnieks, kokapstrādes dizainers Ivars Butlers (1977) no Līvāniem. Altāri ozolkoka darinājis galdnieka amata meistars, Bērzgales amatu skolas absolvents Andris Prikulis (1980) no Ludzas novada Rundēniem 2006.-2008.g. Sienu zondāžu veikuši Latvijas Mākslas akadēmijas studenti. Itālijas, Spānijas un Nīderlandes renesanses laikmeta mākslinieku darbus pēc novadnieka Eduarda Upenieka pasūtījuma un ar viņa finansiālu atbalstu kopējuši Latvijas Mākslas akadēmijas studenti: Agnese Apsīte (1980) "Hagara un eņģelis", Liene Opmane (1980) Murillo „Madonna”, Natālija Jātniece (1974) Rembrants „Baltazara dzīres”, Inga Grīnberga (1979) Leonardo da Vinči „Pasludināšanas aina”. Kā arī vairāki atsevišķi mākslinieki: Tatjana Trocka Botičelli „Judīte”, „Kristus un samariete”, Viktors Prokopovičs Botičelli „Judīte”; Ieva Taranda Domenikino „Svētā Cecīlija”, Mikelandželo „Delfu Sibilla”, Ilze Eglīte Koredžo „Kristus un Magdalēna”, Altārglezna Muriljo „Jaunavas Marijas debesīs uzņemšana”.

2006. gada 23. septembrī kapelu iesvētīja bīskaps Jānis Bulis. Kopš 2006. gada kapelu apsaimnieko Preiļu Vēstures un lietišķās mākslas muzejs. Tā ir atvērta apmeklētājiem (no 2010. gada kapelā apskatāmas Latvijas tēlniecības vecmeistares Ēvī Upenieces (1925), kuras tēvs dzimis Preiļos, darbi). Šobrīd kapelu sezonā apmeklē ap 4000 tūristu. Īpaši apmeklēta tā ir Muzeju naktī.

2007. gadā tika uzsākti un 2008. gadā pabeigti izrakumi kapelas pagrabā arheoloģes Antonijas Vilcānes vadībā. Preiļu muižas kapelā norisinājās arheoloģiskās uzraudzības darbi, kas bija saistīti ar kapelas pagrabtelpas attīrīšanu no dažādos laikos sabērtajiem sadzīves un celtniecības atkritumiem. 2007. gadā pagrabstāva aizbērumā konstatēja divu sadauzītu kapu plāksņu gabalus ar uzrakstītiem latīņu valodā. Diemžēl saglabājušies uzraksta daļa bez norādēm uz apbedītā vārdu vai dzimšanas datiem. Zem sabērto atkritumu slāņa uzgāja arī trūdējuša koka zārka paliekas, kurā vēl bija saglabājušies daļa no kāju skeletkauliem, labās rokas kauli un mugurkaula skriemeļi. Blakus bija bojāta grezna tērpa paliekas – ar brokāta diegiem izšūta mundiera priekšpusē detaļas, apkakles un manšetes fragmenti. Greznā tērpa fragments norāda uz apbedītā saistību ar Maltas ordeni. Zināms, ka Jozefs Heinrihs Borhs (1751-1835), kas Preiļu muižu mantoja 1779. gadā, bijis arī Maltas ordeņa komandors. Šobrīd, pēc restaurācijas šis priekšmets apskatāms Preiļu Vēstures un lietišķās mākslas muzejā.

2008. gada izrakumu laikā aizbērumā dažādos dziļumos uzgāja zīda aubi ar ziedu motīvu, jostas fragmentus, zīda auduma gabalu, kā arī apaļas bronzas apkaluma podziņas, skārda apkalumus ar ziedu motīvu un Kristus attēlu, tērpa rotājumus no bronzas stieples, kā arī vienu monētu. Ņemot vērā, ka kapelas priekšpusē uzietu apbedījumi, ir pamats domāt, ka kapela uzbūvēta senākas kapsētas vietā. Kapelas pagrabstāva aizbēršanai, iespējams, zeme daļēji ņemta blakus kapelai (postīto apbedījumi galvaskausi un garie kauli savākti un norakti). Apbedīšanas tradīcijas, kas konstatētas kapsētā 2008. gada izrakumos, ļāvušas izteikt hipotēzi, ka kapela varētu būt būvēta arī senākas baznīcas vietā. Iespējams, ka bijušās Preiļu muižas teritorijā uzietā kapsēta bijusi ierīkota pie 1676. gadā celtās baznīcas, kuras vietā vēlāk uzbūvēta kapela, lai gan pārliecinošas norādes un pierādījumi tam arheoloģiskās izpētes laikā nav iegūti.

2009. gada septembrī muzejs organizēja (VKKF Latgales kultūras programmas finansējums) Latvijas Mākslas akadēmijas Latgales filiāles koka ēknieku plenēru Preiļos. Tika izveidots skulptūru dārzs brīvdabas teritorijā starp muzeja krājuma ēku un Preiļu 2. vidusskolu.

2013. gadā tika noslēgta vienošanās starp Preiļu Romas katoļu draudzi un Preiļu Vēstures un lietišķās mākslas muzeju par sadarbību muižas kapelas izpētē, restaurācijā un izmantošanā. Balstoties uz šo vienošanos muzejs piesaistīja VKKF projektu konkursa finansējumu Preiļu muižas kapelas kapeņu arhitektoniskajai apsekošanai un glābšanas programmas un atjaunošanas koncepcijas izstrādāšanai. Darbu veica "AIG" SIA, autors Ilmārs Dirveiks. Rekomendācijas tika izstrādātas un saskaņotas VKPAI. Pamatojoties uz šīm rekomendācijām 2015. gadā Preiļu novada dome noslēdza Nekustamā īpašuma nomas līgumu Nr. 4-25/2015/38 līgumu ar Preiļu Romas katoļu draudzi par Preiļu muižas kapelas apsaimniekošanu, pasūtīja un apmaksāja Ddproject Preiļu muižas kapelas kapeņu ekspozīcijas koncepcijas tehnisko projektu.

2015. gadā muzejs organizēja plenēru "Sols", kura laikā tika ierīkota ugunsкура vieta un divi koka soli atpūtai muzeja brīvdabas teritorijā.

2016. gadā SIA "Preiļu celtnieks" saskaņā ar "Dd Project" tehnisko projektu veica elektrības izvada izbūvi Preiļu muižas kapeņēs. 2017. gadā Preiļu novada dome finansēja kapelas kapeņēs brūkošā atbalsta mūra renovācijas darbus.

Ja šobrīd Kapela ir atjaunota, tad arhitekta iesaka arī pārdomāt un atjaunot ar Kapelu cieši saistīto skulptūru, kas atrastos iepretim Kapelai, uz vēsturiski izveidotā paaugstinājuma.

Preiļu muižas kapela ar kapeņēm ir izcils Latgales 19. gadsimta vēlā klasicisma laika muižu apbūves paraugs, kas izteiksmīgi raksturo Latgales muižu mākslas un arhitektūras vēsturē nozīmīgas personības Vinčenco Macotti daiļradi. Muižas īpašnieku kapeņes ir tipoloģiski retāks piemineklis un citu starpā to izceļ kultūrvēsturiski un stratigrāfiski bagātā informācija – kapeņes zem kapeņēm. Kapeņu kā arhitektūras pieminekļa galvenā vērtība ir to telpiskais risinājums ar velvēto traveju kompozīciju, kā arī veco kapeņu konstrukcijas ar atsegtajiem apbedījumiem. Kapelai ar kapeņēm ir īpaša nozīme visa Borhu muižas kompleksa reprezentācijā.

Zirgu stallis. Ēkai raksturīgs angļu neogotikas stils. Ēkas platība 564 m². Saimniecības ēku vidū ievēribu pelna zirgu stallis, kas sastāv no trim kopā savienotiem korpusiem, noslēdzot pils pagalmu. Staļļa izveidei un dekorācijai pārsvarā ir neogotikas elementi. Piemēram, stūru torņi, kas saistās ar pils ārieni. Bez tam ēkas romantisko noskaņu izcēla zirgu galvas arhivoltu centrā, logailu ierāmējums. Fasāžu apdarē izmantots laukakmeņu mūris ar šiku šķembu iespiedumiem javā un gluda apmetuma virsma. Būvēts 19. gadsimta otrajā pusē. 1949. gadā vēl bija labā stāvoklī ar skaidu jumtu un kokā grieztām zirga galvām. Pēc 2. pasaules kara staļļa ēka vairs netika izmantota un pamazām sabruka, 2002. gadā tika veikta staļļa drupu konservācija. 2014. gadā tika veikta staļļu ēkas rekonstrukcijas pirmā kārtā, kuras ietvaros staļļa sienas tika savilkta ar tērauda trosēm, lai apturētu staļļa sabrukšanu.

Vēsturiski apkārtnē bija labi pazīstamas grāfu Borhu tīršķirnes zirgu izstādes. Plašais zirgu stallis, kas atspoguļojas dīķa rāmajā ūdenī, liecina gan par tā īpašnieku bagātību, gan lepnumu.

Parka vārtsarga naminš. Preiļu muižas vārtsarga naminš uzbūvēts 19. gadsimta beigās, Pēc tam, kad 1866.gadā Mihaels Borhs bija pilnvarojis kolēģijas senatoru Ignatiju Bortkeviču pārdot Preiļu miestu, Preiļu un Sondoru muižas 12500 desetīnu kopplatībā Lielbritānijas pavalstniekam Johanam Heinriham Fredrikam, pats sev Mihaels Borhs

paturēja tikai Preiļu kapelu, muižas vārtsarga namiņu un 0.5 desetīnas zemes pie šīm būvēm. Pēc 2. pasaules kara ēkā bija ierīkoti dzīvokļi.

No 1985. gada līdz 2002. gadam te atradās Preiļu Vēstures un lietišķās mākslas muzejs, kopš 2003. gada muzeja krājuma telpas. Šeit dzima muzeja attīstības koncepcijas un sāka veidoties krājuma kolekcijas. 2002.gadā muzejs ieguva jaunas telpas renovētajā kultūras namā, bet Preiļu muižas vārtsarga namiņā iekārtoja etnogrāfijas, tekstiliju, keramikas un mēbeļu atklāto krātuvi, kura ir interesants apskates objekts ikvienam apmeklētājam. Ēka renovēta 2008. gadā. Šobrīd tā ir Preiļu Vēstures un lietišķās mākslas muzeja atklātā mācību krātuve. Pieejama apmeklētājiem, iespējams iepazīties ar 19. gadsimta sadzīves un iedzīves priekšmetiem, pūra mēbelēm un pūra saturu. Ēkas platība ir 68m².

Dārznieka māja. Dārznieka māja atrodas parka Ziemeļu laucē, netālu no estrādes, pie vairākrindu alejas. Sākotnēji tā bija vienkārša ēka, kas tika pārbūvēta. Mājas celtniecības laiks ir 19. gadsimts. Pēc ainavu arhitektes I.M. Janelis novērojumiem un konstatētajiem mājas kaut cik saglabājušās pirmā stāva fasādes detaļām, var spriest, ka sākotnēji ēka celta tajā pašā laikposmā, kad Kapela un Daugavpils ielas muižas galvenie vārti.

Latvijas 1. brīvvalsts laikā to izmantoja aizsargi. 1934. gadā viņi iepretī mājai ielas otrā pusē iestādīja bērzu birzi. Pēc 2. pasaules kara 1960. gadu sākumā mājai uzbūvēja otro stāvu un tā joprojām tiek izmantota kā dzīvojamā māja pilsētas iedzīvotājiem. Šobrīd tā ir kā daudzdzīvokļu dzīvojamā māja, dzīvokļi ir privatizēti, tikai viens no tiem ir pašvaldības īpašumā. Ēkas platība ir 195,5 m².

Muižas kalpu māja. Ēkas platība ir 247,4 m². Laikā, kad pilī atradās skola, ēka tika izmantota mācību darbnīcām. Šobrīd apdzīvota (sociālie dzīvokļi), pašvaldības īpašumā. Esošo ēkas vērtību ceļ labi saglabājies kopapjoms, maz pārveidotas aillas un masīvi kontrforsī. Perspektīvā ir paredzēts tajā izveidot amatu māju.

Mežsarga māja. Atrodas uz dienvidaustrumiem no jaunās pils aizbērtas upītes kraujas malā. Ēkas vēsturiskā izcelsme nav skaidra. Zem tās ir velvēta telpa, ķieģeļu un akmeņu mūrējumā, kas, spriežot pēc uzbūves, kalpojusi kā "ledus pagrabs". Virszemes daļa, visticamāk celta vēlāk. Šobrīd māja ir avārijas stāvoklī, daļa sienu ir degušas, bet ugunsgrēks laicīgi nodzēsts. 2018. gadā vairākkārt ir ēkā ielūzušas sijas, nobrukušas sienu daļas, šobrīd mājas paliekas ir atdalītas ar norobežojošo lenti. Pašvaldībā plānots to demontēt.

Estrāde. Mākslinieciskās pašdarbības koncertiem pirmā estrāde parkā bija uzcelta jau 1950. gados, bet tā nodega. 1979. gadā atklāja jauno Preiļu parka estrādi, kurā var pulcēties no 3 līdz 4 tūkstoši skatītāju. Estrāde atrodas kādreizējā parka augļu dārza teritorijā, bet tās atrašanās vieta ainaviski neielaužas parka ainavu daļā un ir veiksmīgi novietota – tā ir viegli sasniedzama, nav traucēklis parka atpūtas un miera baudītājiem.

Estrādē notiek Dziesmu un deju svētki, folkloras festivāli un tautas amatnieku svētki, brīvdabas izrādes un mākslinieku koncerti.

Parks ir iecienīta vieta dažādu tradīciju svētku rīkošanai un pilsētā notiekošu pasākumu kultūras programmām.

Sarkanais tornis. Ne visai skaidra ir Sarkanā torņa nozīme. Tas nojaukts 1960. gadu beigās vai līdz 1972. gadam. Tā pamati līdzinājās elipsei un bija redzami 1972. gadā. Šobrīd ir apzināta un zināma torņa atrašanās vieta.

BMX trase. Atrodas parka aktīvās zonas daļā, blakus Daugavpils ielai, izveidota un atklāta 2013. gadā. Šobrīd to izmanto kā aktīvās atpūtas objektu, notiek BMX sacensības un treniņi.

Vasaras kafejnīca – terase. Atrodas parka aktīvās zonas daļā, blakus Daugavpils ielai, izveidota un atklāta 2015. gadā.

Dzirnavu dīka pludmale. Atrodas parka aktīvās zonas daļā, blakus Daugavpils ielai, izveidota un atklāta 2013. gadā. Apmeklētājiem pieejama sezonas laikā, ir iespēja izmantot katamarānus, gērbtuves. Pludmales popularitāte un apmeklētība katru gadu pieaug. Pludmales teritorijā atrodas gan pludmales volejbola, gan futbola laukumi (atklāti 2013. gadā), bērnu rotaļu laukums, āra treniņi un jau pieminētā BMX trase. No 2019. gada pludmales teritorijā būs arī tenisa kortu laukums.

“...Jāsecina, ka bojā gājušas ne tikai ēkas. Kari un nevērība ļāva aiziet bojā arī muižu parkiem, alejām un dārziem. Pašreiz grūti atrast parkus, kurus par tādiem varētu saukt. Lielā daļā parku padomju laikā uzcēla daudzstāvu dzīvojamās ēkas, fermas, degvielas noliktas. Naudas, gribasspēka un darba roku trūkums ļāva parkos izaugt pašizsējas kokiem un nīkuļot vecajiem kokiem” (Vitolds Mašnovskis, Vēsturnieks, fotogrāfs). Arī Preiļu parkā pastāv minētā problemātika – blakus Muižas kalpu mājai padomju gados ir uzceltas divas dzīvojamās mājas, kopā ar nelieliem saimniecības šķūnīšiem, ēkas joprojām tiek apdzīvotas. Parka teritorijā konstatējam daudz pašizsējas koku un krūmu, kā rezultātā dažas lauces ir aizaugušas, ir teritorijas, kas ir definējamas kā mežs, nevis parka teritorija.

4.2.2. Parka vēsture

Preiļu parks ir izteikts klasicisma perioda ainavu parks ar līkloču ceļiem, ar lieliem masīviem un stādījumiem. Preiļu parka platība ir 41.2 ha, no tiem 13.2 ha aizņem ūdeņi (dīķi, upītes, kanāli).

18. gs. otrajā pusē Anglijā sāka attīstīties angļu dārzi jeb, kā to tagad sauc – ainavu parki, kas bija saistīts ar romantisma un sentimentālisma virzienu mākslā. Romantisma mākslai raksturīga pagātnes, it sevišķi viduslaiku idealizācija, tieksme izcelt individuālo, atraisīt kaislības, kāpināt emocijas. Romantismam tuva intīma, liriska attieksme pret dabu, kurā saistošs liekas neparastais un eksotiskais. Ainavu parku veidošanu Rietumeiropā ietekmēja arī literatūra. Piemēram, franču filozofs Žans Žaks Ruso savos darbos

aicināja atgriezties pie dabas. Tā laika mākslinieku darbos savukārt biežāk parādās neskartās dabas ainavas un aizaugušas drupas.

Ainavu parku izveides galvenie principi īsumā izsakāmi divos 17. un 18. gadsimtā populāros saukļos «Nekādu dabas kropļošanu dārzā!» un «Atpakaļ pie dabas!». Līdzās brīvi augošu koku un krūmu grupām, līkloču celiņiem un ūdeņiem brīvas formas krastos pacēlās ķīniešu pagodas un tējas namiņi (vēsturiski bija arī Preiļu parkā), paviljoni grieķu tempļu izskatā, mākslīgas pilsdrupas, salauztas kolonnas, mūkuvientuļnieku mājokļi, pastorālās romantikas elementi utt. Parkos parādās «mazā arhitektūra» — dažādi paviljoni, atpūtas namiņi un citas celtnes. Maz pamazām 19. gadsimta sākumā nostabilizējas kokaugu eksotu sortiments — svešzemnieku skaitā paliek tikai tie koki un krūmi, kas tiešām spējīgi pielāgoties Latvijas klimatiskajiem apstākļiem.

18. gs. beigās un 19. gs. sākumā ainavu parki jau izveidoti daudzās Latvijas muižās. Ainavu parkos varēja sastapt mākslīgas pilsdrupas, populāras parku būve bija arī pieminekļi – urnas un dekoratīvi kapakmeņi, taču svarīgākais elements bija nepārveidota daba – brīvi izvietotas krūmu un koku audzes, līkumoti celiņi, parka kanāli un dīķi. Kā atzīmē arhitekts I.M. Janelis, tad pirmais dokumentētais ainavu parks Latvijā bija bagātās muižnieku Borhu dzimtas redzamākā pārstāvja, zinātnieka un rakstnieka Mihaela Jana Borha (1753-1810) muižas parks

Varakļānos (Zilgalvis, 2007, 11). Šī parka konceptuālo ideju un vēsturi ir pētījusi poļu mākslas un arhitektūras vēstures pētniece Jolanta Polanowska (Polanowska, 2012) (V. Maksimovs).

18. un 19. gadsimta lauku parki tika veidoti pie muižām. Neatkarīgi no platības un stilistiskās kompozīcijas tie bija paredzēti muižas īpašnieku un viņu ģimeņu atpūtai, bet vienkāršajiem darba ļaudīm bija slēgti. Par to liecina arī parku iezogojums, Preiļu parkam senatnē arī bija apkārt žogs, mūsdienās ir palikuši tikai vairāki krāšņi parka vārti un ieejas. Parki galvenokārt bija pastaigu, atsevišķu svētku un ceremoniju vietas. Cilvēku skaits, kuri pastaigājās parkā, bija niecīgs. Salīdzinoši ar mūsdienām parki ir sabiedriski pieejami objekti, kas norāda uz pilsētas dižumu un ekoloģisko pilsētvides priekšrocību.

Kādreizējais Preiļu muižas parks ir vecāks par pilsētu, un tās vidū nonācis tikai 20. gadsimtā. Latvijas Republikas 1920. gadu agrārreformas laikā ziemeļos no parka līdz Preiļu miestam un 19. gadsimta beigās celtajai baznīcai uz lauksaimniecības zemes sāka veidoties pilsētas dzīvojamo ēku apbūve. Padomju laikā šo apbūvi papildināja vairākas relatīvi lielas infrastruktūras celtnes. Lēnāk apbūve veidojusies parka austrumpusē, kur dažas dzīvokļu mājas uzcēla tikai padomju laikā. Vecajās, no muižas centra saglabājušajās saimniecības un ražošanas ēkas uz dienvidiem no parka tolaik izvietojās “Lauktechnika” un citas ražotnes, bet rietumpusē līdz Daugavpils ielai vēl arvien palika neapbūvēta. Tur pēdējos padomju gados pie Dzirnauvu dīķa izveidota peldvieta un neliela sporta zona, BMX trase.

Preiļu parka sākumi meklējami 18. gadsimta beigās, kad muiža un ļoti mazais Preiļu miests piederēja grāfu Borhu dzimtai. Tolaik vietā, kur šobrīd atrodas parka Lielā lauce (klajums), bijis muižas augļu un sakņu dārzs. Bet 19. gadsimta sākumā ap šo dārzu relatīvi līdzienā un daļēji pārmitrā vietā, tika izveidots plašs ainavu parks. Ainavu parku, iespējams, projektējis itāļu arhitekts Vinčento Macoti (1756 – 1798). Parku apjoza dekoratīvs nocietinājums (astella) un četrriņdu liepu alejas. Parka vidū, applūdinot Preiļupīti, ir radīta dīķu un kanālu sistēma ar daudzām salām un pussalām. Klajumos izveidotas gleznainas lapenes – liepu vai svešzemju koku krūmu grupas. Jāatzīmē, ka sākotnēji parks tika veidots, rēķinoties tikai ar veco kungu namu, jo jaunās pils vēl nebija. No kungu nama, kas atradās nedaudz paaugstinātā vietā upītes krastā, pavērās plašs skats pār Lielo lauci un tālāk uz Lielo dīķi ar tā salām. Kamēr koki bija mazi, vajadzēja labi redzēt gan Ādama un Ievas salu, gan dīķa tālāko galu. Panorāmveida skata perspektīvu dienvidu pusē noslēdza samērā blīvas ozolu un citu koku grupas, bet ziemeļmalā – liepu rindas abpus dīķa sašaurinājumam. Interesants ir fakts, ka Preiļu parkā ainavu plānojumā cieši blakus pastāvējuši gan regulārā, gan brīvā plānojuma elementi. Brīvas konfigurācijas dīķu un kanālu sistēmu aptvērušas pastaigu alejas. Tātad nevis alejā ietverts pastaigu ceļš gar vienu parka malu,

bet līkloču alejas. Tādējādi 19. un 20. gadsimtu mijā Preiļu parkā uzslāņojās eklektiskās un romantiskās detaļas.

Latvijas valsts vēstures arhīvā atrodamais 1785. gada Preiļu muižas zemes plāns rāda ļoti nosacīti attēlotu muižas apbūvi un dārzu abpus Preiļupītei, apmēram tajā vietā, kur atrodami vecā kungu nama pagrabi un tiem pretī plaša lauce. Pastāv versija, ka parka veidošana ilgusi 60 gadus (No 1806. gada līdz 1865. gadam).

Ap 1806. gadu līdz 1836. gadam tiek būvēta jaunā Preiļu pils (angļu neogotikas stilā) pēc arhitektu Gustava Šahta un A. Bejecka projekta. Jaunā pils savu galīgo veidolu iegūst laikā no 1860. līdz 1865. gadam. Un, reizē ar pils celtniecību, Borhi pārveido veco parku, ievērojami paplašinot tā robežas. 1826. gadā grāfa Borha dzimtcilvēki ierīkoja 24 ha lielu parku. Parks plašuma un krāšņuma ziņā plašā apkārtnē bija vienīgais. Tajā bija vērtīgi koki un koku grupas. Minamas kādas piecas liepu pasugas un riekstu koki, dažādas ošu pasugas, kļavas, papeles, Borhu dzimtas ozols un bumbierkoks vecās pils priekšā. Pēc nostāsta ozols esot stādīts pēc kāzu svinībām. To darīja pats grāfs, bet bumbierkoku stādīja pati grāfiene. 19. gadsimta 2. pusē parka platību paplašināja līdz 43 ha.

Laikā no 1860. gada līdz 1865. gadam tiek pārveidots vecais parks, ievērojami paplašinot tā robežas. Un rezultātā top romantiskais ainavu parks ar regulāras plānošanas elementiem un harmoniskiem arhitektūras akcentiem. Savukārt laikā līdz 1873. gadam Anglijas pavalstnieks tirgotājs Johans Heinrihs Frederiks, kurš no M. Borha nopērk Preiļu miestu un Preiļu un Sondoru muižas, parkā iegulda pūles muižas ansambļa iekopšanai un pārveidošanai atbilstoši romantisma principiem.

Eklektikas laikā, 19. gadsimta beigās un 20. gadsimta vēl pašā sākumā parkā tika uzcelti (ticamāk, atjaunoti vai modernizēti) gandrīz visi tiltiņi pār kanāliem un grāvjiem. Jaunajā veidolā tiem bijušas sarkanu ķieģeļu malas un tornīši virs visiem balstiem. Līdzīga izskata esot bijis žogs uz vaļņa ap parku un augļu dārzu, un, domājams, ka vaļņa stūros uz pāris metru augstajiem uzkalniņiem arī bijušas kādas ar tornīšiem rotātas parka celtnes.

Skatot parka kompozīciju, jāmin, ka tajā ir regulārā un brīvā plānojuma elementu apvienojumi, kas liecina, ka parka veidošanā bijuši vairāki posmi. Vērtējot tikai parka stādījuma vecumu, var izsekot trim parka veidošanās posmiem (līdz 20.gs.):

1. Daļa parka vecāko stādījumu saistīta ar veco kungu māju, un tiem ir regulāra plānojuma iezīmes. Četru rindu aleja pirms parādes pagalma sadalās divās, no kurām viena ved uz staļļiem, otra – uz jauno pili, kur agrāk atradies kāda saimniecības ēka. Nogāzē, kanāla malā aiz vecās pils vietas saglabājies milzīgs ozols. Gandrīz visas salas pa perimetru aptvērušas alejas, no kurām saglabājušies tikai atsevišķi koki un vietumis – ļoti liela diametra celmi.

2. Nākamajam parka veidošanas posmam pieskaitāma lielākā daļa tā platības. Šo stādījumu vecums ir apmēram 110 gadu (1972. gadā), un tie nosaka visu parka kolorītu. Preiļu parkā visai cieši sadzīvo gan regulāro, gan ainavisko, brīvo plānojuma paņēmieni elementi. Parka lielākā platība risināta kā plaša brīvas kompozīcijas lauču un ūdeņu ainavu virkne.

3. Līdz 1920. gadam Preiļi piederēja vairākiem īpašniekiem, kas parku centušies pārveidot atbilstoši modei, savai gaumei un saimnieciskiem apsvērumiem. Šī posma stādījumi ir visai epizodiski un noteiktu sistēmu neveido.

G. Manteifelis savā grāmatā "Polnisch Livland" (1869) raksta, ka Preiļu miesta tiešā tuvumā atrodas skaistā Preiļu pils ar brīnišķīgajiem apstādījumiem, kā arī Anspaku parks (der Park von Anspach) ar romantiski ērtu nocietinājumu (Kastell). Pēc šiem datiem saprotams, ka parks agrāk saukts par Anspaku

parku un tam apkārt bijis nocietinājums, saprotams, ne aizsardzības nolūkiem, bet vairāk dekoratīvs, lai parka apmeklētājus izolētu no ārpusaules, no vienkāršās tautas acīm. Visu parku apjož grāvis ar valni. Iespējams uz šā vaļņa atradies mūra žogs. Grāvja dziļums vietām sasniedz 2,5 m, bet vaļņa augšmala paceļas 1 - 1,2 m virs parka līmeņa. Parka pusē no vaļņa stādītas vairākas koku rindas – ziemeļu un austrumu malās pat sešas rindas. Parka stūros ir izveidoti līdz 3,5 m augsti uzkalniņi. To nozīme īsti nav skaidra. Ļoti līdzīgi, tikai mazāki un zemāki paaugstinājumi ir salu stūros, it sevišķi garenajā salā. Taču salu stūros atrodas arī lieliski skata punkti, kādu nav paaugstinājumos parka stūros. Iespējams, ka augstie pauguri parka stūros bijuši atpūtas mājīņu vietas vai arī romantiski traktētu žoga paaugstinājumu pamatnes. Parkā ir daudz šķietami nesaistītu koku rindu un aleju. No regulāro stādījumu fragmentiem visinteresantākās ir vairāku lapeņu atliekas Lielajā laucē. Pārsvārā tās ir plānā taisnstūrainas vai garenas, veidotas no cirptām liepām, kas tagad sen vairs netiek cirptas, veido pa lauci izkaisītus pudurus.

Vēsturiski parku greznoja daudzas skulptūras, ziedu torņi un tiltiņi, tējas namiņi un paviljoni ar izsmalcinātām mēbelēm, un parkā atradās daudz vairāk saimniecisku ēku. Parks bija ar regulāras plānošanas elementiem un harmoniskiem arhitektūras akcentiem. Vienas no interesantākajām parka detaļām, kas gan saglabājušās ļoti vāji, ir liepu un citu lapu koku alejas. Tās sākumā, domājams, aptvērušas visu dīķu un platāko kanālu krastmalas.

1930. gados Preiļu parks bija slēgts un ieeja tajā bija par maksu. Tas, protams, izraisījis sašutumu Preiļu miesta iedzīvotājos, jo pat pēdējos muižas gados parkā tika atļauts pastaigāties visiem preiļeniešiem.

Teritoriāli pilsēta parku ietekmējusi visai maz, jo to no visām pusēm ietver ielas. Vēl 1920. gadu sākumā parku apņēmis krietns ķieģeļu žogs virs neliela vaļņa, bet vairākās vietās vēl tagad saglabājušies dziļi grāvji un stūros - uzkalniņi, kas nopietni traucējuši jebkuru vēlmi apbūvēt parka malas.

No 1910. gada līdz 1920. gada muižas kompleksu un parku pārvaldīja vācu muižnieks Kārlis Gipiuss (Hippiuss), tas esot bijis smaga rakstura cilvēks, un ir licis iznīcināt visu iepriekšējo muižas kungu uzstādītos parka greznības simbolus – tējas namiņus, ziedu torņus un koka skulptūras.

Parka ceļu tīkls, kas bija labi saglabājies līdz agrārreformai, tika ekspluatēts, trūcīgāka bija uzturēšana. Apejot peļķes, tika iestaigāti jauni celiņi.

Pēc otrā pasaules kara, parkam no pilsētas puses izveidota jauna ieeja ar uzrakstu "Uzvaras parks" un ceļš no vārtiem pār veco augļu dārzu apstādīts ar papelēm un dzīvžogiem. tālāk Jaunais ceļš vedis uz Lielajā salā uzcelto sarīkojumu estrādi. Šajā laikā parkā tiek uzstādīti vairāki dažāda izskata un materiālu kioski. Apaļajā salā Lielā dīķa vidū tika ierīkota deju grīda, tā esot jau bijusi arī pirms kara. Uz dienvidiem no esošās pils bija ierīkoti vienkārši sporta laukumi. Ādama un levas salā tiek ierīkots deju laukums ar nojumi. Pamatojoties uz to, kas salas nogāzes apaugušas ar kokiem un bieziem krūmiem, šī novietne no estētiskā un funkcionālā viedokļa neradīja iebildumus. Ziemeļaustrumu pusē, 1970. gadu vidū, tika izveidota sarīkojumu estrāde, bijušajā daiļdārzniecības teritorijā.

Parka daļa uz dienvidiem no jaunā kungu nama jeb pils, pēdējos 140 gados ir vairākkārt pārveidota. Muižas laiku kartogrāfiskajā materiālā redzams vienkāršs, ģeometrisks, bet ar kungu namu nesaistīts risinājums, radot šaubas par tā attēlojuma patiesumu. Padomju laikā te bija gan volejbola laukumi, gan gāzes rezerves noliktava. Patlaban funkcionē pirms dažiem gadiem izbūvēts jauns grants seguma celiņš, ko Preiļu iedzīvotāji intensīvi lieto. Celiņš ir pietuvināts parka malai, un tā ziemeļu gals sakrīt ar vēsturisko saimniecības ceļa trasi.

1928. gadā Preiļi ieguva pilsētas tiesības, taču pats parks tika pievienots pilsētai pēc 1940. gada 13. augusta Preiļu pilsētas valdes lūguma Zemkopības ministrijai. Līdz ar padomju varas ienākšanu mainījās arī attieksme pret parku. Par šo periodu rakstīja Pēteris Ručs. 1940. gada jūnija trešajā svētdienā parkā notika mītiņš, kurā tā vadoņi paziņoja, ka parks nu nodots tautas lietošanā un nosaukts par Maksima Gorkija parku. Pēc šī paziņojuma pūlis kliegdam devās parkā, norāva un saplēsa uzrakstus, kas aizliedza staigāt ārpus celiņiem, lauzt un bojāt apstādījumus. Tika salauzti tiltiņu margas, soliņi, vandāļi zāgēja kokus un lietoja tos malkai. Sarkanarmieši parkā rīkoja kino izrādes. Izrāžu apmeklētāji piemētāja parka celiņus. Par to mēģināja ziņot Lauksaimniecības skolas vadība, taču pret viņiem tika vērstas represijas (Ručs, 1999). Vēlāk padomju gados tika pieļautas būtiskas kļūdas Preiļu parka apsaimniekošanā – nepārdomātā Preiļupītes ūdens režīma dēļ pastiprināti aizauguši parka dīķi. Par parka slikto stāvokli 1970-tajos gados ir

rakstījis J. Pelšs vietējā laikrakstā "Leņina karogs". Šajā laikā parks saukts par "Uzvaras parku" un blakus deju estrādei uz salas esot izvietoti vietējās patērētāj sabiedrības tirdzniecības kioski, kuri stāv ar izsistiem logiem un cauriem jumtiem. Parkā arī esot strauji savairojušies kraukļi, kuriem te esot vairāk par 1000 ligzdām. Tie kaitē koku lapotnēm, jo ar asajiem knābjiem noplūc pavasaros koku jaunus dzinumus, tāpat arī piemēslo celiņus (Pelšs, 1970). Kā redzam tajā laikā pilsētas vadība tika ar kraukļiem galā, jo mūsdienās no tiem nav ne miņas. Šajā laikā tika izveidots parka rekonstrukcijas projekts, kura kopija glabājas muzejā. Šajā projektā tika paredzēts izveidot funkcionālās zonas parkā, kā arī izvietot tējas namiņus un bērnu spēļu laukumus (PVLMM, 1974). Nezināmu iemeslu dēļ projekts tika realizēts tikai daļēji, tika ieklāti betona celiņi dažās parka vietās. Pirms lielās estrādes izbūvēšanas 1970-tajos gados, parkā pirms tam bijušas vairākas citas estrādes. Šobrīd ir palikuši betona pamati no vecās estrādes, kas tika izmantota 1960-tajos gados. Šo celtņu fotogrāfijas ir saglabājušās muzejā (V. Maksimovs).

1960. gados Preiļu vidusskolai uzcēla jaunu ēku, un jaunais kungu nams jeb pils palika tukša. Kādu laiku tur bija šūšanas cehs, noliktava, iespējams, vēl kāda ražotne. Ilgus gadus šai parka daļai tika pievērsta mazāka uzmanība, kopšana bija minimāla.

1969. gadā tika veikta parka inventarizācija, par veiksmīgu uzskatāma estrādes atrašanās vieta, kas uzbūvēta 70. gados parka ziemeļaustrumu stūrī bijušajā muižas daiļdārzniecības teritorijā. Lielajā salā ne vēlāk par 1960. gadu sākumu uzbūvēta sarīkojumu estrāde. 1970. gadu beigās bijušā muižas augļu dārza austrumu galā uzbūvēja jaunu sarīkojumu estrādes novietni, kura ir viegli sasniedzama no pilsētas puses. Mūsdienās tā joprojām pastāv, tiek izmantota un rūpīgi uzturēta. 2012. gadā, pārrobežu projekta "White Bird" (LV-LT) ietvaros parka estrādē tika atjaunoti soliņi.

1996. gadā Preiļu novada dome pārņēma kompleksu īpašumā un regulāri veic salīdzinoši nelielus ieguldījumus kompleksa uzturēšanā (parka vārtu atjaunošanu, soliņi, bērnu rotaļu laukumu aprīkojums, kanālu tiltiņi, kanālu un dīķu tīrīšana, sabiedriskās pludmales ierīkošana u.c.), un izveidoja darba grupu, lai apkopotu un izvērtētu informāciju par kompleksa ekonomiskās vērtības paaugstināšanas un investīciju iespējām.

Līdz mūsdienām saglabājušos veidolu Preiļu parks ir ieguvis 19. gs vidū, tajā aug ap 25 dažādu koku un krūmu sugu, to vidū arī vairāki dižkoki. Preiļu parks ir izteikts klasicisma perioda ainavu parks ar ieloču ceļiem, ar lieliem masīviem un stādījumiem, ūdeņi aizņem 13 ha no tā platības. Parka plānojums ir pateicīgs gan individuālām pastaigām, gan dažādu masu pasākumu rīkošanai.

Šobrīd parkā, pēc ainavu arhitektes I.M. Janelis izpētes, jaunākie koki, neskaitot pēdējo septiņdesmit gadu pašizsēju, ir apmēram 100-12- gadu veci.

Parka teritoriju daļu un objektu vēsturiskā izpēte

Parka apjomīgais teritoriālais plašums veido vairākas teritoriju daļas, kurām vēsturiski ir doti nosaukumi – šeit ir atzīmētas lauces, salas, dīķi, dārzu vietas. Tāpat būtiski ir akcentēt dažādos mazās arhitektūras objektus – vārtus un tiltus. Parka teritorijas daļu atrašanās vietas skatīt 4.6. attēlā.

Parka daļas

Parka dienvidaustrumu daļa. Viena no grūtāk atšifrējamajām parka daļām. Arī šeit dīķa un kanāla malās veidotas ar alejām savienotas lapenes. Taču vistālākā skata perspektīvas pār lielo dīķi paveras nevis no lapeņu vietām, bet no plaša krasta ieliekuma un pašas parka dienvidu malas. Šai teritorijai ir diezgan izteikts slīpums pret dīķi. Ar Lielo lauci to savienojis tiltiņš, kurš nav saglabājies. No tiltiņa pavēries tāls skats garenvirzienā pār kanālu un daļu dīķa. Tālāk redzamā dīķa daļa ir pietiekami plaša un saņem pilnu apgaismojumu, tāpēc tā ir gaiša. Cauri parka dienvidaustrumu daļai likumojusi aleja, no kuras saglabājušies tikai fragmenti.

Austrumu mala. Tā ir visvairāk aizaugusi parka daļa. Nekādu saistību ar pārējo parka teritoriju te nav iespējams konstatēt, ja neskaita alejas fragmentus pašā masīva vidū un gar kanālu, kas atdala lielo

salu. Arī šī daļa ir nedaudz paaugstināta un pret parka centru nolaidena. Masīva vidū bijusi neliela, paaugstināta lauce, taču apkārtnē ir tik stipri aizaugusi, ka saistība ar pārējo parka daļu nav saskatāma.

Lauces

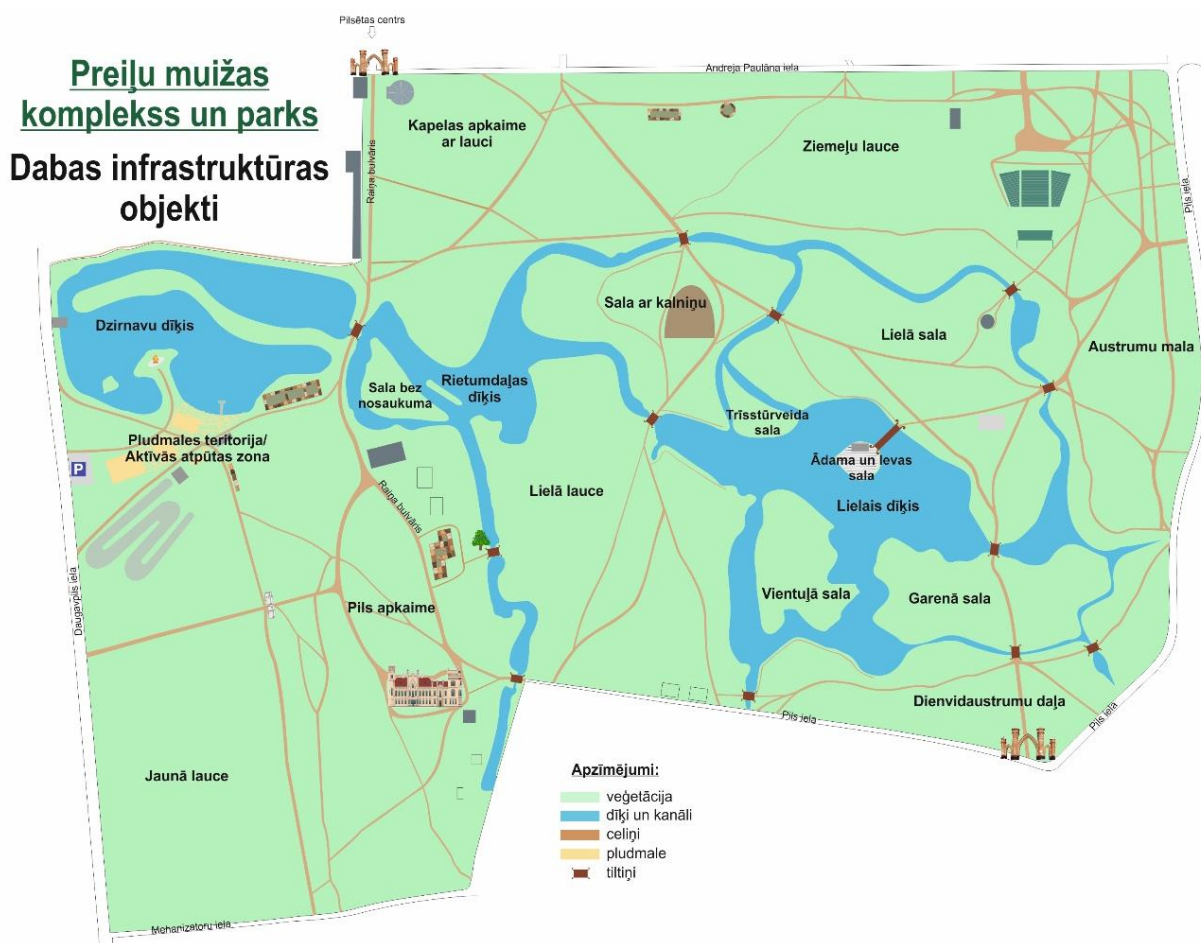
Vēsturiski parkos nevienā Laucē sākotnējo apstādījumu nav bijis – ne koku, ne krūmu. Vienīgi ļoti lielu Lauču malās varēja būt kāds atsevišķs koku puduris ar košumkrūmu apmalēm. Preiļu parkā, piemēram, tā ir Lielajā laucē ar sudrabkļavu un liepu lapeni. Aizaugušas lauces piemēs ir Preiļu parka ziemeļu lauce ar pašizsējas kokiem.

Lielā lauce. Lielā lauce ar sudrabkļavu un vecajām lapenēm ir svarīga parka daļa, ko no trim pusēm norobežo kanāli un dīķis, bet no ceturtās – Pils iela. Tā veidota kā plaša, gaiša pļava ar eksotu un vietējo kokaugu grupām un soliteriem. Lauces austrumu pusē bijušas grupētas vairākas lapenes, kas veidotas galvenokārt no parastajām liepām.

Kapelas apkaime ar lauci. Austrumos un dienvidos no kapelas stādīts blīvs liepu masīvs. Uz dīķa pusi atrodas plaša lauce, kas pie ūdens nobeidzas ar liepu rindu. No tās vairākās vietās paveras skati uz jauno pili, vecās pils vietu un lapegļu grupu pie kalniņa.

Ziemeļu lauce. Vairāk uz austrumiem atrodas Ziemeļu lauce jeb tā saucamais vecais augļu dārzs. Tā aizņem apmēram 400m garu un 100m platu pret dienvidiem nolaidenu teritoriju pašā parka Z malā. Šeit atradusies siltumnīca, dārznieka mājiņa un Sarkanais tornis. Te gar parka malu stādītas sešas koku rindas. Var būt, ka tā tiešām bijusi vējlauzēja josla, taču nav noliedzama arī tās dekoratīvā nozīme. Pāri laucei veduši pastaigu maršruti, par to liecina arī tas, ka Lielo salu ar lauci agrāk savienojis akmens tilts.

4.6. attēls. Preiļu parka dabas infrastruktūras objekti

Dārzi un siltumnīca

Muižu parku pirmsākumos puķes audzēja tikai siltumnīcās (vai dārznieka mājas lielajā istabā, kur bija lielāki logi) un stādīja saimnieciskajā, t.i. sakņu un augļu dārzā pie kāda sola vai starp zirņu un biešu dobēm. Daudzviet 19. gadsimta vidū šādi saimnieciskie dārzi muižnieka ģimenei bija līdzvērtīga pastaigu vieta kā parks.

Vecais augļu un sakņu dārzs sāka veidot 1800. gadā. Iespējams, ka dīķi un kanāli, kas tik ļoti grezno un dažādo parka ainavas, sākotnēji bija skaudra nepieciešamība, lai vispār varētu apgūt pārmitro, pavasaros un rudenos staigno platību. Tikpat iespējams, ka vecais augļu un sakņu dārzs vēl ilgāku laiku pēc parka veidošanas sākuma pastāvējis tagadējā Lielajā plaucē, bet abas četrstūrainās liepu lapenes ir šī dārza pēdējās atskaņas.

Lieliska vieta tika atrasta tālaika jaunajam saimnieciskajam dārzam – pret dienvidiem orientētā labi izsauļotā lēzenā nogāzē, pašā parka ziemeļmalā aiz kanāla. Nogāzes augšā, kas parka malā bija apstādīta ar vairākrindu alejām, tika uzceltas siltumnīca (saukta par glāžu māju) un dārznieka māja, kā arī ūdenstornis, lejāk atradās augļu dārzs. 19. un 20. gadsimtu mijā augļu dārzu paplašināja rietumu virzienā starp ceļu un dzirnavu dīķi (aiz kapličas). Šī iemesla dēļ 1920. gadu muižas sadalīšanas dokumentos tā norādīta kā augļu dārza platība. Augļu dārzs kapelas apkaimes laucē ticis izveidots vēlāk, bet 1784. gadā tam vajadzēja atrasties tuvāk vecajai pilij.

Siltumnīca tika celta muižnieka Guļķeviča laikā, tā tika veidota pamatīga, ar mūra pamatiem, tā tika apkurināta arī gada aukstajos mēnešos. Šobrīd ir palikušas aizaugušas siltumnīcas pamatu paliekas.

Dīķi un salas

Preiļu parka dīķu platība ir 13,2 ha. Visdrīzāk dīķi un kanāli, kas ļoti glezno un dažādo parka ainavas, sākotnēji bija skaidra un praktiska nepieciešamība, lai varētu apgūt pārmitro, pavasaros un rudenos staigno, platību. Pēc nostāsta kanālu virzienu forma veido monogrammu.

Ūdeni dīķi saņēma galvenokārt no trim pusēm. Rokot dīķus un kanālus, daļēji izmantota Preiļupes gultne un daļēji – tās pietekas. Viena no tām ir strautiņš, kas parkā ieplūdis no austrumiem un, būvējot jauno Preiļi – Aglona ceļu, novadīts sānis, tāpēc tagad līdz parkam nonāk tikai pavisam sīka urdziņa.

Gandrīz visu parka ainavu svarīga sastāvdaļa ir ūdens. Salu krastu līnija ir stipri līkumaina, un tas, kopā ar stādījumu grupām, izvirzījumos sadala parka ūdeņu ainavas vairākos plānos. Lielā dīķa malās līkumi ir lēzenāki un plašāki, bet kanālu malas – asāki. Vienās perspektīvās ir skatu punktu vietas, bet citās – nobeigums vai vidējais plāns. Tas pats ir arī mazajām salām. Vienā skata perspektīvā sala var būt priekšplāns, bet citā – nobeiguma vai skata telpas ietvars jeb kulise.

Parka kanāli un strauti ir neatņemama Preiļu parka sastāvdaļa, tie sadalāmi 3 kanālu grupās:

- Kanāls starp Saltupi un Rietumu dīķi;
- Austrumu daļas kanāli;
- Ziemeļu daļas kanāli.

Parka ūdeņu ainavas izdala divas atšķirīgas teritorijas. Viena ir parka rietumdaļā starp tiltiņu, lauci uz dienvidiem no kapelas, salu ar kalniņu un Lielās lauces ziemeļrietumu stūri. Otra teritorija veidojas kā parka centrs ar lielo dīķi.

Parka kanāla dīķi ir sadalāmi 3 grupās – **Dzirnavu dīķi** (parka ZR daļā), **Rietumu daļas dīķis** (parka R daļā), **Lielais dīķis un Austrumu dīķis** (parka A daļā). Dzirnavu dīķim ir ierīkota pludmale, tas atrodas parka aktīvās atpūtas zonā, visi citi dīķi šobrīd ir kā apskates objekti.

Kā norāda ainavu arhitekta I.M. Janelis – nepārvērtējama ir Preiļu parka ūdens sistēmas loma daudzveidīgu ainavu veidošanā. Kā lieliski gaismas efekti darbojas dīķu gaišās virsmas, koku un krūmu atspīdumi ūdenī. Latvijā nav daudz tādu parku, kuros tik daudzas skatu perspektīvas paveras pār kanāliem garenvirzienā, koku un kūrumu puduriem krasta līkumos veidojot neskaitāmas ainavu kulisēs.

Parka teritorijā ir 7 salas, šobrīd Ādama un Ievas sala ir labiekārtota.

PREIĻU PARKA PELDYIETA
PREIĻU DZIRNAVU DĪĶIS AP 1930.g.

Lielā sala. Lielā sala atrodas lielā dīķa ziemeļrietumu stūrī. Salas ziemeļu un austrumu daļu aizņem sabiezināti stādījumi, bet dienvidu un rietumu daļu – plaša lauce, ko šķērsoja trīs pastaigu alejas. Tās savienojušās pie tiltiņa salas dienvidu galā. Viena no alejām vedusi slīpi pāri laucei ziemeļaustrumu virzienā uz tiltiņu, otra – ziemeļu virzienā, gar tagadējo estrādes laukumu uz citu tiltiņu, kurš nav saglabājies; un trešā – gar salas rietumu krastu. Vēl viena aleja, kas iznīcināta, būvējot veco estrādi (šobrīd ir palicis vien asfaltēts laukums), savienojusi austrumu malas tiltiņu ar centrālo aleju.

Sala ar kalniņu. Vēl viena prāvāka sala atrodas lielā dīķa ziemeļrietumu stūrī. Tai ir īpatnējs izveidojums. Salas centrā uzbērts ap 6 metrus augsts paugurs – “mežsarga kalniņš” – “Mīlestības kalniņš”. Ģeogrāfiski kalniņš ir augstākā vieta Preiļu pilsētā. No kalniņa, kurā, domājams, varēja atrasties kāds atpūtas paviljons, paveras skati gan uz austrumiem, kur redzams šaurs kanāls, gan uz dienvidiem, kur skats garenvirzienā šķērso kanālu starp divām salām, daļu lielā dīķa un otru kanālu. Kalniņa rietumu pusē iestādīta lapegļu grupa, gar kuru paveras tāls skats pāri laucei un dīķim uz parka rietumu malu. Salas dienvidu galā, šķiet, bijis tiltiņš uz dienvidrietumu pusē esošo mazo saliņu. Par to liecina aleju paliekas salās un tas, ka skata punkta nav ne vienas, ne otras salas stūrī, bet vidū starp tām.

Ādama un levas sala. No parka vēstures viedokļa ievēribu pelna vismazākā saliņa lielajā dīķī. Seniors Borhs šeit bija ierīkojis īstu “Paradīzes dārzu” zemes virsū, jo no agra pavasara līdz vēlam rudenim tur ziedēja krāšņumkrūmi un koki, kurus apvija mūžzaļie efejvīni. Salas vidū auga “paradīzes ābele”, ar sārtiem un rūgtiem āboliem, kuri tās zaros palika arī ziemas laikā. Pēc muižkunga pasūtījuma kāds vietējais mākslinieks no ozola un ievas kokiem izgriezis Ādama un levas skulptūras, kuras tika novietotas uz salas. Tām vajadzēja radīt romantisma, bezrūpības vai pat paradīzes noskaņu, neraugoties uz to, kāda bija skulptūras mākslinieciskā vērtība. 1960. gados uz salas tika uzcelta nojume, izveidoti koka tiltiņi un izveidots deju placis. Šobrīd uz tās ir veikts vērienīgs atjaunošanas projekts - saliņas rekonstrukcija un 2 tiltiņu rekonstrukcija.

Garenā sala. Lielā dīķa dienvidaustrumu stūrī atrodas garena sala. Tā ir apmēram 180 metrus gara un 70 metrus plata, orientēta austrumu – rietumu virzienā. Tās krasti, tāpat kā pārējām salām, ir diezgan līkumoti, turklāt izvirzījumos atrodas nelieli paaugstinājumi, ko ietver aplī vai puslokā sastādīti koki un krūmi, parasti liepas un meža sausserži. No šiem punktiem, kas, domājams, ir agrāko lapeņu vai dārza mājiņu vietas, paveras izteismīgākās skata perspektīvas, galvenokārt pār lielo dīķi. Salas dienvidrietumu stūrī, kas pāri kanālam un dīķa līcim redzams no lielās Lauces, stādītas baltās apses. Garenu salu ar Lielo salu kādreiz savienoja tiltiņš pār aizsprostu. Aizsprosta trūkums ir radījis to, ka kanāla paplašinājums uz austrumiem zaudējis nepieciešamo ūdens līmeni, strauji aizaugot. Šobrīd salu šķērso celiņš no lielās salas uz smailloka arkas vārtiem, kā tas ir bijis senatnē.

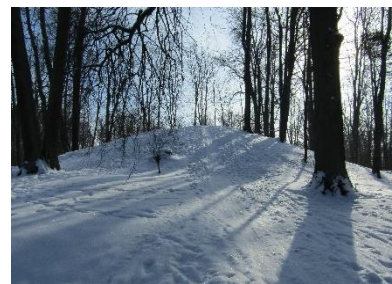
Gar salas dienvidaustrumu malu līkumo kanāls. Tā līkumi šeit veido gandrīz taisnus leņķus, krasti ir stāvi un gandrīz katrā krasta izvirzījumā atrodamas lapeņu paliekas vai paaugstinājumi. No neredz paaugstinātās parka dienvidu malas pie smailloka arkas vārtiem vēl tagad cauri biežajām koku un krūmu lapotnēm redzams dīķis ar salām.

Vientuļā sala. Šī sala, šķiet, nav bijusi saistīta ar lielo lauci, ne ar kādu no salām. Tai ir stipri līkumota krasta līnija. Salas līkumotie krasti un lieli koki vairākām skatu perspektīvām, kas virzītas vai nu uz šo salu vai cieši tai garām, piešķir īpašu izteismīgumu. Stādījumi uz salas ir brīvi. Pēdējā laikā izveidojies pamežs un paauga.

Trīsstūrveida sala un Sala bez nosaukuma. Abas salas mūsdienās nav pieejamas gājējiem, nav savienotas ar tiltiem, aizaugušas un neoptas. Vēsturiski nav zināmi šo salu nosaukumi, kā arī vēstures avotos par tām trūkst ziņu. Vecajos parka plānos Trīsstūrveida sala bija pieejama parka apmeklētājiem, tā bija savienota ar 2 tiltiem – no Salas ar kalniņu un no Lielās salas.

Mīlestības kalniņš

Atrodas uz Salas ar kalniņu. Vēsturiski izveidots no zemes, kas izrakta no kanāliem un strautiem, ierīkojot parku. Uz kalniņa ir atradusies viena no romantiskākajām vietām parkā ar tējas namiņu. Avotos tiek minēts, ka uz kalniņa Borhu valdīšanas laikā tika uzcelts tējas namiņš pēc visiem tā laika Eiropas paraugiem, taču tas drīz vien nodega. Padomju laikā šeit atradās skulptūra "Pionieris", kura līdz mūsdienām nav saglabājusies.

Parka vārti, tilti un parādes pagalms

Borhi norobežoja parku no apkārtējās teritorijas, izveidojot tam apkārt 3-4 metri dziļu grāvi un mūra valni. Iebraucamais ceļš uz pili veda no Daugavpils ielas (rietumu) puses, kur bija iestādīta četru rindu aleja, uzbūvēti balti mūra vārti. Sarkanu ķieģeļu vārti bija arī dienvidu pusē, kur sākās ceļš uz Aglonu. 19. gadsimta beigās pie kapelas tika uzcelti jauni sarkanu ķieģeļu vārti uz pilsētu. Tie atrodas pretī otrā ielas galā esošajiem katoļu baznīcas vārtiem.

Visu parku šķērso dažāda lieluma kanāli un strauti, kuri savieno dīķus. Lai varētu šķērsot kanālus, tika būvēti tiltiņi. Grāfu Borhu laikā tiltiņi bija ļoti skaisti, rotāti ar sfinksām un citām skulptūrām. Preiļu parkā pavisam ir bijuši 12 tiltiņi, diemžēl liela daļa tiltu ir zaudējuši savu autentisko izskatu. Tagad tiltiņi pāri kanāliem ir 8 vietās un to izskats kļuvis racionāls un vienkāršs. Šobrīd pašvaldībā ir izstrādāti tehniskie projekti, kas iekļauj arī tiltu restaurācijas un rekonstrukcijas sadaļas. Uz 2018. gada februāri parkā ir atjaunoti divi tiltiņi – viens no salas ar kalniņu uz Lielo salu un otrs – uz Ādama un Ievas salu.

Preiļu parka galvenie vārti. Vārti ir uzskatāmi par vecākiem, nekā pārējās parka būves, kuras līdz mūsdienām vēl saglabājušās. Celti laikā, kad bijusi pati pirmā no koka celtā muižas kungu māja.

Parka un visa Preiļu muižas apbūves centra komplekss sākas ar galvenajiem vārtiem, kas veda no Daugavpils šosejas uz muižas parādes pagalmu. Ceļš ved no tagadējās Daugavpils ielas pa četru rindu liepu aleju, kuras galā pie ieejas parādes pagalmā atrodas augsti, rustoti vārtu stabi. Četru rindu liepu aleja ir vecāka nekā lielāka daļa pašreizējā parka, jo vecā Borhu muižas kungu māja tika celta 18. gadsimta vidū. Tātad vārti tika celti šai vecajai kungu mājai. Tie celti klasicisma tradīcijā. Aiz vārtiem atrodas garens parādes pagalms, kas izstiepts perpendikulāri piebraucamajam ceļam. Tieši pretī vārtiem muižas pagalmā atradās vecais kungu nams.

Vārtu vērtnes līdz mūsdienām nav saglabājušās, puslīdz saglabājušies trīs vārtu stabi, ceturtais mazākais vārtu stabs, ir sagruvis. Par tā eksistenci liecina pamatu atliekas un gruveši. Stipri izdrupuši ir arī esošie vārtu stabi. Pirmatnējo profilējumu grūti konstatēt, jo saglabājušās vietas ir stipri fragmentāras. Bez tam, vārti ir tikuši kapitāli remontēti, jo to pirmatnējais profilējums, uzliekot jaunu apmetuma kārtu, ir ļoti novienkāršots. Saglabājies vien neliels fragments no mūra žoga, kas sajūgts ar esošo mazāko vārtu stabu. Vārtu mūra daļas pirmatnēji bijušas pārklātas ar plānu, strīķētu apmetuma kārtiņu baltā (vai viegli dzeltenā) tonī. Rakstu pēdas nav atrodamas. Arī tagadējo vārtu saglabājušās daļas ir veidotas apmetumā, krāsotas baltā krāsā.

Pirms gadiem četrdesmit pieciem šie vārti bijuši vēl diezgan labā tehniskā stāvoklī, patlaban, 2018. gada vasarā, tie bija tuvu sabrukšanai, tiem nepieciešama konservācija vai restaurācija. Pateicoties nacionālās Kultūras Mantojuma pārvaldes līdzfinansējumam, 2018. gada beigās vārtu stabi ir restaurēti. Perspektīvā tiek plānots izgatavot un uzstādīt arī vārtu metāla vērtnes.

Velvu tilti. Ejot no Kapelas uz pili, pirms Zirgu staļļa atrodas tilts pār Dzirnauvu dīķa augšgalu, mūsdienās atjaunots un pārveidots. Savulaik, vēl 1968. gadā zem minētā tilta balsta divām ķieģeļu velvēm

varēja izbraukt ar laivām. Līdzīgas konstrukcijas tilts ar vienu velvi pār kanālu atradās pie vecā kungu nama. Šobrīd minētais tilts ir sabrucis, neatjaunots un vērtējams kā avārijas stāvokļa tilts.

Pārējie parka tilti savu vēsturisko autentiskumu nav saglabājuši.

Muižas centra parādes pagalms, pēc ainavu arhitektes I.M. Janelis secinājumiem, ir saglabājis seno, no 18. gadsimta mantoto vai vēl vecāku apveidu. Parādes pagalmā varēja nokļūt no Daugavpils ceļa (tagad – Daugavpils iela) pa lieliem vārtiem, no kurienes jau pavērās skats uz kungu namu otrpus ovāļajam apbraucamajam zālienam. Lielo vārtu mūsdienās nav. Pa labi (uz D pusi) un pa kreisi (Uz Z pusi) nogriezās liepu alejā ietverti ceļi uz saimniecības ēku grupām. Ziemeļpuses ceļš un saimniecības ēkas bija saglabājušās līdz par Latvijas Republikas agrārreformai. Dienvidpuses saimniecības ēku grupas vietā jau 19. gadsimta sākumā uzcēla jauno kungu namu jeb pili, ko ap 1860. – 1870. gadiem pārbūvēja, paplašināja, modernizēja.

Vēsturiski parādes pagalms ne vien Preiļu muižā, bet arī citur bijis klajš un pārskatāms, lai jau no vārtiem vai vismaz, nonākot pie apbraucamā ovāla, būtu skaidri un nepārprotami redzams kungu nams. Šobrīd parādes pagalmā atrodas koki un krūmi, daļa no tiem ir paredzēta izzāgēšanai. Vēsturiski parādes pagalms ne vien Preiļu muižā, bet arī citur bijis klajš un pārskatāms, lai jau no vārtiem vai vismaz, nonākot pie apbraucamā ovāla, būtu skaidri un nepārprotami redzams kungu nams. Līdz ar to šeit nedrīkstēja būt nekādi koku un krūmu stādījumi. Puķes jeb ziedošie lakstaugi parādes pagalmā nevarēja būt tāpēc, ka pilnvērtīgi skatāmi tuvumā un nesteidzīgi, bet šeit pēc tradīcijas un etiķetes nekad neviens ilgi neuzturējās.

Mūsdienu situācija

Preiļu novada vēstures un lietišķās mākslas muzeja speciālists vēstures jautājumos V. Maksimovs norāda, ka Preiļu parka teritorijas uzturēšana, sakopšana un kopšana vienmēr ir bijis izaicinājums. Ja, muižnieku laikos to uzturēja parka dārznieks, tad no 1924. gada ar parka uzturēšanu nodarbojās Lauksaimniecības skola, kuras īpašumā tas tika nodots. Preiļu parkā 1930-tajos gados īpaši meža dienās notika parka koku stādīšana, arī mūsdienās parkā dažādu svētku sakarā tiek stādīti ozoli, rožu krūmi u.c. Parka sakopšanai ir svarīga arī kā skolēnu audzināšanas funkcija, tas parasti notiek pavasara lielās talkas laikā, kurā piedalās arī daudzi pašvaldības iestāžu pārstāvji un pilsētas iedzīvotāji.

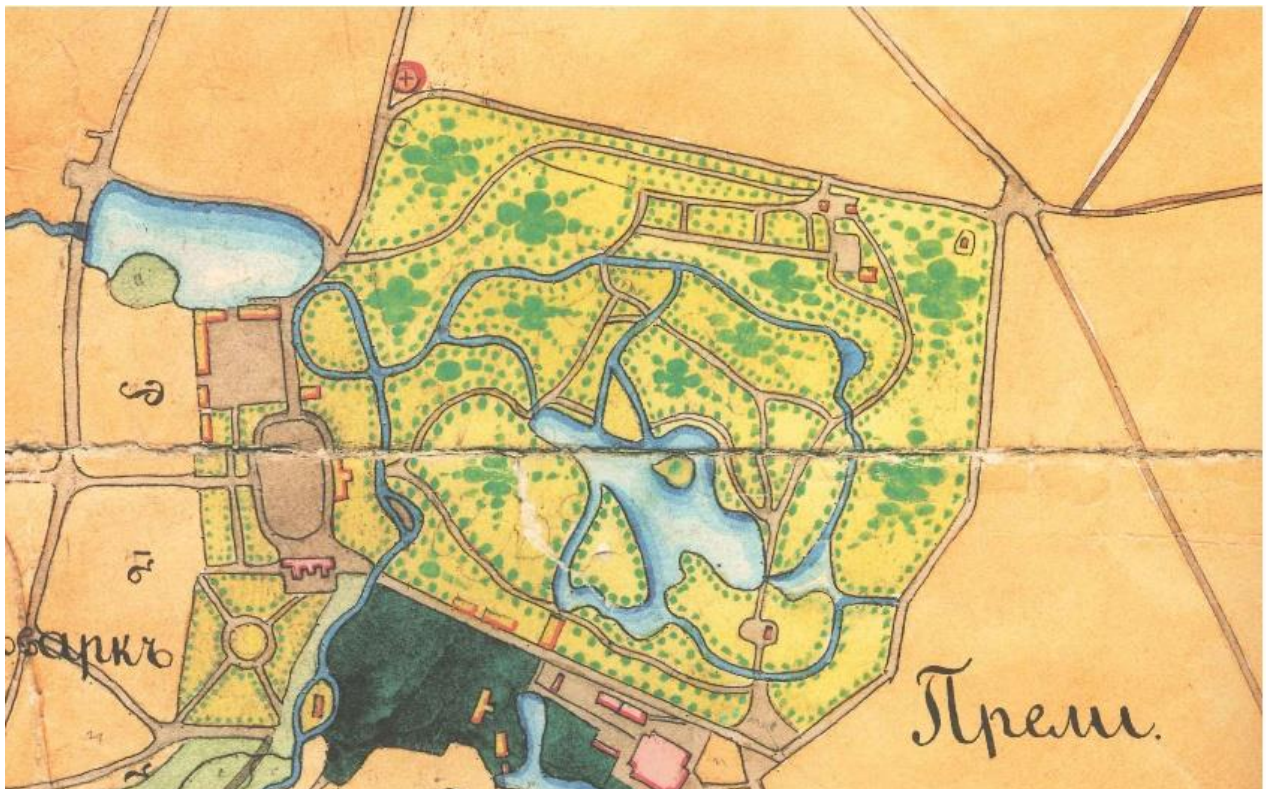
Arhitekta I. M. Janelis veikusi vairākkārtēju detalizētu parka izpēti un izstrādājusi parka rekonstrukcijas priekšlikumus. Pils parks, kas vēsturiski veidots kā ainaviskais parks, šobrīd kļuvis par dabas parku. Esošās uzsāktās aktivitātes parka atjaunošanā norāda uz situācijas maiņu, kā rezultātā Preiļu parks nākotnē var atgūt savu ziedošā ainavu parka skaistumu.

Preiļu muižas kompleksa un parka teritorija ir piederējusi vairākām dzimtām, personībām, kuras katra, pēc to laiku un saviem uzskatiem, gaumes un iespējām, ir veidojuši un pārveidojuši pētāmo teritoriju. Ar Preiļu muižas un parka saistītajām personībām, to aprakstiem var iepazīties koncepcijas

pielikumā Nr.2 Muižas īpašnieki ir bijuši dižciltīgi, zinoši un ievērojami, diemžēl mūsdienās nav atrasti to pēcnācēji, ar kuriem varētu veidot kontaktus un sīkāk izziņāt dzimtu vēsturi.

4.2.3. Vēsturiskā un esošā muižas ēku un parka struktūra, salīdzinājums

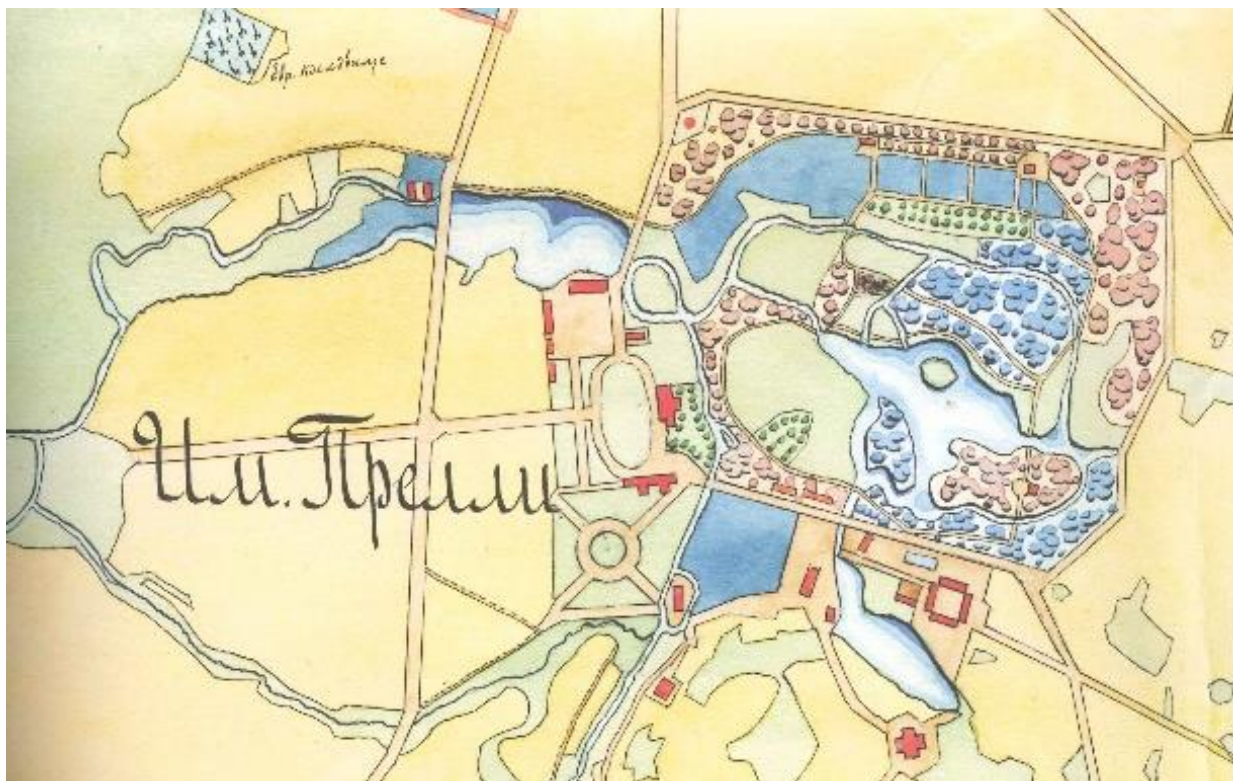
Vecākais zināmais 19. gadsimta plāns, kur attēlots muižas centra plānojums, izgatavots 1868. gadā. No tā maz atšķiras 1885. gada aprīlī izgatavotais plāns, uz kura rakstīts, ka tā izstrādāšanā par pamatu ņemts 1785. gada uzmērījums. Salīdzinot muižas centra attēlojumu, atsauce uz 1785. gadu šķiet maz ticama, atliek vien pieņemt, ka tā ir pareiza lauksaimniecībā izmantojamo zemju platībās.

4.7. attēls. 1868. gada Preiļu parka plāns

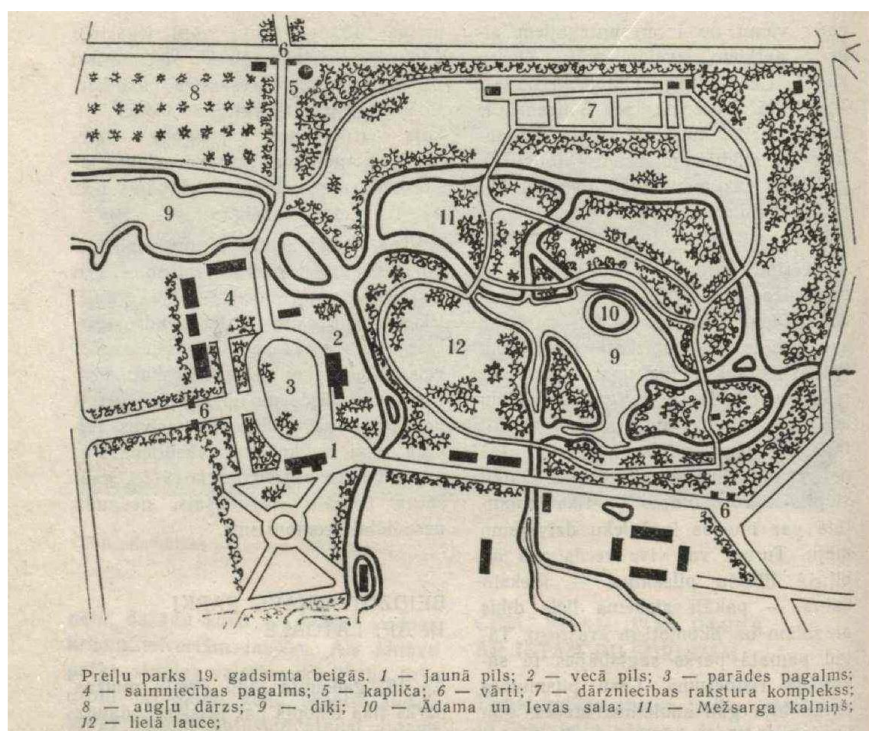
Parks divos 1885. gada plānos aizņem visu pašreizējo teritoriju, vienīgi kapliča atrodas ārpus tā. Savās vietās ir zirgu stallis, kalpu māja un jaunā pils. Taču jaunās pils konfigurācija ir vienkāršāka, un pati ēka – īsāka. Arī vecajam kungu namam nav parādīta šaurā un garā ziemeļgala piebūve. Vienā parka malā dienvidmalā aiz Lielās lauces parādītas divas garenas koka ēkas, otrā – trīs. Vēl nav ne siltumnīcu vecā augļu dārza malā, ne apaļā ūdenstorņa, taču ir kāda nenoskaidrota, neliela ēka parka ziemeļaustrumu stūrī apmēram starp tagadējo esošo estrādi un parka stūri. Parka dienvidaustrumu stūrī no Garenās salas pienāk parka ceļš uz izbeidzas ar laukuma tipa paplašinājumu pie tagadējiem arkveida sarkanajiem vārtiem. Plānā koku un krūmu masīvi un lauces nav parādīti ar atšķirīgiem apzīmējumiem, taču dīķi un kanāli ir tajās vietās, kur vēl patlaban. Kā norāda I.M. Janelis, tad dīvainākais un interesantākais ir tas, ka vienā no abiem plāniem Ādama un Ievas sala ir, bet otrā – nav, jādomā, ka aizmirsta iezīmējot.

Abos plānos nav norādīta ēka aiz pils – Mežsarga māja, tātad tā ir būvēta vēlāk. Līdz mūsdienām nav saglabājušās ēkas, kas attēlotas pretī Kalpu mājai, pie Dzirnavu dīķa – 1868. gada plānā tuvākā ēka pie dīķa ir ar 90 grādu leņķa izbūvi, kas beidzas blakus Zirgu stallim, bet 1885. gada plānā minētajai ēkai ir taisnstūrveida forma. Iespējams trūkstošā daļa ir atsevišķa ēka, kas būvēta cieši blakus, radot iespaidu par vienas liela izmēra būves esamību. Šo ēku vietās mūsdienās ir redzama tikai viena siena, kas varētu būt arī, nevis šo ēku drupas, bet parka žoga daļa. Aiz pils attēloti pastaigu ceļi, kuru mūsdienās nav. Uz Garenās salas ir attēlota kāda neliela būve, iespējams, lapenīte. Dzirnavu dīķim nav garenās pussalas, kas tika vēlāk mākslīgi uzbērtā. Tāpat arī parka plānos nav norādīti smailloka sarkano ķieģeļu vārti un galvenās ieejas vārti. Patlaban no zirgu stalla ēkas palikušas tikai sienas, taču vēl aizvien dīķī spoguļojas visai interesantās eklektiskās fasādes.

4.8. attēls. 1885. gada Preiļu parka plāns

Ainavu arhitekts I.M.Janelis savos pētījumos norāda par vēl vienu parka teritorijas plānu. Hronoloģiski nākamais plāns izgatavots 1886. gada augustā, bet datēts ar laiku no 1892. līdz 1895. gadam. Parka ziemeļdaļā jau ir siltumnīca, un visa pret dienvidiem nolaidenā nogāze apzīmēta kā saimnieciskais dārzs, ieskaitot platību starp kapličas liepu birzi un dīķi. Kapliča – kapela ar rombveida laukumiņu apkārt gan atrodas parka teritorijā, bet ceļš gar parka malu tik dīvaini apliecas ap laukumiņu, ka sarkanajiem smailloka vārtiem vietas neatliek. Nav vēl ne dārznieka mājiņas, ne jaunā augļu dārza (2. vidusskolas teritorija) – no kapelas līdz dzirnavām pie Daugavpils ceļa ir tikai tīrumi. Šajā plānā atšķirīgi parādītas lauces, lapu koku un jauktie (lapu un skuju koku) nogabali. Piemēram, kapelas liepu birzītē, arī sudrabkļavas rajonā un Garenajā salā ir bijis arī diezgan daudz skuju koku, bet Lielajā salā, Vientuļajā salā un Dienvidaustrumu malā – tikai lapu koki. Uzmanību piesaista arī pagalmi starp veco kungu namu un kalpu māju dīķa krastā, kā arī plašā lauce abpus kanālam parka austrumdaļā. Lauces gals aizieties līdz paaugstinājumam, kas pilnīgi aizaudzis ar samērā veciem pašizsējas ošiem. Tas vedina domāt, ka šeit atradies kāds punkts skatu perspektīvām Garenās salas, Lielā dīķa un vecā kungu nama virzienā. Sarkano ķieģeļu smailloka vārti zemju plānā nav atzīmēti.

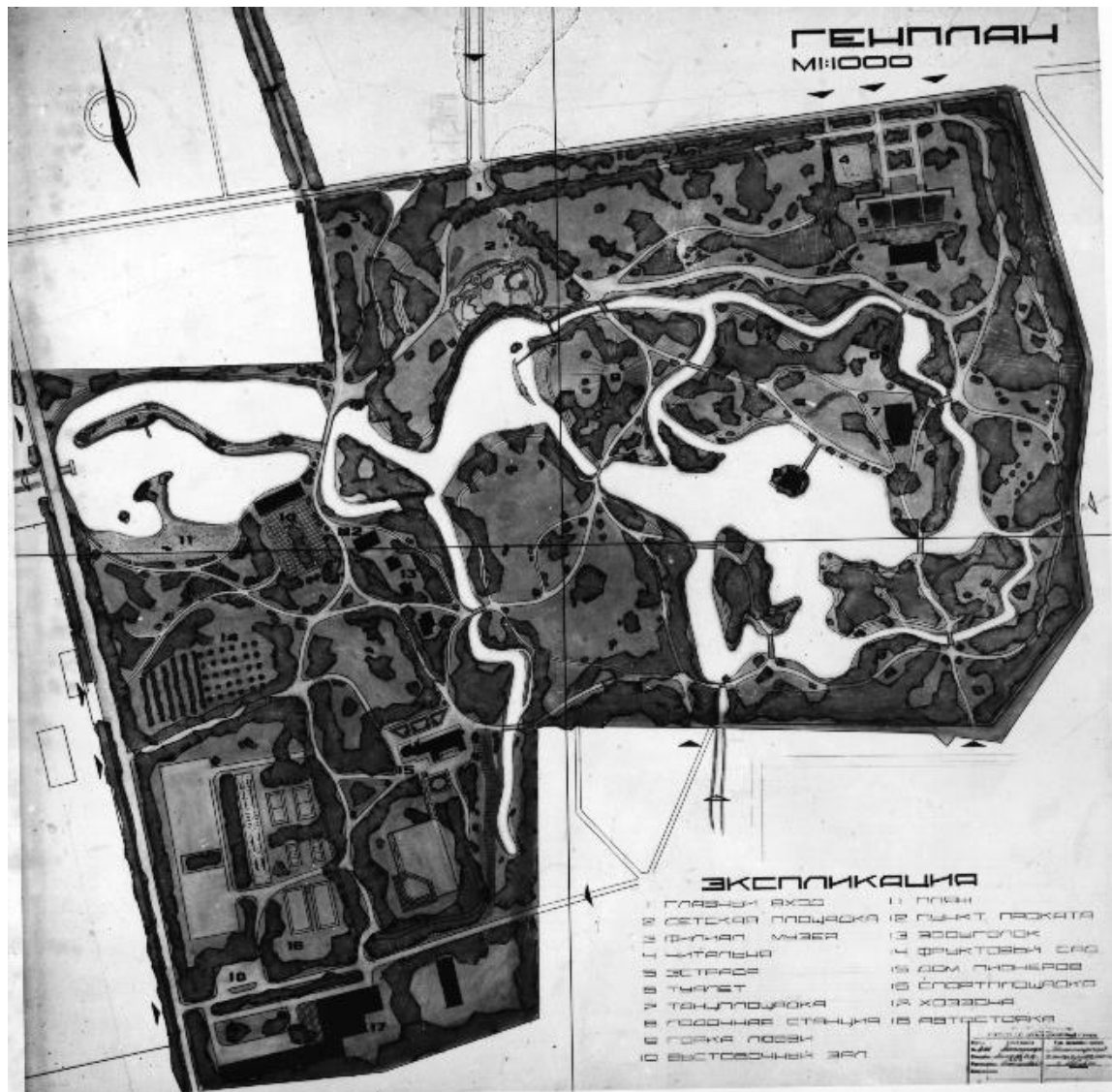

4.9. attēls. 19. gadsimta beigu Preiļu parka plāns

Ainavu arhitektes I. M. Janelis 1981. gada izdotajā grāmatā “vecie lauku parki” atrodams 19. gadsimta beigu parka plāns (skat. 4.9. att.). Tā laika iezīmētajā plānā ir atrodams vecais augļu dārzs, kura vietā mūsdienās atrodas Preiļu 2. vidusskola. Tāpat arī Ziemeļu laucē atrodas dārzi, kur kreisajā augšējā dārzu stūrī ir iezīmēta ēka – siltumnīcas. Mūsdienās tur ir palikuši vien pamati, kas manāmi aizauguši ar zemes slāni, izveidojot garenu bedri. Ziemeļu Lauces labajā stūrī, protams, nav estrādes un austrumu malā nav vecās estrādes. Starp salu ar kalniņu un Lielo salu ir neliela trīsstūrveida saliņa, caur kuru arī ir gājuši tilti un pastaigu ceļš. Mūsdienās tā nav pieejama pastaigām. Starp Lielo salu un gareno salu ir atzīmēta neliela saliņa, kuras mūsdienās vairs nav. Vecākos plānos tāda arī nebija atzīmēta.

Skaistais ceļu tīklojums aiz Pils mūsdienās nav saglabājies. Šobrīd tur ir pļava ar pašizsējas kokiem. Plānā nav uzrādīta nelielā ēka blakus pilij – Mežsarga mājiņa ar pagrabu. Plānā ir norādītas trīs ēkas aiz galvenajiem parka vārtiem uz Dzirnāvu diķa pusi, pa vidu norādīts saimniecības pagalms. Minētās ēkas bija attēlotas arī vecākos plānos. Tāpat ir atzīmēta ēka parka ziemeļaustrumu stūrī (jeb mūsdienās A. Paulāna un Pils ielas krustpunkta malā), mūsdienās par šāda ēkas esamību vairs nekas neliecina. Tāpat arī parādās neliela ēka uz Garenās salas, blakus pastaigu ceļam (ēka ir uzrādīta arī 1868. gada plānā). Iespējams, ka tur ir bijusi kāda atpūtas lapenīte. Plānā nav norādīts tilts no vecās kungu mājas puses uz Lielo lauci, bet vecajā 1868. gada plānā tāds parādās. Abos minētajos plānos turpat starp pils apkaimi un Lielo lauci ir norādīta maza saliņa, kas mūsdienās ir izveidojusies kā pussala no pils parādes puses teritorijas.

Pēc pieejamā Padomju laika plāna (skat. 4.10. att.), Preiļu parkā jau ir atzīmēta estrāde, iepriekš vecās estrādes vietā ir norādīts deju placis. Parka rietumu daļa, gar Daugavpils ielu tika izmantota pilsētas iedzīvotāju mazdārziņu vajadzībām un sporta aktivitāšu vajadzībām (sporta laukumi). Pretī Zirgu stallim bija ierīkots augļu dārzs, netālu pie Kalpu mājas atradās bērnu spēļu laukums. Bet starp Kalpu māju un Vecās pils drupām bija ierīkots zoostūrītis. Pēc plāna saprotams, ka parka apmeklētāji varēja pārvietoties pa Vientuļo salu, kur bija tilts no Lielās Lauces un otrs – no dienvidaustrumu parka puses (no Pils ielas puses).

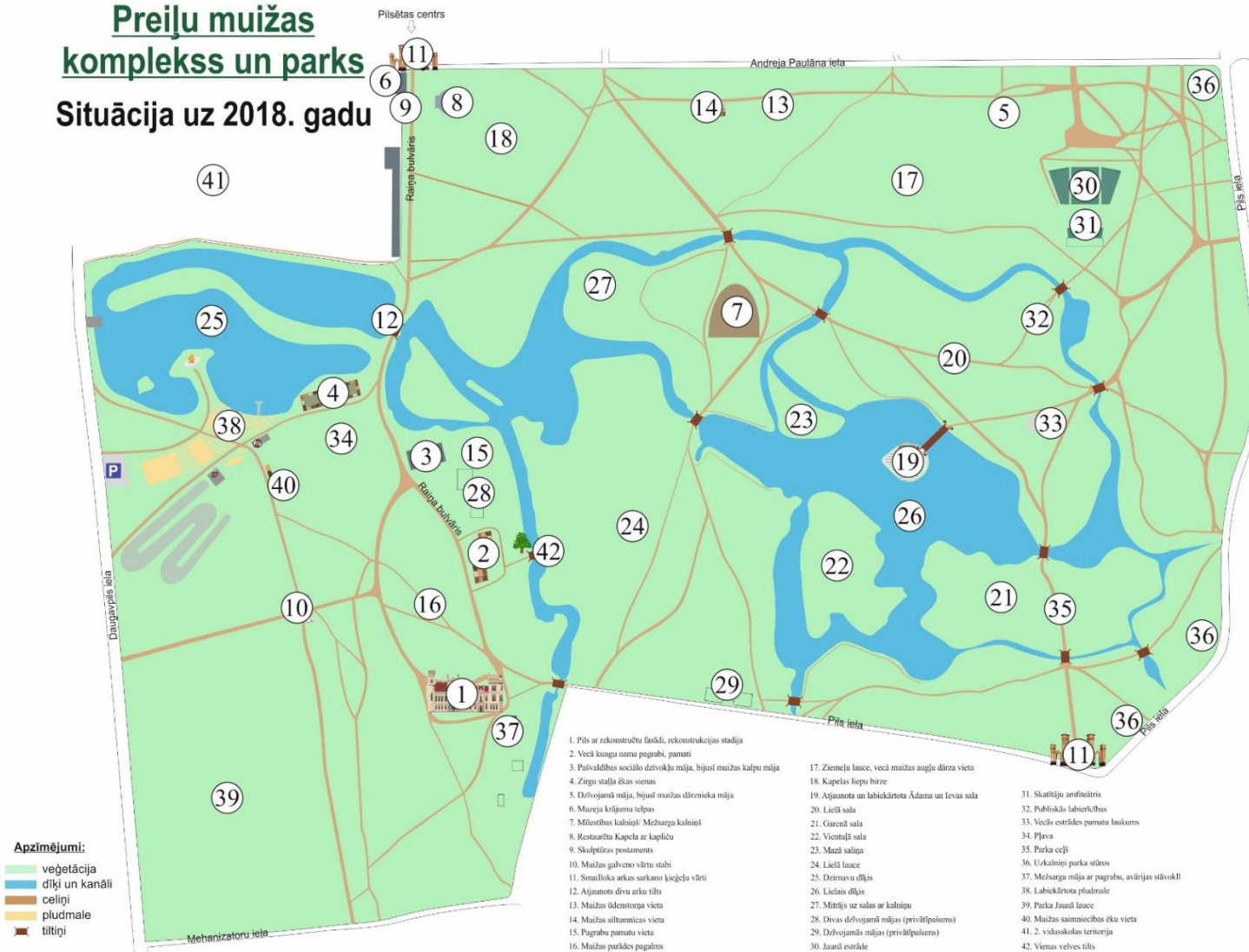
4.10. attēls. Padomju laika plāns (no Preiļu Vēstures un lietišķās mākslas muzeja materiāliem)

Atsaucoties uz 2003. gadā veikto Preiļu pilsētas parka rekonstrukcijas priekšlikumu (autore ainavu arhitekta I. M. Janelis) materiālos esošo ainavas analīzi vēsturiskā aspektā, tika papildināta parka ēku un teritoriju eksplikācijas tabula (skat. 4.2. tabulu) un karte (skat. 4.11. attēlu) ar Padomju gadu situāciju un mūsdienu jaunākajiem datiem. Tabulā ir viegli izsekot katra objekta mainībai gadu griezumā – no mūsdienās esošās situācijas līdz fiksētajai situācijai 1784. gadā.

Izpētot vēsturiskās kartes, secināms, ka Preiļu parka kopējā platība **mūsdienu plānojumā ir palielināta** (līdz Daugavpils ielai), tikai bijušā augļu dārza vietā ir uzcelta 2. vidusskola. Kopumā ūdenstilpņu izskats ir līdzvērtīgs esošajai situācijai (izņemot nelielas nianšes). **Parka ceļu tīklojums ir daļēji mainīts un papildināts.** Pils apkāmes teritorija, diemžēl, ir aizaugusi ar pašizsējas kokiem un krūmiem, šobrīd notiek kopšanas un attīrīšanas darbi pēc SIA "Arhitektes Ināras Caunītes Birojs" izstrādātā tehniskā projekta. Daļa ēku ir saglabājušās (pils, Kalpu māja, Zirgu stallis, Vārtu sarga māja, Kapela, Dārznieka māja), bet par daļu no bijušajām ēkām liecina tikai pamati, drupas (Vecā muižas kungu māja, saimniecības ēkas blakus Zirgu stallim, siltumnīcas vieta), daļa ēku ir zudušas pilnībā (ūdenstornis, A.Paulāna un Pils ielas krustojumam netālu bijusī ēka, būve uz Garenās salas, ēkas Lielās Lauces malā pie Pils ielas).

Preiļu muižas komplekss un parks

Situācija uz 2018. gadu

4.11. attēls. Preiļu muižas komplekss un parks 2018. gadā

4.2. tabula. Preiļu parka objektu mainība vēsturisko posmu griezumā

Nr. kartē	2018. gadā	2000. gadā	1940.-80. gados	1920.-30. gados	1892. gadā	1885. gadā	1784. gadā
1	Pils ar rekonstruētu fasādi, neizmantota	Pils, neizmantota	Pionieru nams, šūšanas cehs, l/s skola, iestādes	Lauksaimniecības skola	Pils	Pils	Ceļš
2	Vecā kungu nama pagrabi, pamati	Vecā kungu nama pagrabi, pamati	?	Nojaucoma ēka	Vecais kungu nams	Vecais kungu nams	Kungu nams
3	Pašvaldības sociālie dzīvokļi	Dzīvojamā māja	Nomas punkts	Dzīvojamā māja ar smēdi	Kalpu māja	Kalpu māja	Muižas centra teritorija
4	Zirgu stallja ēkas sienas	Zirgu stallis	Izstāžu zāle (?)	Zirgu stallis, saimniecības ēka	Zirgu stallis	Zirgu stallis	Lauksaimniecības zeme
5	Dzīvojamā māja, bijusī Dārznieka māja	Dzīvojamā māja	Dzīvojamā māja, kurai uzceļ 2. stāvu	1. stāva dzīvojamā māja	Dārznieka māja	Dārznieka māja	Lauksaimniecības zeme
6	Muzeja krājumu telpas	Muzejs	Dzīvojamā māja	Vārtsarga māja	Dārznieka māja	Dārznieka māja	Lauksaimniecības zeme
7	Mīlestības kalniņš/ Mežsarga kalniņš	Mežsarga kalniņš	Mīlestības kalniņš	Mežsarga kalniņš	Mežsarga kalniņš	Mežsarga kalniņš	Lauksaimniecības zeme
8	Restaurēta Kapela ar kapliču	Kapela-kapliča, nelietota	Nopostīta kapela-kapliča	Kapela-kapliča	Kapela-kapliča	Kapela-kapliča	Lauksaimniecības zeme
9	Skulptūras postaments	Skulptūras postaments	Skulptūras postaments	?	Lauksaimniec. zeme	Lauksaimniec. zeme	Lauksaimniecības zeme
10	Muižas galveno vārtu stabi	Galveno vārtu stabi	Galveno vārtu stabi	Galvenie vārti	Galvenie vārti	Galvenie vārti	Galvenie vārti
11	Restaurēti smailloka arkas vārti	Smailloka sarkano ķieģeļu vārti	Smailloka sarkano ķieģeļu vārti	Smailloka sarkano ķieģeļu vārti	Smailloka sarkano ķieģeļu vārti	Smailloka sarkano ķieģeļu vārti	Lauksaimniecības zeme
12	Atjaunots divu arku tilts	Divu arku tilts	Tilts	Tilts	Tilts	Tilts	Dīķis
13	Muižas ūdenstornja vieta	Muižas ūdenstornja vieta	Tiek nojaukts ūdenstornis	Muižas ūdenstornis	Saimnieciskais dārzs	Saimnieciskais dārzs	Lauksaimniecības zeme
14	Muižas siltumnīcas vieta	Muižas siltumnīcas vieta	Muižas siltumnīcas drupas	Muižas siltumnīca	Muižas siltumnīca	Saimnieciskais dārzs	Lauksaimniecības zeme
15	Pagraba pamatu vieta	Pagraba pamati	Pagraba pamati	pirtiņa	?	?	Muižas centra teritorija
16	Aizaudzis parādes pagalms	Aizaudzis parādes pagalms	Aizaudzis parādes pagalms	Parādes pagalms	Parādes pagalms	Parādes pagalms	Muižas centra teritorija
17	Aizaugusi Ziemeļu lauces teritorija (vecā augļu dārza vieta)	Aizaugusi Ziemeļu lauces teritorija	Aizaugusi Ziemeļu lauces teritorija	Saimnieciskais dārzs	Augļu dārzs	Augļu dārzs	Saimnieciskais dārzs
18	Kapelas liepu birze	Kapelas liepu birze	Kapelas liepu birze	Kapelas liepu birze	Kapelas liepu birze	Kapelas liepu birze	Lauksaimniecības zeme
19	Atjaunota un labiekārtota Ādama un levas sala ar nelielu skatuvi un nojumi	Aizaugusi Ādama un levas sala	Sala ar deju laukumu un nojumi	Sala	Sala bez apauguma	Sala "Paradīzes dārzs" ar krāšņumkrūmiem, efejviņiem, Ādama un levas koka skulptūrām	Pļava (?)
20	Lielā sala	Lielā sala	Lielā sala	Lielā sala	Lielā sala	Lielā sala	Lauksaimniecības zeme

21	Garenā sala	Garenā sala	Garenā sala	Garenā sala	Garenā sala	Garenā sala	Lauksaimniecības zeme
22	Aizaugusi Vientujā sala bez tiltiem	Aizaugusi Vientujā sala bez tiltiem	Vientujā sala ar tiltiem	Vientujā sala	Vientujā sala	Vientujā sala	Lauksaimniecības zeme
23	Aizaugusi Mazā saliņa	Aizaugusi Mazā saliņa	Mazā saliņa	Mazā saliņa	Mazā saliņa	Mazā saliņa	Lauksaimniecības zeme
24	Lielā lauce	Lielā lauce	Lielā lauce	Lielā lauce	Lielā lauce	Lielā lauce	Muižas centra teritorija ar (1) ēku
25	Attīrīts Dzirnauvu dīķis ar garenu pussalu, strūklaku un ūdens novadbūvi	Dzirnauvu dīķis ar garenu pussalu	Dzirnauvu dīķis ar garenu pussalu, peldvietu	Dzirnauvu dīķis ar garenu pussalu	Dzirnauvu dīķis ar garenu pussalu	Dzirnauvu dīķis bez garenās pussalas	Dzirnauvu dīķis bez garenās pussalas
26	Lielais dīķis	Lielais dīķis	Lielais dīķis	Lielais dīķis	Lielais dīķis	Lielais dīķis	Pļava (?)
27	Mitrājs uz salas ar kalniņu	"Slidotava" (pārplūstoša lauce)	Aizaugusi, pārplūstoša lauce	Aizaugusi lauce	Lauce	Parka teritorija	Pļava (?)
28	Divas dzīvojamās mājas (privātīpašums)	Divas dzīvojamās mājas	Divas dzīvojamās mājas	Parādes pagalma mala	Parādes pagalma mala	Parādes pagalma mala	Muižas centra teritorija
29	Dzīvojamās mājas (privātīpašums)	Dzīvojamās mājas	Dzīvojamās mājas	Kalpu māja	2 ēkas	2 ēkas	Lauksaimniecības zeme
30	Jaunā estrāde	Jaunā estrāde	Jaunuzceltā estrāde	Augļu dārzs, parks	Augļu dārzs, parks	Augļu dārzs, parks	Lauksaimniecības zeme
31	Skatītāju amfiteātris	Skatītāju amfiteātris	Jaunuzceltais skatītāju amfiteātris	Saimniecības dārzs, parks	Saimniecības dārzs, ēka	Saimniecības dārzs, ēka	Lauksaimniecības zeme
32	Publiskās labierīcības	Publiskās labierīcības	Jaunuzceltās publiskās labierīcības	Parks	Parks	Parks	Lauksaimniecības zeme
33	Vecās estrādes pamatu laukums	Vecās estrādes pamati	Deju laukums	Parks	Parks	Parks	Lauksaimniecības zeme
34	Pļava	Dārziņi	Augļu dārzs	Sakņu dārzs	Ar ēkām ietverts saimniecības pagalms	Ar ēkām ietverts saimniecības pagalms	Muižas apbūves centrs, lauksaimniecības zeme
35	Parka ceļš	Parka ceļš	Parka ceļš	Parka celtne ar laukumu	Parka celtne ar laukumu	Parka celtne ar laukumu	Lauksaimniecības zeme
36	Uzkalniņi parka stūros	Uzkalniņi parka stūros	Uzkalniņi parka stūros	?	?	?	Lauksaimniecības zeme
37	Mežsarga māja ar pagrabu, avārijas stāvoklī	Mežsarga māja ar pagrabu	Mežsarga māja ar pagrabu	?	?	?	?
38	Labiekārtota pludmale	Pļava, peldvieta	Peldvieta	Lauksaimniec. zeme	Lauksaimniec. zeme	Lauksaimniec. zeme	Lauksaimniecības zeme
39	Parka Jaunā Lauce	Parka Jaunā Lauce	Sporta laukums, saimniecības zona	Lauksaimniec. zeme	Lauksaimniec. zeme	Lauksaimniec. zeme	Lauksaimniecības zeme
40	Muižas saimniecības ēku vieta	Saimniecības ēku vieta	Augļu dārzs, šķūņi	Muižas saimniecības ēkas (3 gab.)	Muižas saimniecības ēkas (3 gab.)	Muižas saimniecības ēkas (3 gab.)	?
41	2. vidusskolas teritorija	2. vidusskolas teritorija	Jaunuzceltā krievu vidusskola	?	Muižas augļu dārzs	Lauksaimniecības zeme	Lauksaimniecības zeme
42	Vienas velves tilts, avārijas stāvoklī	Avārijas stāvoklī vienas velves tilts	Vienas velves tilts	Vienas velves tilts	Vienas velves tilts	Vienas velves tilts, rotāts ar sfinksām	?

4.2.4. Arhitektūras mazās formas

Viss, kas saistīts ar āra telpu un to, ko tajā būvē, tiek dēvēts par mazajām arhitektūras formām – nožogojumi, vārti, margas, kāpnes, lapenes, tiltiņi, skulptūras, arkas, puķu podi utt. Arhitektūras mazo formu izpēte Preiļu parka teritorijā veikta pamatojoties uz vēsturisko materiālu, esošās situācijas izpēti lauka apstākļos.

Vēstures avotos tiek minēts, ka **Preiļu parku greznoja daudzas skulptūras**. Parks bija ar regulāras plānošanas elementiem un harmoniskiem arhitektūras akcentiem. Diemžēl vēstures avotos ir ļoti maz konkrētas informācijas, attēlu ar parka teritorijā esošajām mazajām arhitektūras formām. 16. gadsimta otrajā pusē Livonijas kara laikā (1558.-1583.g.) Borhu pils tiek nopostīta, un iet bojā arī visi Borhu dzimtas arhīva dokumenti. No 1910. gada līdz 1920. gadam muižu un parku pārvaldīja vācu muižnieks Kārlis Gipiuss (Hipiuss) viņš ir bijis ļoti smaga rakstura cilvēks, un ir licis iznīcināt visu iepriekšējo muižas kungu uzstādītos parka greznības simbolus – tējas namiņus, ziedu torņus un koka skulptūras. Pirmā pasaules kara un tautas patvaļas dienām no parka žogiem un muižas krāšņumiem, diemžēl, bija palikušas tikai apbružātas drupas. Arhitekts I.M.Janelis parka izpētes gaitā secina, ka parka senatnē celtie tiltiņi, atpūtas mājiņas un lapenes, visdrīzāk nav bijuši senatnē arhitektoniski nozīmīgi, tādējādi tie nav dokumentos vai aprakstos fiksēti.

4.3. tabula. Preiļu parka mazās arhitektūras objektu raksturojums

Mazās arhitektūras objekta nosaukums	Raksturojums
Atpūtas paviljons uz salas ar kalniņu	Atradies uz salas ar kalniņu. Salas centrā uzbērts ap 6 metrus augsts paugurs – “mežsarga kalniņš” – “Mīlestības kalniņš”. Ģeogrāfiski kalniņš ir augstākā vieta Preiļu pilsētā. Pēc ainavu arhitektes I.M.Janelis domām, parka izveides sākumposmā te varēja būt lūgšanu namiņš vai krucifikss. Pēc cita viedokļa uz kalniņa, domājams, varēja atrasties kāds atpūtas paviljons, jo te paveras krāšņi ainaviski skati. Avotos tiek minēts, ka uz kalniņa Borhu valdīšanas laikā tika uzcelts tējas namiņš pēc visiem tā laika Eiropas paraugiem, taču tas drīz vien nodega. Tā bijusi viena no romantiskākajām vietām parkā. Borhu dzimtas portretā, kas gleznots vecajā muižas pilī, logā atainots paviljons, kas, iespējams, arī bijis uz “Mīlestības kalniņa” (Skat. attēlu).
Ādama un Ievas skulptūras	Atrādās uz Ādama un Ievas salas. Skulptūras izgriezis kāds vietējais mākslinieks no ozola un ievas kokiem, pēc muižkunga pasūtījuma.
Jaunās pils fasādes apaļskulptūras	Pēc vēsturiskajiem avotiem zināms, ka Jaunās pils fasādes rotājušas divas apaļskulptūras, kuras nav saglabājušās.
Jaunās pils starplogu skulptūras	19.gs. 2. pusē zīmētajos pils attēlos, sākotnēji fasādēs netrūka četrlapja forma medaljonu, gleznotu ģērboņu un starp logiem uz konsolēm novietotu skulptūru (pils DA un DR korpusos un starpbūves D fasādē), lai radītu rezidencei romantisko noskaņojumu.
Jaunās pils fasādes reljefās lauvu figūras	Jaunās pils ziemeļu fasādē centrālajā rīzalītā starp 2. stāva logiem bijuši reljefi dekori, bet ovālajos medaljonos virs tiem – reljefas lauvu figūras.
Jaunās pils fasādes skulpturālās kompozīcijas	Jaunās pils ziemeļu fasādē rīzalītu frontoni un atika virs galvenās ieejas vainagoti ar skulpturālām kompozīcijām (iespējams, atlietām čugunā).
Lapene ķīniešu gaumē	Par tās kādreizējo esamību parkā vairs nekas neliecina. Bet pēc poļu mākslinieka Eduarda Hlopicka aprakstiem, 1870. gadā, varam uzzināt daudz detaļu par šī objekta

	<p>atrašanās vietu un izskatu. Viņš norāda, ka Preiļu parkā ir dīķis ar salu. Ap dīķi stādītas papeles. Uz krasta – ķīniešu gaumē veidota lapene ar dažādām figūrām lapenes nišās. Ap lapeni – smaržīgi rožu krūmi. Lapenes iekšpuse mēbelēta ar nelieliem, samtu klātiem dīvāniem. Samts balti sārtā krāsā. Līdzīgas lapenes un grotas bijušas arī pārējās dārza daļās.</p>
Lapenes vai dārza mājiņas uz Garenās salas	<p>Atradās uz Garenās salas. Gar salas dienvidaustrumu malu līkumo kanāls, kura līkumi veido gandrīz taisnus leņķus, salas krasti ir stāvi un gandrīz katrā krasta izvirzījumā atrodamas lapeņu paliekas vai paaugstinājumi. Lapeņu vai dārza mājiņu izskata liecības nav saglabājušās.</p>
Parka galvenie vārti	<p>Vārti ir uzskatāmi par vecākiem, nekā pārējās parka būves, kuras līdz mūsdienām vēl saglabājušās. Celti laikā, kad bijusi pati pirmā no koka celtā muižas kungu māja. Tie celti klasicisma tradīcijā. Vārtu vērtnes līdz mūsdienām nav saglabājušās, puslīdz saglabājušies trīs vārtu stabi, ceturtais mazākais vārtu stabs, ir sagruvis. Par tā eksistenci liecina pamatu atliekas un gruveši. Stipri izdrupuši ir arī esošie vārtu stabi. Pirmatnējo profilējumu grūti konstatēt, jo saglabājušās vietas ir stipri fragmentāras. Bez tam, vārti ir tikuši kapitāli remontēti, jo to pirmatnējais profilējums, uzliekot jaunu apmetuma kārtu, ir ļoti novienkāršots. Saglabājies vien neliels fragments no mūra žoga, kas sajūgts ar esošo mazāko vārtu stabu. Vārtu mūra daļas pirmatnēji bijušas pārklātas ar plānu, striķētu apmetuma kārtiņu baltā (vai viegli dzeltenā) tonī. Rakstu pēdas nav atrodamas. Arī tagadējo vārtu saglabājušās daļas ir veidotas apmetumā, krāsotas baltā krāsā.</p>
Parka siltumnīca	<p>Atradās parka Ziemeļu laucē, nogāzes augšdaļā. Siltumnīca, saukta arī par glāžu māju, tika celta muižnieka Guļķeviča laikā, tā tika veidota pamatīga, ar mūra pamatiem, gada aukstajos mēnešos tika apkurināta. Šobrīd palikuši zemē ieauguši pamati, kurus nepieciešams iekonservēt.</p>
Parka vaļņu stūru celtnes	<p>Pēc vēsturiskajām liecībām apkārt parkam un dārzam ir bijis rotāts ķieģeļu mūra žogs uz vaļņa. Domājams, ka vaļņa stūros uz pāris metru augstajiem uzkalniņiem arī bijušas kādas tornīšiem rotātas parka celtnes. Vēsturisku liecību nav.</p>
Sarkano ķieģeļu tornis	<p>Atradies parka Ziemeļu laucē. Tornis bija celts no sarkaniem ķieģeļiem, tas nojaukts 1960. gadu beigās vai līdz 1972. gadam. Torņa pamati līdzinājās elipsei un bija redzami 1972. gadā. To dēvē arī par Skatu torni. Mūsdienās ir noteikta torņa atrašanās vieta, par to liecina zemē esošās sarkano ķieģeļu lauskas.</p>
	
Sfinksām rotāts tilts	<p>Pēc poļu mākslinieka E. Hlopickis apraksta 1870. gadu sākumā, var uzzināt, ka no senās pils aizmugures terasveidīgais ceļš novedis pie gleznainas upītes, kurai pāri pārņemts sfinksām rotāts tilts.</p>
Skulptūra "Pionieris"	<p>Atradiesies uz salas ar kalniņu. Padomju laikā kalniņa galā atradās skulptūra "Pionieris", kura līdz mūsdienām nav saglabājusies.</p>
Skūpstu akmens	<p>Atrodas parka ZA pusē. Atklāts 2013. gadā, vēsturiski akmens atradies tieši tajā vietā, kur šobrīd jaunatklātais akmens.</p>
	
Smailloka arkas vārti Raiņa bulvārī.	<p>Pēc ainavu arhitektes I.M.Janeles novērojumiem, sarkano ķieģeļu smailloka vārti pieder eklektikas laikmetam – celti ne agrāk par 1895. gadu un ne vēlāk par 1914. gadu. Atrodas Raiņa bulvārī, parka ieejā no pilsētas centra puses. Renovēti 2004. gadā.</p>
Smailloka arkas vārti Pils ielā	<p>Pēc ainavu arhitektes I.M.Janeles novērojumiem, sarkano ķieģeļu smailloka vārti pieder eklektikas laikmetam – celti ne agrāk par 1895. gadu un ne vēlāk par 1914. gadu. Atrodas parka ieejā no Pils ielas. Renovēti 2006. gadā.</p>

Tiltiņi	Teritorijā bijuši vairāki tiltiņi pāri kanāliem un grāvjiem, starp salām. 19. gadsimta beigās un pašā 20. gadsimta sākumā parkā tika uzcelti, - bet, spriežot pēc 1860. gadu plāna – atjaunoti un modernizēti gandrīz visi tiltiņi pāri kanāliem un grāvjiem. Tiltiņu un to margas bijušas balti krāsota koka, bet jaunajā veidolā tiem jau bija sarkanu ķieģeļu malas un tornīši virs visiem balstiem. Grāfu Borhu laikā tiltiņi bija ļoti skaisti, rotāti ar sfinksām un citām skulptūrām. Preiļu parkā pavisam ir bijuši 12 tiltiņi, diemžēl liela daļa tiltu ir zaudējuši savu autentisko izskatu.
Paviljoni ar sarkanu ķieģeļu tornīšiem	19. gadsimta un 20. gadsimta mijā vairākkārt mainījās Preiļu muižas īpašnieki, un katrs centies muižas parku uzlabot un modernizēt. Parkā bijuši vairāki paviljoni ar sarkanu ķieģeļu tornīšiem, kuru konkrētas atrašanās vietas nav zināmas.
Zirgu staļļa koka zirgu galvas	Zirgu staļļa centrālo fasādi rotāja trīs kokā grebtas zirgu galvas. Laika gaitā tās ir izdrupušas un nav saglabājušās.

Preiļu muižas parka teritorijā vai tiešā tuvumā nav nevienas nepārbūvētas vai labā tehniskā stāvoklī saglabājušās celtnes. Laika gaitā zudumā gājušas gandrīz visas tās celtnes, ko kopumā dēvē par mazo arhitektūru, nav arī saglabājies neviens balti krāsotais koka tiltiņš vai muižas laiku parka sols. Pēdējo gadu laikā veiksmīgi ir atjaunoti un restaurēti abi sarkano ķieģeļu smailloka arkas vārti, uzstādīts jauns “Skūpstu akmens”, pamazām tiek atjaunoti parka tiltiņi, saglabājot senatnīgo parka stilu.

Priekšlikumi arhitektūras mazo formu papildinājumam

Parka teritorija aptver ievērojami lielu platību, taču pašreiz parkā atrodas tikai divas teritoriju vienojošas mazās arhitektūras formas – smailloka parka vārti un atjaunotie parka tiltiņi. Lai veidotu visa parka kopainu, ir nepieciešams teritorijā iekļaut papildus mazās arhitektūras formas, kas radīs parka apvienošanas tēlu. Citas Latgales reģiona pašvaldības cenšas atrast savām teritorijām piesaistošas mazās arhitektūras formas, kas rada interesi apmeklētājiem un atstāj paliekošu iespaidu - asociāciju ar apmeklēto teritoriju. Piemēram, Līvānu novads piedāvā dažāda veida soliņus, Daugavpils – dažāda veida ziedus. Preiļu parkam ir nepieciešams jauns, oriģināls mazās arhitektūras formas izpildījums, kas būtu unikāls un radītu īpašas, neaizmirstamas sajūtas.

Preiļu parka mazo arhitektūras formu papildinājumu priekšlikumi:

- LLU Vides un Būvzinātņu fakultātes Ainavu arhitektūras un plānošanas katedras 3. kursa studenti savos darbos par Preiļu parka vīziju piedāvā parkā iekļaut **kraukļa simbolu**, kuru būtu iespējams ieraudzīt vairākās parka vietās un dažādos izpildījumos. Tas varētu būt krauklis uz putnu dzirdinātavas, koka, metāla kraukļa tēls koku zaros vai uz zemes, no klūgām pīts krauklis utt. Kraukļa simboli nostiprinātu parka vēsturisko saistību, esošo simboliku (pilsētas ģerbonis) pilsētas mērogā un radītu apmeklētāju un tūristu interesi doties pastaigā pa parku un atrast kraukļus. Perspektīvā iespējams izstrādāt interaktīvo spēli “Noķer kraukli”.

- Kā papildinājumu esošajam mazās arhitektūras formas izpildījumam – “Skūpstu akmens” izveidot vairākus **akmeņus parkā – katru ar savu domu, ideju**, piemēram, “Domu akmens”, “Bērnības akmens”, “Gudrības akmens”, “Labā un ļaunā akmens”, “Prieka akmens”, “Veselības akmens”, “Līdzsvara akmens”, “Drosmes akmens”, “Joku akmens”, “Dzīves akmens”, “Atmiņu akmens”, “Zināšanu akmens” utt. Tas var būt mākslinieku ikgadējs plenērs, kura laikā tiek apstrādāti akmeņi un novietoti parka teritorijā, tādējādi veidojot tūrisma produktu – atrast visus parka īpašos akmeņus. Akmens tēma ar parku sasaistītos gan vēsturiski, gan kā atpazīstamības simbols.

- **Gaismas instalāciju** ieviešana parkā tumšajā diennakts laikā. Šobrīd valstī esošie tūrisma objekti lielākoties sevi pozicionē un “rāda” diennakts gaišajā laikā, bet Preiļu parku var izveidot kā Gaismas

parku, kuru ir saistoši apmeklēt arī diennakts tumšajā laikā. Tādējādi piesaistot apmeklētāju un tūristu pieplūdumu ne tikai tūrisma sezonā, bet patstāvīgi visa gada garumā.

- **“Šūpoļu kalns”** – izvietot uz Lielās salas daudzveidīgu šūpoļu piedāvājumu, tādējādi radot interesi par parka centrālo daļu un veidojot sabiedrisku vietu, ko var izmantot gan bērni un jaunieši, gan pieaugušie. Izveidojot blakus piknika vietu, šūpoļu aktivitāte var būt pastāvīgi pieprasīta. Šūpoļu veidu piedāvājumi ir apskatīti koncepcijas 4.5.5. apakšnodalā “Parka vertikālā struktūra”.

Lai Preiļu parkam radītu savu neatkārtojamību un unikalitāti, ir nepieciešams plašajā teritorijā īpaši piestrādāt pie niansēm un mazās arhitektūras formām, kas nostiprinās teritorijas koptēlu un radīs vienojošo parka elementu.

4.3. PARKA DABAS MANTOJUMA UN DAUDZVEIDĪBAS IZPĒTE

Vēsturiskā informācija norāda, ka **Preiļu parks ticis veidots kā ziedošais parks**. Dažādās informācijas vietās ir atrodami apraksti par parkā esošajiem augiem, krūmiem un puķēm, kuri tika apzināti stādīti un veidotas skatu ainavas.

Ir zināms, ka Latvijā pārsvarā no Rietumeiropas un Viduseiropas nākušū mākslas dārznieku vadībā strādāja gan latviešu, gan citu tuvējo zemju dārznieki, neviens no dārzu un parku vēsturiskajiem stiliem nav radies Latvijā. Latvijas daba bieži vien piespieda rēķināties ar tās īpatnībām un klimatu, kas veicināja dažādu korekciju ieviešanu dārzu un parku augu, koku un ziedu stādījumos.

Dendroloģiskā ziņā Preiļu parks ir vērtējams kā viduvējs, jo tajā neaug lieli retumi. Preiļu parkā ir skaisti krūmu puduri – segliņi, sausserži, melnie plūškoki u.c. Ekoloģiskajā ziņā parkā viss ir kārtībā, par to liecina parkā dzīvojošās vārdes, sliekas, kukaiņi un sīkie dziedātājputni.

Nodalā par dabas mantojumu tiek pētīta vēsturiskā un esošā situācija parkā sastopamo sugu un biotopu raksturojumā, kā arī mūsdienu parka zaļās struktūras problēmas un iespējamie risinājumi.

4.3.1. Sugas un biotopi

1826. gadā grāfa Borha dzimtcilvēki ierīkoja 24 ha lielu parku. Parks plašuma un krāšņuma ziņā plašā apkārtnē bija vienīgais. Tajā bija vērtīgi koki un koku grupas. Minamas kādas piecas liepu pasugas un riekstu koki, dažādas ošu pasugas, kļavas, papeles, Borhu dzimtas ozols un bumbierkoks vecās pils priekšā. Pēc nostāsta ozols esot stādīts pēc kāzu svinībām. To darīja pats grāfs, bet bumbierkoku stādīja pati grāfiene. 19. gadsimta 2. pusē parka platību paplašināja līdz 43 ha.

Muižu parku pirmsākumos puķes audzēja tikai siltumnīcās (vai dārznieka mājas lielajā istabā, kur bija lielāki logi) un stādīja saimnieciskajā, t.i. sakņu un augļu dārzā pie kāda sola vai starp zirņu un biešu dobēm. Daudzviet 19. gadsimta vidū šādi saimnieciskie dārzi muižnieka ģimenei bija līdzvērtīga pastaigu vieta kā parks. Paretam puķes stādīja parkā aiz kungu mājas (pie verandas vai kāpnēm) vai pie kādas atpūtai paredzētas būves – paviljona vai lapenes. Tādā vietā puķe jebkurā zaļojošā attīstības stadijā ir skatāma tuvumā. Tomēr arī šādās vietās labāk izskatījās pietiekoši lieli un ilglaicīgi lakstaugi un tās bija daudzgadīgās jeb ziemciešu puķes.

Vēlāk lielajās bagātajās muižās parādes pagalma malās abpus kungu namam vai pilij, neaizsedzot fasādi, parādījās ceriņu grupas, bet abpus galvenās ieejas kāpnēm ziedošo krūmu puduri, tātad pietiekoši liels, savu reizi ziedošs apjoms. Mazākos muižu centros parādes pagalma malā pie paša kungu nama parādījās dālijas.

Vecā kungu nama zudums (1926. gadā tas tika nojaukts) pasargāja parādes pagalmu no pārdalīšanas ar ceļiem un piesārņošanas ar puķu dobēm un citiem parādes pagalmam neatbilstošiem veidojumiem.

Pirms dažiem gadiem Lielajā plaucē tika saudzīgi atjaunots bioloģiski daudzveidīgs, raibi ziedošs 19. gadsimta muižu parkiem raksturīgs pļavas tipa zāliens ar margrietīnām, madarām, dedestiņām, vilku mēlēm un ugunspuķēm.

Nelieli, ar košumkrūmu stādījumu aplī vai puslokā aptverti uzkalniņi, atrodami arī salu, īpaši Garenās salas stūros un vietumis kanālu krastos. Dažviet ap uzkalniņiem puslokā bijuši stādīti koki, kas tikpat kā nav saglabājušies. Spriežot pēc milzīgā diametra celmu paliekām, šīs atpūtas un skatu vietas veidotas ne vēlāk par 19. gadsimta pirmo pusi.

Ādama un levas sala. Seniors Borhs šeit bija ierīkojis īstu "Paradīzes dārzu" zemes virsū, jo no agra pavasara līdz vēlam rudenim tur ziedēja krāšņumkrūmi un koki, kurus apvija mūžzaļie efejvīņi. Salas vidū auga "paradīzes ābele", ar sārtiem un rūgtiem āboliem, kuri tās zaros palika arī ziemas laikā.

Nelieli, ar košumkrūmu stādījumiem aplī vai puslokā aptverti uzkalniņi atrodami arī salu, īpaši Garenās salas stūros, un vietumis kanālu krastos. Dažviet ap uzkalniņiem puslokā bijuši stādīti koki. Vēl pirms kara Preiļu parkā Mežu un dārzu dienās tika stādīti bērzi un citi koki. Pēckara gados tas turpinājās un tika stādīti citu sugu koki – papeles, ošlapu kļavas, tas tika darīts neapdomīgi. Kādu laiku parka teritorija bija sadalīta kopšanai dažādām iestādēm un saimnieciskajām organizācijām. Tādējādi vienā daļā tika izcirsti visi košumkrūmi, kādā citā – blakus vecam, nekoptam, bet vēl sekmīgi

atjaunojamam dzīvžogam – iestādīts jauns.

Pēc poļu mākslinieka E. Hlopickis apraksta 1870. gadu sākumā, var uzzināt, ka parkā esot bijušas lapenes, kurām apkārt bijuši smaržīgu rožu krūmi.

Borhu muižas Parkā ir izcili skaisti un labi aprūpēti krūmu puduri – segliņi, sausserži, melnie plūškoki u.c. Padomju gados ir pieļautas būtiskas kļūdas Preiļu parka apsaimniekošanā – nepārdomātā Preiļupītes ūdens režīma dēļ pastiprināti aizauguši parka dīķi. g

Parkā sastopamie ainavu tipi

Parka bioloģiskā daudzveidība ļauj teritorijā izdalīt vairākus ainavu tipus:

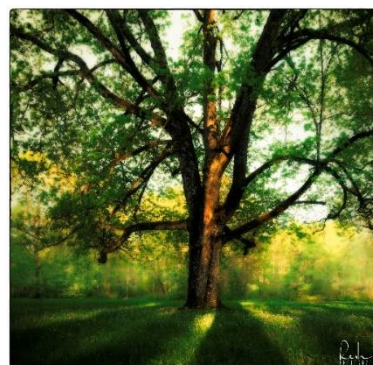
- Parkveida stādījumi – kopti kokaugu stādījumi ar pļavas tipa zemsedzi.
- Mēreni mitras un mitras pļavas – ļoti auglīgas palieņu pļavas, pļavas auglīgās un mēreni mitrās augsnēs, mēreni auglīgas pļavas ar mainīgu mitruma režīmu.
- Aizaugušas mitras pļavas, mitrājs (parka salas ar kalniņu rietumu daļa).
- Ūdeņi – dīķi, grāvji, savienotājkānāli ar hidrobūvēm, kas savieno dīķus kopējā sistēmā.
- Pašizsējas koku teritorijas jeb aizaugušas lauces (parka ziemeļu lauce).
- Dabīgi veidojies mežs (parka austrumu mala un dienvidaustrumu mala), teritorijas, ko atstāj dabiskai attīstībai un dabas izziņai.
- Lauce (parka Lielā lauce) – mēreni mitras pļavas, izsauļotas.

Parka teritorijas regulējošie normatīvi

Preiļu parks patīkami atšķiras no vairākuma citu Latvijas vēsturisko parku ar skaistiem krūmu puduriem (segliņi, sausserži, lazdas, melnie plūškoki, sniegogas, arī sorbārijas). Ja citur, kur kopšanas vārdā ir iznīcināti visi krūmi un parasti vairs nav atjaunojami ne ar kādām pūlēm un līdzekļiem, Preiļu parkā krūmi bagātina un uztur baudāmu parka ainavu. Arhitekta I.M. Janelis savā 2003. gada Preiļu parka rekonstrukcijas priekšlikumā norāda, ka tāpat kā vairums Latvijas muižu parku, Preiļu parks Latvijas Republikas pirmās agrārreformas un padomju laikā ir dalīts, labu nodomu vārdā postīts un tomēr palicis liels un ekoloģiski veselīgs - ar kukaiņiem, sliekām, lakstīgalām, pūcēm un zivtiņām dīķos un kanālos.

Pēdējos gados parks tiek nepārtraukti un mērķtiecīgi kopts (nevis sakopts, jo sakopšana ir kampaņa, bet kopšana - rūpīgs un nekad nepabeidzams darbs).

Parka teritorijā ir vairāki īpaši aizsargājami dabas pieminekļi. To aizsardzības režīmu reglamentē „Aizsargjoslu likums”, „Meža likums”, „Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām”, „Sugu un biotopu aizsardzības likums”, MK not. Nr. 45 „Mikroliegumu izveidošanas, aizsardzības un apsaimniekošanas noteikumi un MK. not. Nr. 415 „Īpaši aizsargājamo dabas teritoriju vispārējie aizsardzības un izmantošanas noteikumi I. un VII. Daļa. Apkopošanai izmantota VSIA „Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas centrs” datu bāzes informācija un pašvaldības dokumentācijā pieejamā informācija. Vairāki dižkoki oficiāli dižkoku datubāzē reģistrēti un mērīti 2001. gadā.

4.4. tabula. Datubāzē reģistrētie dižkoki (2001. gads)

N. p. k.	Suga	Aizsardzība	ID	Atrašanās vieta	Apkār t (m)	H (m)
1	Parastais ozols (<i>Quercus robur</i> L.)	DIŽKOKS	1801	Preiļu parks, 20m A no vecas pils pamatiem	4.5	22
2	Parastais ozols (<i>Quercus robur</i> L.)	DIŽKOKS	1802	Raiņa bulvāris 5, pie ielas, alejā	5.16	22
3	Parastais ozols (<i>Quercus robur</i> L.)	DIŽKOKS	1803	Preiļu parks, 35m ZA no bij. estrādes, uz lielās salas, kanāla malā	4.35	29
4	Parastā liepa (<i>Tilia cordata</i> Mill.)	DIŽKOKS	1804	Raiņa bulvāris, 54m no A.Paulāna ielas, kreisajā pusē	3.5	23
5	Āra bērzs (<i>Betula pendula</i> Roth)	DIŽKOKS	1805	Raiņa bulvāris 5, alejā	2.5	23
6	Parastā kļava (<i>Acer platanoides</i> L.)	DIŽKOKS	1806	Preiļu parks, 125m Z no Šaurupītes tilta pie Pils ielas, laucē	3.38	27
7	Parastā kļava (<i>Acer platanoides</i> L.)	DIŽKOKS	1807	Preiļu parks, 50m ZA no galveniem vārtiem (pie Daugavpils ielas)	3	24
8	Eiropas segliņš (<i>Euonymus europaea</i> L.)	DIŽKOKS	1808	Preiļu parks, 25m DR no šķūniša parka Z malā, lauces malā	0.57	5.5
9	Parastais ozols (<i>Quercus robur</i> L.)	DIŽKOKS	1809	Preiļu parks, 25m ZA no artēziskās akas	3.65	20
10	Parastais ozols (<i>Quercus robur</i> L.)	DIŽKOKS	PR001	Preiļu parkā, uz DA no vecās pils	4.4	21
11	Ziemas liepa (<i>Tilia cordata</i> Mill.)	DIŽKOKS	PR002	Preiļos, Raiņa bulvārī 9	4.7	20
12	Ziemas liepa (<i>Tilia cordata</i> Mill.)	DIŽKOKS	PR003	Preiļos, Raiņa bulvārī 5	4.8	20
13	Ziemas liepa (<i>Tilia cordata</i> Mill.)	DIŽKOKS	PR004	Preiļos, Raiņa bulvārī 15	4.8	24
14	Ziemas liepa (<i>Tilia cordata</i> Mill.)	DIŽKOKS	PR005	Preiļu parkā, 300 m uz DA no kapličas kanāla malā	4.3	29
15	Ziemas liepa (<i>Tilia cordata</i> Mill.)	DIŽKOKS	PR006	Preiļu parkā, 300 m no kapličas dīķa krastā	4.3	28
16	Ziemas liepa (<i>Tilia cordata</i> Mill.)	DIŽKOKS	PR007	Preiļos, Raiņa bulvārī 13	4.2	22
17	Parastā kļava (<i>Acer platanoides</i> L.)	DIŽKOKS	PR008	Preiļu parkā, lielajā plaucē	3.1	18
18	Eiropas egle (<i>Picea europaea</i>)	DIŽKOKS	PR009	Preiļu parkā, lielās lauces ZR malā	2,6	23
19	Sudraba kļava (<i>Acer saccharinum</i> L.)	Reta suga	PR010	Preiļu parkā, lielās lauces malā pie dīķa	4.2	24

Papildinājumi pēc eksperta Diānas Margas (Sertifikāts Nr. 036, jomas: vaskulārie augi, meži un virsāji, zālāji, purvi, tekoši saldūdeņi, stāvoši saldūdeņi), 2013. gada novembris, decembris apsekojuma.

4.5. tabula. Dižkoku papildinājums pēc D. Margas parka izpētes (2013. gads)

Suga	Rādītājs	Koordinātas parkā	Apkārt (m)	H (m)
Parastais osis (<i>Fraxinus excelsior</i>)	Valsts nozīmes dižkoka rādītāji	0669379; 6241362	3.0	38
Parastā liepa (<i>Tilia cordata</i>)	Valsts nozīmes dižkoka rādītāji	0669318; 6241298	3.1	33
Parastā liepa (<i>Tilia cordata</i>)	Valsts nozīmes dižkoka rādītāji	0669332; 6241268	3.2	39
Parastais ozols (<i>Quercus robur</i>)	Valsts nozīmes dižkoka rādītāji	0669311; 6241272	4.7	37
Parastā kļava (<i>Acer platanoides</i>)	Valsts nozīmes dižkoka rādītāji	0669017; 6241301	3.1	37
Parastā liepa (<i>Tilia cordata</i>)	Valsts nozīmes dižkoka rādītāji	0668848; 6241381	3.1	38
Platlapu liepa ('Obliqua' <i>Tilia platyphyllos</i> 'Obliqua')	Valsts nozīmes dižkoka rādītāji	0668817; 6241363	3.3	34
Parastā liepa (<i>Tilia cordata</i>)	Valsts nozīmes dižkoka rādītāji	0668729; 6241339	3.7	26
Parastais ozols (<i>Quercus robur</i>)	Valsts nozīmes dižkoka rādītāji	0668843; 6241185	4.6	22
Sudraba kļava (<i>Acer saccharinum</i>)	Valsts nozīmes dižkoka rādītāji	0668894; 6241275	4.7	24
Parastā kļava (<i>Acer platanoides</i>)	Valsts nozīmes dižkoka rādītāji	0668980; 6241170	3.7	27
Parastais osis (<i>Fraxinus excelsior</i>)	Valsts nozīmes dižkoka rādītāji	0669357; 6241184	2.9	36
Parastais ozols (<i>Quercus robur</i>)	Vietējās nozīmes dižkoka rādītāji	0669132; 6241310	3.8	27
Parastā liepa (<i>Tilia cordata</i>)	Vietējās nozīmes dižkoka rādītāji	0668932; 6241447	3.4	29

Ņemot vērā, ka eksperte D. Marga ir norādījusi vairākus valsts un vietējās nozīmes dižkokus, kas nav reģistrēti kā īpaši aizsargājami dabas pieminekļi, tad tas norāda, ka pašvaldībai būtu jāveic dižkoku inventarizācija Preiļu parka teritorijā un jāpiesaista eksperts, kas sniegs atzinumu un sagatavos pieteikumu dižkoka statusa atzīšanai, ja kāds no parka kokiem tam atbilst. Tas, koncepcijas izstrādes grupas iniciatīvas darbības rezultātā, tika veikts 2018. gada augusta mēnesī.

Mūsdienīgu situācija un dižkoku jautājumu rīcības vadlīnijas

2018. gada vasarā tika apsekoti dižkoki parka teritorijā, to veica sertificēti arboristi SIA "Labiekoki" eksperti L. Mazure (arboriste sertifikāts Nr. KAB 085273, vides aizsardzības speciālists, vides inženieris, ainavu arhitekts) un K. Zikmane (ainavu arhitekts). Dižkoku apsekošanā papildus tika atzīmēti iespējamie vietējās nozīmes dižkoki un sagatavota katra koka kopšanas pase. Eksperti konstatēja parka teritorijā 9 dižkokus un 6 potenciālos vietējās nozīmes dižkokus. Kopumā apsekotajā teritorijā novērtētas 7 koku sugas. Konstatētās koku sugas – *Acer platanoides* (parastā kļava) – 1 gab., *Acer saccharinum* (sudraba kļava) – 1 gab., *Fraxinus excelsior* (parastais osis) – 1 gab., *Picea abies* (parastā egle) – 1 gab., *Populus sp.* (papele) – 1 gab., *Quercus robur* (parastais ozols) – 5 gab., *Tilia cordata* (parastā liepa) – 5 gab. Koki numurēti dabā ar plastikāta numuriem pēc vienotas sistēmas, numerācija atspoguļota novērtējuma plānā un dižkoku un rekomendējamo dižkoku anketās. Anketām pievienots koka raksturojošākais fotoattēls un valsts nozīmes dižkokiem pievienota vainaga projekcijas un aizsargzonas shēma.

Parka teritorijā esošo dižkoku risinājumu priekšlikumi:

- iekļaut darbu sarakstā konstatēto dižkoku kopšanas darbu veikšanu;
- papildus konstatētajiem Valsts nozīmes dižkokiem, ieteicams pieņemt Preiļu novada pašvaldības saistošos noteikumus, ar kuriem tiek noteikti aizsargājami vietējās nozīmes dižkoki, vai to noteikt ar domes lēmuma palīdzību;
- veikt nepieciešamos grozījumus reģistrēto dižkoku sarakstā – parka teritorijā reģistrēti 12 dižkoki, pēc faktiskās inventarizācijas veikšanas – atrodas tikai 9;

- izstrādāt dižkoku taku kā tūrisma piedāvājumu;

Parkā esošās īpaši aizsargājamās sugas

2013. gada veiktajā eksperta D. Margas atzinumā (Eksperta atzinums par plānotās darbības – virszemes ūdensobjektu (dīķu un kanālu) 12 ha platībā zemes vienībā ar kadastra Nr. 7601 005 0803 Raiņa bulvārī 30, Preiļos, zemes vienībā ar kadastra Nr. 7601 004 1008, Raiņa bulvārī 32, Preiļos, zemes vienībā ar kadastra Nr. 7601 005 0801 Daugavils ielā 53A, Preiļos, zemes vienībā ar kadastra Nr. 7601 004 1001 Pils ielā 9, Preiļos tīrīšanas vai padziļināšanas (rekonstrukcijas) iespējamo ietekmi uz īpaši aizsargājamām dabas teritorijām, īpaši aizsargājamām sugām un īpaši aizsargājamiem biotopiem un iespējamo ietekmi uz Preiļupi) norādīts, ka visiem parka teritorijā konstatētajiem dižkokiem veselības stāvoklis ir labs. Pēdējos gados ir veikta arī atsevišķu parka daļu sakopšana, tai skaitā arī dižkoku apkārtne.

Pamatojoties uz ekspertes D. Margas izpēti, kā arī uz likumdošanas aktu analīzi, lai nodrošinātu aizsargājamo koku saglabāšanu un īpaši aizsargājamās sugas lapkoku praulgrauža (*Osmoderma eremita*) labvēlīgu aizsardzības statusu, plānotā darbība ir veicama, ievērojot vairākus likumdošanā noteiktos nosacījumus.

No retajām un īpaši aizsargājamām sugām Preiļu parka teritorijā trijās vietās konstatēta bezmugurkaulnieka suga – lapkoku praulgrauzis (*Osmoderma eremita*).

4.6. tabula. Lapkoku praulgrauža (*Osmoderma eremita*) atradnes Preiļu parkā

Atradnes koordinātas	Informācijas avots
0668862; 6242394	Dabas aizsardzības pārvaldes dabas datu pārvaldības sistēma „OZOLS”
0668845; 6241056	Eksperte Diāna Marga
56,28758; 26,72945	SIA “Labiekoki” arboristu konstatējums

Lapkoku praulgrauzis (*Osmoderma eremita*) ir īpaši aizsargājamā suga, kurai var veidot mikroliegumus. Lapkoku praulgrauzis ir iekļauts 1979. gada 16. septembra Bernes konvencijas „Par Eiropas dzīvās dabas un dabisko dzīvotņu aizsardzību” II pielikumā, kā arī Eiropas Savienības Direktīvas “Par sugu un biotopu aizsardzību” 92/43/EEC. II un IV pielikumos. Lapkoku praulgrauzis ir saproksilofāga suga, kas cieši saistīta ar īpašu mikrobiotopu – veco lapu koku dobumiem. Suga apdzīvo kokus ar dažādu sumbra diametru un noteicošais faktors koka izvēlē ir atbilstoša dobuma esamība, nevis stumbra diametrs. Līdzīgi ir ar apdzīvoto koku vecumu. Sākot no 70 gadu veciem kokiem, kad dobums jau ir pietiekami liels, lai tajā būtu ap 5 l praulu līdz nenoteikti lieliem, t.i. vairākus simtus gadu veciem kokiem. Katrs koks (mikrobiotops) agri vai vēlu sasniedz vecumu, kad tas sāk atmirt, tādējādi lēnam izzūd arī lapkoku praulgrauža populācija tajā. Ja tuvumā nav cita potenciāla mikrobiotopa, kas ir ļoti ticams biotopu fragmentācijas dēļ, tad tuvāko 20-50 gadu laikā daudzas izolētas mikropopulācijas var izzust. Sugas aizsardzības uzdevums ir nodrošināt apstākļus, kas labvēlīgi ietekmē sugu un veicina optimālu tās populāciju izplatību un īpatņu skaitu populācijās.

Parka ūdensaugu dīķu piekrastes joslā dominē platlapu vilkvāļīte (*Typha latifolia*), dižā ūdenszāle (*Glyceria maxima*), upes kosa (*Equisetum fluviatile*), ezera meldrs (*Scirpus lacustris*), bebrukārklīšs (*Solanum dulcamara*), izplestais donis (*Juncus effusus*), parastais miežubrālis (*Phalaroides arundinacea*), parastā vīgrīze (*Filipendula ulmaria*), dzeltenā lēpe (*Nuphar lutea*), dižmeldru grīslis (*Carex pseudocyperus*) u.c. sugas.

Preiļupe pirms ietekas dīķu sistēmā atsevišķos posmos ir ļoti aizaugusi. Preiļupē un tās krastos 1 km attālumā pirms ietekas dīķu sistēmā dominē parastais miežubrālis (*Phalaroides arundinacea*), parastā vīgrīze (*Filipendula ulmaria*), platlapu vilkvāļīte (*Typha latifolia*) lielā ežgalvīte (*Sparganium erectum*), parastā cirvene (*Alisma plantago-aquatica*) u.c. sugas.

Pēc 2013. gada ekspertes D. Margas pētījumiem Preiļu parka teritorijā īpaši aizsargājamas sugas un īpaši aizsargājami biotopi, kā arī citas bioloģiskās daudzveidības saglabāšanai nozīmīgas vērtības netika konstatētas. Preiļu parkā esošajās zemes vienībās ar kadastra Nr. 7601 005 0803 Raiņa bulvārī 30, ar kadastra Nr. 7601 004 1008, Raiņa bulvārī 32, zemes ar kadastra Nr. 7601 005 0801 Daugavils ielā 53A, ar kadastra Nr. 7601 004 1001 Pils ielā 9 un Preiļupē – 1km attālumā no ietekas parka kanālu – dīķu sistēmā nav konstatētas citas sugas, kurām ir veidojami mikroliegumi saskaņā ar 18.12.2012. MK noteikumiem Nr.940 „Noteikumi par mikroliegumu izveidošanas un apsaimniekošanas kārtību, to aizsardzību, kā arī mikroliegumu un to buferzonu noteikšanu”.

Parka Lielās lauces malā ir atrodama Meža tulpes (*Tulipa sylvestris* L.) audze. Tas ir daudzgadīgs liliju dzimtas lakstaugs, kurš zied maija mēnesī. Sens, savvaļā pārgājis krāšņumaugs, kurš sākotnēji bija izplatīts Eiropas rietumu un dienvidu daļās, vēlāk plaši ievests Eiropas vidus un ziemeļu daļā, kas daudzviet pārgājis savvaļā. Latvijā tas ir reti sastopams ļoti dekoratīvs augs, kuru var atrast vecos parkos un to apkaimē, upju palieņu plāvēs.

Plānotās saimnieciskās darbības ietekmes izvērtējums - priekšlikumi:

- aizliegts veikt darbības, kuru dēļ tiek mazināta Preiļu parka dabiskā estētiskā, ekoloģiskā un kultūrvēsturiskā vērtība;
- aizliegts veikt darbības, kuru dēļ tiek bojāts vai iznīcināts dižkoks vai mazināta tā dabiskā estētiskā, ekoloģiskā un kultūrvēsturiskā vērtība;
- zem dižkoku vainagiem, kā arī 10 metru rādiusā ap tiem, skaitot no koka vainaga projekcijas aizliegts veikt darbības, kas var negatīvi ietekmēt aizsargājamā koka augšanu un dabisko attīstību;
- aizliegts mainīt vides apstākļus – ūdens režīmu un dižkoka barošanās režīmu;
- aizliegta lapkoku praulgrauža (*Osmoderma eremita*) apdzīvoto koku izciršana / izzāģēšana, koku stumbra vai lielo zaru nozāģēšana / apzāģēšana;
- nav pieļaujamas darbības pie lapkoku praulgrauža (*Osmoderma eremita*) apdzīvotā koka stumbra pamata un vainaga diametra ap to, kas var negatīvi ietekmēt koku sakņu sistēmu vai to augšanas apstākļus;
- plānojot un veicot Preiļu parka stādījumu atjaunošanu, priekšroka dodama autohtonām koku sugām, jo tie nākotnē var kļūt par lapkoku praulgrauža biotopu. Rekomendējamās koku sugas ir parastais ozols (*Quercus robur*), parastā liepa (*Tilia cordata*), parastā kļava (*Acer platanoides*);
- plānojot jebkuras manipulācijas ar veciem (virs 70 gadiem), dobumainiem kokiem, konsultēties ar Latvijas Entomoloģijas biedrības (LEB) speciālistiem;
- iestādot jaunus kokus, starp tiem jāparedz brīva telpa vismaz 10 metru attālumā no viena koka līdz otram, lai koki augtu izklaidus, netraucējot saules gaismai tikt līdz šo koku stumbriem un vainagiem.

Parka ūdenstilpņu zivju faunas novērtējums

Preiļu parka dīķu komplekss atrodas Preiļu pilsētas teritorijā un ietilpst Daugavas baseinā. Dīķu platība ir 13 ha. Precīza informācija par dīķu dziļumu nav pieejama, tomēr, ņemot vērā dīķu stipro piesērējumu un aizaugumu to vidējais dziļums, vērtējams 1 – 1,5 m robežās. Dīķu komplekss ir caurtekošs. Dīķos ietek Preiļupe un atsevišķi grāvji, uz iztek Preiļupe. Saltupe ir 2 km gara Preiļupes atteka, kas apiet caur parka dīķiem tekošo Preiļupes posmu. Saltupes gultne vēsturiski bijusi savienota ar dīķiem, taču pašlaik ūdens apmaiņa starp dīķiem un Saltupi nenotiek.

Parka dīķu ekoloģisko stāvokli nosaka Preiļupes piegulošo platību izmantošana, kā arī iedzīvotāju ekoloģiskā kultūra. Augšpus Preiļiem Preiļupe plūst caur lauksaimnieciski izmantojamām zemēm un raksturojās ar apmierinošu skābekļa režīmu un amonjaka, un fosfora daudzumu. Preiļupītes ūdens kvalitāte pasliktinās pirms iekļūšanas parka dīķī. Piesārņojumu rada pilsētas dzīvojamo un rūpniecisko rajonu virszemes notecē.

Parka ūdenstilpnes tika apsekotas 2013. gadā, eksperta Kaspara Abersona vadībā (sugu un biotopu eksperta sertifikāts nr. 055, tiesīgs sniegt atzinumu par sugu grupu "zivis"). Preiļupes, Saltupes un Preiļu parka dīķu novērtēšana liecina, ka šo **ūdenstilpju zivju fauna ir trūcīga un tajā dominē ekoloģiski mazprasīgu sugu zivis**. Preiļu parka dīķiem līdzīgās salīdzinoši nelielu, seklu un stipri piesērējušu ūdenstilpju zivju faunu parasti veido 3-7 zivju sugas. Dīķu zivju faunas pamatmasu, visticamāk, veido asaris (*Perca fluviatilis*), karūsa (*Carassius carassius*), līnis (*Tinca tinca*), līdaka (*esox lucius*) un rauda (*Rutilus rutilus*). Iespējams, ka dīķos sastopamas arī vīķes (*Alburnus alburnus*) auslejas (*Leucaspis delineatus*), pīkstes (*Misgurnus fossilis*) un citu sugu zivis. Oficiālu ziņu par zivju ielaišanu parka dīķos nav, tomēr pastāv iespēja, ka dīķos veikta nesankcionēta un neregistrēta karpu (*Cyprinus carpio*) vai citu sugu zivju ielaišana.

Zivju sugu aizsardzības statusu Latvijā nosaka virkne nacionālo un starptautisko normatīvo aktu. Nozīmīgākie no tiem ir 14.11.2000. MK noteikumi Nr.396 "Noteikumi par īpaši aizsargājamo sugu un ierobežoti izmantojamo īpaši aizsargājamo sugu sarakstu"; 1979. gada Bernes konvencija par Eiropas dzīvās dabas un dabisko dzīvotņu aizsardzību un Eiropas Padomes 1992. gada 21. maija Direktīva 92/43/EEK par dabisko biotopu, savvaļas faunas un floras aizsardzību. Vienā vai vairākos no minētajiem normatīvajiem aktiem ir iekļautas divas Preiļu parka dīķos, Saltupē un Preiļupē potenciāli sastopamas zivju sugas – ausleja un pīkste.

Zivīm raksturīgo diennakts un sezonālo migrāciju dēļ, aizsargājamo zivju sugu izplatību minētajās ūdenstilpnēs novērtēt faktiski nav iespējams. Gan pīkste, gan ausleja Latvijā ir plaši izplatītas zivju sugas, līdz ar to nav novērojama minēto sugu zivīm piemērotu biotopu platības samazināšanās. Preiļu parka dīķiem nav vērā ņemamas nozīmes šo sugu saglabāšanā un aizsardzībā visas Latvijas mērogā. Eksperta K. Abersona apsekošanas laikā specifiski auslejas vai pīkstes apdraudoši faktori netika konstatēti. Īpaši pasākumi zivju faunas stāvokļa uzlabošanai nav nepieciešami.

2014. gada apsekošanas dati liecina, ka parka dīķi attiecībā pret noteci no apkārtējām platībām un Preiļupes lejas teci darbojās kā attīrīšanas nosēddīķi. Par to, bez biežā nogulšņu slāņa, norāda arī lielais aizaugums (ap 70 %), galvenokārt Rietumu dīķī ar iegremdētajiem ūdens augiem (glīvenes, elodejas, daudzlapes) kā arī bentosa sastāvs (oligohēti, hironomu kāpuri). Biezais netīro dūņu slānis darbojās arī kā otrreizējais piesārņojuma avots pasliktinot skābekļa režīmu. Dīķa ekoloģiskā stāvokļa novērtējums izdarīts no 1990. g. Bioloģijas institūta speciālistu novērtējuma.

Vairākkārtīgi tika apsekoti esošie parka dīķi un izvērtēts to stāvoklis. Neapliekamā ūdens dziļuma un sliktās ūdens apmaiņas dēļ dīķi ir stipri piesērējuši un aizauguši ar ūdens zālēm. Agrāk funkcionējušais kanāls starp Saltupi un rietumu dīķu pašreiz pārvērties par atsevišķiem dīķiņiem, kuros nemaz nenotiek ūdens apmaiņa.

4.3.2. Parka zaļās struktūras problēmas un iespējamie risinājumi

Preiļu parks tiek analizēts, noteiktas esošās problēmas un iespējamie risinājumi pēc autora pielāgotās ainavu arhitekta, pētnieka Toma Turnera (Tom Turner) metodes, kur tiek izmantoti definējumi – parka zaļā struktūra, horizontālā, vertikālā un zilā struktūra.

Parka **Zaļo struktūru** veido visa parkā sastopamā veģetācija – lauces, regulāri pļauts zāliens, pļavas, visi stādījumi (ziemcietes, krūmu grupas, atsevišķi stāvoši koki (soliteri) un koku grupas, ūdenstilpju un teču krastu augi un citi parka augi).

2014. gadā Preiļu parka dīķos notika pašvaldības organizēta zivju ielaišana. Meža dienu ietvaros 2015. gadā Preiļu parks ieguva 23 jaunus stādījumus – Maķedonijas priedes, Korejas priedes, lapegles, Himalaju ciedru priedes, Balzāma baltegli, kastaņas un kazbāržus, kas nākotnē veidos vēsturisko parka ainavu. Kociņi iestādīti estrādes teritorijā. Parkā, dažādās aktivitātēs, iesaistot arī skolēnus, tiek uzstādīti būrīši putniem.

Pirms dažiem gadiem Lielajā laucē tika saudzīgi atjaunots bioloģiski daudzveidīgs, raibi ziedošs 19.gs.muižu parkiem raksturīgs pļavas tipa zāliens ar margrietīnām, madarām, dedestiņām, vilku mēlēm un ugunspukēm.

Preiļu novada pašvaldība strādā pie tā, lai Preiļu muižas komplekss un parks veidotos pievilcīgs. Sakopšanas, kopšanas un uzturēšanas darbus parkā veic SIA "Preiļu saimnieks" Komunālās nodaļas Labiekārtošanas un apzaļumošanas daļas darbinieki. Pils apkārtnē pameža tīrīšana jau ir pabeigta (2018. gada pirmajā ceturksnī). Ejut pāri jaunajam tiltiņam levas un Ādama saliņas virzienā, var redzēt, ka pamežs ir iztīrīts, sīkie krūmi un koki izzāģēti un par lielo darbu liecina vien kārtīgi sakrūtās zaru kaudzes, kas arī tuvākajā laikā tiks novāktas. Sakopta arī kanāla mala šajā parka daļā, savukārt, lai iztīrītu stāvo krasta nogāzi, tiek gaidīts nepieciešamie laika apstākļi. Pamežs tiek sakopts arī slēpošanas trases apkārtnē, lai slēpotājiem būtu droši un patīkami sportot.

Parka tīrīšana tiek plānota atkarībā no laika apstākļiem un citur pilsētā veicamajiem darbiem – ir dienas, kad parkā strādā pat divas brigādes – viena ar trimmerim, krūmgriežiem un zāģiem sakopj pamežu, savukārt otra - ar traktortehnikas palīdzību velk no dīķiem un kanāliem sakrītus kokus un aizved tos projām. Vēja nogāzto un nozāģēto koku izvešanas darbus nereti kavē izmirkusī zeme, kas neļauj parkā iebraukt ar tehniku - tas iespējams tikai tad, kad iestājas sals, un zeme ir sasalusi.

Parka kopšanas darbos piedalās SIA "Preiļu saimnieks" dārzniece Z. Adamoviča, kas arī ziemā var novērtēt, kurš krūmu puduris vai kociņš ir rets un saudzējams, bet kurš – pašizsējas nevietā saaudzis un tāpēc nozāģējams. Šobrīd parkā tiek zāģēti pašizsējas vai bojātie sīkie kociņi un krūmi. Sakoptas tiek lazdas, izzāģējot nokaltušos zarus. Tāpat sakopti tiek skaistie ievu puduri, lai pavasaros tie ar savām ziedu kupenām priecētu parka apmeklētājus. Pavasarī un vasarā, kad saplauks lapas, varēs labāk novērtēt, vai nav nepieciešami papildu retināšanas darbi. Parka dārzniece Z. Adamoviča norāda, ka iztīrītā teritorija regulāri vismaz reizi gadā jāizpļauj, pretējā gadījumā tā atkal aizaugs ar sīkajām kļaviņām, ievām un citiem krūmiem.

Tuvākajā laikā daļa koku vēl jāizzāģē arī pils apkārtnē saskaņā ar ainavu arhitektes Ilzes Māras Janelis izstrādāto projektu "Preiļu parka centrālās daļas (no bijušā zirgu stajļa līdz Mehanizatoru ielai, dienvidu pusē no jaunās pils) rekonstrukcijas korekcijas". Tāpat tiek gatavota dokumentācija, lai varētu izzāģēt arī citviet parka teritorijā bojātos un bīstamos kokus – nokaltušos ošus, kokus, kam vētras laikā nolauztas galotnes vai kas šķeļas uz pusēm.

Arhitekta I. M. Janelis, savos parka izpēte priekšlikumos ir atzīmējusi vairākas būtiskas lietas, ko nepieciešams ņemt vērā:

- Parka dienvīdu un austrumu malās pie apkārtējām ielām būtu jāizveido blīvākas un krāsainākas krūmu grupas.

- Palielā liepu birze (Kapelas laucē) ir ideāls dabīgs ietvars Kapelai, kā arī barjera, kas to sargā no trokšņainajām aktivitātēm garajā laucē uz estrādes pusi. Tāpēc jo nozīmīgāki un rūpīgāk saglabājami un kopjami ir krūmu puduri liepu birzē.

- Parkā stādāmo koku un krūmu sugas un šķirnes izvēlētas ar tādu apsvērumu, lai būtu maksimāli izturīgas Latgales specifiskajos klimatiskajos apstākļos. Vēlams tās iegādāties Latgales stādaudzētavās, bet izņēmuma gadījumā - Nacionālajā botāniskajā dārzā Salaspilī. Stādāmajam materiālam jābūt tādām, kas vismaz 2 gadus audzis atklātā gruntī.

- Parādes pagalma vidū paredzēts atbrīvot no pašizsējas un epizodiskās kampaņas stādīto koku un krūmu apauguma. Dienvidgalā pret jauno kungu namu paredzēts saglabāt vairākus pietiekoši veselīgus kokus, tostarp jauno ozolu. Ap parādes pagalma zālienu paredzēta zemo krūmu apmale – pret jauno kungu namu Japānas spirejas šķirne "Little Princess", bet ziemeļgalā Alpu jāņogas šķirne "Dima", kas ir zemāka un kompaktāka par pamatsugu. Abpus jaunajam kungu namam paredzēts plašs priekšlaukums.

- Jaunie stādījumi jāprojektē tā, lai iespējami vairāk būtu ziedošo krūmu. To sugas jāizraugās tādas, lai kopīgais ziedēšanas laiks būtu no agra pavasara līdz vasaras beigām. Košākā ziedošo krūmu „dobe” ieteicama jaunā kungu nama dienvidpusē aiz paplašinātā celiņa. Tā ir vislabāk izsauļotā vieta šīs ēkas tiešā tuvumā, kur dažādu pasākumu laikā un pārtraukumos, domājams, uzturēsies visvairāk ļaužu.

- Plašākām krūmu grupām, arī nedaudz noēnotajās vietās jāparedz pieticīgāku sugu krūmi – fizokarpi, sniegogas, plūškoki, arī filadelfi jeb „jasmīni”.

- Ieteikums stādīt tādas lapu kokus, kas vai nu plaukst koši krāsaini vai kam rudenī pamanāmi krāsojas lapas. Lielās lauces malās vēlams stādīt arī skuju kokus un to tuvumā attiecīgā ģeobotāniskā reģiona krūmus, piemēram, Maķedonijas priedēm blakus filadelfus (jasmīnus) un ceriņus. Visi šie kokaugi ir Dienvideiropas izcelsmes.

Arhitekta I.M. Janelis savā izpētes un priekšlikumu darba stadijā nav projektējusi parka rietumu ārmalas vizuālajam slēgumam nepieciešamo lielo krūmu rindu, jo nav paredzams, kurās vietās un kādā apjomā pēc bojāto un bīstamo koku izzāgēšanas būs saglabājušies tie krūmi, kas paši spēj atkopties un sakuplot. Līdzīga situācija veidojas stāvajā nogāzē projektējamā nogabala austrumu malā starp jauno kungu namu jeb pili un dienvidaustrumu stūri, kur pārskatāmā nākotnē būs nepieciešama kanāla tīrīšana un rekonstrukcija. Šajā parka daļā nav jāplāno nekādi ziedošie lakstaugi jeb puķes. Parādes pagalma un stāvlaukuma zonā tām ne stilistiski, ne funkcionāli nav vietas. Uz dienvidiem no jaunā kungu nama jeb pils daži daudzgadīgo ziedošo lakstaugu (ziemcīšu puķu) stādījumi varētu būt blakus kādam soliņam pie tālākajiem celiņiem ar noteikumu, ka puķes ir liela auguma, piemēram, kazbārdis, bet ne vairāk kā 2 (divas) sugas vienā vietā. Viengadīgo puķu jeb vasaras puķu stādījumi nav pieļaujami nesaderīgā mēroga un konfliktējošās tonalitātes dēļ.

Esošie parka kopšanas un tīrīšanas darbi notiek saskaņā ar Latvijas Valsts meži, Valsts aizsargājamo kultūras pieminekļu inspekcijas (VKPAI) jeb Nacionālā Kultūras mantojuma pārvalde (kopš 2018. gada maija) norādēm un, īstenojot būvprojektā "Preiļu centrālās daļas (no bijušā zirgu stajļa līdz Mehanizatori ielai, dienvīdu pusē no jaunās pils) rekonstrukcijas korekcijas" noteiktās darbības un aktivitātes. Uzraudzību vada ainavu arhitekta I. M. Janelis.

Uzturēšanas un kopšanas darbiem parkā jānorit visu gadu, jo parks ir dzīvs organisms – koki un krūmi aktīvi dzen jaunas atvases, savukārt citus skar slimības, vai tie noveco un lēnām iet bojā. Tāpēc parka ainava mainās, tā nekad nav statiska un katru reizi nesteidzīgs parka apmeklētājs var ieraudzīt ko jaunu.

Būtiski perspektīvā ir plānot un izveidot patstāvīgu parka kopšanas un uzturēšanas brigādi, kura **darbus veiks katru dienu**, izveidot tehnikas bāzi parka kopšanas vajadzībām un turpināt organizēt sakopšanas akcijas jeb talkas. Vēlams ieinteresēt parka apmeklētājus arī ar stādu akcijām – informējot, kādi stādi, dekoratīvie koki, krūmi būtu nepieciešami, norādot to potenciālo atrašanās vietu un

noorganizējot stādīšanas dienu. Svarīgi ir saprast, ka akcents jāliek nevis uz jaunu stādījumu papildināšanu parka teritorijā, bet uz parka izkopšanu, jo būtiskākais ir veidot ainavu parku, nevis dabas parku – šobrīd daudzas Preiļu parka teritorijas diemžēl atgādina mežu, nevis parku.

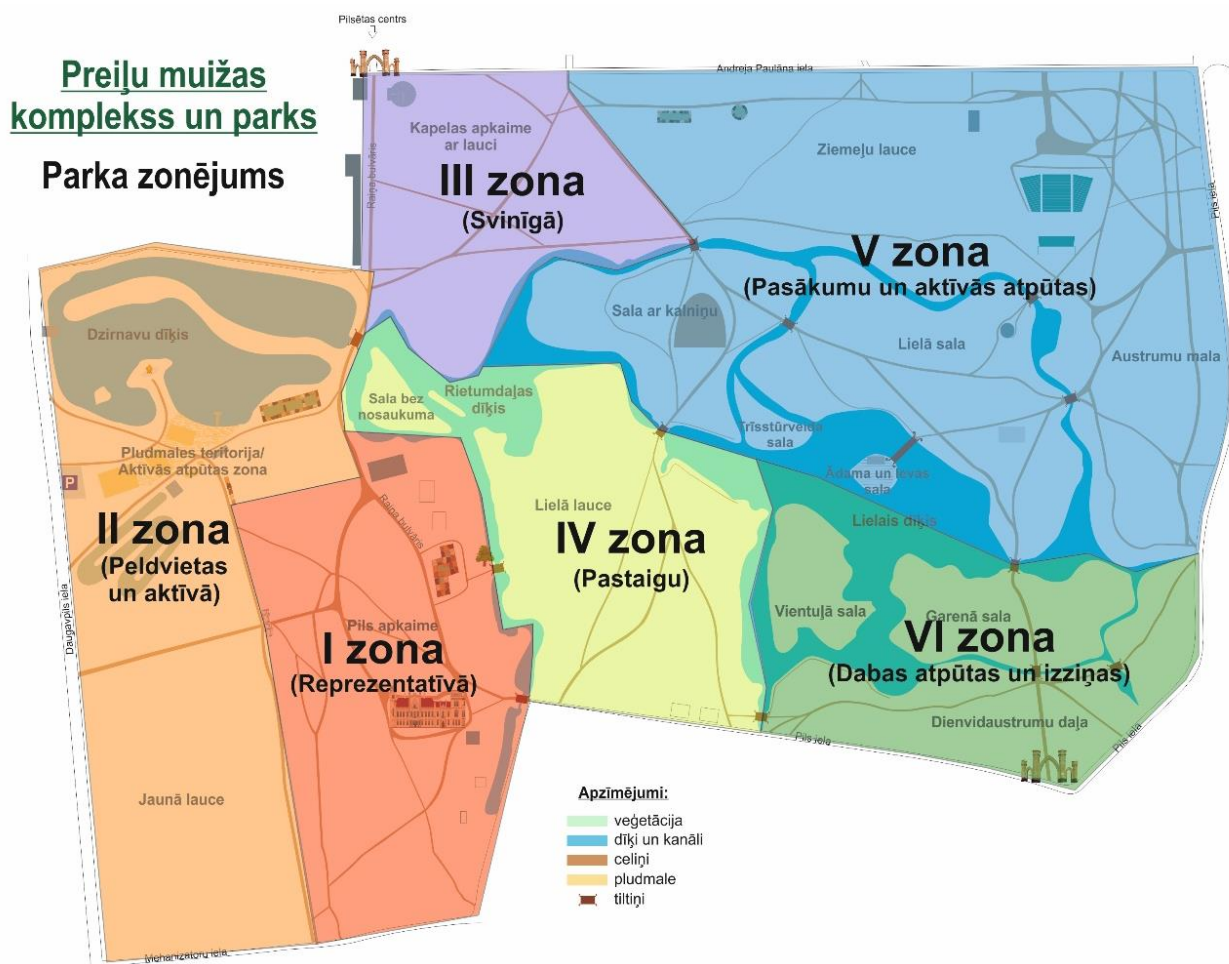
Parka zaļās struktūras vadlīnijas:

- pēc iedzīvotāju aptaujas rezultātiem, parka apmeklētāji lūdz vairāk izkopt parku un atbrīvot no pašizsējas kokiem, pameža, lai varētu saskatīt parka telpas skatu perspektīvas, ainaviskus skatus;
- parka izkopšanai ir jābūt kā primārajam darbam, tikai pēc sakoptas vides un ainavas var veidot zemo augu un krūmu stādījumus;
- izveidot patstāvīgu parka kopšanas un uzturēšanas brigādi ar īpašu parka dārznieka amata vietu, kas strādā un sadarbojas ar brigādi;
- izņemt no parka zaļās struktūras visus stādījumus, kam ir acīm redzami stumbra un/vai lapotnes vainaga bojājumi, kas traucē nākotnē veidoties veselīgam, spēcīgam un estētiskam kokaugam;
- veidot dižkoku un jauno kokaugu vainagus (vidēji 1 x 5 gados), pieaicinot arboristu, kokkopi;
- izkopt parka zālienu teritoriju, atbrīvojot no neainaviskiem pašizsējas kokiem. Prioritāri – Ziemeļu laucē;
- veikt jauno stādījumu atrašanās vietas dokumentālo fiksēšanu kartē, aprakstot sugu un stādīšanas laiku;
- veikt jauno stādījumu regulāru apsekošanu vismaz 2 reizes gadā (pavasārī un rudenī), izstrādāt rīcības plānu apstākļu uzlabošanai, ja tas nepieciešams;
- izvērtēt jauno krūmu grupu stādījumu nepieciešamību parka un lauču malās, skatu līnijās un citos fona stādījumos;
- izvērtēt jauno stādījumu augšanas apstākļu labvēlību – gaismas pietiekamību;
- veidot zālienus, kas piemēroti pastaigām, sēdēšanai, cilvēku ērtībām;
- esošās krūmu grupās likvidēt sējeņus un citas, nejauši ieaugušas koku sugas;
- izvērtēt gar kanālu malām pašizsējā saaugušo koku un krūmu nepieciešamību;
- pārdomāti veidot pavasara puķu, ziemciešu stādījumu izveidi parkā, veidojot romantiskā ziedošā parka veidolu maksimāli ilgākam gada ziedēšanas sezonas periodam;
- daudzveidot parka veģetāciju un krāsu gammas ar daudzgadīgo ziemciešu puķu stādījumiem, ainavas daudzveidības un romantisma veidola veidošanai;
- nodrošināt esošo jauno stādījumu un to apkārtnes apsaimniekošanu – aizsardzību pret dzīvnieku kaitējumiem un mehāniskiem bojājumiem, regulāru vainagu kopšanu, mēslošanu, apkārtnes attīrīšanu no citiem agresīviem kokaugiem;
- izkopt tālās skatu līnijas no laucēm, salām, kanālu malām, atverot skatus uz parka ainavu veidojošām struktūrām – dīķiem, arhitektūras mazajām formām.

4.4. PARKA ZONĒJUMS

Mūsdienu parka apmeklētāju vajadzības un vēlmes nav vienveidīgas, tās ir dažādas - to uzskatāmi pierāda veiktā parka apmeklētāju aptauja. Šajā ziņā Preiļu parks ir lielisks teritorijas platības ziņā, jo ir iespēja tajā apvienot, izveidot un labiekārtot vairākumu no apmeklētāju interesēm un vajadzībām. Svarīgi ir veikt ekonomiski izdevīgu parka formu veidošanu jeb zonējumu. Lai parka teritorija apmeklētājiem būtu organiska, saprotama, daudzveidīga un nezaudētu savu parka unikalitāti un vērtības, pašvaldība ir uzsākusi veidot parkā zonējumu principu. Nosakot un definējot parka zonas, to funkcionalitāti, perspektīvā ir ērtāk un kvalitatīvāk piedāvāt dažādus apmeklētāju vajadzību risinājumus. Kopš 2017. gada speciālistu sanāsmēs ir diskutēts par parka zonu izveidi un ir rasts risinājums parka zonējumam. **Preiļu parks ir sadalīts teritoriju zonās pēc to pamatfunkcijas un izmantošanas:**

- I zona "Parka reprezentatīvā zona" – Preiļu pils apkārtnē ar tai piesaistāmo funkcionālo teritoriju;
- II zona "Parka peldvietas un aktīvās atpūtas zona" – Dzirnavau dīķa apkārtnē un "Jaunā lauce";
- III zona "Parka svinīgā zona" – Kapela ar liepu masīva lauci;
- IV zona "Parka pastaigu zona" – Lielā lauce ar apkārtni un Rietumdaļas dīķi;
- V zona "Parka pasākumu un aktīvās atpūtas zona" – Estrāde un tās apkārtnē, sala ar kalniņu, Lielā sala un Ādama un Ievas sala, Ziemeļu lauce un parka Austrumu mala;
- VI zona "Parka dabas atpūtas un izziņas zona" – Garenā sala, Vientuļā sala, parka DA mala.

4.12. attēls. Preiļu parka teritorijas sadalījums funkcionālajās zonās

I - Parka reprezentatīvā zona

Zona sevī ietver teritoriju ap pili - no pils līdz Mehanizatoru ielai, ietverot vecā kungu nama pagraba drupas, Borhu kāzu ozolu, muižas kalpu māju un parka vēsturiskos galvenos vārtus (šobrīd – saglabājušies vārtu stabi). Zona veidojama kā izsmalcināta, maksimāli izkopta un reprezentatīva vide ar vēsturisko neogotikas jeb Tjūdoru stila un romantikas elementiem.

II - Parka peldvietas un aktīvās atpūtas zona

Zona ietver Dzirnavau dīķa teritoriju, pludmali, Zirgu staļļus, BMX trasi un "Jaunās lauces" teritoriju. Zona veidojama kā ērta un daudzveidīga aktīvo pasākumu vieta, labiekārtota vieta atpūtai pie ūdeņiem.

III - Parka svinīgā zona

Zona ietver teritoriju ap Kapelu, Vārtsarga namiņu un visu kapelas apkaimi ar lauci. Teritorija ir viena no noslogotākajām ieejām parkā – ieejas vārti no centra puses, pilsētas galvenās ielas Raiņa bulvāra

turpinājums parkā. Zona veidojama kā izsmalcināta, maksimāli izkopta un reprezentatīva vide ar vēsturisko neogotikas jeb Tjūdorū stila un romantikas elementiem.

IV - Parka pastaigu zona

Zona ietver Lielās lauces teritoriju ar Rietumdaļas dīķi un tajā esošajām divām salām. Zona veidojama kā dabas pastaigu vieta ar taciņām, labiekārtotiem skatu laukumiem, pļavas ziedu teritorijām.

V - Parka pasākumu un aktīvās atpūtas zona

Zona ietver parka lielāko teritoriālo sadalījumu – Ziemeļu lauces un Austrumu malas teritorija (slēpošanas un nūjošanas trase), Lielā dīķa daļa ar salu ar kalniņu, Lielo salu, Ādama un levas salu un mazo, trīsstūrveida salu. Zona veidojama kā kultūras pasākumu vieta (estrāde, Ziemeļu lauces teritorija, Ādama un levas sala, dažādu svētku svinību vietas - Līgo, Lieldienas, ceremonijas) un sporta aktivitāšu (nūjošanas, slēpošanas trases), ģimeņu un bērnu aktivitāšu laukumu vieta.

VI - Parka dabas atpūtas un izziņas zona

Zona ietver parka DA malu, Lielā dīķa daļu ar Gareno salu un Vientuļo salu. Zona veidojama kā dabas izpētes un izziņas vieta, dabas atpūtas miera un klusuma baudījuma vieta, kluso skatu laukumu teritorija. Teritorija, kura vismazāk pakļauta cilvēka pārveidei, akcentējot dabas meža skaistumu un dabas dzīvi mežā (dabas izziņas un aprakstu stendi). Tā ir teritorija, kas veic dabas jautājumu izglītojošo funkciju.

Parka zonu risinājumu uzdevumi un vadlīnijas ir uzskaitītas koncepcijas 4.5.6. apakšnodaļā "Parka teritorijas apsaimniekošanas vadlīnijas".

4.5. PARKA AINAVAS STRUKTŪRAS ANALĪZE, RISINĀJUMI UN APSAIMNIEKOŠANAS VADLĪNIJAS

Preiļu parka ainava ir daudzveidīga, tā "spēlējas" ar reljefu, ūdeņiem, skatu daudzveidību. Parka ainavas struktūru veido ne tikai zaļā struktūra, bet arī horizontālā, vertikālā un zilā struktūra. Apakšnodaļā ir veikta apjomīga analīze, piedāvāti iespējamie risinājumi, vizuālās inspirācijas kā paraugi un sniegtas apsaimniekošanas vadlīnijas.

Preiļu parks tiek analizēts, noteiktas esošās problēmas un iespējamie risinājumi pēc autora pielāgotās ainavu arhitekta, pētnieka Toma Turnera (Tom Turner) metodes, kur tiek izmantoti definējumi – parka zaļā struktūra, horizontālā, vertikālā un zilā struktūra.

Parka Zaļā infrastruktūra tiek skatīta koncepcijas 4.3.2. apakšnodaļā "Parka zaļās struktūras problēmas un iespējamie risinājumi".

Parka **Horizontālo struktūru** veido parka ieejas, celiņu un taku tīklojums, laukumi (cietā un irdenā seguma), tiltiņi, auto stāvvietas, un velo novietnes.

Parka **Vertikālo struktūru** veido visas parkā sastopamās vēsturiskās arhitektūras mazās formas un esošie labiekārtojuma elementi – informācijas stendi un norādes, informācijas pieejamības punkti, soliņi, atkritumu urnas, apgaismojums, sabiedriskās tualetes, bērnu rotaļu laukumi, sporta aktivitāšu vietas – laukumi, videonovērošanas aprīkojums un pludmales labiekārtojums un citi infrastruktūras elementi.

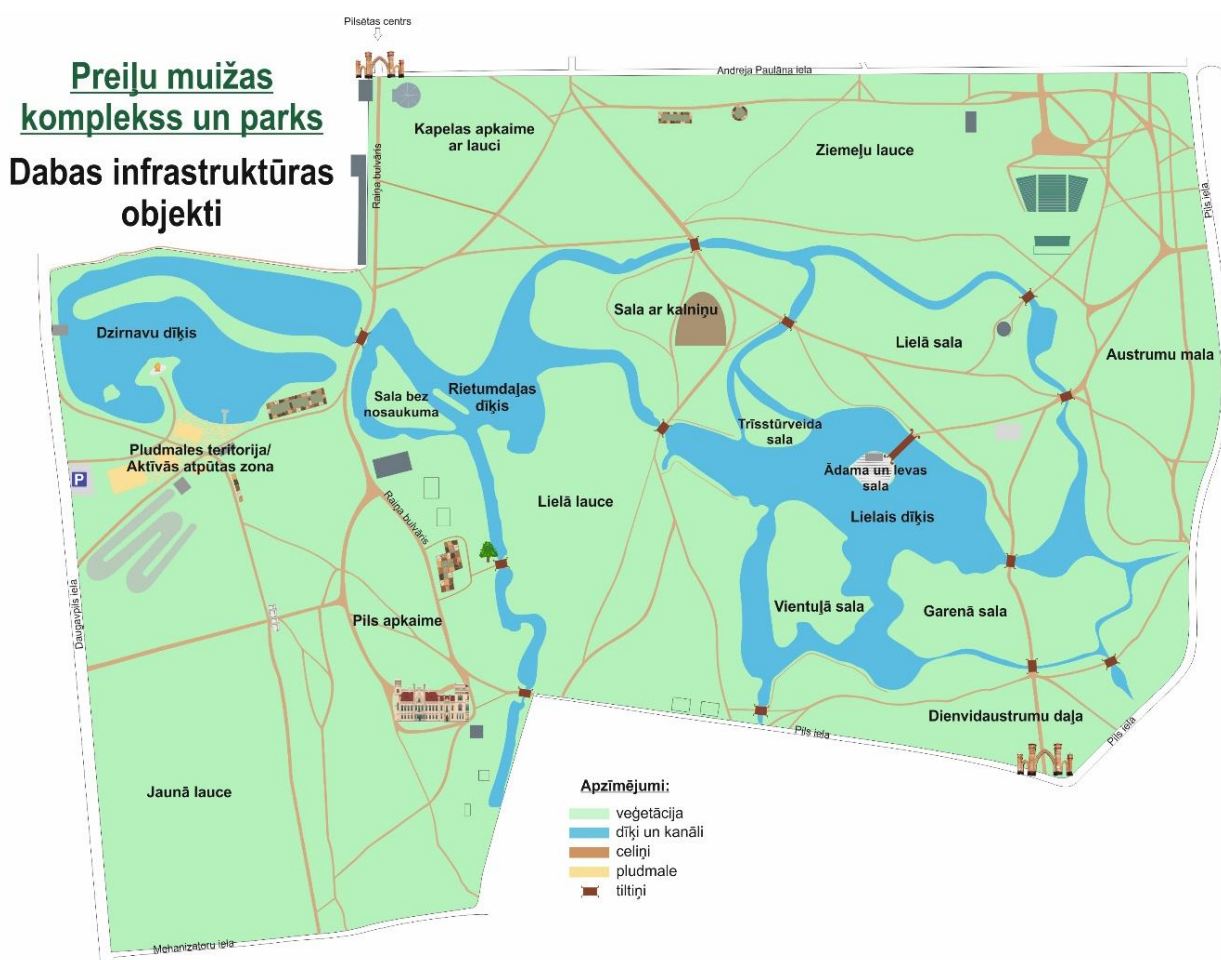
Parka **Zilo struktūru** veido visas parkā esošās un piekļaujošās ūdenstilpnes (dīķi) un ūdensteces (grāvji, kanāli, strauti).

4.5.1. Parka dabas infrastruktūra

Preiļu parka dabas infrastruktūra kopumā no vēsturiski sākotnējā nav mainīta, ir saglabājušās visas salas, ūdeņu izvietojums, lauces, uzkalni. Vienīgā ievērojamā pārveide ir saistīta ar Dzirnavu dīķi, kur sākot tikai ar 1892. gada vēsturisko plānu tiek norādīta dīķa vidū mākslīgi uzbērta garena pussala, kas šobrīd rada ainaviskumu un romantisku pastaigu vietu. Otra, nelielā Dzirnavu dīķa pussala no pludmales puses tika pārveidota (izveidojot garenāku un šaurāku) 1940.-1980. gados.

Tā kā šobrīd parka teritorija ir paplašināta (vēsturiski teritorijas daļa nav bijusi parka teritorijā), ir izveidota jauna lauce, ko darba autore ērtības labad dēvē par “Jauno lauci” un labiekārtota, izveidota teritorija, kas tiek dēvēta par Pludmales teritoriju (skat. 4.13. attēlā).

Mūsdienās parka izpētē un turpmākajā plānojumā tiek saglabāti un norādīti dabas infrastruktūras objektu vēsturiskie nosaukumi. Tikai divām nelielām saliņām nav zināmi to vēsturiskie nosaukumi – trīsstūrveida saliņa starp Salu ar kalniņu un Lielo salu, un nelielā saliņa starp Dzirnavu dīķi (tiltiņu pie Zirgu stalla) un Rietumdaļas dīķi.

4.13. attēls. Preiļu parka dabas infrastruktūras objekti

Parkā ir teritoriju nogabali, kas vēsturiski tiek dēvēti par laucēm, kā arī debess pušu parka teritoriju daļām un orientācijas daļām:

1	Lielā lauce (parka centrālajā daļā). Saglabājies vēsturiskais nosaukums un atrašanās vieta.
2	Ziemeļu lauce (A. Paulāna ielas malā). Saglabājies vēsturiskais nosaukums un atrašanās vieta.
3	Kapelas apkaimes lauce (Raiņa Bulvāra malā no smailloka ķieģeļu vārtiem līdz zirgu stallim). Saglabājies vēsturiskais nosaukums un atrašanās vieta.

4	Jaunā lauce (Daugavpils ielas malā). Teritorija vēsturiski nav ietilpusi parkā, šobrīd bez nosaukuma, ērtības labad tiek dēvēta par Jauno lauci.
5	Pils apkaime (pils parādes pagalma teritorija). Saglabājies vēsturiskais nosaukums un atrašanās vieta.
6	Austrumu mala (Pils ielas malā no Austrumu puses). Saglabājies vēsturiskais nosaukums un atrašanās vieta.
7	Dienvidaustrumu daļa (Pils ielas malā no Dienvidaustrumu puses). Saglabājies vēsturiskais nosaukums un atrašanās vieta.
8	Pludmales teritorija jeb aktīvās atpūtas zona (Daugavpils ielas malā). Teritorija vēsturiski daļēji ietilpusi parkā (saimniecības ēku un pagalma vieta), daļa nav bijusi parka teritorija.

Parka teritorijā atrodas Zilās struktūras trīs ūdenstilpnes dīķi un vairāki kanāli:

1	Dzirnavu dīķis (starp Daugavpils ielu un Raiņa bulvāri, parka aktīvās atpūtas zonā). Saglabājies vēsturiskais nosaukums un atrašanās vieta.
2	Rietumdaļas dīķis . Saglabājies vēsturiskais nosaukums un atrašanās vieta.
3	Lielais dīķis (parka centrālajā daļā). Saglabājies vēsturiskais nosaukums un atrašanās vieta.

Starp ūdeņiem parkā ir septiņas salas:

1	Sala ar kalniņu (starp Rietumdaļas dīķi un Lielo dīķi). Saglabājies vēsturiskais nosaukums un atrašanās vieta. Par kalniņa rašanos ir vēsturiskas leģendas.
2	Lielā sala (starp Lielo dīķi un Ziemeļu lauces puses parka kanāliem). Saglabājies vēsturiskais nosaukums un atrašanās vieta.
3	Trīsstūrveida sala (Lielā dīķa sala). Nav zināms vēsturiskais nosaukums.
4	Ādama un levas sala (Lielā dīķa sala). Saglabājies vēsturiskais nosaukums un atrašanās vieta.
5	Garenā sala (starp Lielo dīķi un DA parka daļas kanāliem). Saglabājies vēsturiskais nosaukums un atrašanās vieta.
6	Vientulā sala (Lielā dīķa sala). Saglabājies vēsturiskais nosaukums un atrašanās vieta.
7	Neliela saliņa iepretim Zirgu stallim (Rietumdaļas dīķa sala). Nav zināms vēsturiskais nosaukums.

Dabas infrastruktūras objektu sīkāks, arī vēsturiskais apraksts ir izklāstīts koncepcijas 4.2.2. apakšnodaļā "Parka vēsture".

Dabas infrastruktūras objektu risinājumu priekšlikumi:

- lielākajai daļai dabas infrastruktūras objektu ir saglabājušies vēsturiskie nosaukumi, vēlams tos lietot parka ikdienā un turpināt izmantot uz norādēm, kartēs, informatīvajos materiālos;
- dot nosaukumus divām salām, kurām nav saglabājušies vēsturiskie nosaukumi (organizēt parka apmeklētāju konkursu par labāko nosaukumu);
- dot nosaukumu "Jaunajai laucei".

4.5.2. Ainavu telpas analīze

Preiļu parka ainavu telpas analīze tiek veikta pēc Janga-Geila metodes. Janga – Geila ainavu telpas analīze ir virzīta uz teritorijas kā vienotas telpas izpēti, nosakot standarta kritērijus, kas uzskatāmi par svarīgiem teritorijas pilnvērtīgai izmantošanai, kuras pamatā ir konkrētās vides kvalitāte un cilvēka uzturēšanās iespēju daudzveidība, ko nosaka ne tikai laika apstākļi un klimata ietekme, bet arī cilvēka fiziskās un garīgās vajadzības.

4.6. tabula. Preiļu parka ainavu telpas analīze pēc Janga-Geila metodes

Kritērijs	Novērtējums				Piezīmes
	mazs	vidējs	vidēji liels	liels	
Satiksmes intensitāte un drošība		*			<p>Parks atrodas pilsētas vidū, parka teritoriju nešķērso autoceļi. Teritorija no visām pusēm robežojas ar pilsētas ielām – Pils, Mehanizatoru, Daugavpils, Andreja Paulāna ielas. Ielās satiksme vērtējama kā intensīva – vidēji intensīva.</p> <p>Parka teritorijā turpinās Raiņa bulvāra iela, kura paredzēta tikai velobraucējiem un gājējiem.</p> <p>Parka teritorijā ir gājēju un velobraucēju ielu tīklojums, ir slēgtā tipa piebraucamais ceļš līdz estrādei no Pils ielas puses un ceļš no Mehanizatoru ielas - tehniskā nodrošinājuma vajadzībām. Ceļš no Daugavpils ielas paredzēts parkā esošo dzīvojamo māju iedzīvotāju un tehniskā nodrošinājuma vajadzībām.</p>
Iespējamā kriminālā situācija		*			To nosaka gan ledzīvotāju sociālekonomiskā situācija gan teritorijas vizuālais apjoms.
Klimata ietekme		*			Parka reljefs ir līdzens, centrālajā daļā pazemināts. 41,2 ha lielā parka teritorija atrodas pilsētas centrālajā daļā.
Troksnis	*				<p>Troksni ietekmē teritorijai apkārt esošo ielu tuvums un pilsētas apbūve, daļēji trokšņus lauž koku un ēku aizsargs.</p> <p>Teritorijas platības apjoms dažos parka nogabalos rada dabas klusuma sajūtu.</p>
Piesārņojums		*			<p>Industriālās vides (pilsētas, tuvējās teritorijās lokalizētās rūpniecības platības) piesārņojums.</p> <p>Teritorijas ūdenstilpņu piesārņojuma līmenis (piesērējuši, pielūžņoti, aizauguši, sakrituši koki), pastiprināta dīķu aizaugšana.</p> <p>Iedzīvotāju sociālais līmenis, teritorijas apsaimniekošana.</p>
Smaka	*				Teritorijas ūdenstilpņu piesārņojuma līmenis, pastiprināta dīķu aizaugšana. Neapsaimniekošanas rezultātā, var palielināties.
Netīrība		*			Apsaimniekošanas aktivitāšu rezultātā, samazinās.
Pastaigas iespējas				*	<p>Teritorijā ir iespējas brīvi pārvietoties, parka platība ir apjomīga.</p> <p>Ne visi parka nogabali izceļas ar īpaši estētiskām, parkiem raksturīgajām vizuālajām vērtībām (īpaši – A un DA daļas).</p>
Stāvēšana, uzturēšanās iespējas		*			<p>Apmeklētāju uzturēšanās iespējama visā parka teritorijā.</p> <p>Parks ir daļēji labiekārtots skatu punktu, ainavu, arhitektūras vērošanai un izziņai.</p> <p>Teritorijā nav ierīkotas vietas teltīm, kempingiem.</p>
Sēdēšanas iespējas			*		Publiskas un labiekārtotas atpūtas vietas teritorijā ir estrādē, pludmalē un daļēji parka teritorijā gājēju celiņu, ūdenstilpņu malās (soliņi).
Iespējas redzēt		*			<p>Daudzi no vēsturiski esošajiem skatu punktiem ir aizsegti (aizauguši), nepieciešams turpināt sanitāro un ainavisko kopšanu.</p> <p>Pēdējo gadu laikā aktīvi rit kultūrvēsturisko pieminekļu rekonstrukcija, renovācija un konservācija.</p> <p>Dzirnavu dīķi – strūklaka.</p>
Iespējas sarunām	*				Teritorijā sezonas laikā darbojas pludmales kafejnīca.

Iespējas masveida pasākumiem				*	Estrāde, Ādama un Ievas salas estrāde, pludmales zona, BMX trases teritorija, potenciāli - pils parādes apkaime.
Miers				*	Parka teritorijas apjomīgā platība nodrošina nepieciešamās miera zonas.
Aktivitātes	Vasarā			*	Pludmales zona (volejbols, futbols, peldēšana, katamarāni, vasaras kafējnīca - terase, āra trenāžieri, bērnu rotaļu laukums). BMX trase. Visa parka teritorija tiek izmantota nūjošanai, skriešanai, ātrgaitas iešanai, pastaigām. Pasākumi estrādē, Ādama un Ievas salas estrādē. Koka skulptūru dārzs brīvdabas teritorijā. Vārtsarga namiņā - Preiļu Vēstures un lietišķās mākslas muzeja atklātā krājuma apskate. Ekskursijas Kapelā un parka kultūrvēsturisko arhitektūras objektu (vecā- jaunā pils, zirgu stallis) daļā. Muzeju nakts pasākumi. Jāzepa Pīgožņa vārdā nosauktais profesionālu mākslinieku plenērs parkā.
	Ziemā		*		Parka teritorijā izveidota slēpošanas trase ar inventāra nomu. Teritorija tiek izmantota individuālām sportiskām aktivitātēm (nūjošana, skriešana, ātrgaitas iešana, pastaigas). Vārtsarga namiņā - Preiļu Vēstures un lietišķās mākslas muzeja atklātā krājuma apskate. Ekskursijas Kapelā un parka kultūrvēsturisko arhitektūras objektu (vecā – jaunā pils, zirgu stallis) daļā.
	Dienā			*	Visas iepriekšminētās vasaras un ziemas aktivitātes.
	Naktī	*			Muzeju nakts pasākumi. Pasākumi estrādē.
Fizioloģiskās vajadzības	Ēdiens, dzēriens	*			Vasaras sezonas kafējnīca – terase.
	Atpūta			*	Estrāde, Ādama un Ievas salas estrāde, pludmales zona, BMX trase. Vēsturisks parks, kuram nepieciešams veikt kopšanu un labiekārtošanu.
	WC	*			Netālu no estrādes (uz Lielās salas) un pludmales zonā.
Mazā mēroga servisa sastopamība	Zīmes, kartes	*			Pludmales zonas autostāvvietā uzstādīta karte "Preiļu parka dīķu un kanālu tīrības un kārtības noteikumi". A. Paulāna un Pils ielas stūrī uzstādīta "Preiļu parka slēpošanas un nūjošanas trases karte". Uz kultūrvēsturiskajiem arhitektūras objektiem uzstādītas informatīvas objekta zīmes. Pārējā teritorijā nav norāžu, informācijas stendu, parka kartes. Vairāku gadu garumā nav atjaunota parka objektu tūrisma karte.
	Telefons			*	Sabiedriskām vajadzībām telefons tuvumā neatrodas. Ir kvalitatīvs mobilo sakaru pārklājums.

	Pasta pakalpojumi				*	Pie Kapelas, uz centra pusi atrodas pasta nodaļa Raiņa bulvārī 21.
Esošās kvalitātes novērtējums	Labs dizains		*			Teritorija ir kultūrvēsturisks piemineklis ar neogotikas arhitektūru un romantisma stila parka plānojumu, kas laika gaitā atstāts novārtā.
	Skati		*			Teritorija kopumā ir ainaviska, ļoti skaista un dažāda, gandrīz visu ainavu svarīga sastāvdaļa ir ūdens. Teritorijas ainavā dominē tuvas, vidēji tālas un tālas (parka īpatnība un unikalitāte) skatu perspektīvas. Vairums skata perspektīvu ir abpusējas. Skatu punkti parkā koncentrēti galvenokārt ap dīkiem un gar kanāliem, salu stūros, ceļu pagriezienu punktos un uz tiltiņiem. Tā kā laika gaitā teritorija tika atstāta novārtā, tā rezultātā daudzi skatu punkti ir aizsegti (aizauguši), kas traucē baudīt pievilcīgus skatus un parka ainavas daudzveidību.
	Koki, augi		*			Parks vēsturiski veidots kā klasicisma perioda ainavu parks, romantisma parks ar ziedošiem krūmiem, ziemcietēm, koku rindu alejām. Parks vērtējams kā pozitīva teritorija pilsētas centrā ar apjomīgu publisku rekreatīvu telpu. Dendroloģiskā ziņā Preiļu parks ir vērtējams kā viduvējs. Šobrīd teritorijā turpinās sanitārā un ainaviskā kopšana. Parkā atrodas vairāki valsts nozīmes dižkoki. Esošā situācija (potenciālo valsts nozīmes dižkoku konstatācija) norāda uz nepieciešamību veikt dižkoku inventarizāciju.
	Ūdens	*				Ūdeņiem teritorijā ir būtiska nozīme – tie aizņem 13 ha no kopplatības. Parkā ir vēsturiski izveidota dīķu un kanālu sistēma. Nepieciešama ūdenstilpņu kopšana un attīrīšana (dīķi un kanāli ir piesērējuši, pielūžņoti, aizauguši, tajos sakrituši koki), novērojama pastiprināta dīķu aizaugšana. Izstrādāts Preiļu parka dīķu un kanālu sistēmas rekonstrukcijas tehniskais projekts.

Pēc Janga-Geila metodes pielietojuma Preiļu parka teritorijai var secināt, ka būtiska uzmanība parka attīstības plānošanā un aktivitātēs ir jāpievērš:

- stāvēšanas un uzturēšanās labiekārtojuma jautājumiem;
- ainavas, skatu punktu, arhitektūras objektu uzlabošanai, pilnveidei;
- rekreatīvo vietu izveidei teritorijā, esošo labiekārtošanas jautājumiem;
- teritorijā notiekošo aktivitāšu daudzveidības jautājumiem;
- fizioloģisko vajadzību nodrošināšanas jautājumiem;
- informatīvā servisa ieviešanai parka teritorijā (norādes, informatīvie stendi, kartes);
- ūdenstilpņu kvalitātes uzlabošanas jautājumiem.

4.5.3. Parka telpas skata perspektīvas un skatu laukumi

Jebkurā sākotnēji labi plānotā un uzturētā vai labi atjaunotā ainavu parkā skatu perspektīvām ir vismaz ar kuplu un blīvu stādījumu grupu fiksēta mala. Ne vienmēr ir iespējams atrast visas skatu perspektīvas, kas sākotnēji vēsturiski veidotas. Lieliski, ja parka pastaigu ceļi ir saglabājušies sākotnējā trasējumā. Skata perspektīvai ir kāda neatņemama īpatnība jeb sastāvdaļa. Tās ir vairāk vai mazāk noteiktas malas, rāmis, logata - katrs var dēvēt kā grib, bet šo malu loma ir fiksēt konkrēto cilvēka veidoto skatu, ainavu vai dabas gleznu tā, lai to nevarētu sajaukt ar citām.

Sākotnēji Preiļu parks tika veidots, rēķinoties tikai ar veco kungu namu, jo jaunās pils vēl nebija. No kungu nama, kas atradās nedaudz paaugstinātā vietā upītes krastā, pavērās plašs skats pār Lielo lauci un tālāk uz Lielo dīķi ar tā salām. Kamēr koki bija mazi, vajadzēja labi redzēt gan Ādama un levas salu, gan dīķa tālāko galu. Panorāmveida skata perspektīvu dienvidu pusē noslēdza samērā blīvas ozolu un citu koku grupas, bet ziemeļmalā – liepu rindas abpus dīķa sašaurinājumam.

Skata punkti Preiļu parkā koncentrēti galvenokārt ap dīķiem un gar kanāliem, salu stūros, celiņu pagriezienu punktos un uz tiltiņiem.

Parka centrālās daļas skatu perspektīvu kompozīcija austrumu – rietumu virzienā Latvijas ainavu parkos nav pārāk izplatīta. Biežāk parku galvenās Lauces orientētas ziemeļu – dienvidu virzienā, radot bagātas gaismēnu rotaļas un optimālā izsauļojuma iespējas, kas mūsu pārmitrajos dabas apstākļos ir visai svarīgi.

Preiļu parka īpatnība ir tālās skatu perspektīvas, kas kanālus šķērso garenvirzienā un optiski parku padara vēl lielāku. Turklāt vairums skatu perspektīvu Preiļu parkā ir abpusējas, t.i. pie skatu perspektīvas noslēguma atrodas skata punkts pretēja virziena perspektīvai.

Skatu perspektīvai, kas pavērās no vecā kungu nama, vajadzēja būt vēl kādam skata starppunktam pašā Lielā dīķa krastā. Šāds punkts (varbūt 2 vai 3), visticamāk, atradies uz pastaigu ceļa, kas vedis pa dīķa krastu un savienojis Preiļupītes tiltiņu parka dienvidmalā ar Lielā dīķa rietumgala tiltiņu (virs ūdenskrituma). Arī no šā tiltiņa pavērsusies līdzīga skatu perspektīva. Visos minētajos skatos priekšplāns ir gaišs – to veido saules vai apmākušos debesu apgaismotais dīķa ūdens spogulis. Atkarībā no konkrētā skata punkta perspektīvas noslēgumu veido vai nu tiltiņš starp Lielo un Garenu salu, vai arī kāda no salām. Minētais tiltiņš atrodas apmēram 340 metru attālumā no skatu punkta un domājams, ka savulaik tāpat kā citi ir bijis balti krāsots, tāpēc lieliski izcēlies uz parka austrummalas blīvo stādījumu fona. Abās malās dinamisku formu kulises veido salu līkumi un kanāli, turklāt pēdējie, kuplo koku un krūmu puduru atspīdumu piesātināti, vienmēr radījuši nedaudz noslēpumainu vai drusku baigu iespaidu.

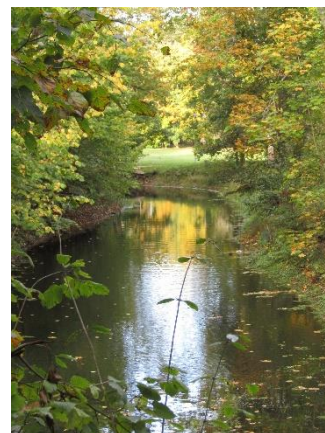

Tāpat kā daudzos Latvijas ainavas parkos, šajās skatu perspektīvās vasaras vakaros bija un vēl aizvien ir vērojams visai interesants izgaismojuma efekts, kad saule apspīd skatu perspektīvu noslēgumu, radot teātra dekorācijai līdzīgu, mazliet nereālu iespaidu. Ne mazāk niansētas, bet apgaismojuma ziņā tradicionālākas skatu perspektīvas vērojamas no parka dienvidmalas pie dīķa līča starp Garenu un Vientuļo salu, kā arī no Garenās salas dienvidrietumu stūra un no sen sabrukušā akmens tiltiņa vietas pār Preiļupīti uz dienvidiem no Vientuļās salas. Skati šeit virzīti no dienvidiem uz ziemeļiem, tāpēc rīta pusē vairāk izgaismotas vienas puses kulises, pievakarē – otras.

Preiļu parkā vairums skatu punktu koncentrēti dīķu un kanālu malās. Gandrīz visu parka ainavu svarīga sastāvdaļa ir ūdens. Salu krastu līnija ir stipri līkumaina, un tas, kopā ar stādījumu grupām, izvirzījumos sadala parka ūdeņu ainavas vairākos plānos. Lielā dīķa malās līkumi ir lēzenāki un plašāki, bet

kanālu malas – asāki. Krastu izvirzījumi, kas bieži vien ir skata punkti, citās parka ainavās veido skata perspektīvu nobeigumus vai vidējos plānus. Vairākās skata perspektīvās šāda nozīme ir lielā dīķa mazajām salām. Viena un tā pati sala no dažādiem skatu punktiem veido priekšplānu, skata perspektīvas nobeigumu, vidējo plānu vai ietvaru.

Visas Preiļu parka skatu perspektīvas vairākumā pēc struktūras ir līdzīgas (ūdens, kupli koki un krūmi daudzplānu kulisēs, samērā liels perspektīvas garums), tomēr tās ir ļoti daudzveidīgas. Īpašu ievēribu pelna tās perspektīvas, kuras pavērušās no uzkalniņa, kas atrodas salā ziemeļrietumos no Lielā dīķa.

4.7. tabula. Preiļu parka skata perspektīvu raksturīgākās īpatnības (pēc arhitektes I.M.Janelis 1972.g. izpētes)

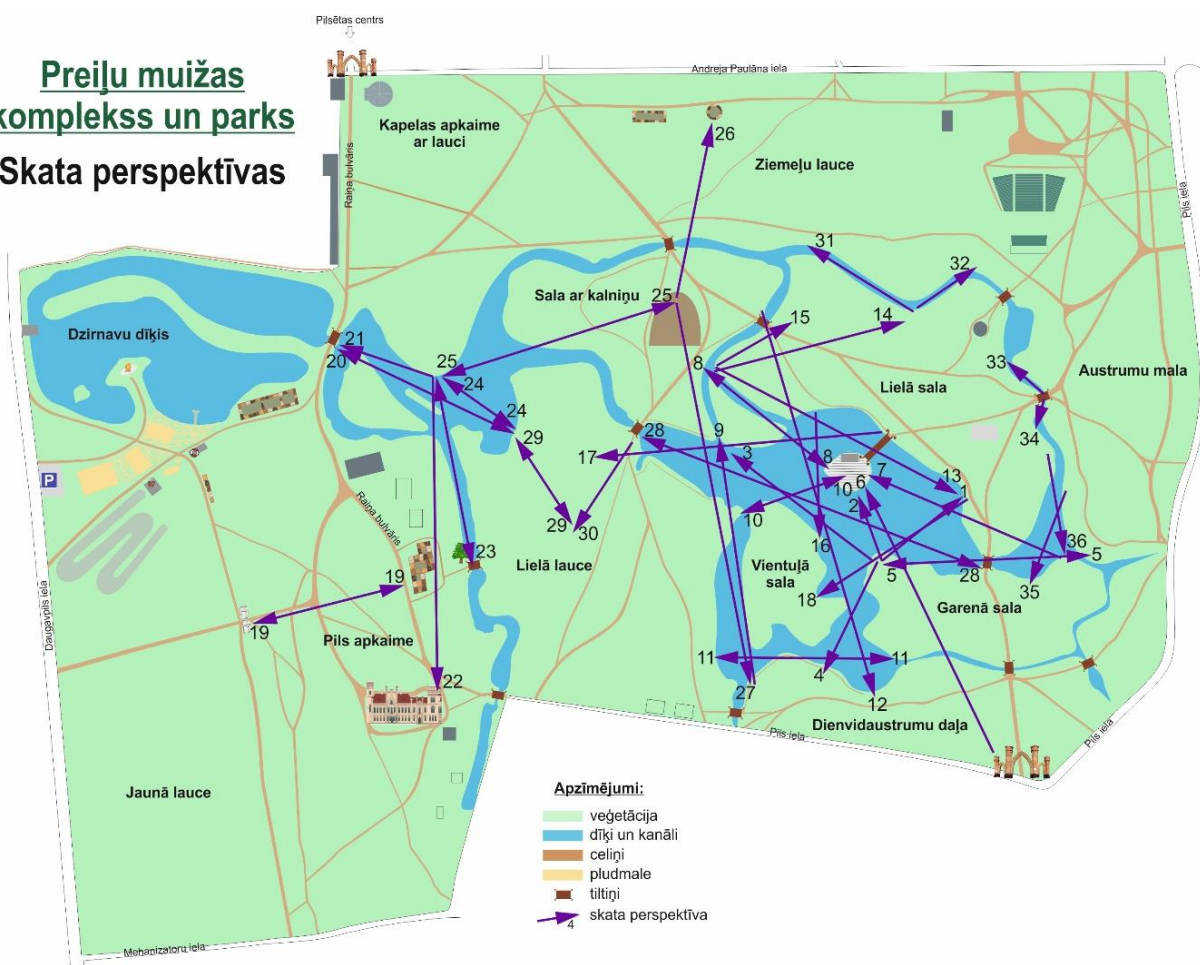
Īpatnība	Skata perspektīvu skaits
Abpusēja perspektīva	11
Perspektīvas, kurās redzami ūdens baseini:	36
lielais dīķis	22
rietumdaļas dīķis	7
kanāli	18
Perspektīvas, kas šķērso kanālu vai dīķi garenvirzienā	12
Asi apgaismojuma kontrasti	21
Perspektīvas, kuru nobeigumu veido Ādama un levas sala	7
Skata punkts vai perspektīvas nobeigums saistīts ar noteiktu celtni vai kādu mazās arhitektūras formu:	
Uz 1972. gadu esošu	13
agrāk esošu	29
Skata perspektīvu garums:	
līdz 150 m	23
līdz 250 m	13
vairāk par 250 m	6

Preiļu parka ūdeņu ainavās ir jāizdala divas atšķirīgas teritorijas. Viena no tām ir parka rietumdaļā starp tiltiņu, lauci uz dienvidiem no kapličas, salu ar kalniņu un Lielās lauces ziemeļaustrumu stūri, otru veido parka centrs ar Lielo dīķi.

Daudzām Preiļu parka perspektīvām raksturīgs plašs panorāmas veida priekšplāns. Konceptijā ir apskatītas 1972. gadā norādītās ainavu arhitektes I. M. Janelis skatu perspektīvas, to apraksti un analizēta esošā situācija. Kā arī papildus iekļautas citas skata perspektīvas, ko, savā tālākajā izpētes darbā norādījusi ainavu arhitekte I. M. Janelis.

Preiļu muižas komplekss un parks Skata perspektīvas

4.14. attēls. Parka 36 skata perspektīvas

Skata perspektīvu analīze un priekšlikumi

Vēsturisko skata perspektīvu analīze tiek veikta, nosacīti sadalot parka teritorijas nogabalus. Skata perspektīvu fotofiksācija veikta ziemas laikā, lai varētu vieglāk izprast situāciju un izvērtēt skata perspektīvas atjaunošanas nepieciešamību. Diemžēl lielākā daļa no parkā esošajām skata perspektīvām ir aizaugušas ar pašizsējas kokiem un krūmiem, tādējādi daļēji vai pilnībā aizsedzot skatu un zaudējot ainavu parkam svarīgo vizuālo skatījumu. Visas analizētās skata perspektīvas var apskatīt kartē (skat. 4.14. attēls).

Pils apkaimē. No vecā kungu nama augstajā upītes (kanāla) krastā, vēsturiski pavērās plašs skats pār Lielo lauci un tālāk un Lielo dīķi ar tā salām. Senatnē, kamēr koki bija mazi, vajadzēja labi redzēt gan Ādama un Ievas salu, gan Lielo salu aiz dīķa. Panorāmveida skata perspektīvu dienvidu malā noslēdza blīvas ozolu un citu koku grupas, bet ziemeļmalā – liepu rindas un salas ar kalniņu Mīlestības kalniņa siluets ar kādu parka celtni. Pils apkaimes teritorijā ir vērojama viena skata perspektīva (19. skata perspektīva, turpmāk – sk.p), kas ir abpusēja un nāk no galvenajiem pils vārtiem (No Daugavpils ielas puses) līdz vecās muižas nama pamatiem un otrādi. Šobrīd, pašizsējas koku dēļ, tā nav pilnībā atvērta, ir nepieciešams veikt skata perspektīvas attīrīšanas teritoriju. Minētā skata perspektīva ir svarīga kā prezentatīvā parka un pils apkaimes atainotāja.

Divpusējā skata perspektīva Nr. 19

Jaunās pils skats ir veidots ar skata perspektīvu, kas sākas no Kapelas ar lauci teritorijas malas, pie Rietumdaļas dīķa pussalas raga malas (22. sk.p). Mūsdienās skats uz pili ir praktiski necaurredzams, īpaši vasaras sezonas laikā. Minētā pussala ir veiksmīgs skatu punkts – ērti pieejams un sasniedzams, no kura var vērot gan 21.sk.p, gan arī pati vieta ataino trīs abpusējos skata perspektīvu galapunktus. No pussalas ir vēl viena skata perspektīva, kas vērsta uz pils apkāmes teritoriju, divpusējā 23. sk.p. – uz vienas arkas tiltu blakus Borhu kāzu ozolam. Esošā situācija ir līdzvērtīga 22.sk.p problemātikai.

Vienpusējā skata perspektīva nr. 22

Divpusējā skata perspektīva nr. 23 no Kapelas ar lauci puses

Kapelas apkaime ar lauci. No lauces vairākās vietās paveras skati uz jauno pili, tiltiņu pie Dzirnau dīķa (21.sk.p.) vecās pils vietu un lapegļu grupu pie kalniņa. Skata perspektīva uz kalniņu ar lapegļu grupu tās izteismīgā silueta dēļ vienlīdz labi bija skatām visos gadalaikos (25.sk.p.-divpusēja), šobrīd ir nepieciešama kopšana un skata perspektīvas atklāšana, jo gar dīķa un salas malām ir krūmu audzes. Pretējā dīķa malā (24. sk.p. - divpusēja) redzama lielā sudrabkļava un agrāk, kad dīķmala vēl nav bijusi aizaugusi krūmiem un atvasēm, pavērušās arī vairākas tālas šauras perspektīvas uz liepu lapenēm lielās Lauces dziļumā.

21. skata perspektīva

24. skata perspektīva

25. skata perspektīva

Sala ar kalniņu. Skata perspektīvām, kas paveras no Salas ar kalniņu, raksturīgs ļoti augsts redzes punkts (25. (divpusēja), 26., 27. skatu perspektīvas). Līdz ar to skats aptver plašāku teritoriju. Koku grupas un rindas skatāmas kompaktākas, bet ūdenī sarūk atspīdumi, un krasta līnijas zīmējums kļūst izteismīgāks. Šobrīd no šī skatu punkta skatāmas nedaudzas perspektīvas, jo ap kalniņu saauguši biezi krūmi un atvases. Vēsturiski 26. skata perspektīva bija vērsta uz ūdenstorni, šobrīd, sakarā ar Ziemeļu lauces aizaugšanu ar pašizsējas kokiem, tā daļēji zudusi.

Parka kalniņš ar ažuro lapegļu grupu noslēdz vairākas skata perspektīvas (25. sk.p.). No kalniņa paveras skati gan uz austrumiem, kur redzams šaurs kanāls, gan uz dienvidiem, kur skats garenvirzienā šķērso

kanālu starp divām salām, daļu lielā dīķa un otru kanālu (27. sk.p.). Diemžēl pilnībā ir zudusi 27. skata perspektīva, neizkopto parka teritoriju dēļ.

25. skata perspektīva

26. skata perspektīva

27. skata perspektīva

No Salas ar kalniņu austrumu malas paveras arī viena no garākajām parka skata perspektīvām (12. skata perspektīva). Tā ir skata perspektīva, kas šķērso lielo dīķi ziemeļu – dienvidu virzienā, pāri lielās salas ziemeļrietumu daļai, dīķim rietumos no Ādama un levas salas un noslēdzas pretējā krasta tumšajās koku grupās, kur starp divām salām dīķa dienvidu malā krasta līnija veido ieliekumu. No šīs vietas paveras pretēja virziena skata perspektīva, kas noslēdzas pie kuplas bērzu un citu lapu koku grupas lielās salas ziemeļrietumu daļā. Abām šīm perspektīvām raksturs samērā tumšs ainavas priekšplāns un noslēgums (kuplu koku noēnota sala un ar atspīdumiem piesātināta šaura dīķa josla). Vidējais plāns turpretī ir gaišs, plašs ūdens līmenis ar atturīgi noformētām kulisēm, ko veido koku grupas salu stūros. Mūsdienās 12. skata perspektīvas noslēguma vietā, DA parka daļā, atrodas soliņš, kur iespējams vērot ainavisko vidi un baudīt dabas klusumu.

Salas dienvidu galā vēsturiski bijis tiltiņš uz dienvidrietumu pusē esošo mazo saliņu. Par to liecina 1868. un 1885. gadu parka kartes, un aleju paliekas salās un tas, ka skata punkta nav ne vienas, ne otras salas stūrī, bet vidū starp tām (9. sk.p.).

9.skata perspektīva

Lielā sala. Ja citās parka daļās skata perspektīvas vērstas galvenokārt vienā virzienā, tad šajā salā tās parasti vērstas uz abām pusēm no alejas. Salas R pusē, pussalu veidojošā ragā (blakus Salai ar kalniņu un mazajai trīsstūrveida saliņai) ir skatu laukums no kura paveras uzreiz trīs skata perspektīvas (13., 14., 15. sk.p.), vērstas uz salas labo un kreiso pusi un vidu. Šobrīd šī salas daļa ir aizaugusi ar pašizsējas kokiem un visas trīs skata perspektīvas ir zudušas.

13. skata perspektīva

14. skata perspektīva

15. skata perspektīva

Salas Z pusē, pie Ziemeļu lauces kanāla, ielokā ir divas skata perspektīvas, 31. un 32., kas vērstas uz parka kanālu abos virzienos. Skata perspektīvu sākuma punkts ir 14. skata perspektīvas beigu skats. Vieta atbilstoši ir vizuāli izteiksmīga, diemžēl aizaugušās kanāla malas traucē ainavas vērojumu.

Izkopjot kanālu malas un labiekārtojot skatu laukumu, uz Lielās salas tiktu izveidota vieta dabas ainavu vērošanai.

31. skata perspektīva

32. skata perspektīva

Skata perspektīva (17. sk.p), blakus tiltiņam, kas ved uz labiekārtoto Ādama un levas salu, ir vērsta parka rietumu virzienā, pāri Lielajam dīķim uz Lielo lauci. Ainaviska un izteiksmīga skata perspektīva. Arī 18. skata perspektīva ir vērsta Lielā dīķa virzienā, šķērsojot to, noslēdzoties Vientuļās salas ielokā. Uz rietumu usi no tiltiņa, kas ved uz Ādama un levas salu, ielokā ir vēl viena skata perspektīva, kas vērsta garām Ādama un levas salai uz Vientuļās salas ragveida malu (16. sk.p).

17. skata perspektīva

18. skata perspektīva

16. skata perspektīva

Uz tiltiņa, kas savieno Lielo salu ar parka Austrumu malu, atrodas divas skata perspektīvas, novietotas pretēji viena otrai (33. un 34. sk.p). Izkopjot kanālu malas un atjaunojot tiltiņu, uzlabotos arī minēto skata perspektīvu ainaviskais skatījums. Parka Austrumu mala ir viena no visaizaugušākajām parka daļām, ilgstoši nekopta, veido dabiska meža sajūtu. Abas skata perspektīvas un tilts ar kanālu ir kā "vārti", kas šķeļ "mežu" no parka ainavas, izvedot uz Lielo salu. Netālu no minētā tiltiņa, uz dienvidu pusī, atrodas vēl viena skatu perspektīva (36.sk.p), kas vērsta caur kanālu uz gareno salu. Kanāla malā augošie jaunie pašizsējas koki, ierobežo skata perspektīvas plašumu.

33. skata perspektīva

34. skata perspektīva

36. skata perspektīva

Ādama un levas sala. Ainaviski saistoša parka vieta, kas atrodas Lielā dīķa vidū, pati sala, kas ir vismazākā parka sala, jau nosacīti veido sākuma punktu lielai un plašai skata perspektīvai, jo Lielais dīķis ir ar līkumotām un vijīgām malām, radot ainaviskumu, romantismu un ūdeņu skaistumu ar koku un krūmu atspulgiem no dīķa un citu salu malām. Sala kalpo daudzām skata perspektīvām kā noslēdzotie skatu punkti – 2., 6., 7., 8., 10. skatu perspektīvām. 8. un 10. skatu perspektīvas ir divspusējas, kā arī daudzām citām skata perspektīvām, Ādama un levas saliņa ietilpst skata laukā kā papildinājums parka telpas ainaviskumam (3., 16., 17., 13., 28. sk.p.). Kā var novērot fotofiksācijā, tad 6. un 8. skata

perspektīvs ir zudušas, daļēji arī 7. skata perspektīva. Aizaugušo koku un krūmu neizkopšanas dēļ, parks ir zaudējis lielu daļu sava ainaviskuma un vēsturisko skata perspektīvu.

2. skata persp.

6. skata persp.

7. skata persp.

8. skata persp.

10. skata persp.

Austrumu mala. Šī parka daļa ir nedaudz paaugstināta un pret parka centru nolaidena. Tas liek domāt, ka arī šeit bijuši skata punkti ar tālām perspektīvām. Masīva vidū bijusi neliela, paaugstināta lauce, taču apkārtnē ir tik stipri aizaugusi, ka saistība ar pārējo parka daļu nav saskatāma. Austrumu malas dienvidu pusē ir viena divpusējā skata perspektīva (5. sk.p.), kas, ietverot ūdeņus, pāri tiltiņam, sasniedz Garenās salas rietumu pussalu. Tā kā skata perspektīvas līnija iet galvenokārt ūdeņu teritorijā, tad pēc būtības kopšanas darbi ir jāveic tikai abos skata perspektīvas noslēdzošajos punktos, izkopjot krasta līnijas un veidojot skatu laukumus.

5. sk.p. - Garenās salas Rietumu punkts

5. sk.p. – Austrumu malas dienvidu punkts

Austrumu malā, blakus krastam, pretī Lielajai salai atrodas vēl viena skata perspektīva, kas vērsta uz Garenās salas ieloku (35. sk.p.). Lai atklātu un atjaunoto esošo skatu perspektīvu, jāveic krasta malu kopšanas pasākumi.

Garenā sala. Salas krasti, tāpat kā pārējām salām, ir diezgan līkumoti, turklāt izvirzījumos atrodas nelieli paaugstinājumi, ko ietver aplī vai puslokā sastādīti koki un krūmi, parasti liepas un meža sausserži. No šiem punktiem, kas, domājams, ir agrāko lapeņu vai dārza mājiņu vietas, paveras izteiksmīgākās skata perspektīvas, galvenokārt pār lielo dīķi (1., 2., 3. sk.p.). Šo un vēl 4. un 5. skata perspektīvu sākuma punkts ir viens – Garenās salas ragveida pussala iepretim Ādama un Ievas salai.

Garenā sala ir bijusi ainaviski nozīmīga parka teritorijas daļa, salu šķērsojušas vairākas skatu perspektīvas. No nedaudz paaugstinātās parka dienvidu malas pie smailloka arkas vārtiem vēl tagad cauri biežajām koku un krūmu lapotnēm redzams dīķis ar salām (6. sk.p. šķērsojums). Tā kā šobrīd sala ir aizaugusi un nav izkopta, tad galvenokārt iedzīvotāji to izmanto kā pārvietošanās ceļu no Lielās salas uz parka DA puses smailloka vārtiem. Ierīkojot nelielu pastaigu taku līdz piecu apkopotu skatu perspektīvu sākuma punktam, labiekārtojot skatu laukumu, pavērtos kvalitatīvi un izteiksmīgi parka ainavas skati.

1. skata perspektīva

2. skata perspektīva

3. skata perspektīva

4. skatu perspektīva vērsta no iepriekš minēto skatu perspektīvu sākuma vietas, bet tā aiziet uz parka pretējo pusi – uz Dienvidaustrumu malas krastmalu. Lai to atklātu, ir nepieciešama krastmalas izkopšana no krūmiem. Gar salas DA malu līkumo kanāls. Tā līkumi veido gandrīz taisnus leņķus, krasti ir stāvi un gandrīz katrā krasta izvirzījumā ir paaugstinājumi. Vēl viena, nākotnē izkopjama, jau divpusējā skatu perspektīva (11. sk.p.) atrodas Garenās salas DR daļā un ir vērsta uz Lielās lauces malu, šķērsojot ūdeņu perimetru.

4. skata perspektīva

11. sk.p. (No Garenās salas puses)

11. sk.p. (No Lielās lauces puses)

Dienvidaustrumu daļa. Šajā parka daļā noslēdzas trīs skatu perspektīvu punkti (4., 12., 27.sk.p.), tā ir viena no visgrūtāk atšifrējamajām parka daļām. Vistālākās skatu perspektīvas pār lielo dīķi paveras nevis no lapeņu vietām, bet no plaša krasta ieliekuma un pašas parka dienvidu malas (6. sk.p.). Mūsdienās, protams, šī skatu perspektīva ir zaudējusi sevi, jo blīvi augošie koki un krūmi aizsedz skatu uz Ādama un levas salu.

6. skata perspektīva

9. skata perspektīva

Dienvidaustrumu malas rietumu daļā, kas gandrīz savienojas ar Lielo lauci, pavēries tāls skats garenvirzienā pār kanālu un daļu Lielā dīķa (9. sk.p.). Šī skatu perspektīva veidota tā, ka lielāko dinamiku sasniedz rīta un vakara stundās, kad gaisma krīt no sāniem un vienā pusē kanāls ir pilns tumšu atspīdumu, bet otra krasta koku galotnes ir spilgti apgaismotas. Tālāk redzamā dīķa daļa ir pietiekami plaša un saņem pilnu apgaismojumu, tāpēc tā ir gaiša. Aiz lielā dīķa skatu perspektīva noslēdzas starp divām salām, pēc vēsturiskajām kartēm, tās kādreiz savienojis tiltiņš, kas veidojis perspektīvas nobeigumu uz tumšo lapotņu un kanāla fona.

Vientulā sala. Salai ir stipri līkumota krasta līnija, kas kopā ar lielajiem kokiem un to grupām palīdz veidot vairāku skatu perspektīvu vidējos plānus. Divām skatu perspektīvām (16. un 18. sk.p.) tā kalpo kā noslēdzošais punkts.

Lielā lauce. Savdabīga parka daļa, ko no trim pusēm norobežo ūdeņu kanāli un dīķis, bet no ceturtās – Pils iela. Tā veidota kā plaša un gaiša pļava ar koku grupām un soliteriem. Daži Lielās Lauces soliteri piedalās arī tādu ainavu perspektīvu veidošanā, kuras skatāmas no visai attāliem punktiem citās parka malkās. Sudrabkļava un lapegļu grupas noslēdz vairākas skata perspektīvas, kuru skata punkti atrodas turpat visos apkārtējos parka nogabalos.

Divpusējā 29. skata perspektīva ir īsa, Lielās lauces daļas ietvaros. Tajā atklājas lauces pļavas dabiskums, plašuma sajūta un ainaviskums.

29. skat. persp. (No Lielās lauces malas)

29. skat. persp. (No lauces koku lapenes puses)

Arī 30. skata perspektīva, kas sākas no tiltiņa, kurš savieno Salu ar kalniņu ar Lielo lauci, tā beigu skata punkts ir koku lapene lauces centrālajā daļā. Romantiski ainaviska skata perspektīva, ko papildina neliels ceļa līkumojums. Citāds raksturs ir skata perspektīvai, kura arī sākas pie minētā tiltiņa, bet vērsta uz Garenās salas pusi – 28. divpusējā skata perspektīva. Tā veido ūdeņu ainavu parka centrā ap Lielo dīķi. Skata perspektīvas dziļums te ir dažāds – līdz 310 metriem. Tā ir viena no garākajām skata perspektīvām parkā. Vairākos plānos skata aptverto telpu sadala salu izvirzījumi, tur augošie koki un to atspīdumi ūdenī. Ļoti izdevīgās dīķa orientācijas dēļ gandrīz visu dienu viena krasta stādījumi ir apgaismoti, bet otra – ēnā. Preiļu parkā šāds ar skata perspektīvas ass orientāciju saistīts gaismas efekts izmantots diezgan bieži.

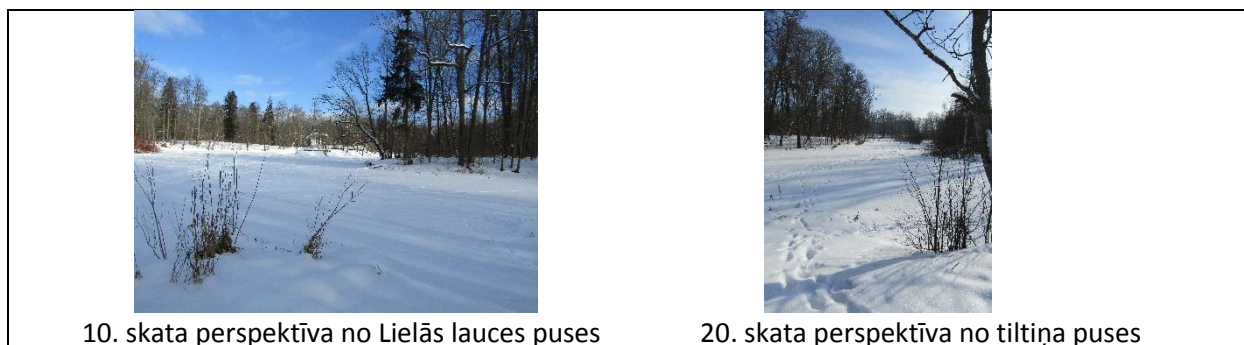

30. skata perspektīva

28. skata perspektīva no Lielās lauces puses

Trešā skata perspektīva, kas sākas Lielās lauces malas ielokā pie Rietumdaļas dīķa ir vērsta Dzirnāvu dīķa virzienā (20. divpusējā sk.p.), sasniedzot skata perspektīvas noslēguma punktu pie tiltiņa, kas savieno Dzirnāvu dīķi ar Rietumdaļas dīķa kanālu. Un vēl viena divpusējā skata perspektīva, kas atrodas Lielās lauces centrālajā A daļas pusē, ragveida pussalas izvirzījumā veido ainavisku un romantisku skatu uz Ādama un Ievas salu. Skata perspektīva kreisajā pusē aptver parka ūdeņu burvīgumu un labajā pusē – salas dabiskuma un miera noskaņu. Šobrīd līdz skatu punktam parka apmeklētāji ir izveidojuši taku, kas norāda uz skatu laukuma izveides nepieciešamību.

10. skata perspektīva no Lielās lauces puses

20. skata perspektīva no tiltiņa puses

Preiļu parka skatu perspektīvas ir daudzveidīgas, lai gan to vairumam uzbūve ir līdzīga. No skatu punktiem kādreizējo parka ceļu līkumos, salu stūros un reljefa paaugstinājumos paveras dažāda garuma skati pār dīķiem un kanāliem. Nereti vienā skatu perspektīvā redzami divi vai pat trīs ūdens spoguļi. Turklāt vairums skatu perspektīvu visā garumā vai daļēji ir abpusējas.

Skatu perspektīvām, kas pavērās no vecā kungu nama, pēc I. M. Janelis domām, varēja būt vēl kāds skata starppunkts pašā Lielā dīķa krastā. Šāds punkts (varbūt pat divi vai trīs) varēja atrasties uz plānos neparādītā pastaigu ceļa, kas vedis pa dīķa krastu un savienojis Preiļupītes tiltiņu parka dienvidmalā ar Lielā dīķa rietumgala tiltiņu (virs ūdenskrituma). No šī tiltiņa pavērusies līdzīga skata perspektīva. Daudzas perspektīvās priekšplāns ir gaišs – to veido saules vai apmākušos debesu apgaismotais dīķa ūdens spogulis. Atkarībā no konkrētā skata punkta perspektīvas noslēgumu veido vai nu tiltiņš starp Lielo un gareno salu, vai arī kāda no salām. Garenās salas tiltiņš atrodas apmēram 340 metru attālumā no sakta punkta, un visticamāk, savulaik tāpat kā citi bijis balti krāsots, tāpēc lieliski izcēlies uz parka austrummalas blīvo stādījumu fona. Abās malās dinamisku formu kulises veido salu līkumi un kanāli, kas, koku un krūmu puduru atspīdumu piesātināti, vienmēr radījuši nedaudz noslēpumainu iespaidu.

Perspektīvās, kas skatāmas no kanālu malām, ir daudz mazāk dažādības. Vairums šo perspektīvu ir īsas. Apgaismojuma ziņā samērā vienmuļas un patumšas ir skata perspektīvas parka dienvidaustrumu daļā, kur kanāla līkumos abos krastos izveidoti paaugstinājumi. Interesantākās ir tās skata perspektīvas, kuras skar Lielo salu, kanāla paplašinājumu vai šķērso kanālu garenvirzienā. Šo perspektīvu atsevišķos posmos ir lielāka apgaismojuma intensitātes starpība un līdz ar to koku grupas ir krāsainākas. Ainavas dažādošanai te daudz varētu veidot atpūtas mājiņas, lapenītes salu stūros.

Parka teritorijā no vairākiem punktiem skats vispirms virzās pār paplatu un tāpēc gaišu ūdens virsmu, tad starp kokiem un krūmiem apaugušiem salu līkumiem, starp kuriem ūdens pilns tumšu atspīdumu. Pēc tam skatam atkal paveras plašāka, gaiša ūdens virsma, lai aplūkojamā ainava noslēgtos ar tumšu lapotņu noēnotu kanālu, ko šķērso, piemēram, balts tiltiņš. Citviet perspektīvas noslēgumā redzama jau minētā Ādama un levas sala, kas mūsdienās ir atjaunota un uz tās izveidota neliela estrāde, ar klasiski romantiskā veidolā izveidotu koka tiltu.

Preiļu parka skatu perspektīvas, lai gan vairākumā pēc struktūras līdzīgas – ūdens, kupli koki un krūmi daudzplānu kulisēs, samērā liels perspektīvas garums – tomēr ir ļoti daudzveidīgas. Īpašu ievēribu pelna tie skatu punkti, kas atrodas reljefa paaugstinājumos, jo šāds redzes punkts ļāva aptvert ievērojami plašāku teritoriju. Raugoties no augšas, koku grupas un rindas šķiet kompaktākas, bet ūdenī sarūk atspīdumi un izteiksmīgāk iezīmējas krasta līnija. Tālās skatu perspektīvas, kas kanālus šķērso garenvirzienā un optiski parku padara vēl lielāku.

Mazāk nekā daudzos citos, taču arī Preiļu parkā ir aktuāla pārāk caurskatāmo malu "aizvēšana", lai harmoniskajā un visai daudzveidīgajai atpūtai paredzētajā parka telpā neielaistu vizuāli un skaniski nepievilcīgo pilsētas ikdienas vidi. Šajā ziņā kā liels zaudējums parka telpas noslēgtības radīšanai arhitektes I. M. Janelis vērtējumā ir vecā augstā žoga trūkums.

Teritorija ap esošo pili ir bez vēsturiskajām skatu perspektīvām, jo pils celšanas laikā parks jau pastāvēja. Lai izveidotu pils teritorijas kopskatu un skatu perspektīvas, kas vērstas pils virzienā, ir nepieciešams piesaistīt speciālistu - ainavu arhitektu, kas identificētu un noteiktu jaunās skatu perspektīvas pēc kurām var tikt veikti pils apkārtnes kopšanas darbi.

Kopumā var secināt, ka Preiļu parkā laika gaitā daudz kas ir zudis – ēkas, mazā arhitektūra, stādījumi utt., tādējādi daudzas sākotnējās skatu perspektīvas ir zudušas, aizaugušas un būtu jāatjauno. Bet tas ir liels izaicinājums ne tikai parka ainavu arhitektiem, bet arī dārzniekiem un kokkopjiem, jo parkā ir teritorijas, kas ir ievērojami aizaugušas pašizsējā, ar krūmiem un daudzu gadu garumā nav koptas vai koptas neprofesionāli.

Parka skata perspektīvu un laukumu kopšanas vadlīnijas:

- veidot skatu perspektīvu malas, izzāgējot skatu traucējošus kokus un krūmus;
- veidot jaunas skatu perspektīvas, pamatojoties uz ainavu teoriju un parka raksturu;
- nodrošināt skatu pieejamību, veidojot papildus pastaigu takas, laipas, skatu laukumus, platformas utt.;
- pilnībā labiekārtot un izkopt pils apkaimes parādes pagalmu;
- piesaistot ainavu arhitektu, definēt pils apkaimē jaunas skatu perspektīvas;
- izveidot pieejamu un labiekārtotu skatu laukumu (4.14. un 4.15. attēli) pie Rietumdaļas dīķa pussalas raga centra (No Kapelas ar lauci puses). Papildus ierīkot skatu laukumā lapeni/rotondu vai mazās arhitektūras formu, kas papildinātu vietas daudzveidību. Ierīkot taku līdz skatu laukumam no abām pusēm - gar kanāla un dīķa malu;
- nepieciešama Mīlestības kalniņa koku un krūmu kopšana, saglabājot mājīgo un romantisko atmosfēru un atklājot redzamākas skata perspektīvas, izveidot labiekārtotu skatu laukumu (4.15. attēls) ar rotondu kalniņa augšpusē. Vēstures avotos norādīts, ka kalniņa augšpusē atradusies tējnīca vai rotonda;
- Salā ar kalniņu dienvidu puses malā, kur vēsturiski ir bijis tilts uz trīsstūrveida salu, atklājas nedaudz aizklāts skatu laukums, kas paveras uz Lielo dīķi, Vientuļo salu un Lielās lauces malu (4.15. attēls), klusa un romantiska vieta dažādu, piemēram, jaunlaulāto kāzu pasākumu individuālajām aktivitātēm. Veidojot skatu laukumu, nepieciešams ierīkot pastaigu taku, labiekārtot skatu laukuma vietu un ieteicams izvietot mazās arhitektūras formu, kas papildinātu parka romantismu;
- Lielās salas ZR puses salas ragaveida izbīdījumā izkopt kanāla malas un izveidot skatu laukumu (4.15. attēls), kas vērsts uz abām kanāla pusēm, iekļaujot skatu uz Ziemeļu lauci. Papildus ierīkojot skata laukumā lapeni/rotondu vai mazās arhitektūras formu, kas papildinātu vietas daudzveidību. Nepieciešams ierīkot pastaigu taku no tiltiņa, kas savieno Lielo salu ar Salu ar kalniņu līdz skatu laukumam un gar kanāla malu līdz tiltiņam, kas savieno Lielo salu ar Ziemeļu lauci (aiz estrādes);
- Lielās salas dienvidu malas ielokā, kur sākas 16. skata perspektīva, ir iemīta gājēju taciņa, kas liecina par nepieciešamību šajā vietā labiekārtot skatu laukumu (4.14. un 4.15. attēli) un uzlabot parka ainaviskumu, romantisko noskaņu;
- Lielās lauces centrālās puses A daļas ragveida pussalā izveidot un labiekārtot skatu laukumu (4.15. attēls), kas atklātu parka dabas priekšrocības – ūdeņi, pļava, mežs - veidojot ainavisku, dabas izveidotu klusu un romantisku vietu. Ieteicams izvietot mazās arhitektūras formu – smailloka metāla arku, kas veiktu vairākas praktiskas un vizuālas priekšrocības – veidotu āra fotorāmi ar ainavisku skatu uz dīķi, Ādama un levas salu, smailloka arkas malas izmantojamas jaunlaulāto atslēgu piekāršanai. Papildus ierīkot taku nominētā skatu laukuma vietas uz Pils ielas pusi;
- Lielās lauces malas ielokā pie Rietumdaļas dīķa vēlams ierīkot labiekārtotu skatu laukumu (4.15. attēls), kas ir triju divpusējo skata perspektīvu sākuma un noslēguma punkti, paverot skatu uz parka ainavas daudzveidīgumu (ūdeņi, salas, tiltiņš, pļava, pils, dižozols). Veidojot skatu laukumus Lielās lauces teritorijā, nepieciešams ierīkot pastaigu taku pa lauces malām, sākot no pils puses līdz laipai, kas savieno Lielo lauci ar parka Dienvdastrumu daļu. Pastaigu taku veidojot pietuvināti tuvu ūdeņu malai un maršrutā iekļaujot skata laukumus kā atpūtas un miera baudījuma vietas;
- ierīkot pastaigu taku un klusu, labiekārtot skatu laukumu (4.15. attēls) uz Garenās salas DR puses pussalas veida izvirzījuma, kur sākas un noslēdzas piecas skatu perspektīvas un paveras gleznainas ainavas;
- izveidot labiekārtotu skatu laukumu 12. skata perspektīvas noslēguma vietā, parka DA daļas ielokos pie ūdeņiem (4.14. un 4.15. attēli). Meditatīvām sajūtām un dabas krāšņuma vērojumiem izvietot dabas mūzikas instrumentus, piemēram, vēja zvanus. Labiekārtot taku (veikt zemes uzbērums, drenāžas

darbus), kas iet gar kanāla malu līdz skatu laukumam no abām pusēm – līdz koka tiltiņam, kas savieno DA malu ar Lielo lauci, un līdz tiltiņam, kas savieno DA malu ar Garenu salu;

- Nākotnē paredzēt potenciāli iespējamo skata laukumu parka Dienvidaustrumu malā, netālu no koka tiltiņa, kas savieno DA malu ar Lielo lauci, 9. skata perspektīvas sākuma punktā (kas ir arī 27. skata perspektīvas noslēguma punkts);

- Nākotnē paredzēt potenciāli iespējamo skata laukumu, izveidojot nelielu skatu laukumu (4.15. attēls), parka Austrumu malas dienvidu galā, ūdeņu kanālu ielokā, kur, labiekārtojot vietu, papildus ieteicams izvietot informatīvu dabas izziņas stendu;

Preiļu muižas komplekss un parks

Plānojamās skatu laukumu vietas

4.15. attēls. Potenciāli ierīkojamie labiekārtoti skatu laukumi (skata perspektīvu analīze)

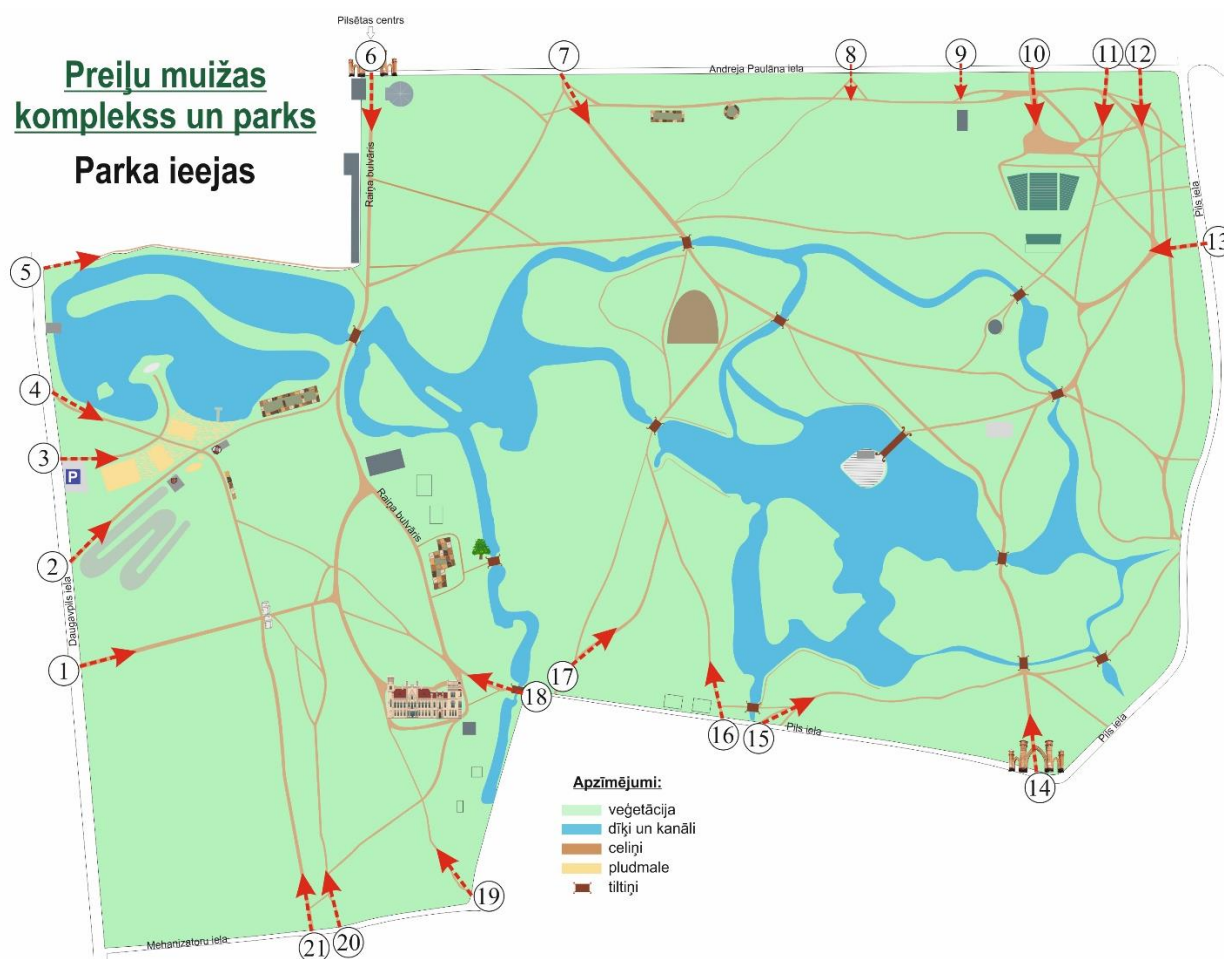
4.5.4. Parka horizontālā struktūra

Katras teritorijas infrastruktūra ir kā pamats tās pilnvērtīgai apguvei un lietošanai. Pārvietošanās infrastruktūra Preiļu parkā ir daudzveidīga un blīva – ieejas, autostāvvietas, velo novietnes, ceļi, celiņi, takas, tilti, tilti ar hidrobūvēm. Tam visam papildus nepieciešami arī tādi neiztrūkstošie labiekārtojuma elementi kā apgaismojums, soliņi, urnas, bērnu, sporta, skatu laukumi, pludmale utt. Labiekārtojuma

elementu analīze un pilnveides priekšlikumi tiek apskatīti attīstības koncepcijas 4.5.5. apakšnodalījumā "Parka vertikālā struktūra".

Parka ieejas

Ieeja jebkurā teritorijā veido tās pirmo iespaidu. Preiļu parkā var nokļūt no visām pusēm, nav dabas vai cilvēku radītu ierobežojumu. Kopumā uz parku ved 21 ieeja un papildus ir vairākas taciņu veida ieejas, ko neliels skaits cilvēku regulāri izmanto. Nelielās taciņas nav vajadzības pārveidot par celiņiem, tās ieteicams saglabāt kā dabisku, dabas videi tuvinātu, romantiskuma sajūtu veicinošu un personisku pārvietošanās infrastruktūru.

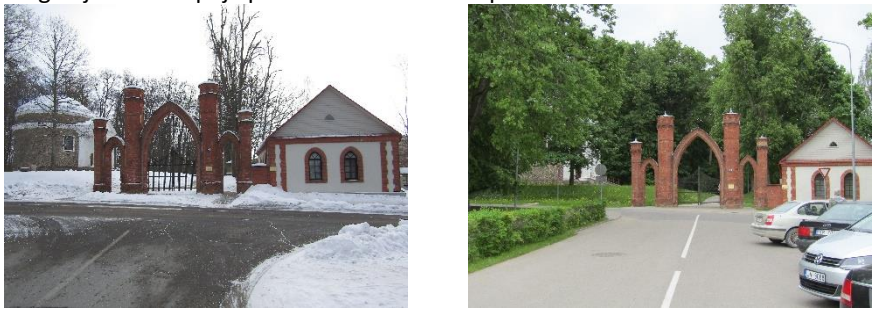

4.16. attēls. Preiļu parka ieejas

Preiļu parks atrodas pilsētā, tā robežas ir noteiktas līdz vairāku ielu malām – A. Paulāna ielas, Pils ielas, Mehanicu un Daugavpils ielas. Mūsdienās var noteikt trīs svarīgākās prezentatīvās ieejas parkā:

- 1 **Galvenā parka ieeja** vēsturiski bija no Daugavpils ielas, par to liecina muižas galveno vārtu stabi (?? Attēls, kartē - nr.1). Izmanto gājēji, riteņbraucēji, parkā esošo privātmāju īpašnieki un parka labiekārtošanas – apkalpes transports.

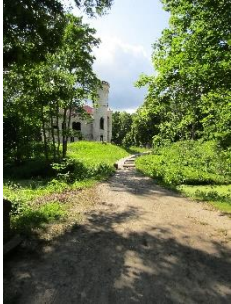

2	<p>Mūsdienās aktīvākā pārvietošanās uz parku notiek no pilsētas centra puses, caur Raiņa bulvāra sarkano ķieģeļu smailloka vārtiem, iela turpinās parka teritorijā (kartē - nr.6). Izmanto gājēji un riteņbraucēji, nepieciešamības gadījumā ir iespēja pārvietoties autotransportam.</p>	
3	<p>Trešā prezentatīvā ieeja parkā ir no DA puses Pils ielas (pretī bijušajai "Lauktechnikai"), Pils ielas sarkano ķieģeļu smailloka vārti (kartē - nr.14). Izmanto gājēji un riteņbraucēji, parka labiekārtošanas – apkalpes transports.</p>	
<p>Parkā ir vairākas ieejas, ko izmanto gan gājēji, gan darbinieki teritorijas labiekārtošanas - apkopes darbiem ar transportu (automašīnas, atkritumu savācēji, traktori utt.):</p>		
4	<p>leeja no A. Paulāna ielas, iepretim Liepu ielai (kartē - nr.7). Izmanto gājēji, riteņbraucēji un parka labiekārtošanas – apkalpes transports.</p>	
5	<p>leeja no A. Paulāna ielas, iepretim estrādei (kartē - nr.10). Izmanto gājēji, riteņbraucēji, parka labiekārtošanas – apkalpes transports un estrādes pasākumu organizatori.</p>	
6	<p>leeja no Pils ielas, uz parka Austrumu malu, (iepretim Latvenergo ēkai) (kartē - nr.13). Izmanto gājēji, riteņbraucēji, parka labiekārtošanas – apkalpes transports un estrādes pasākumu organizatori.</p>	

		
7	<p>leeja no Mehanizatoru ielas puses (iepretim LAD ēkai) (kartē - nr.21). Izmanto gājēji, riteņbraucēji un parka labiekārtošanas – apkalpes transports.</p>	
		

Pārējās ieejas parkā izmanto gājēji un riteņbraucēji:

8	<p>leeja no Daugavpils ielas puses blakus BMX trasei (kartē - nr.2) uz pludmales teritorijas zonu. Izmanto gājēji un riteņbraucēji.</p>	
9	<p>leeja no Daugavpils ielas puses, blakus autostāvvietai (kartē - nr.3) uz pludmales teritorijas zonu. Izmanto gājēji un riteņbraucēji.</p>	
10	<p>leeja no Daugavpils ielas puses pie Dzirnavu dīķa (kartē – nr.4) uz pludmales teritorijas zonu. Izmanto gājēji un riteņbraucēji.</p>	
11	<p>leeja no Daugavpils ielas puses uz 2. vidusskolas teritoriju (kartē – nr.5), gar Dzirnavu dīķi. Izmanto gājēji un riteņbraucēji.</p>	

12	leeja no A. Paulāna ielas iepretim Sporta ielai (kartē nr.8). Izmanto gājēji un riteņbraucēji.	
13	leeja no A. Paulāna ielas uz Dārznieka māju parkā (kartē – nr.9). izmanto gājēji, riteņbraucēji un dzīvojamās mājas iedzīvotāji.	
14	leeja no A. Paulāna ielas iepretim estrādei pa kreisi (kartē – nr. 11). Izmanto gājēji un riteņbraucēji.	
15	leeja no A. Paulāna ielas uz Austrumu malu (kartē – nr.12). Izmanto gājēji un riteņbraucēji.	
16	leeja no Pils ielas uz DA daļu (kartē – nr.15). Izmanto gājēji un riteņbraucēji.	
17	leeja no Pils ielas uz Lielo lauci pie DA daļas (kartē – nr. 16). Izmanto gājēji un riteņbraucēji.	

		
18	leeja no Pils ielas uz Lielo lauci pie Pils (kartē – nr. 17). Izmanto gājēji un riteņbraucēji.	
19	leeja no Pils ielas uzkalnā uz pili (kartē – nr.18) Izmanto gājēji un riteņbraucēji.	
20	leeja uz stūra no Mehanizatoru ielas (iepretim PII ēkai) (kartē – nr. 19). izmanto gājēji.	
21	leeja no Mehanizatoru ielas, gājēju celiņš (iepretim LAD ēkai) (kartē – nr.20). Izmanto gājēji un riteņbraucēji.	

Parka ieejas ir primārs sakopšanas, labiekārtošanas un kopšanas jautājums. Īpašu uzmanību būtu jāpievērš ieejai, kas ved uz parka estrādi, pasākumu laikā tā ir blīvi noslogota (Parka V zona). Perspektīvā ir jāpievērš uzmanība un jārisina jautājums par autostāvvietas laukuma labiekārtošanu un gājēju ceļa posma sakārtošanu no laukuma līdz parka ieejai pie estrādes. Būtiski ir pievērsties risinājumam minētās ieejas vizuāli estētiskajam izskatam un funkcionālajām ērtībām jebkurai sabiedrības grupai.

Pieeja parkam no Daugavpils ielas puses (Parka II zona), kur ir aktīvās atpūtas zona, ir daļēji sakārtota – ierīkots neliels stāvlaukums. Jāaktualizē jautājums par autotransporta stāvvietu skaita blīvumu aktīvajā zonas izmantošanas sezonā, jo bieži vien esošais stāvlaukums ir par mazu.

Perspektīvā jārisina jautājums par ieeju no Daugavpils ielas puses (Parka II zona) parka teritorijā uz esošo pili. Ceļš ir pilnībā jāatjauno, jārisina jautājums par pagātnē esošo vēsturisko parka vārtu atjaunošanas iespējām/vajadzībām, kā arī vizuāli estētisko skatījumu un veidolu, nosakot šī ceļa posma prioritāti un reprezentitāti attiecībā uz piebraukšanu pie pils.

Parkā ir arī ieejas no Parka ielas puses un Mehanizatoru ielas puses, šīs ieejas nav parka reprezentatīvās, tomēr tās tiek regulāri lietotas, vairākumā no pilsētas iedzīvotāju puses.

Ieeju risinājumu priekšlikumi:

- Parka ieejas ceļu (4.16. attēlā – nr. 1) no Daugavpils ielas puses līdz vārtu stabiem nepieciešams uzlabot, atjaunot segumu, saskaņojot ar pils pagalma atjaunošanas izstrādēm. Vārtu stabus vēlams iekonservēt vai restaurēt.

- Ieejai parkā no A. Paulāna ielas iepretim Liepu ielai (4.16. attēlā – nr. 7) izveidot izteiksmīgāku vizuālo izskatu, jo tā ir viena no intensīvi izmantotajām ieejām parkā.

- Ieejai no A. Paulāna ielas pretī estrādei (4.16. attēlā – nr. 10) izveidot pievilcīgu vizuālo izskatu. Tā kā ieeja šķērso grāvi, tad izvietojot pa malām baltas margas jaunizveidoto parka tiltiņu dizainā, tādējādi būtu nodrošināta gājēju drošība un parka vizuālais koptēls.

- Ieejai no A. Paulāna ielas iepretim Sporta ielai (4.16. attēlā - 8) izveidot pievilcīgu vizuālo izskatu. Tā kā ieeja šķērso grāvi, tad izvietojot pa malām baltas margas jaunizveidoto parka tiltiņu dizainā, tādējādi būtu nodrošināta gājēju drošība un parka vizuālais koptēls.

- Ieejai no A. Paulāna ielas uz Dārznieka māju (4.16. attēlā – nr.9) izveidot pievilcīgu vizuālo izskatu. Tā kā ieeja šķērso grāvi, tad izvietojot pa malām baltas margas jaunizveidoto parka tiltiņu dizainā, tādējādi būtu nodrošināta gājēju drošība un parka vizuālais koptēls.

- Ieejai no A. Paulāna ielas uz Estrādes pusi (4.16. attēlā – nr.11) noteikt galvenās ieejas uz Estrādi statusu, izveidot pievilcīgu vizuālo izskatu. Tā kā ieeja šķērso grāvi, tad izvietojot pa malām baltas margas jaunizveidoto parka tiltiņu dizainā, tādējādi būtu nodrošināta gājēju drošība un parka vizuālais koptēls. Iepretim ieejai, šķērsojot A. Paulāna ielu, atrodas autostāvvietā – no autostāvvietas līdz A. Paulāna ielas malai izveidot tiltiņu ar vienas puses margām, vienotā dizainā ar parka tiltiņu koptēlu.

- Ieejai no A. Paulāna ielas uz Austrumu malas pusi (4.16. attēlā – nr.12) izveidot pievilcīgu vizuālo izskatu. Tā kā ieeja šķērso grāvi, tad izvietojot pa malām baltas margas jaunizveidoto parka tiltiņu dizainā, tādējādi būtu nodrošināta gājēju drošība un parka vizuālais koptēls.

- Ieejai no Pils ielas uz Lielo lauci (4.16. attēlā – nr.16), nepieciešams risinājums, lai kreiso ceļa pusi norobežotu no privātīpašuma žoga, ierīkojot dzīvžogu, kas nošķirtu parku no privātās teritorijas.

- Mehanizatoru ielas stūra ieejā, iepretim PII ēkai, (4.16. attēlā – nr. 19) nepieciešams atjaunot kāpnes ar margām, veidojot vienotā veidolā ar parka tiltiņu jaunizveidoto dizainu.

- Pie sešām ieejām, kas 4.16. attēlā apzīmētas ar nr. 3; 6; 7; 11; 14; 20 un parka vidienē pie vecā muižkungu nama drupām un jaunajā autostāvvietā, netālu no vēsturiskajiem galvenajiem parka vārtiem - nepieciešams uzstādīt kopumā 8 informatīvos standus ar informāciju, par parku un parka uzturēšanās pamat kārtību (zīmju veidā).

Autostāvvietas

Mūsdienās tehniskais progress ir veicinājis ikdienas nepieciešamību pēc bieži izmantojama auto kā transporta līdzekļa. Arī parka apmeklētāji bieži vien līdz parkam dodas ar savu auto, taču mūsdienās ir izveidota tikai viena neliela autostāvvietā pie pludmales. Pārējās pilsētas autostāvvietas ir iespēja izmantot, ievērojot vispārējos un konkrētu vietu noteiktos auto novietņu noteikumus.

1	Parka vajadzībām ir izveidota un labiekārtota viena neliela autostāvvietā ar iespēju tur novietot nelielu skaitu automašīnu. Autostāvvietā atrodas blakus Daugavpils ielai, pludmales zonas teritorijas malā.	
2	No pilsētas centra puses iespēja novietot savu auto ir uz Raiņa bulvāra.	
3	Iespēja novietot savu auto netālu no parka ir Liepu ielas malās.	
4	Plaša autostāvvietā ir A. Paulāna un Aglonas ielas stūrī , iebraucot pilsētā no Aglonas puses. Autostāvvietā nav labiekārtota, nokļūšana uz parku ir veicama šķērsojot A. Paulāna ielu. Starp autostāvvietu un A. Paulāna ielu ir grāvis, nelieli pakāpieni, lai varētu to šķērsot.	
5	Neliela auto stāvvietā pieejama pie Latvenergo teritorijas Pils ielā.	
6	Auto novietošana iespējama no Pils ielas DA puses , pretī smailloka arkas sarkano ķieģeļu vārtiem.	
7	Labiekārtota auto stāvvietā ir Mehanizatoru ielas malā pie LAD ēkas.	

Autostāvvietu risinājumu priekšlikumi:

- Visblīvāk izmantotā autostāvvietas sezonas laikā ir jaunizveidotā auto novietne pie Daugavpils ielas, pludmales teritorijas. Perspektīvā nepieciešams apzināt iespējas un īstenot autostāvvietas paplašināšanu vai jaunas izbūvi netālu no parka aktīvās zonas jeb pludmales teritorijas.

- A.Paulāna un Aglonas ielas stāvvietu nepieciešams labiekārtot, izveidot kvalitatīvāku un stingrāku segumu. Pārejai no autostāvvietas uz A. Paulāna ielu (tālāk lai tiktu uz parku) – labiekārtot pāreju, izveidojot gājēju tiltiņu, tā margas noformējot parkā esošo jaunizveidoto tiltiņu margu dizainā. Tādējādi veidojot parka apmeklētāju kvalitatīvas un drošas pārvietošanās iespējas arī ar ratiņiem un cilvēkiem ar īpašām vajadzībām, kā arī saglabājot parka pievilcības un ieinteresētības veidolu, jo minēto pāreju galvenokārt izmanto cilvēki, kas dodas uz parku (īpaši laikā, kad parkā, estrādē tiek organizēti pasākumi).

Minētās autostāvvietas parka virziena daļā ieteicams izvietot norādi un informatīvo stendu par parku.

- Izveidot jaunu autostāvvietu (viegļajām automašīnām un tūristu autobusiem) parka vidienē, blakus vēsturiskajiem parka galvenajiem vārtiem, iebraucot parkā – kreisajā pusē. Šobrīd tur atrodas aktivitātēs neizmantojamā plava.

Tūrisma autobusi galvenokārt piestāj pie TIC, Leļļu galerijas, Daugavpils ielas malā vai Kultūras nama pagalma pusē. Kopvērtējumā secināms, ka autostāvvietu vietu parka individuālās apmeklēšanas vajadzībām ir pietiekami, tās nav koncentrētas parka vienā daļā, atrodas izklaidus visapkārt parka teritorijai.

Velosipēdu statīvi

Šobrīd parka ieejās un parka teritorijā velosipēdu statīvu jautājums nav skatīts un aktualizēts. Ierīkojot pludmales zonu, ir uzstādītas tikai 2 velosipēdu statīvi, kur iespējams vienlaicīgi novietot 6 velosipēdus.

1	Parka pludmales zonas teritorijā blakus BMX trasei.	
2	Parka pludmales zonas teritorijā blakus Zirgu stallim.	

Velosipēdu statīvu risinājumu priekšlikumi:

- Parka ieejās jāparedz velosipēdu statīvi, kuri būtu stabili, droši, ar iespēju pieslēgt velosipēdu.

- Mūsdienīga izskata velosipēdu statīvi ir piemēroti parka aktīvās zonas teritorijā.

- Parka romantiska stilā ieturētie velosipēdu statīvi piemēroti pie pārējām parka ieejām.

Velosipēdu statīvu vizuālās inspirācijas paraugi:

 <p>Līdzvērtīgs paraugs esošajiem velosipēdu statīviem (www.uhh.lv)</p>	 <p>Līdzvērtīgs paraugs esošajiem velosipēdu statīviem (www.ajprodukti.lv)</p>	 <p>Mūsdienīga izskata velosipēdu statīvi (www.buvvide.lv)</p>
 <p>Velosipēdu statīvi romantisma stilā (www.metaldarbница.lv)</p>	 <p>Velosipēdu statīvi romantisma stilā (www.fixman.lv)</p>	

Parka ceļi un takas

Tā kā Preiļu parks ir viens no lielākajiem Latvijas muižu parkiem pilsētas teritorijā, pilsētas ietekme galvenokārt jūtama kā nepārtraukta ļaužu plūsma caur parku visos virzienos, kuri ne vienmēr sakrīt ar sākotnējiem jeb vēsturiskajiem pastaigu maršrutiem. To pārskatāmi var novērot attīstības koncepcijas 4.2.3. apakšnodaļā "Vēsturiskā un esošā muižas ēku un parka struktūra, salīdzinājums", kur analizētas vairākas vēsturiskās parka kartes ar iezīmētiem ceļiem. Teritoriāli pilsēta parku ietekmējusi visai maz, jo to no visām pusēm ietver ielas.

Parku šķērso vairāki kājnieku maršruti – noslogotākais ved no Liepu ielas līdz dienvidmalas sarkanajiem vārtiem. Posmā no Liepu ielas līdz kanālam šī ceļa trasējums ir relatīvi jauns – izveidots ne vēlāk par 1950. gadu. Vairākums parka ceļu sakrīt ar vēsturisko trasējumu. Parka ceļi tiek nepārtraukti uzturēti, pēdējo gadu laikā pašvaldība ik gadus atjauno kādu vēsturisku posmu – ar grants/dolomīta segumu. Parka takas un ceļi orientējoši ir 7,8 km garumā un stiepjas viscaur parkam, pāri tiltiņiem un salām. Takas un ceļi ir ar dažādiem virsmas segumiem un dažādiem parametriem, nav norāžu, līdz ar to neveidojas vienotais parka tēls un orientācija parka apmeklētājam, kas ienācis pirmo reizi.

Ceļš, kas sācies parādes pagalma ziemeļgalā un savulaik bijis lietojams ne tikai pastaigām, bet arī jāšus un pajūgā, vedis pār kanāla tiltu, gar kapliču, caur jaunajiem, sarkano ķieģeļu vārtiem un tālāk taisni līdz baznīcai. Mūsdienās no vārtiem līdz baznīcai ir Raiņa bulvāris.

Pēdējā gadsimta laikā Preiļu parka teritorija bija kļuvusi par pilsētas, lauksaimniecības skolas un atkal par pilsētas parku. Pastaigu maršruti, kas no pils vai vecā kungu nama veduši uz parku, kapelu vai saimniecisko dārzu, ir zuduši. Sākotnējais ceļu tīkls ir saglabājies daļēji, ļaujot baudīt vēl daudzas parka ainavas un skatu perspektīvas.

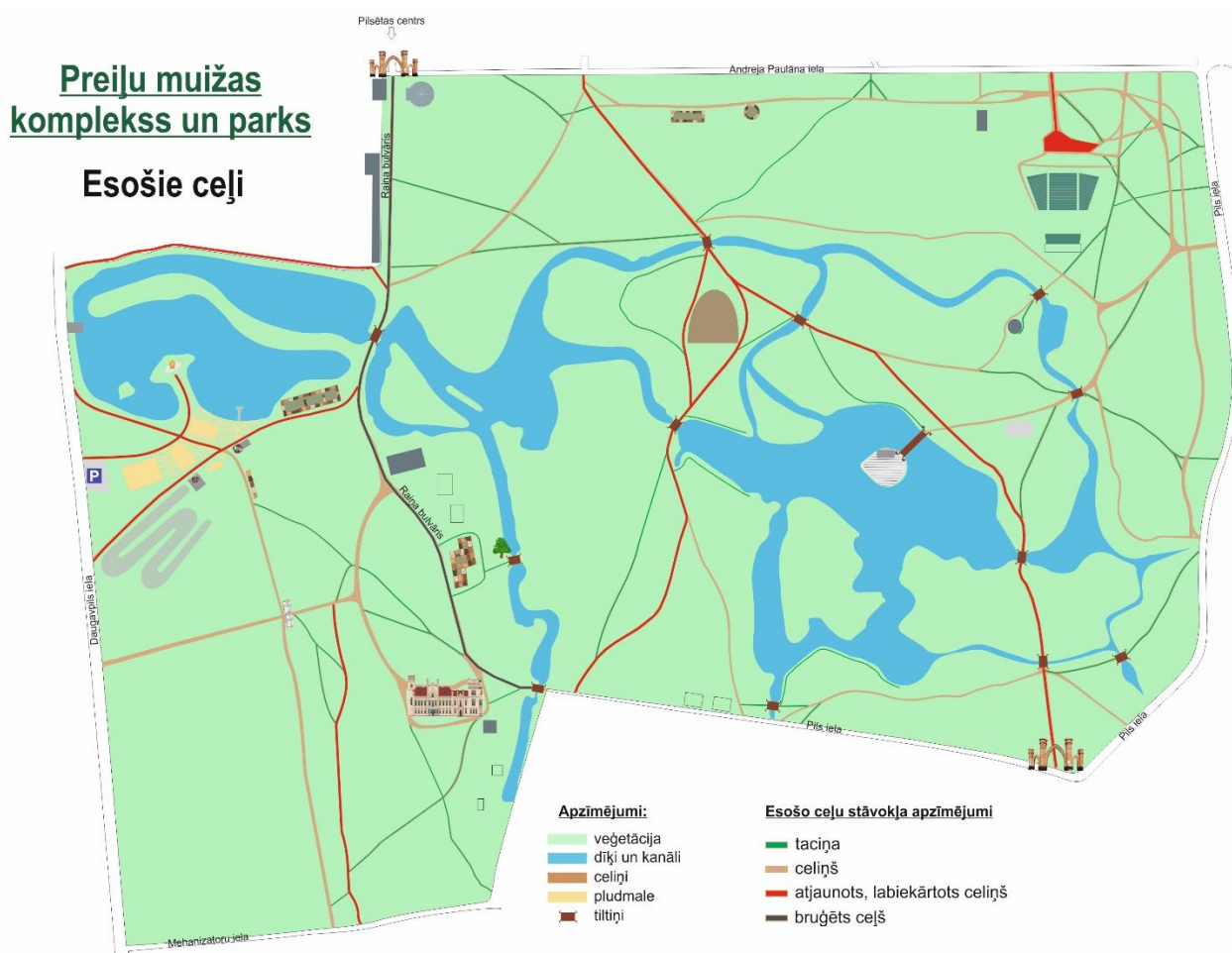
Kopš 2015. gada parka ceļi tiek atjaunoti – veidotas apmales un grants - dolomīta šķembu maisījuma segums. Parkos pēc estētiskās un vēsturiskās nostādnes, īpaši, ja parks ir Valsts kultūras aizsardzības objekts, nav pieļaujami asfaltēti vai bruģēti (mūsdienu bruģa dizainā) ceļi. Tie var būt grants-dolomīta šķembu maisījuma, vecināta īpašā veida bruģis, smalko akmeņu, šķembu bēruma vai tāda materiāla, kas ceļiņam piedod senatnīguma un dabiskuma izskatu.

4.17. attēls. Neatjaunoto ceļu paraugi Preiļu parkā

4.18. attēls. Atjaunoto ceļu paraugi Preiļu parkā

4.19. attēls. Parka ceļiņi un takas

Kopš 2015. gada ir atjaunoti 12 celiņu posmi, atjaunošanas darbus paredzēts turpināt. 4.19. attēlā atjaunotie celiņi redzami sarkanā krāsā, primāri tiek atjaunoti gājēju noslogotajās vietās, aktīvajās parka izmantošanas teritorijās. Parkā ir vairākas iemītas taciņas, ko perspektīvā arī paredzēts atstāt kā taciņas, radot dabiskuma, romantisma un personīguma sajūtu parkā.

Parka teritorijā ir viens bruģēts ceļš, Raiņa bulvāra ielas posms, kas noslēdzas, savienojoties ar Pils ielu. Tas ir vienīgais ceļš parkā, kuram ir dota VKPAI atļauja palikt bruģētā veidā.

Pēc iedzīvotāju aptaujas rezultātiem, parka apmeklētāji ir apmierināti ar esošo celiņu un taku tīklojumu. Vairākumā pretenziju tika izteikts seguma kvalitātes uzlabošanai un apgaismojuma ieviešanai (par apgaismojuma esošo situāciju un risinājumiem, lasīt koncepcijas 4.5.5. apakšnodaļā "Parka vertikālā struktūra"). Kā nākamās ceļus, kuriem būtu nepieciešama atjaunošana, tiek minēti ceļi estrādes apkārtnē, izveidojot iespēju pārvietoties no A. Paulāna ielas uz parka teritoriju, uz estrādi arī ar bērnu ratiņiem un cilvēkiem ar īpašām vajadzībām (sīkāk skatīts nodaļā kā ieejas priekšlikumu risinājumi).

4.20. attēls. Taciņu paraugi Preiļu parkā

Ainavu parkos pastaigu ceļi vienmēr ir gājuši gar ūdens malu – parka dīķi, kanālu, upītes vai strauta malu, vietām attālināties, apejot krastā stādītos kokus un krūmus. Daļēji Preiļu parkā celiņi apstiprina ainavu parka principu. Perspektīvā, izkopjot dīķu un kanālu malas, ir iespēja veidot pastaigu takas tuvāk ūdens malām, veidojot ainavisko, dabisko un romantisko noskaņu. Salas un Lielās lauces pastaigu ceļi jāplāno, aptverot tās ar pastaigu takām pa perimetru. Saglabājot parkā lielāko daļu agrāko pastaigu celiņu, tiktu dots kaut daļējs priekšstats par parka kādreizējo izveidojumu un varētu atjaunot arī lielāko daļu skata perspektīvu. Gan pastaigām, gan izjādēm vēsturiskie parka ceļi loku lokiem aptvēra visu plašo parku, šķērsojot dīķus un kanālus. Tas deva iespēju veidot īsas un garas daudzplānu skatu perspektīvas ar mūžīgi mainīgajiem atspulgiem ūdenī.

Parka celiņu, taku un pastaigu laipu risinājumu priekšlikumi:

- speciālistu darba grupā noteikt esošo teritorijas celiņu veidus – intensīvas lietošanas celiņi, pastaigu celiņi, dabas takas.

- pēc tematiskās darba grupas "Latvijas kultūrvēsturiskā objekta – Preiļu pils – attīstības scenāriju izstrāde" (2012) ieteikumiem, Parka ceļu trasējumā jāievēro 3 galvenie ainavu parkiem raksturīgie (lai neteiktu: obligātie) principi: 1) Iespēju robežās parka ceļiem jābūt pietuvinātiem ūdens malai; 2) Salas un lielākās lauces aptveramas ar pastaigu ceļiem pa perimetru; 3) Pastaigu ceļu trasējumam jābūt tādām, lai maksimāli būtu uztveramas sākotnējā plānojuma un struktūras ainavu skatu perspektīvas.

- primāri atjaunot celiņu, kas iet paralēli A. Paulāna ielai starp liepu aleju, ceļš ir izstaigāts, nelīdzens, redzamas koku saknes.

- primāri atjaunot parka vēsturiski galvenā ceļa ieeju, šobrīd vērtējams kā vidēja stāvokļa iebraucamais ceļš, bet, veidojot parka tēlu, ceļa posmu nepieciešams uzlabot un labiekārtot.

- tā kā parka estrādē notiek masu sabiedriskie pasākumi, nepieciešams atjaunot un labiekārtot celiņus, kas ir estrādes teritorijas tuvumā, izveidojot kvalitatīvu pieeju estrādei.

- primāri atjaunot celiņu no estrādes aizmugures puses pāri tiltiņam uz Lielo salu, līdz publiskajām labierīcībām.

- veidot tematiskās takas, celiņus, piemēram, dižkoku taku, celiņu maršrutu ar īpašu nosaukumu (Borha garās pastaigas ceļš, mīlestības taciņas maršruts utt.).
- izveidot jaunu labiekārtotu (veikt nepieciešamos posmu uzbērumus un drenāžas darbus) taku Dienvidaustrumu malā no koka tiltiņa pie Lielās lauces, gar dīķu un kanāla malām, līdz tiltiņam, kas savieno DA malu ar Garenu salu (skat. koncepcijas 5.3. apakšnodaļā "Parka attīstības vīzijas plāns").
- izveidot jaunu labiekārtotu (veikt nepieciešamos posmu uzbērumus un drenāžas darbus) taku līdz potenciālajam skatu laukumam uz Garenās salas (skat. koncepcijas 5.3. apakšnodaļā "Parka attīstības vīzijas plāns").
- izveidot jaunu labiekārtotu (veikt nepieciešamos posmu uzbērumus un drenāžas darbus) taku Lielās salas Ziemeļu pusē, gar kanāla malu no tiltiņa, kas savieno Lielo salu ar salu ar kalniņu līdz tiltiņam, kas savieno Lielo salu ar Ziemeļu lauci (aiz estrādes) (skat. koncepcijas 5.3. apakšnodaļā "Parka attīstības vīzijas plāns").
- izveidot jaunu labiekārtotu (veikt nepieciešamos posmu uzbērumus un drenāžas darbus) vienvirziena taku līdz potenciālajam skatu laukumam uz Salas ar kalniņu (skat. koncepcijas 5.3. apakšnodaļā "Parka attīstības vīzijas plāns").
- izveidot jaunu dabas vērošanas pastaigu laipu pusloka veidā Salā ar kalniņu rietumdaļas pusē (šobrīd tur ir mitrājs, dūksnājs) (skat. koncepcijas 5.3. apakšnodaļā "Parka attīstības vīzijas plāns"). Pastaigu laipas atrašanās vietas risinājums – koncepcijas 5.3. apakšnodaļā "Parka attīstības vīzijas plāns".
- izveidot jaunu labiekārtotu (veikt nepieciešamos posmu uzbērumus un drenāžas darbus, ja nepieciešams – izklāt ar koka dēļiem kā pastaigu laipu) taku – pastaigu laipu Lielajā laucē, gar lauces rietumu malu, sākot no tiltiņa, kas savieno Lielo lauci ar Salu ar kalniņu līdz tiltiņam, kas ved uz pili (blakus pilij) (skat. koncepcijas 5.3. apakšnodaļā "Parka attīstības vīzijas plāns").
- izveidot jaunu labiekārtotu (veikt nepieciešamos posmu uzbērumus un drenāžas darbus) taku līdz skatu laukumam teritorijā no Kapelas apkaimes Rietumdaļas dīķa ragveida izbīdījumā. Taku veidot no Dzirnava dīķa puses, gar dīķa un kanāla malām līdz takai, kas ved uz Ziemeļu lauci (skat. koncepcijas 5.3. apakšnodaļā "Parka attīstības vīzijas plāns").

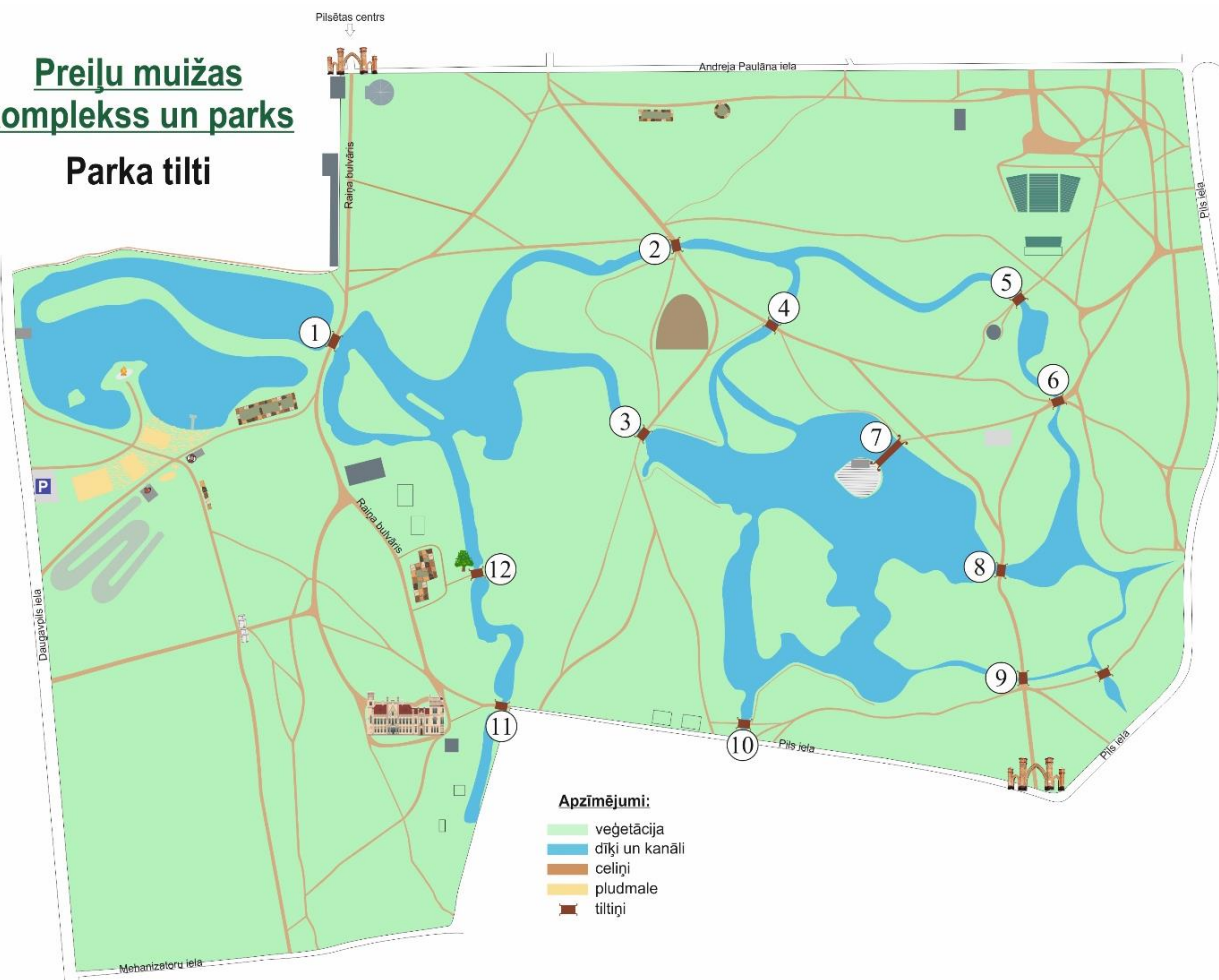
Parka tilti

Parka teritorijā ir 12 tilti pāri dīķiem, kanāliem, uz un no salām, laucēm, parka teritorijām (Skat. 4.21. attēls). Laika gaitā ir zudušas vēsturiskās liecības, kas ļautu tiltus atjaunot pēc autentiskā izskata. Šobrīd ir izstrādāts tiltu vizuālais dizains, pietuvinot to vēsturiskajiem tā laika aprakstiem un veidolam. Tiltu atjaunošana ir nepieciešama gan parka praktiskai, pilnvērtīgai un drošai izmantošanai, uzturēšanai, gan arī telpiskajai kultūrvēstures uztverei un romantisma, ainaviskuma sajūtu veicināšanai.

Vairāki parka tilti sevī apvieno arī hidrobūves, kas palīdz regulēt ūdens līmeni un daudzumu parka dīķos un kanālos. Hidrobūves lielākoties ir novecojušas, ir izstrādāti tehniskie projekti to atjaunošanai, kas iespēju robežās tiek veikts.

Preiļu muižas komplekss un parks

Parka tilti

4.21. attēls. Parkā esošie tilti

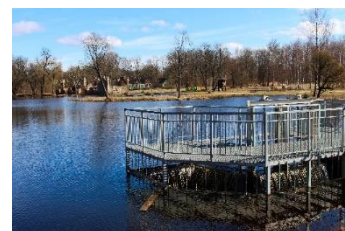
1	<p>Tilts pie Dzirnauvu dīķa (4.21. attēlā - nr.1). Divu velju tilts no kapelas puses uz pils pusi, blakus Zirgu stallim. 18. gadsimtā celtais ķieģeļu arkveida tilts ar 2 arkām, pāri arkām uzbūvēts jauns koka konstrukcijas gājēju tiltiņš, tādā veidā daļēji saglabājot savu autentisko izskatu.</p>
2	<p>Tilts no Ziemeļu lauces uz Salu ar kalniņu. (4.21. attēlā - nr.2). Tehniskajā dokumentācijā tilts nr.5. Tilts ar hidrobūvi, šobrīd nav atjaunots. Savu vēsturisko autentisko izskatu nav saglabājis.</p>

3	<p>Tilts no salas ar kalniņu uz Lielo lauci. (4.21. attēlā - nr.3). Tehniskajā dokumentācijā tilts nr.4. Tilts ar hidrobūvi, šobrīd tiek veikti atjaunošanas darbi. Savu vēsturisko autentisko izskatu nav saglabājis.</p>
4	<p>Tilts no salas ar kalniņu uz Lielo salu. (4.21. attēlā - nr.4). Tilts 2017. gadā atjaunots (Tehniskajā dokumentācijā tilts nr.32). Savu vēsturisko autentisko izskatu nav saglabājis.</p>
5	<p>Tilts no Ziemeļu lauces (aiz estrādes) uz Lielo salu. (4.21. attēlā - nr.5). Šobrīd nav atjaunots. Tehniskajā dokumentācijā tilts nr.33 (izstrādāta apliecinājuma karte). Savu vēsturisko autentisko izskatu nav saglabājis.</p>
6	<p>Tilts no Lielās salas uz parka Austrumu malu. (4.21. attēlā - nr.6). Tilts ar hidrobūvi, šobrīd nav atjaunots. Tehniskajā dokumentācijā tilts nr.34 (izstrādāta apliecinājuma karte). Savu vēsturisko autentisko izskatu nav saglabājis.</p>
7	<p>Tilts no Lielās salas uz Ādama un Ievas salu. (4.21. attēlā - nr.7). Tilts 2018. gadā atjaunots. Tehniskajā dokumentācijā tilts nr.43 (izstrādāta apliecinājuma karte). Savu vēsturisko autentisko izskatu nav saglabājis, pirms atjaunošanas bija redzamas padomju laikā celtā tilta paliekas.</p>

	
8	<p>Tilts no Lielās salas uz Garenō salu. (4.21. attēlā - nr.8). Šobrīd nav atjaunots. Tehniskajā dokumentācijā tilts nr.31 (izstrādāta apliecinājuma karte). Savu vēsturisko autentisko izskatu nav saglabājis.</p>
9	<p>Tilts no Garenās salas uz parka DA daļu. (4.21. attēlā - nr.9). Šobrīd nav atjaunots. Tehniskajā dokumentācijā tilts nr.30 (izstrādāta apliecinājuma karte). Savu vēsturisko autentisko izskatu nav saglabājis.</p>
10	<p>Tilts no parka DA daļas uz Lielo lauci, (4.21. attēlā - nr.10). Šobrīd tilta vietā atrodas laipa pāri kanālam. Tehniskajā dokumentācijā tilts nr.35 (izstrādāta apliecinājuma karte). Tilta vieta atrodama vēsturiskajos parka plānos, savu vēsturisko autentisko izskatu nav saglabājis. Mūsdienās, tilta vietā jebkādas pazīmes par vēsturiskā tilta esamību nav saglabājušās.</p>
11	<p>Tilts pie pils (Pils ielas sākuma un Raiņa bulvāra beigu punkts), (4.21. attēlā - nr.11). Tehniskajā dokumentācijā tilts nr.6. Savu vēsturisko autentisko izskatu nav saglabājis.</p>

	
12	<p>Tilts pie vecā kungu nama pamatiem uz Lielo lauci, (4.21. attēlā - nr.12). Vienas veltes tilts, šobrīd nav atjaunots, tehniski sliktā stāvoklī (avārijas stāvoklī). Savu vēsturisko autentisko izskatu nav saglabājis. Vēsturiskajos tekstos minēts, ka tiltu rotājušas sfinksas.</p>

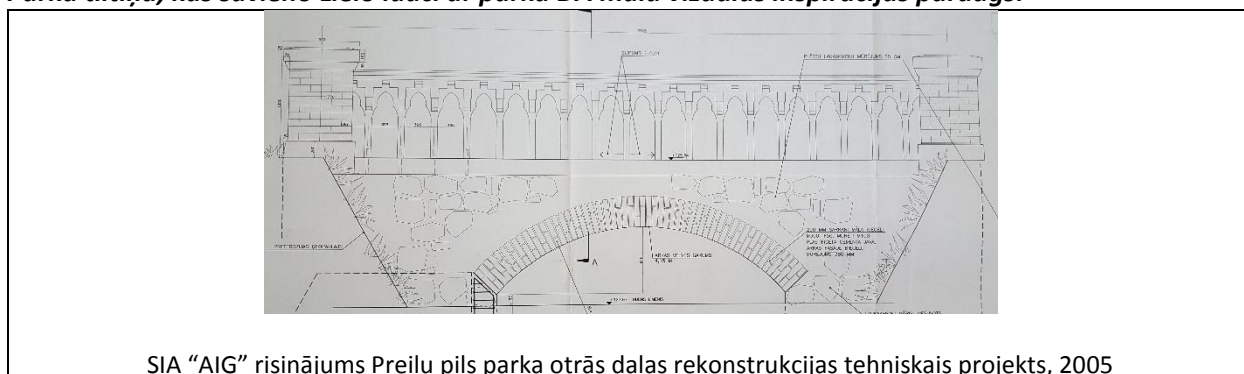
Parka ZR pusē, Dzirnavu dīķī ir izveidota un 2013. gadā atjaunota, rekonstruēta ūdens novadbūve (Daugavpils ielas malā), kura izvada un regulē ūdens līmeni Dzirnavu dīķī.

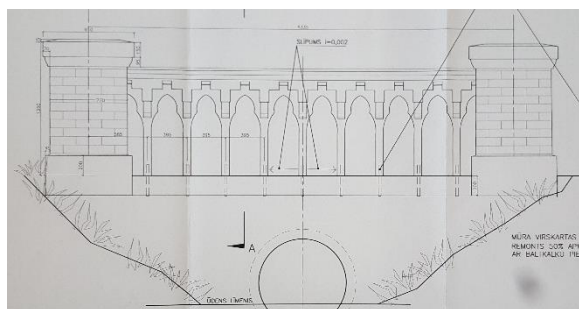
Parka tiltu risinājumu priekšlikumi:

- pēc iedzīvotāju aptaujas rezultātiem, parka apmeklētāji ir apmierināti ar esošo tiltiņu plānojumu, izsaka vēlmi pēc visiem atjaunotiem tiltiem un hidrobūvēm;
- parka ieeju "gaisa" tiltiņus A. Paulāna ielas malās (no ielas uz parku caur grāvi un no autostāvvietas uz ielu) veidot vienotā stilā ar atjaunotajiem parka tiltiņiem;
- pēc LLU Vides un Būvzinātņu fakultātes Ainavu un plānošanas katedras studentu kursa darbu prezentācijām, perspektīvā ir vērts izskatīt priekšlikumu par jaunu tiltiņu būvniecību no Salas ar kalniņu un Lielās salas uz starp abām salām esošo mazo trīsstūrveidīgo saliņu (vēsturiskajās kartēs ir bijuši divi tiltiņi, arhitekta I.M.Janelis savos pētījumos norāda par vajadzību tos atjaunot), un tiltiņus uz Vientuļo salu (Padomju laika kartē ir bijuši divi tiltiņi).

Parka tiltiņa, kas savieno Lielo lauci ar parka DA malu vizuālās inspirācijas paraugs:

Parka tiltiņa, kas savieno Austrumu malu ar Lielo salu vizuālās inspirācijas paraugs:

SIA "AIG" risinājums Preiļu pils parka otrās daļas rekonstrukcijas tehniskais projekts, 2005

4.5.5. Parka vertikālā struktūra

Preiļu parks ir sabiedriska teritorija, ko perspektīvā var pozicionēt kā sakoptu, labiekārtotu un kvalitatīvi pieejamu teritoriju. Esošā situācija un parka apmeklētāju aptaujas rezultāti norāda, ka parks ir daļēji labiekārtots un tikai daļēji apmierina apmeklētāju vajadzības. Ja teritoriju vērtē no tūrista, īpaši ārvalstu, centrālās Eiropas tūrista viedokļa, kas pieradis pie ērtībām un sakoptības, tad diemžēl Preiļu parks ir zem vidējā kvalitātes vērtējuma. Šajā jomā parka pārvaldītājiem ir jāpievērš īpaša uzmanība, tāpat kā parka sanitārās un ainaviskās kopšanas jautājumos. Teritorija ir apjomīga, kas prasa patstāvīgu darbu un arī finanšu līdzekļus. Izveidojot kvalitatīvu un zinošu praktisko darbu komandu no 3-4 cilvēkiem, kas patstāvīgi strādā tikai parka teritorijas labiekārtošanā un uzlabošanā, rezultāti tiktu sasniegti ievērojami ātrākos laika termiņos.

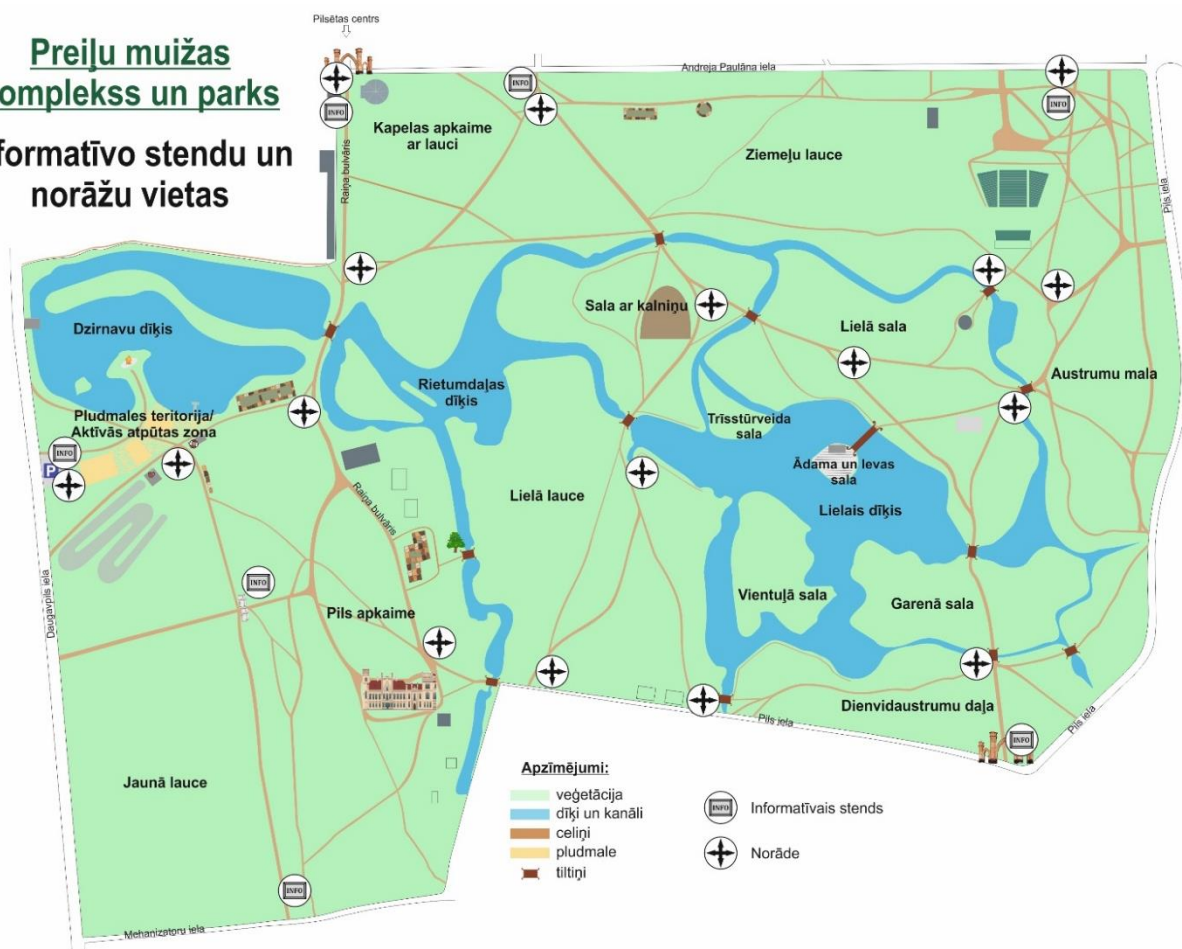
Lai sniegtu priekšlikumus labiekārtojuma elementu pilnveidei un pārklājuma pietiekamībai, sākotnēji nepieciešams veikt labiekārtojuma elementu analīzi. Tāpēc šajā apakšnodalā tiek analizēti parkā esošie labiekārtojuma elementi – informācijas stendi un norādes, informācijas pieejamības punkti, soliņi, atkritumu urnas, apgaismojums, sabiedriskās tualetes, bērnu rotaļu laukumi, sporta aktivitāšu vietas – laukumi, videonovērošanas aprīkojums un pludmales labiekārtojums. Kā arī tiek sniegti pilnveides un izvietojuma noslogotības priekšlikumi un piedāvāti jauni labiekārtojuma elementi – piknika soli un galdi, skatu laukumi, pastaigu laipas, suņu ekskrementu savākšanas urnas, laulību ceremoniju aktivitāšu piedāvājums, ģimenes aktivitāšu daudzveidības pilnveide, tematiskie elementi utt.

Parka informācijas stendi un norādes

Būtisks parka teritorijas sakoptības un plānošanas vizuālais pierādījums ir plāksnes, ieejot parka teritorijā, informatīvie stendi pie būtiskākajiem objektiem ar parka karti, īsu vēsturisko ziņu informāciju un parka vietu un objektu informējošās norādes. Preiļu parkā šobrīd iepriekšminēto stendu un norāžu nav. Parka apmeklētāju aptaujā daudzi norādīja, ka nezina pareizo salu, lauču, vietu un pat objektu nosaukumus, nav īsti skaidrs, kas ir bijis vienā vai citā objektā. Perspektīvā veidojot parku kā atpūtas un tūrisma vietu, ir primāri jānodrošina informatīvo norāžu, stendu un plāksņu pieejamība teritorijā. Tām ir jābūt vienotā stilā – ja parka teritorijā tiek akcentēta dižciltīgā pils, tad arī norādēm un informatīvajiem stendiem ir jābūt ieturētiem šajā stilā. Ieteicams ir, piemēram, stendu metāla rāmji un norādes (ilgmūžīgi, saglabā kvalitāti, noturību un rada aristokrātiskumu un izsmalcinātu iespaidu). Tādā gadījumā Preiļu parkā metāla pamatrāmja un stabu stils būtiski atšķirsies no esošajiem reģiona muižu un parku norāžu stiliem (galvenokārt koka izstrādājumi), tas veidos jaunu un apmeklētāju atmiņās paliekošu veidolu. Informatīvās plāksnes pie parka galvenajām ieejām (ar pamatnoteikumiem parkā), var būt klasiski neuzkrītošas. Nepieciešamās informatīvo stendu un norāžu vietas atzīmētas 4.22. attēlā.

Preiļu muižas komplekss un parks

Informatīvo stendu un norāžu vietas

4.22. attēls. Preiļu parka informācijas stendu un norāžu vietas

Informatīvo stendu un norāžu risinājumu priekšlikumi:

- Informatīvos stendus, ieejas informatīvās plāksnes (ja tādas uzstāda atsevišķi, neapvienojot informāciju vienā informatīvajā stendā) uzstādīt pie būtiskākajām parka ieejām un autostāvvietām;
- Parka objektu norādes uzstādīt visā parka teritorijā gājēju infrastruktūras krustpunktos, kas palīdzēs orientēties teritorijā;
- Informatīvos stendus un norādes veidot vienotā stilā, pielāgojot parka vizuālajam veidolam – dižciltīgums un izsmalcinātība;
- Informatīvo stendu rāmji un norādes izpildāmas no metāla, melnā krāsā;
- Norāžu augstums – līdz 2m;
- Informatīvās plāksnes veidot nelielas, klasiski ieturētā stilā, rāmi krāsojot melnā krāsā.

leeju informatīvo plāksņu, stendu un norāžu vizuālās inspirācijas paraugi:

 <p>Neliela izmēra (līdz 1m augstumam) ieejas informatīvā plāksne (Īrijas parka piemērs)</p>	 <p>Liela izmēra (cilvēka augumā) ieejas informatīvā plāksne (Īrijas parka piemērs) - 1</p>	 <p>Neliela izmēra, klasiska - minimāla stila informatīvais stends (metāls), (Īrijas parka piemērs)</p>
 <p>Izsmalcināta stila parka norādes (metāls, Īrijas parka piemērs) - 1</p>	 <p>Izsmalcināta stila parka norādes (metāls, Īrijas parka piemērs) - 2</p>	 <p>Izsmalcināta stila parka norādes (metāla stabi un norāžu pamatnes) – 1</p>
 <p>Izsmalcināta stila parka norādes (metāla stabi un norāžu pamatnes) - 2</p>	 <p>Izsmalcināta stila parka norādes (metāla stabi un norāžu pamatnes) – 3</p>	 <p>Izsmalcināta stila parka norādes kopā ar apgaismes objektiem</p>

 <p>Izsmalcināta stila informatīvais stends (metāls, Īrijas parka piemērs) - 1</p>	 <p>Izsmalcināta stila informatīvais stends (metāls, Īrijas parka piemērs) - 2</p>	 <p>Izsmalcināta stila liela formāta informatīvais stends (metāls, Īrijas parka piemērs)</p>
 <p>Izsmalcināta stila liela formāta informatīvais stends (metāls) -3</p>	 <p>Izsmalcināta stila liela formāta informatīvais stends (metāls) -2</p>	 <p>Izsmalcināta stila liela formāta informatīvais stends (metāls) -3</p>

Informācijas punkti parkā

Parka teritorijā neatrodas tūrisma informācijas centrs vai muzeja administrācija, kas varētu sniegt parka apmeklētājam nepieciešamo informāciju, saistībā ar muižas kompleksu un parku. Tūrisma informācijas punkts parka teritorijā pieejams tūrisma sezonā - āra terases tipa kafejnīcas "Pampūkas" darbības laikā (no maija līdz septembrim) pie kafejnīcas darbiniekiem. Papildus informāciju par parku, muižas kompleksa ēkām var saņemt Kapelā, kura apmeklētājiem ir pastāvīgi atvērta vasaras sezonā.

Ja muižas kompleksa un parka apmeklētājam ir padziļināta interese par teritorijas vēsturi, kultūru un vidi, ir iespēja pieteikt gidu (Preiļu Vēstures un lietišķās mākslas muzejā vai Preiļu tūrisma informācijas centrā). Preiļu parka gida (I. Kjarķužas) snieguma oriģinalitāte ir faktā, ka tā ir vienīgā Latvijā dziedošā gide, kas savā stāstījumā izmanto dziesmas, Kapelā nodemonstrē akustikas unikālās iespējas un rada sajūtu kvalitāti ar pievienoto vērtību.

Perspektīvā, atjaunotajā pilī vai izveidotajā Amatu mājā jāparedz informatīvais stends, punkts, kur ir iespēja saņemt papildus informāciju par parka teritoriju, vēsturi un muižas kompleksa ēkām.

Parka solini

Ikvienu parka svarīga atribūtika ir parka soliņš. Senatnē, kad parki tika veidoti dižciltīgo cilvēku vajadzībām, arī parku labiekārtojums bija bagātīgs un izsmalcināts. Līdz ar to parku ainavā iederas kvalitatīvi soliņi ar vai bez atzveltnes, bet nav pieļaujami koku bluķi, dēļu soli, garenie pusbalķa soli utt. Parka solam ir jābūt ērtam, vizuāli pievilcīgam un tajās vietās, kur notiek pastaigas, aktivitātes, skatu laukumi, lai ikviens apmeklētājs varētu apsēties, atpūsties, baudīt ainaviskos skatus un parka dabu.

Preiļu parkā pašreiz ir piecu veidu soliņi (to izvietojums Preiļu parka teritorijā skatāms 4.23. attēlā):

1	<p>Parka soli ar atzveltni. Klasiska tipa parka sola dizains</p>
2	<p>Pludmales soli ar atzveltni – 1. Mūsdienīga veidola sola dizains</p>
3	<p>Pludmales sols ar atzveltni – 2. Mūsdienīga veidola sola dizains.</p>
4	<p>Garenie pusbaļķa sols bez atzveltnes. Nav piemērots, neatbilstošs vēsturiskā parka ainavā.</p>
5	<p>Dzirnavu dīķa pussalas soli. Soli ir mūsdienīga dizaina, bez atzveltnēm, veidoti vienotā puslokā.</p>

Parka soliņu risinājumu priekšlikumi:

- pēc iedzīvotāju aptaujas rezultātiem, parka apmeklētāji lūdz papildināt soliņu skaitu visā parka teritorijā.
- parka II - pludmales un aktīvās atpūtas zonā, turpināt uzstādīt mūsdienu dizaina soliņus;
- parka I - parka reprezentatīvajā zona veidot izsmalcināta stila soliņus, kas iederētos pils dizainam;
- parka pārējās zonās atstāt esošo klasiskā soliņa dizainu;
- laika gaitā pusbaļķa soliņus aizstāt ar parka videi piemērotiem – parka klasiskā stila soliņiem;
- regulāri un it īpaši uzsākot tūrisma sezonu, izvērtēt soliņu kvalitāti un nepieciešamības gadījumā salabot, pārkrāsot, aizstāt ar jaunu;
- regulāri veikt zāles apļaušanu vai sniega tīrīšanu ap soliņiem, nepieciešamības gadījumā uzlabot zemes segumu ap soliņu;
- apzināt nepieciešamās soliņu izvietojuma vietas, kas nodrošinātu ērtu un funkcionālu to izmantošanu.

Parka soliņu vizuālās inspirācijas paraugi:

Izsmalcināta soliņa paraugs parka reprezentatīvajai zonai – 1

Izsmalcināta soliņa paraugs parka reprezentatīvajai zonai - 2

Izsmalcināta soliņa paraugs parka reprezentatīvajai zonai – 3

Izsmalcināta soliņa paraugs parka reprezentatīvajai zonai - 4

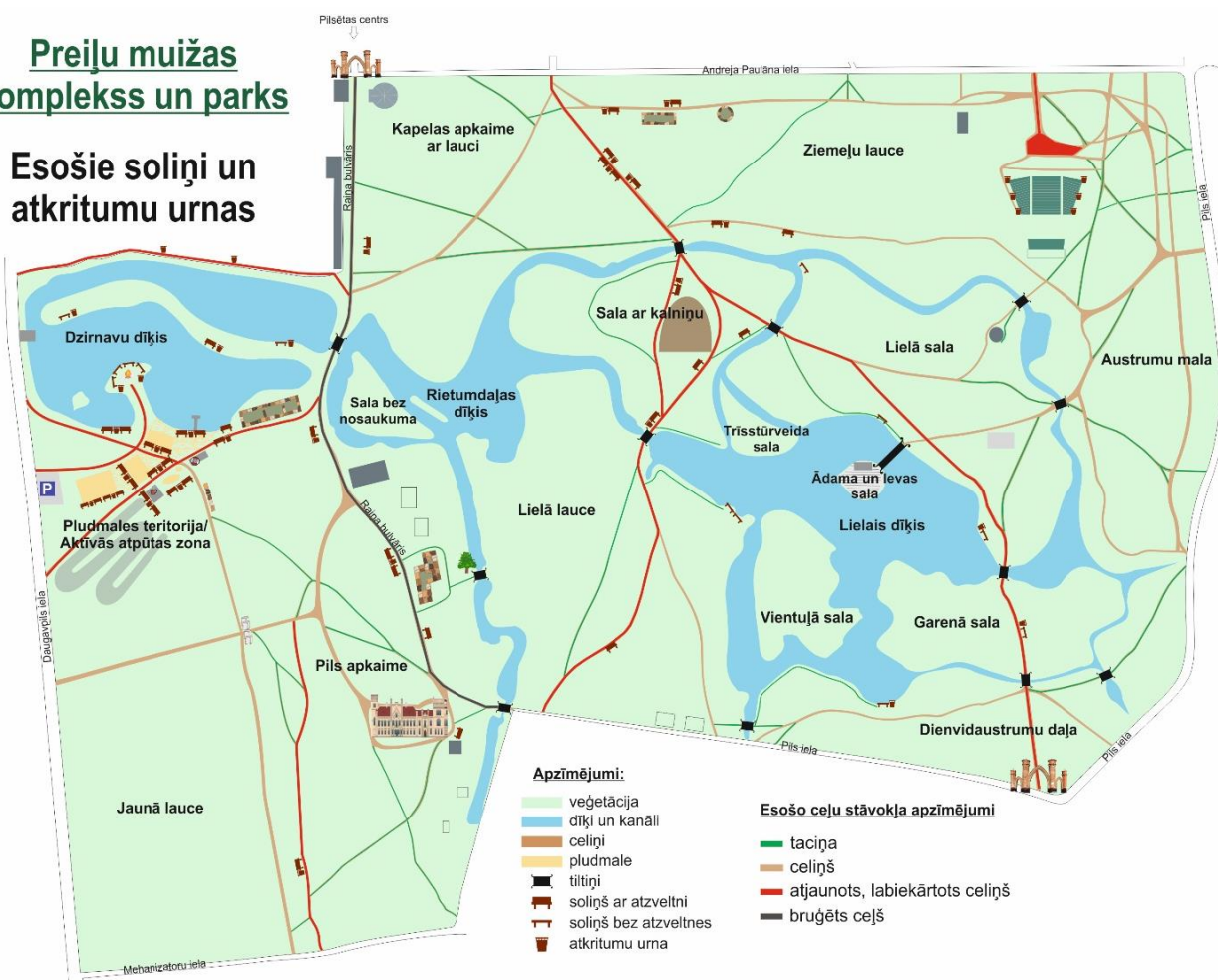
 <p>Romatiska stila parka soliņš – 1</p>	 <p>Romatiska stila parka soliņš - 2</p>
 <p>Soliņa paraugs parka dabas teritorijai (Lietuvas muižu piemērs)</p>	 <p>Soliņa paraugs parka teritorijai (sols no otrreizēji izmantotās plastmasas – dabas vides saglabāšanas produkts)</p>
 <p>Soliņi, LLU studentes L. Ozolas piemērs</p>	 <p>Klasisks balta soliņa paraugs parka dabas teritorijai</p>

Parka atkritumu urnas

Ikviena parka svarīga sastāvdaļa ir ne tikai parka soliņš, bet arī pieejamas un ērti lietojamas atkritumu urnas. Mūsdienu situācija parāda, ka cilvēka radītie sadzīves atkritumi ir regulāri jāvāc un jāšķiro. Lai veidotu parka apmeklētāju kultūras izpratni un nodrošinātu ērtības, nepieciešams pie katra parkā esošā soliņa izvietot arī atkritumu urnu. Tāpat ir jāizvērtē sabiedriski aktīvās vietas un to teritorijā jāieplāno papildus atkritumu urnas. Ņemot vērā, ka Preiļu parka teritorija ir liela, apmeklētāji aktīvi izmanto visu parka teritoriju, tāpēc ir jānodrošina pietiekams skaits atkritumu urnu un jāparedz atbilstošs to apjoms jeb tilpums un aizsardzība no demolācijas iespējām gan no cilvēkiem, gan dabas apstākļiem (īpaši vēja). Citu parku piemēri norāda, ka atkritumu urnas tilpums mūsdienās ir būtiski pieaudzis.

Preiļu muižas kompleks un parks

Esošie soliņi un atkritumu urnas

4.23. attēls. Preiļu parka esošā situācija - soliņi un atkritumu urnas

Preiļu parkā šobrīd ir 2 veidu atkritumu urnas (to izvietojums parka teritorijā skatāms 4.23. attēlā):

1	<p>Parka atkritumu urnas. Pieskaņotas klasiskā tipa parka solu dizainam. Urnām ir neliels tilpums (bieži vien novērotas pārpildītas, jo reti tiek iztukšotas), novērots, ka apmeklētāji tad labākajā gadījumā atkritumus novieto blakus urnai (vējainā laikā bieži viegla svara atkritumi tiek aizpūsti pa parka teritoriju). Tā kā urnas augšdaļa ir atvērta, tad lielāka vēja gadījumā atkritumi tiek ar vēja pūsmu izsviesti no urnas un aiznesti pa parka teritoriju. Šīs nav funkcionāli piemērotas atklātām dabas teritorijām. Urnas ir piestiprinātas pie betonētas pamatnes. Novērots, ka daļai no esošajām urnām tiek izlauzti 1-2 dekoratīvie dēļiši.</p>	
2	<p>Parka atkritumu urnas pie pludmales. Atkritumu urnas, pieskaņotas parka solu dizainam. Urnām ir neliels tilpums (bieži vien novērotas pārpildītas, reti tiek iztukšotas), novērots, ka apmeklētāji tad labākajā gadījumā atkritumus novieto blakus urnai (vējainā laikā bieži viegla svara atkritumi tiek aizpūsti pa parka teritoriju) un atvērtā tipa augšdaļā – lielāka vēja gadījumā atkritumi tiek ar vēja pūsmu izsviesti no urnas un aiznesti pa parka teritoriju. Nav funkcionāli piemērotas atklātām dabas teritorijām. Urnas ir piestiprinātas pie betonētas pamatnes.</p>	

Parka atkritumu urnu risinājumu priekšlikumi:

- pēc iedzīvotāju aptaujas rezultātiem, parka apmeklētāji lūdz papildināt atkritumu urnu skaitu visā parka teritorijā;
- nodrošināt ērtu un drošu atkritumu urnu apsaimniekošanu;
- atkritumu urnas perspektīvā paredzēt attālināti no parka soliņiem kā brīvēstāvošus objektus;
- pēc iedzīvotāju aptaujas rezultātiem, parka apmeklētāji lūdz ierīkot un uzstādīt specializētās suņu ekskrementu savākšanas urnas;
- parka I - reprezentatīvajā zonā, veidojot izsmalcināta stila soliņus, pieskaņot vienotam stilam arī atkritumu urnas;
- parka pārējās zonās laika gaitā ieteicams esošās atkritumu urnas nomainīt uz lielāka tilpuma urnām ar sašaurinātu vai daļēji noslēgtu augšgalu atkritumu iemešanai (aizsardzībā pret vēja izmestajiem atkritumiem);
- uzstādīt atkritumu urnas pie visām noslogotākajām parka ieejām;
- regulāri, uzsākot tūrisma sezonu, esošo atkritumu urnu kvalitāti izvērtēt un nepieciešamības gadījumā salabot, pārkrāsot, aizstāt ar jaunām;
- regulāri veikt atkritumu urnu iztukšošanu un zāles apļaušanu vai sniega iztīrīšanu ap tām.

Atkritumu urnu vizuālās inspirācijas paraugi:

		
<p>Atkritumu urnas paraugs parka teritorijai (pieskaņojot krāsu parka soliņiem)</p>	<p>Atkritumu urnas paraugs parka teritorijai (pieskaņojot krāsu parka soliņiem)</p>	<p>Mūsdienīga izskata liela tilpuma atkritumu urnas parka un/vai pludmales zonai</p>
		
<p>Atkritumu urnu paraugs reprezentatīvajai parka zonai</p>	<p>Atkritumu urnu paraugs reprezentatīvajai parka zonai</p>	<p>Atkritumu urnu paraugs reprezentatīvajai un vai/visa parka parka zonai. Paraugā redzama atkritumu urnas atvēršanas un iztukšošanas sistēma</p>

		
<p>Specializētā suņu ekskrementu savākšanas urna</p>	<p>Specializētā suņu ekskrementu savākšanas urna ar speciālo savākšanas maisiņu kasti (Ventspils pilsētas piemērs)</p>	<p>Specializētā suņu ekskrementu savākšanas urna ar speciālo savākšanas maisiņu kasti (Īrijas parka piemērs)</p>

Parkā esošo soliņu un atkritumu urnu izvietojuma situācijas kopējā analīze un priekšlikumi

Pēc esošā parka soliņu un atkritumu urnu izvietojuma (4.23. attēls), var secināt, ka visvairāk soliņu un atkritumu urnu ir izvietots pie Dzirnavu dīķa pludmales teritorijā jeb parka II zonā, kas pašreiz ir parka labiekārtotākā zona. Pārējās parka daļās soliņi un atkritumu urnas ir uzstādītas minimāli. Parka Austrumu malā, kur izvietotas slēpošanas un nūjošanas trases, nav neviena soliņa vai atkritumu urnas, izņemot atkritumu urnas ap estrādes soliem. Parka salās un Lielajā laucē, kur ir atjaunots pastaigu ceļš, ir izjūtams trūkums pēc soliņiem un atkritumu urnām.

Pie parka ieeju vārtiem un vietām nav atkritumu urnu. Bieži vien teritorijas ieeja (tā kalpo arī kā izejas punkts no parka) ir tā vieta, kur apmeklētāji vēlas atbrīvoties no sīkajiem atkritumiem, līdz ar to ir būtiski paredzēt urnas pie ieejām. Parkā šobrīd nav nevienas specializētās suņu ekskrementu savākšanas urnas, kuras vajadzību ierosina parka apmeklētāji aptaujā par parku.

Parkā reprezentatīvajā zonā (I zona) ieteicams izvietot soliņus un atkritumu urnas vienlaicīgi ar parādes pagalma labiekārtošanas darbiem, veidojot izsmalcinātu stilu, pieskaņotu pils tēlam un veidolam.

Parka mākslīgais apgaismojums

Eiropā parku apmeklējuma laiks diennakts tumšajā laikā parasti ir ierobežots - noteikta vakara vai nakts stundās parku apmeklētājiem slēdz. Tas notiek tādos gadījumos, ja parkam ir saglabājies vai atjaunots žogs (mūra, koka, metāla), kad ir iespēja ierobežot apmeklētāju kustību parkā. Preiļu parka vēsturiskais žogs nav saglabājies, ir palikuši vien žoga vaļņi un vārti, tāpēc Preiļu parka teritorija jebkuram apmeklētājam ir pieejama visas diennakts laikā. Tātad teritorijai ir jābūt apgaismotai diennakts tumšajā laikā vai vismaz laikā, kad apmeklētāji to intensīvi izmanto laika posmā, kad nav dabiskās gaismas.

Preiļu parks tiek izmantots arī kā īsākais ceļa posms iedzīvotājiem uz darbu, uz mājām, uz pilsētas centru. Tātad parkā intensīvi noslogotākie ceļi būtu jāapgaismo tumšajā diennakts laikā, lai iedzīvotāji spētu droši un kvalitatīvi pārvietoties agrās rīta un vēlās vakara stundās, dodoties uz darbu vai mājām.

Preiļu parkā šobrīd ir 4 veidu apgaismojuma laternas (to izvietojums parka teritorijā redzams 4.24. attēlā):

1	<p>Parka apgaismojuma laternas parka Austrumu malā. Austrumu malā esošās laternas (apgaismes objekta spuldzes) tiek uzstādītas un pielietotas tikai slēpošanas trases vajadzībām ziemā. Siltajos mēnešos tās tiek noņemtas, atstājot tikai stabus.</p>	
---	---	---

2	<p>Apgaismojuma laternas pie Kapelas, Raiņa Bulvāra ielas turpinājums parkā. Apgaismojums ir piestiprināts pie elektrības staba, nav atbilstošs dizains parka veidolam.</p>	
3	<p>Laternas pie pils, parādes pagalma malā, uz Raiņa bulvāra ielas. Apgaismojums ir piestiprināts pie elektrības staba, nav atbilstošs dizains parka veidolam.</p>	
4	<p>Apgaismojuma laternas pludmales teritorijā. Klasisks mūsdienu dizains, ka iekļaujas Pludmales teritorijas zonā.</p>	
5	<p>Apgaismojuma laternas Ziemeļu laucē. Laternu dizains ir ekvivalents Pludmales zonas laternu dizainam. Apgaismo ceļa posmu no A. Paulāna ielas ieejas līdz Salai ar kalniņu.</p>	

Parka apgaismojuma laternu risinājumu priekšlikumi:

- pēc iedzīvotāju aptaujas rezultātiem, parka apmeklētāji lūdz ievērojami papildināt apgaismotās teritorijas, ceļus parkā – ceļu virzienā no pils uz Mehanizatora ielu un no parka centrālās daļas uz Pils ielu un Salas ar kalniņu teritorijā, gar Ziemeļu lauces kanāla malu līdz estrādei, uz Lielās salas un pils apkaimē;
- parka I - reprezentatīvajā zona, veidot izsmalcināta stila apgaismes laternu stabus, kas pieskaņoti pils dizainam un tēlam. Paraugi tiek piedāvāti izstrādātajā pils apkaimes projektā (arhitekta I.M. Janelis);
- veidot dažādu mākslas veidu apgaismes objektus un atribūtiku;
- vēlams izmantot melnā tonī krāsotas vai rūsināta tērauda materiāla laternas;
- apgaismot Ādama un levas salu;
- pārdomāt un īstenot estrādes zonas apgaismojuma labiekārtošanu un uzlabošanu, kas pieskaņota pasākumu un iedzīvotāju masveida apmeklētības vietas vajadzībām.

Apgaismojuma laternu vizuālās inspirācijas paraugi:

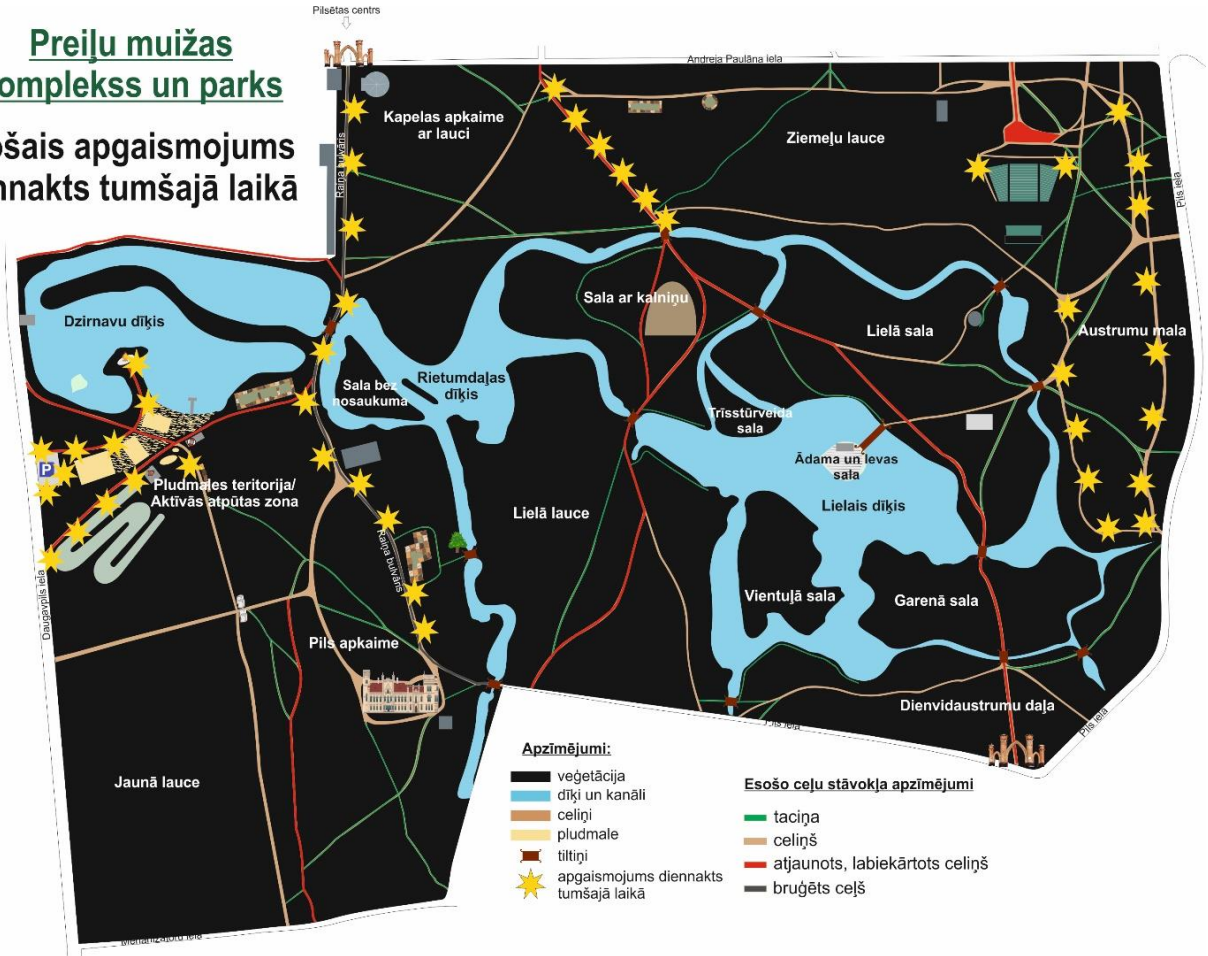
 <p>Klasiskā izsmalcinātā stila apgaismojuma laterna parka reprezentatīvajai zonai – 1 (Lietuvas muižas piemērs)</p>	 <p>Izsmalcināta stila apgaismojuma laternas paraugs parka reprezentatīvajai zonai – 2</p>	 <p>Izsmalcināta stila apgaismojuma laternas paraugs parka reprezentatīvajai zonai – 3</p>
 <p>Izsmalcināta stila apgaismojuma laternas paraugs parka reprezentatīvajai zonai – 4</p>	 <p>Izsmalcināta stila apgaismojuma laternas paraugs parka reprezentatīvajai zonai – 5</p>	 <p>Izsmalcināta stila apgaismojuma laternas paraugs parka reprezentatīvajai zonai – 6</p>

Diemžēl pagaidām parka apgaismojuma laternu dizaina un vizuālā izskata jautājumi nav apspriesti un izdiskutēti. Jaunajās, labiekārtotajās parka teritorijās uzstādītas mūsdienu klasiskā stila apgaismes laternas, kas iekļaujas parka veidolā. Tomēr, veidojot noteiktu parka tēlu, ir nepieciešams pārdomāti izvēlēties arī klasiskā stila laternu iegādi jaunām teritorijām, piemēram, veidojot īpašu pastaigu celiņu, piemērot tam apgaismes objektus.

Perspektīvā ieteicams attiecīgajās parka zonās ieviest dažāda veida mākslas inspirācijas apgaismojuma veidā, piemēram, koku zaros izvietojot apgaismes objektus, kas uzlādējas ar saules baterijām. Tāpat arī izmantot luminiscējošās krāsas, piemēram, akmeņu apgleznošanai un to izvietošanai konkrēta celiņa malās, kā arī izmantot dabai (koku stumbriem) saudzīgās luminiscējošās krāsas uz koku stumbriem atainojot, piemēram, kraukļa simbolu, kas būs redzams diennakts tumšajā laikā. Tādējādi tiks radīts romantisma un sajūtu veidols parkam diennakts tumšajā laikā. Lai izveidotu unikālu un īpašu parka tēlu, tas ir jāveido ne tikai diennakts gaišajā laikā, bet jārada “cits parks” diennakts tumšajā laikā.

Preiļu muižas kompleks un parks

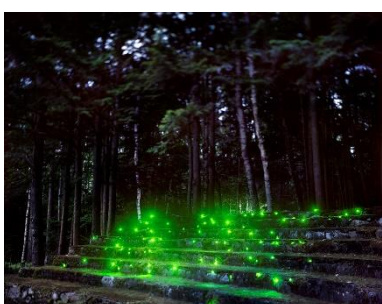

Esošais apgaismojums diennakts tumšajā laikā

4.24. attēls. Preiļu parka esošais apgaismojums diennakts tumšajā laikā

Mākslas apgaismes inspirācijas paraugi:

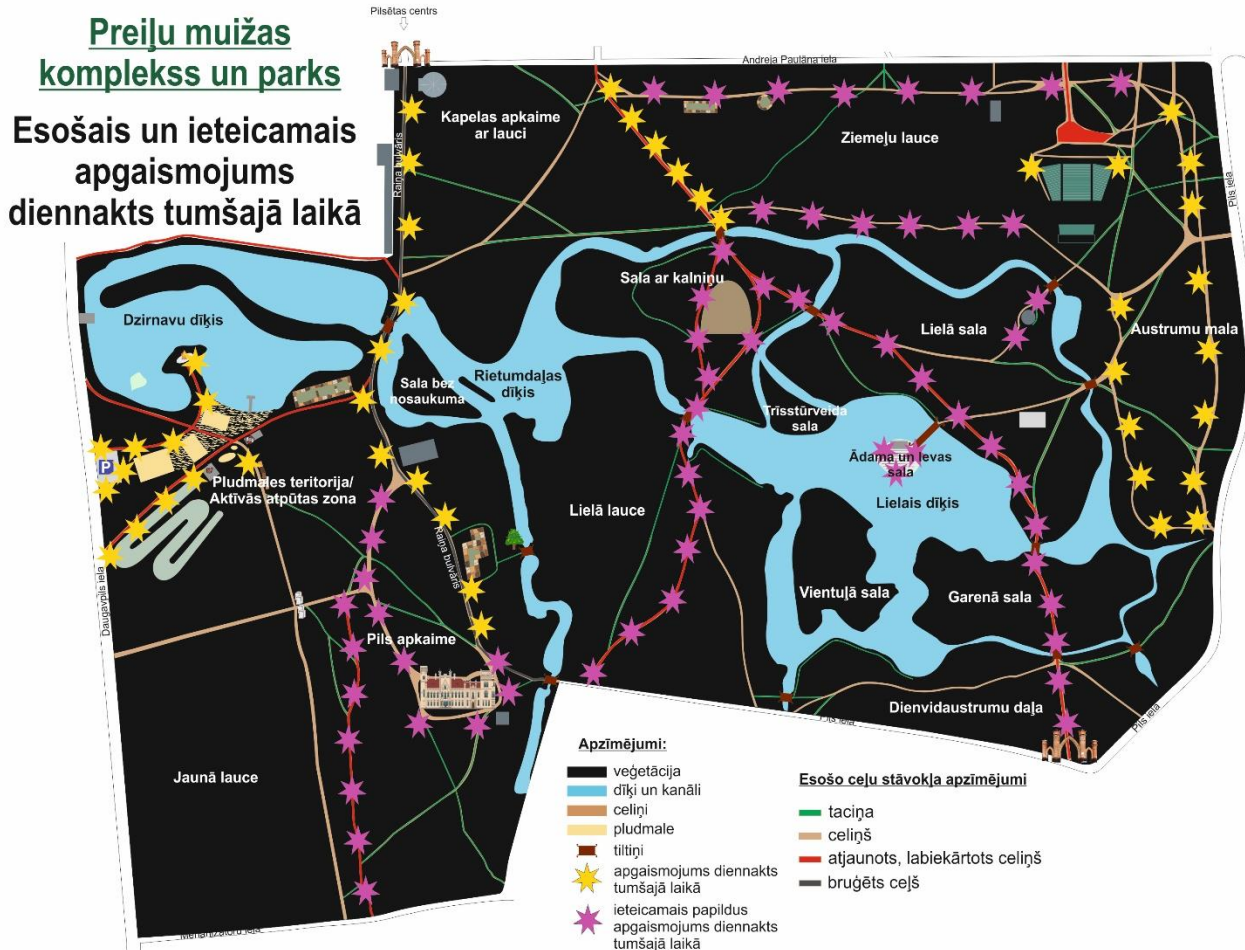
<p>Apgaismes inspirācija uz ūdeņiem, ūdens zonai - 1</p>	<p>Gaismas inspirācija uz ūdeņiem, ūdens zonai - 2</p>	<p>Apgaismes inspirācija uz zemes, pļavā, zem koka, pie ūdeņiem, kanāla malā</p>

		
<p>Apgaismes inspirācija, ko novieto zem koka, izgaismojot koka lapotni - 1</p>	<p>Apgaismes inspirācija, ko novieto zem koka, izgaismojot koka lapotni - 2</p>	<p>Apgaismes inspirācija, ko iespējams piestiprināt koku zarus</p>
		
<p>Apgaismes inspirācijas objekti, kas izvietoti ap koku stumbriem</p>	<p>Apgaismes inspirācija, apspēlējot preiļu parka neogotikas stila smailloka vārtu tēmu</p>	<p>Apgaismes inspirācija, izvietojot nelielus apgaismes ķermeņus koku lapotnē</p>
		
<p>Apgaismes inspirācija, ko novieto senas ēkas drupās, piemēram, vecās muižas mājās pamatu drupās</p>	<p>Performances ideja ar izgaismotu durvju aili – “Grāfu Borhu durvis”</p>	<p>Parka akmeņu tēmas papildinājums – akmeņu apgleznošana (mandalas, latvju zīmes utt.) ar luminiscējošajām krāsām, kas izgaismojas diennakts tumšajā laikā</p>

Labiekārtojot parku, ieteicams papildināt mākslīgā apgaismojuma teritorijas un apgaismotos ceļus (skat. 4.25. attēlu):

- ceļu virzienā no pils uz Mehanizatora ielu un pils apkaimē;
- no parka centrālās daļas uz Pils ielu - ceļš, kas šķērso Lielo lauci;
- no parka centrālās daļas uz Pils ielu - ceļš, kas šķērso Lielo salu, Gareno salu, Dienvidaustrumu parka malu – līdz smailloka vārtiem;
- Salas ar kalniņu teritoriju;
- Ziemeļu lauces kanāla malu līdz estrādei;
- Liepu aleju Ziemeļu laucē (paralēli A. Paulāna ielai);

- uz Lielās salas sabiedrisko labiercību teritorijā;
- Ādama un levas salu.

4.25. attēls. Preiļu parka esošais un ieteicamais apgaismojums diennakts tumšajā laikā

Parkā pieejamās labiercības

Preiļu parka teritorijas apjoms norāda uz nepieciešamību pēc vairākām sabiedriski pieejamajām labiercībām. Šobrīd parka teritorijā atrodas viens labiercību objekts – sabiedriskā tualete Lielās salas teritorijā pie estrādes. Tualetes ir Preiļu novada Kultūras centra pārraudzībā, tās tiek atvērtas tikai to publisko pasākumu laikā, kuri notiek estrādē. Pārējā laikā sabiedriskā tualete ir slēgta. Uzkopšanas darbus veic SIA "Preiļu Saimnieks" pēc KC pasūtījuma.

Tūrisma sezonas laikā (no maija līdz septembrim) parka pludmales teritorijā atrodas uzstādītas, apkalpotas 2 mobilās biotualetes. 2018. gada augusta mēnesī tika izveidoti vēl 2 sabiedrisko tuaļu punkti parkā – netālu no Kapelas un uz Lielās salas (salas ar kalniņu virzienā, intensīvi lietoto gājēju celiņu tuvumā).

Biotuaļu izmantošanas izvēle atrisina vairākus jautājumus – tiek nodrošināta labierīcību pieejamība sabiedriskā vietā (parka teritorijā), tās ir mobilas, iespējams pārvietot uz nepieciešamo sabiedriski aktīvo (īpaši, organizējot pasākumus), tās tiek regulāri apkalpotas, nav jārisina jautājumi par kanalizāciju izveidi (parka teritorija ir valsts aizsargājams vēsturisks objekts), kuru parka zaļo zonu teritorijā nav. Bet būtisks ir jautājums par šādu tuaļu vizuālo izskatu – tām jābūt atbilstošām un jāiekļaujas parka ainavā – esošās, spilgti zilās tualetes rada vizuālo ainavas izkropļojumu.

Parkā pieejamo labierīcību risinājumu priekšlikumi:

- pēc iedzīvotāju aptaujas rezultātiem, parka apmeklētāji lūdz nodrošināt teritorijā vairākās vietās sabiedriskās tualetes, īpaši iedzīvotāju aktīvās pulcēšanās vietās (pludmale, bērnu laukumiņi, pasākumi utt.);
- uzstādīt patstāvīgas, visa gada laikā pieejamas, labierīcības pludmales zonā;
- pastāvīgi sekot līdzi pasākumiem un aktivitātēm parka teritorijā un nodrošināt sabiedrisko labierīcību pieejamību nepieciešamajā daudzumā;
- regulāri veikt sabiedrisko tuaļu uzkopšanu;
- nodrošināt labierīcību pieejamību parka teritorijā visa gada garumā;
- mobilo tuaļu vizuālo izskatu piemērot parka ainavai atbilstošos materiālos un krāsās;
- esošo sabiedrisko tualeti (uz Lielās salas) atjaunot un labiekārtot mūsdienu prasībām. Perspektīvā ieteicams nojaukt, pārvietot hidroberdi uz vienu malu, lai nav celiņa vidū, un būvēt jaunu, mūsdienu prasībām atbilstošu tualeti, kura vizuāli iekļautos parka ainavā.

Sabiedriski pieejamo labierīcību inspirācijas paraugi:

Parkā pieejamās aktivitāšu vietas

Mūsdienu publiski pieejamo parku teritorijās tiek piedāvāts iespējami lielāks dažādu aktivitāšu piedāvājums, tādējādi nodrošinot un aptverot maksimāli lielāku parka apmeklētāju interešu loku. Katra aktivitāte un tās nodrošinājuma vieta, inventārs un uzstādāmie objekti, priekšmeti, ir rūpīgi jāizvērtē, sasaistot to ar visa Preiļu parka kopējo veidolu un stilu, ņemot vērā parka sadalījuma zonas.

Šobrīd parkā ir izveidotas aktivitāšu vietas, kas saskan ar parka zonu sadalījumu, tomēr to skaits nav pietiekošs, par to tika minēts parka apmeklētāju aptaujā. Parka teritorijā tiek nodrošinātas šādas aktivitātes:

1	<p>Pludmales labiekārtojums. Atrodas parka II zonā – peldvietas un aktīvās atpūtas zonā. Labiekārtojuma piedāvājumā ir pārgērbšanās kabīnes, katamarāna un laivas izmantošana, pludmales volejbola un futbola laukumi.</p>
2	<p>Pludmales volejbola un futbola laukumi. Atrodas parka II zonā – peldvietas un aktīvās atpūtas zonā, blakus Dzirnavu diķa peldvietai. Laukumi ir jauni, labiekārtoti un kvalitatīvi uzturēti.</p>
3	<p>BMX trase. Atrodas parka II zonā – peldvietas un aktīvās atpūtas zonā. MBX trasē notiek valsts mēroga sacensības. Trase tiek apkopta un kvalitatīvi uzturēta.</p>
4	<p>Āra treniņu laukums. Atrodas parka II zonā – peldvietas un aktīvās atpūtas zonā. Vienīgais āra treniņu laukums parkā.</p>
5	<p>Slēpošanas un nūjošanas trase. Darbojas ziemas sezonas laikā (slēpošanas) un visu gadu - nūjošanas trase. Izveidota iekļaujot parka ceļus un takas, kas atrodas Ziemeļu lauces malā (paralēli A. Paulāna ielai) un</p>

	<p>Austrumu malas teritorijā, kur ir vismazākā parka pastaigu apmeklētāju intensitāte. Tādējādi tiek nodrošināta sportistu un aktīvistu pieejamība trasēm. Ziemas laikā, tumšajā diennaktī laikā trase tiek apgaismota.</p> <div style="display: flex; justify-content: space-around;"> </div>
6	<p>Bērnu rotaļu laukums. Atrodas parka II zonā – peldvietas un aktīvās atpūtas zonā. Vienīgais bērnu rotaļu laukums parka teritorijā (pašvaldības pārziņā esošs). Rotaļu laukums galvenokārt maza vecuma bērniem, orientējoši līdz 10 gadu vecumam.</p>
7	<p>Sajūtu taka. Atrodas parka II zonā – peldvietas un aktīvās atpūtas zonā, aiz āra terases kafējnīcas, blakus āra trenāžieriem. Sajūtu taka tika izveidota 2016. gadā, šogad tā tika daļēji atjaunota.</p>

Esošā parkā pieejamo aktivitāšu daudzveidība ir daļēji apmierinoša, vēlams papildināt un akcentēt dažāda vecuma bērnu un jauniešu aktivitāšu iespējas. Jaunu aktivitāšu plānotās vietas skatīt koncepcijas 5.3. apakšnodaļā “Parka attīstības vīzija”.

Parkā pieejamo aktivitāšu risinājumu priekšlikumi:

- pludmales labiekārtojumam atjaunot vai uzstādīt jaunas publiskās pārgērbšanās kabīnes (novecojušas, konstrukcija ir bojāta). Uzstādot jaunas pārgērbšanās kabīnes, to krāsu un dizainu piemērot glābēju skatu tornim; veidot papildus piedāvājumu ar jaunām izklaidēm ūdenī; iegādāties pludmales sauļošanās zvilņus;
- ierīkot papildus bērnu rotaļu laukumus parka teritorijā – estrādes apkārtnē, uz Lielās salas un vietās, kur paredzēts veidot piknika zonas. Vai kā alternatīvu attīstīt un labiekārtot, modernizēt pils ielā (netālu no pils) esošo rotaļu laukumu;
- izveidot uz Lielās salas šūpoļu laukumu ar dažāda veida un lieluma šūpolēm;
- izveidot šķēršļu pārejas - sajūtu veida aktivitātes laukumu starp kokiem parka Austrumu malā pretī Lielajai salai;

- uzstādītos aktivitāšu objektus regulāri atjaunot, kopt, uzturēt lietošanas kārtībā un, iespēju robežās, papildināt ar jauniem elementiem;
- šūpolēm paredzēt vienotu vizuālo izskatu, materiālus, kas iederēsies kopējā šūpoļu kalna veidolā un iekļausies parka ainavā (koks, dabiskie toņi);
- slēpošanas un nūjošanas trasēm uzstādīt informatīvas zīmes, kas norāda trases nosacīto sākuma un beigu punktu, trases garumu, posmu garumus.

Pludmales labiekārtojuma vizuālās inspirācijas paraugi:

 <p>Zviļņa piemērs pludmales labiekārtojumam - 1</p>	 <p>Zviļņa piemērs pludmales labiekārtojumam - 2</p>	 <p>Zviļņa piemērs pludmales labiekārtojumam - 3</p>
 <p>Pārgērbšanās kabīnes piemērs pludmales labiekārtojumam - 1</p>	 <p>Pārgērbšanās kabīnes piemērs pludmales labiekārtojumam - 2</p>	 <p>Pārgērbšanās kabīnes piemērs pludmales labiekārtojumam - 3</p>
 <p>Ūdens aktivitāšu piedāvājuma piemērs pludmales labiekārtojumam – ģimenes katamarāns ar saulesargu</p>	 <p>Piedāvājuma piemērs pludmales labiekārtojumam – vienkāršotas šūpoles ar skatu uz ūdeni</p>	 <p>Performances idejas paraugs pludmales labiekārtojumam</p>

Performances idejas, kas norādītas kā pludmales labiekārtojuma paraugs, var tikt izmantotas citās parka daļās (pie estrādes, ūdeņu tuvumā utt.). Veidojot sadarbību, piemēram, ar Preiļu mūzikas un

mākslas skolu, Rēzeknes mākslas koledžu, Rēzeknes tehnoloģiju augstskolu, Daugavpils universitāti, PIKC Daugavpils dizaina un mākslas vidusskolu "Saules skola" izstrādājot performances idejas parkam.

Bērnu un jauniešu laukumu vizuālās inspirācijas paraugi:

		
<p>Bērnu rotaļu laukuma piemērs dabas materiālu veidolā, ar mīksto seguma klājumu (Lielvārdes piemērs)</p>	<p>Bērnu rotaļu laukuma piemērs pietuvinot spēļu elementus dabiskumam, kas iekļaujas ainavā -1</p>	<p>Bērnu rotaļu laukuma piemērs pietuvinot spēļu elementus dabiskumam, kas iekļaujas ainavā – 2</p>
		
<p>Bērnu rotaļu laukuma piemērs – "Borha bērniības pils"</p>	<p>Bērnu rotaļu laukuma piemērs – "Borha sapņu kuģis"</p>	<p>Rotaļu "pilsētiņas" paraugs – "Borha sapņi"</p>
		
<p>Šūpoļu elementu piemērs - 1</p>	<p>Šūpoļu elementu piemērs - 2</p>	<p>Šūpoļu elementu piemērs - 3</p>
		
<p>Šūpoļu elementu piemērs, kopā ar uguns skura vietu - 4</p>	<p>Šūpoļu elementu piemērs - 5</p>	<p>Šūpoļu elementu piemērs - 6</p>

		
<p>Šūpoļu elementu piemērs – 7</p>	<p>Šūpoļu elementu piemērs - 8</p>	<p>Šūpoļu elementu piemērs - 9</p>
		
<p>Šķēršļu pārejas veida aktivitāšu paraugs - 1</p>	<p>ķēršļu pārejas veida aktivitāšu paraugs - 2</p>	<p>Šķēršļu pārejas veida aktivitāšu paraugs (aktivitāte bez uzrauga algošanas) – 3 (sajutuparks.lv)</p>
		
<p>Šķēršļu pārejas veida aktivitāšu paraugs (aktivitāte bez uzrauga algošanas) – 4 (sajutuparks.lv)</p>	<p>Šķēršļu pārejas veida aktivitāšu paraugs (aktivitāte bez uzrauga algošanas) – 5</p>	<p>Šķēršļu pārejas veida aktivitāšu paraugs (aktivitāte bez uzrauga algošanas) – 6</p>

Slēpošanas un nūjošanas trases uzlabojumu vizuālās inspirācijas paraugi:

		
<p>Neliela augstuma (līdz 1m) sporta distances, trases informatīvā plāksne (Īrijas parka piemērs)</p>	<p>Minimāli, nelieli informatīvo zīmju stabiņi ar virziena un distances garuma norādi (šobrīd populāri pasaulē)</p>	<p>Neliela augstuma (līdz 1m) sporta distances, trases informatīvā plāksne</p>

Parka apmeklētāju pašdisciplinēšanas veidi

Ikvienu teritoriju var labiekārtot un izveidot apmeklētājam tīkamu, diemžēl esošā sabiedrības kultūra vēl nav tik augstā līmenī, lai nebūtu nepieciešamības ieviest pašdisciplinēšanas pasākumus. Reālā situācija norāda, ka parka teritorijā reizēm atrodas apmeklētāji, kas veic huligāniskas darbības, demolē un lauž labiekārtoto vidi, to apzināti piegružo.

Veiksmīgi apmeklētājus pašdisciplinē informācija par esošo videonovērošanas veikšanu. Šobrīd parka teritorijā videokameras ir uzstādītas pludmales teritorijā un Ādama un levas salā.

Jāatzīmē, ka katru gadu, izkopjot un uzturot kārtībā parka teritoriju, vandālisma gadījumu paliek arvien mazāk. Ir novērojama sabiedrības tendence un arī citu pilsētu pieredze – vietā, kur ir sakopts un uzturēta kārtība, huligānisku darbību skaits pakāpeniski samazinās.

Parka tīrības un kārtības risinājumu priekšlikumi:

- parka tīrības uzturēšanai ir nepieciešams papildināt esošo atkritumu urnu skaitu, ieviest suņu ekskrementu savākšanas urnas, uzstādīt parkā vairākās vietās sabiedriskās labierīcības;
- Preiļu pašvaldības policijas darbiniekiem veikt regulāras apgaitas pa parka teritoriju ne tikai sabiedrisku pasākumu laikā vai pēc tiem, bet arī ikdienā pa visu parka teritoriju gan diennakts gaišajā, gan tumšajā laikā;
- izstrādāt un ieviest parka dīķu un kanālu makšķerēšanas atļauju noteikumus;
- uzstādīt videonovērošanas kameras pie parka "problemātiskajām" vietām un objektiem;
- pie parka ieejām uzstādīt informatīvas zīmes par parka kārtības noteikumiem (simbolu veidā), videonovērošanas kameru darbību teritorijā.

Priekšlikumi jauniem labiekārtojuma elementiem

Piknika vietas

Sabiedriskās tendences, idejas par dabas pietuvināšanu pilsētas iedzīvotājam veicina cilvēku vēlmi būt dabā un parkā ne tikai pastaigu, izklaides un sporta aktivitāšu, bet arī kā dabas vērotājiem. Parka apmeklētāji (pēc aptaujas datiem) vēlas, lai parkā būtu ierīkotas piknika vietas. Pikniks – tā ir maltītes ieturēšana dabā. Pēc parka teritorijas zonējuma, piknika vietas ierīkojamas II zonā (Peldvietas un aktīvās atpūtas zona) vai V zonā (Pasākumu un aktīvās atpūtas zona). Potenciālās jaunu labiekārtojumu veidu un elementu vietas skatīt attīstības koncepcijas 5.3. apakšnodaļā "Parka attīstības vīzijas plāns".

Piknika vietu risinājumu priekšlikumi:

- Piknika zonā nepieciešams ierīkot soliņus ar galdiņiem, atkritumu urnas un ugunsdrošu vietu cepšanai uz uguns (ierīkot mangalu, grilu vai šašlika cepamo ierīci);
- piknika labiekārtojumu piemērot lietošanā cilvēkiem ar īpašām vajadzībām;
- Konkrētējot piknika zonu, ir jāparedz tai blakus bērnu rotaļu laukums, lai atpūta veidotos kā komplekss pasākums;
- Izveidojot šādas zonas, ir jābūt pašvaldības izdotiem noteikumiem par kārtību piknika vietas izmantošanā.

Piknika vietu vizuālās inspirācijas paraugi:

Piknika aprīkojums ar soliņiem un galdu. Izgatavots no otrreizēji pārstrādātas plastmasas (vides saglabāšanas produkts), izturīgs (ilgmūžīgs), smags, stipras konstrukcijas (Ražotājs – Vācija)

Piknika aprīkojums ar soliņiem un galdu, ar jumta konstrukciju. Koka izstrādājums, jāparedz, ka uzstādīts parkā visu gadu, pēc 3-4 gadi ir jāmaina pret jaunu

Piknika aprīkojums ar soliņiem un galdu, ar jumta konstrukciju. Izgatavots no otrreizēji pārstrādātas plastmasas (vides saglabāšanas produkts), izturīgs (ilgmūžīgs), smags, stipras konstrukcijas (Ražotājs – Vācija)

Pastaigu laipas

Parka teritorijā ir vietas, kur ir izveidojušās mitrāja teritorijas, piemēram, uz salas ar kalniņu (Rietumu daļā) un Lielajā laucē (Rietumu daļas lauces malas). Labiekārtojot teritoriju, izveidojot pastaigu laipas, tiek radīts jauns labiekārtojuma elements un tiek piedāvāta apskatei tā parka teritorijas daļa, kura šobrīd praktiski nav izejama un skatāma.

Salā ar kalniņu Rietumu pusē ir izveidojies dūksnājs, kas rada izstaigājamu apļveida taku, kuru, labiekārtojot kā pastaigu laipu, iespējams izveidot par dabas izziņas vietu. Rietumdaļas dīķis, kas šobrīd ir lielākoties dabiski noslēgts no apmeklētāju skatiem, veido ūdens putnu ligzdošanas vietu. Izveidojot pastaigu laipu uz salas ar kalniņu, dīķis nedaudz tiktu atsegts un arī būtu pieejams dabas vērotājiem.

Lielajā laucē, izveidojot pastaigu taku gar lauces Rietumu un Ziemeļu malām, labiekārtojot slapjos posmus kā pastaigu laipas, ir iespēja izmantot teritoriju kā dabas izziņas posmu, kur apskatāma esošā plava, kanāla mala – šī teritorija pagaidām ir maz apmeklēta un ir saglabājusi savu dabisko šarmu.

Pastaigu laipu risinājumu priekšlikumi:

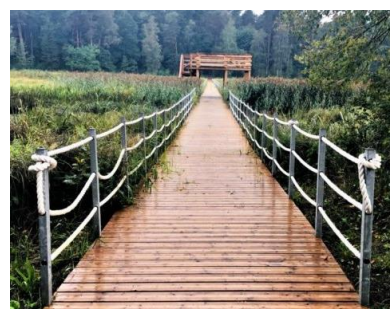
- veidojot pastaigu laipas, tās jāparedz kopā ar dabas izziņas informācijas stendiem.

Pastaigu laipu vizuālās inspirācijas paraugi:

Pastaigu laipa ar margām, koka konstrukcija (Liepājas piemērs)

Pastaigu laipa bez margām, koka konstrukcija

Pastaigu laipa ar margām, koka pamatne, metāla margas ar virvēm

		
<p>Pastaigu laipas piemērs, LLU studentes B. Grīnberga</p>	<p>Koka pastaigu laipa (Lietuvas muižas parka piemērs)</p>	

Skatu laukumi un skatu tornis

Labiekārtojot parku un atklājot parka telpas skatu perspektīvas, būtiski ir labiekārtot ainaviskākos skatu punktus (aprakstīti koncepcijas 4.4.6. nodaļā), izveidojot skatu laukumus. Pastaigu laipā Lielās lauces teritorijā ir skatu laukums, ko vēlams apvienot ar pastaigu laipu. Skatu laukumos atklājas ainaviski un vizuāli krāšņi skati, ko apmeklētāji vēlas un var izbaudīt ilgāk. Skatu laukumu ierīkošana piesaista parka apmeklētāja uzmanību un interesi apmeklēt visus skatu punktus, tādējādi uzturoties parkā ilgāku laiku un veidojot sajūtas gammu.

Uzbūvējot skatu torni parkā tā vēsturiskajā atrašanās vietā (Ziemeļu laucē, A. Paulāna ielas tuvumā, netālu no vēsturiskās muižkungu stikla siltumnīcas vietas) tiktu rekonstruēts parka vēsturiskais tēls un izveidots papildus dabas apskates objekts iedzīvotāju un tūristu piesaistei.

Skatu laukumu un skatu torņa risinājumu priekšlikumi:

- veidojot skatu laukumus, jāparedz labiekārtošanā gan atpūtas soliņš, gan atkritumu urnas;
- piedāvājuma dažādošanai var uzstādīt binokli;
- skatu torņa izbūvi vizuāli veidot saskaņojot ar kopējo parka vizuālo tēlu – saskaņotiem elementiem ar parka tiltiņu izskatu, romantisma sajūtu akcentēšanu.

Skatu laukumu un skatu torņa vizuālās inspirācijas paraugi:

		
<p>Skatu tornis (metāla konstrukcija, koks), (Kalsnavas piemērs)</p>	<p>Skatu tornis (metāla konstrukcija, koks), (Alūksnes piemērs)</p>	<p>SIA "AIG" risinājums Preiļu pils parka otrās daļas rekonstrukcijas tehniskais projekts, 2005</p>

Skatu laukums, LLU studentes
A. Ludbordžas piemērs

Skatu laukums, LLU studentes
P. Rusmanes piemērs

Skatu laukums, LLU studentes
Z. Sporānes piemērs

Mazā arhitektūra - lapenes, paviljoni, rotondi, “glāžu māja” un smailloka arka-fotorāmis

Vēsturiski Preiļu parkā ir bijušas vairākas lapenes, tējnīcas un stikla siltumnīca jeb “glāžu māja”. Vecajos parka plānos ir saskatāms, un arī arhitekta I.M.Janelis savos pētījumos par Preiļu parku ir norādījusi, kur bijušas vairākas mazās arhitektūras formas – lapenes, tējnīcas. Apsekojot dabā konkrētas teritorijas, ir saprotams, kāpēc to atrašanās punkti ir bijuši tajā vai citā vietā – tur atklājas ainaviski gleznaini skati. Šajā koncepcijā daudzas bijušo lapeņu, tējnīcu, rotundu vietas ir iestrādātas kā skatu laukumi. Bet ir arī izņēmumi, piemēram, vēsturiski zināms, ka parka ZA malas (A. Paulāna un Pils ielas krustojumā) stūra uzkalniņā bijusi lapeņīte. Šobrīd, izvērtējot vajadzību pēc šādas mazās arhitektūras ēkas parka stūrī, redzams, ka tas nebūtu lietderīgi. Diemžēl nav zināms šādas celtnes izmantošanas mērķis, iespējams, tā bijusi kā sarga ēka.

Šobrīd parka koncepcijas izstrādātāji piedāvā perspektīvā parkā uzstādīt 5 lapenes, paviljonus vai rotodus – uz Mīlestības kalniņa (Salā ar kalniņu), Salas ar kalniņu skatu punktā, kas atrodas ragveida izbīdījumā pie Lielā dīķa malas, uz Lielās salas ragveida teritorijā pretī Ziemeļu laucei, Lielās lauces skatu punktā Rietumdaļas dīķa malā un, ja tiks uzbūvēti tilti uz Vientuļo salu, tad minētās salas teritorijā.

Vēstures materiālos ir ziņas par stikla siltumnīcas esamību parkā, ir zināma siltumnīcas pamatu vieta, kur tiek piedāvāts virs pamatiem uzbūvēt “glāžu māju”, kas varētu būt kā kafejnīca, suvenīru bodīte – teritoriāli tā ir netālu no pilsētas centra, arī no estrādes, stratēģiski labā tūristu un parka apmeklētāju vietā.

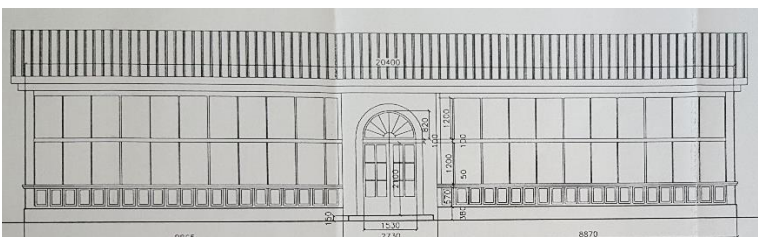

Parka labiekārtošanā tiek piedāvāts ierīkot smailloka arku-fotorāmi (Lielās lauces malā, pie Dzirnavu dīķa, netālu no tiltiņa, kas savieno Salu ar kalniņu ar Lielo lauci) romantisma veidošanai un mūsdienīgam piedāvājumam, kas izpildītu vairākas funkcijas – arhitektūras forma, kas iekļaujas parka ainavā un veidolā, veicina romantisma sajūtas, ir mūsdienīga dabas fotorāmja izpilde, kā arī papildus piedāvājums jaunlaulāto aktivitātēm – iespēja fotografēties un pielikt savu jaunizveidotās “ģimenes atslēgu”.

Mazās arhitektūras ēku risinājumu priekšlikumi:

- izstrādājot ēku risinājumu, jāparedz to vizuālā saistība ar parka koptēlu, parka vēsturi;
- smailloka arku-fotorāmi veidot metālkalumā, krāsojot baltā krāsā;
- nosakot vietu, pārdomāt vides pieejamības iespējas.

Lapeņu, rotundu un "glāžu mājas" vizālās inspirācijas paraugi:

 <p>Paviljona piemērs, LLU studentes L. Ozolas piemērs</p>	 <p>SIA "AIG" risinājums Preiļu pils parka otrās daļas rekonstrukcijas tehniskais projekts, 2005 - 1</p>	 <p>SIA "AIG" risinājums Preiļu pils parka otrās daļas rekonstrukcijas tehniskais projekts, 2005 - 2</p>
 <p>SIA "AIG" risinājums Preiļu pils parka otrās daļas rekonstrukcijas tehniskais projekts, 2005 - 3</p>	 <p>SIA "AIG" risinājums Preiļu pils parka otrās daļas rekonstrukcijas tehniskais projekts, 2005 - 4</p>	 <p>Lapenes piemērs Lūznavas muižā</p>
 <p>Lapenes piemērs Oleru muižā</p>	 <p>Lapenes piemērs Lietuvas muižā</p>	 <p>Lapenes piemērs</p>
 <p>Nelielas lapenītes piemērs ar smailloka arku</p>	 <p>Rotondas piemērs - 1</p>	 <p>Rotondas piemērs - 1</p>

 <p>Lapenes piemērs Skrīveru parkā</p>	 <p>SIA "AIG" risinājums Preiļu pils parka otrās daļas rekonstrukcijas tehniskais projekts, 2005 – "glāžu māja"</p>
 <p>Lapenes piemērs</p>	 <p>"Glāžu Mājas" piemērs</p>

Smailloka arkas-fotorāmja vizālās inspirācijas paraugi:

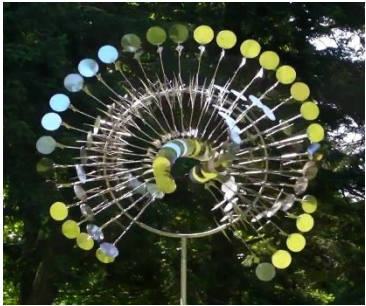

 <p>Arkās veids ar soliņiem - 1</p>	 <p>Arkās veids ar soliņiem - 2</p>	 <p>Arkās-fotorāmja piemērs - 1</p>
 <p>Arkās-fotorāmja piemērs - 2</p>	 <p>Arkās-fotorāmja piemērs - 3</p>	 <p>Arkās-fotorāmja piemērs - 4</p>

Kinētiskās figūras - vēja plūsmas skulptūras, vēja zvani

Mūsdienās cilvēka radošums spēlējas ar dabas piedāvātajām iespējām – mākslinieciski izveidoti kinētiskās vēja plūsmas skulptūras rada nedaudz hipnotisku sajūtu. Laikā (agri pavasarī, vēlu rudenī), kad parka dabas krāšņums paliek mazāks, šāda skulptūra turpinātu uzturēt parka unikalitāti un piesaistīt apmeklētājus, tūristus.

Vēja zvani ir vides objekti, kas, pateicoties vēja plūsmai, rada skaņas. Tie iederētos parka dabas izziņas teritorijā.

Kinētisko–vēja plūsmas skulptūru un vēja zvanu vizuālās inspirācijas paraugi:

 <p>Kinētiskās-vēja plūsmas skulptūras -1</p>	 <p>Kinētiskās-vēja plūsmas skulptūras -2</p>	 <p>Kinētiskās-vēja plūsmas skulptūras -3</p>
 <p>Kinētiskās-vēja plūsmas skulptūras -4</p>	 <p>Vēja zvani (Balvu piemērs)</p>	 <p>Vēja zvani parkā - 1</p>
 <p>Vēja zvani parkā - 2</p>	 <p>Vēja zvani parkā - 3</p>	

Dabas izziņas informācijas formas parka vidienē

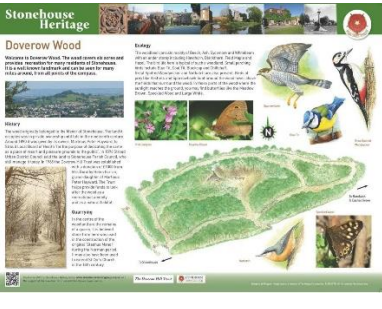
Dabas izziņas pasniegšanas veidam mūsdienās ir jābūt pietiekami visaptverošam, interesi veicinošam, kā arī vizuāli skaistam un uzmanību piesaistošam. Parka vidē tas iespējams, izveidojot un piedāvājot dažādus dabas izziņas maršrutus un takas, kurām ne vienmēr nepieciešamas īpašas norādes dabā, ja tiek sagatavota karte ar takām un maršrutu. Tomēr pie būtiskākajiem objektiem ir nepieciešama

papildus informācija – informatīvie stendi, kuros tiek iepazīstināts ar esošo dabas mantojumu, priekšrocībām un unikalitāti. Informatīvajos stendos var iestrādāt arī iespēju ar interneta pārlūkprogrammām (QR kodiem, adresēm) iegūt papildus nepieciešamo informāciju vai esošo informāciju lejupielādēt savā viedierīcē.

Dabas izziņas informācijas stendu labiekārtojuma risinājumu priekšlikumi:

- Dabas izziņas informācijas stendu konstrukcijai jābūt vienotā vizuālā izskatā un stilā, kopā ar norādēm un parka informācijas stendiem;
- lai kvalitatīvi labiekārtotu parka VI zonu – dabas atpūtas un izziņas zonu, ir nepieciešams uzlabot esošās takas, veidot jaunas un uzstādīt informatīvos stendus;
- Dabas izziņas vietas nepieciešams veidot arī citās parka teritorijās, piemēram, Lielajā laucē izvietojot informatīvos izziņas stendus par pļavas ziedu daudzveidību laucē, savvaļas tulpju aprakstu, dižkoku dabas izziņas stendus utt.;
- dabas izziņas veicināšanai izstrādāt parkā esošo dižkoku taku, izveidot karti ar dižkokiem, taku un informāciju par dižkoku;
- dabas izziņas stendu informācijas daļā iekļaut QR kodu kā savienojuma saiti uz piedāvāto informāciju pašvaldības interneta vietnes mājas lapā, sociālo tīklu lapās.

Dabas izziņas elementu saturs vizuālās inspirācijas paraugi:

		
<p>Pļavas augu izziņas informatīvais stends (Īrijas piemērs)</p>	<p>Upes vides izziņas informatīvais stends</p>	<p>Koka vides dabas izziņas informatīvais stends</p>
		
<p>Pļavas vides dabas izziņas informatīvais stends</p>	<p>Teritoijas dabas izziņas informatīvais stends (Lielbritānijas piemērs)</p>	<p>Ūdens putnu dabas izziņas informatīvais stends</p>

Dabas izziņas informatīvais stends
(Talsu novada dabas parka
piemērs)

Dabas izziņas informatīvais stends
(Ādažu novada piemērs)

Dabas izziņas informatīvais stends
(Dundagas novada Raķupes ielejas
piemērs)

Akmens "podestā" veidots informatīvais stends ainaviskā vietā no kuras redzami vairāki parka objekti
(informatīvās plāksnes ir sala un mitruma izturīgas), (Īrijas parka piemērs)

4.5.6. Parka teritorijas apsaimniekošanas vadlīnijas

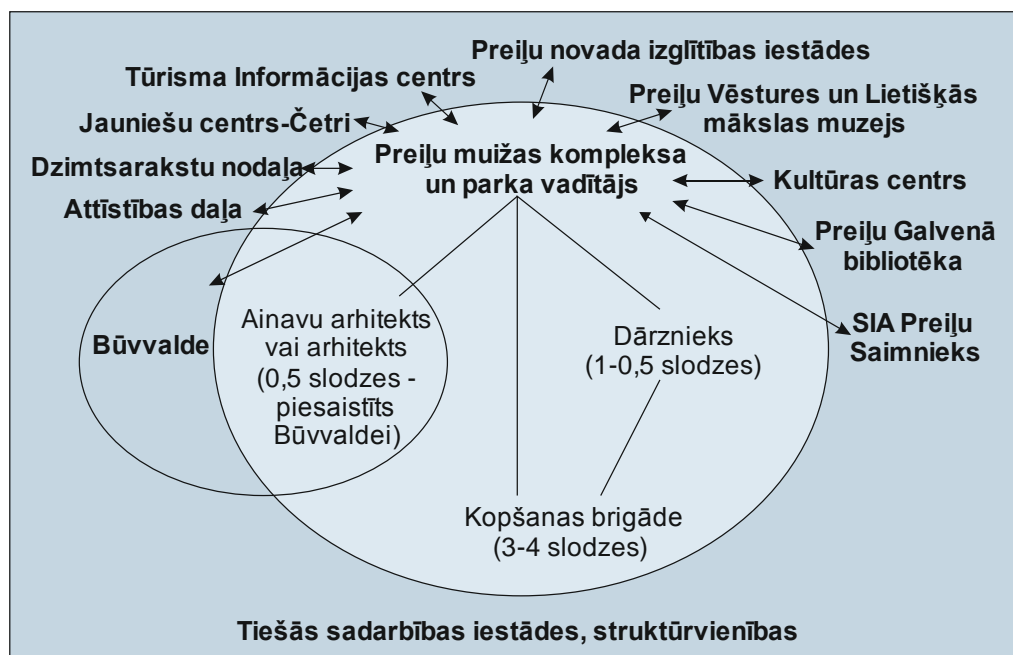
Preiļu parka teritorija pēdējo 80 gadu laikā nav kopta un uzturēta pēc konkrētām un vienotām nostādnēm, tas tiek daļēji veikts tikai beidzamajos gados. Parka platība ir pietiekoši liela, tā primāri prasa laikietilpīgu un regulāru (visa gada garumā) parka tīrīšanu un izkopšanu, paralēli veicot sakārtoto teritoriju ikdienas kopšanas un uzturēšanas darbus.

Svarīgi ir plānot resursus (cilvēkresursus, finanses, dabas resursu iespējas utt.), lai veiktu kvalitatīvu parka teritorijas apsaimniekošanu. Parka apsaimniekošana ir komplekss darbs, kura uzturēšanai un attīstībai nepieciešams izveidot **komandu vismaz 3-4 cilvēku sastāvā, kuru vadītu Preiļu muižas kompleksa pārvaldnieks (vadītājs) un kura pārziņā būtu Preiļu muižas komplekss un tai skaitā parks.**

Pagaidām kopšanas un uzturēšanas darbus parkā veic SIA "Preiļu Saimnieks", tas notiek pastāvīgi, bet diezgan haotiski, jo parka teritorijai nav noteiktas prioritārās izkopšanas vietas un darbu secība. Darbus pārsvarā veic piesaistītie bezdarbnieki, kas galvenokārt ir nekvalificēti darbinieki. Parka kopšanai ir piesaistīta dārzniece, kas strādā SIA "Preiļu saimnieks" tikai uz 0,5 darba slodzi, un viņas pienākumos ir arī pārējās pilsētas teritorijas labiekārtošana.

Jāmin, ka pasaules pieredzē ir pieņemts, ka parku koku kopšanai gadā vienā parkā tiek tērēts apmēram 2 euro no cilvēka. Šajā summā netiek rēķināta labiekārtošana un vides, arhitektūras pieminekļu uzturēšana, jaunu radīšana u.c. aktivitātes. Tā ir summa, ko iegulda koku kopšanā - stādīšanā, izkopšanā, formu veidošanā utt. Ja Preiļu novadā ir reģistrēti vairāk kā 10 tūkstoši cilvēku, tad samērīga koku kopšanas summa gadā sastādītu vismaz 20 000 euro. Vai tas ir finansiāli iespējams un pašvaldībai nerada

slogu, to nosaka attiecīgie finanšu speciālisti un lēmējvara. Tomēr tas ir praktisks atskaites punkts, lai saprastu parka koku kopšanas ikgadējos izdevumu apmērus.

4.26. attēls. Preiļu muižas kompleksa un parka ieteicamā struktūrvienības un iestāžu sadarbības shematiskais attēlojums

Parks ir sadalīts ekonomiski izdevīgā formā - 6 zonējumos, un katrā no zonām parka izkopšanas darbi ir specifiski - primāri veicamie un ikdienā veicamie.

I zona "Parka reprezentatīvā zona" (Preiļu pils apkārtnē ar tai piesaistāmo funkcionālo teritoriju) labiekārtojuma risinājumu priekšlikumi pēc darbu veikšanas svarīguma nozīmes:	
1.	<p>Pils atjaunošanas būvdarbi; Pils apkaimes piebraucamā ovāļveida ceļa atjaunošana pēc vēsturiskajiem plāniem un koku, krūmu grupām – kā reprezentatīva un atklāta teritorija iepretim pilij, veidojot brīvus skatus uz pili; Pils parādes pagalma atbrīvošana no pašizsējas kokiem, pagalma ierīkošana; Jaunu skatu perspektīvu definēšana ap pili (no "Jaunās lauces" puses, stādītajiem 100-gades ozoliem un no Lielās lauces puses); Bijušās kalpu mājas pārveide uz Amatu māju; Informatīvo norāžu un stendu uzstādīšana; Papildus soliņu un atkritumu urnu uzstādīšana; Ceļa seguma atjaunošana no Daugavpils ielas līdz pils parādes pagalmam; Esošo soliņu maiņa uz zonai atbilstošam stilam; Zivju Amūru ielaišana zonā esošajos dīķos (pret dīķu aizaugšanu ar ūdens aļģēm un zālēm); Kanālu un ūdeņu attīrīšana no sakritušiem koku zariem, sadzīves atkritumiem; Vidi degradējošās ēkas (pils ēkas tuvumā) "mežsarga mājas" demontāža, vides sakopšana; Arhitektes I.M.Janelis izstrādātā pils apkaimes labiekārtošanas projekta realizācija;</p>
2.	<p>Pils vārtu stabu restaurācijas vai iekonservēšanas darbi; Apgaismojuma ierīkošana ceļa posmā no Amatu mājas līdz Mehanizatoru ielai; Esošā apgaismojuma maiņa uz zonai atbilstošo stilu; Vides labiekārtošana pie Borhu "kāzu" ozola;</p>

	Vecās pils pilsdrupu atsegšanas un izkopšanas darbi, konservācijas aktivitātes. Vecā muižas nama drupu iekļaušana kā tūrisma apskates objekts; Autostāvvietas ierīkošana teritorijā blakus vēsturiskajiem parka un muižas galvenajiem vārtiem;
3.	Pils skata perspektīvas atklāšana, atbrīvošana no krūmājiem, no Zirgu stajļa un pludmales teritorijas puses; Teritorijā no pils uz D pusi (līdz Mehanizatoru ielai) vidusdaļā ierīkot pastaigu ceļus pēc vēsturisko plānu veida, vidū izveidojot ziedošu krūmu/puķu "centru". Zālienā organizēt ar pils izmantošanu saistītus pasākumus, plenērus, āra izstādes, meistarklases utt. Pils otrās puses parka daļas atbrīvošana no pašizsējas kokiem; Videonovērošanas kameru uzstādīšana pie pils, pie vecās pils drupām;
4.	Raiņa bulvāra turpinājumam caur parka reprezentatīvo zonu piemērota, vēsturiskā stila, bruģa seguma maiņa; Pils otrās puses zālienā organizēt ar pils izmantošanu saistītus pasākumus, plenērus, āra izstādes, meistarklases utt.; Vēsturiskā tiltiņa pie Borhu kāzu ozola, atjaunošana;
Regulāri veicamie darbi:	
<ul style="list-style-type: none"> - Intensīva zāles apļaušana un savākšana vai smalcināšana ap pili, vecās pils drupām, gar celiņu malām, pie soliņiem; - Zāles apļaušana un savākšana vai smalcināšana parādes pagalma teritorijā, teritorijā aiz pils; - Esošo celiņu un ceļu tīrīšana ziemas periodā; - Atkritumu urnu iztukšošanas darbi; - Kanālu un ūdeņu attīrīšana no sakritušiem koku zariem, sadzīves atkritumiem; - Augustā nopļaut augus ap kanālu malām, aizvācot tos; - Novākt sausokņus un stumbeņus, kā arī bīstamos kokus; 	

II zona "Parka peldvietas un aktīvās atpūtas zona" (Dzirnavu dīķa apkārtnē un "Jaunā lauce") labiekārtojuma risinājumu priekšlikumi pēc darbu veikšanas svarīguma nozīmes:

1.	Jaunu pārgērbšanās kabīņu nomaiņa; Zviļņu ierīkošana pludmalē; Informatīvo norāžu un stendu uzstādīšana; Laukuma, pretī Zirgu stallim, atbrīvošana no pašizsējas kokiem, teritorijas uzrašanas, līdzināšanas darbi, zālāja ierīkošana, kas atbilst prasībām uzturēties un staigāt pa zālāju; Tenisa kortu ierīkošana; Publiskās pludmales vajadzību izmantošanas dušu/noskalošanās kabīņu ierīkošana; Ledus slidotavas ierīkošana Dzirnavu dīķī ziemas periodā; Tilta (kas savieno Dzirnavu dīķi ar Rietumdaļas dīķi) margu atjaunošana; Jaunās lauces valsts 100-gadē stādīto ozolu saules zīmes informācijas plāksnes uzstādīšana;
2.	Papildus ūdens atrakciju un piedāvājuma dažādošana; Kempinga teritorijas ierīkošana; Mobilās skatuves ierīkošana vasaras sezonas pasākumu kvalitatīvai nodrošināšanai; Viedierīču uzlādes vietas izveide, kas nodrošina uzlāci ar saules paneļu bateriju palīdzību;
3.	Garenās pussalas labiekārtošana ar mazās arhitektūras formām, ziedošiem krūmiem; Zirgu stajļa restaurācija, pamatu stiprināšana, telpu ierīkošana;

	Pastaigu laipas / takas ierīkošanas starp dīķa malu un Zirgu stallja sienu; Strūklakas dažādošanas darbi; Auto stāvvietas vietu paplašināšana;
Regulāri veicamie darbi:	
<ul style="list-style-type: none"> - Zirgu stallju iekšpusēs un apkārtnēs attīrīšana no gružiem, zāles izplaušana; - Intensīva zāles apļaušana un savākšana vai smalcināšana ap BMX trasi – līdz parādes ceļa robežai, pludmales zonas krastu, pussalu izplaušana, zālāja apļaušana pretī Zirgu stallim, zālāja apļaušana ap Dzirnāvu dīķi; - Zāles apļaušana un savākšana vai smalcināšana “Jaunajā laucē”; - Pirms peldēšanas sezonas sākuma, veikt ūdens analīzes; - Vietām var izplaut niedres un citus lakstaugus un veidot atklātas vietas pie ūdens ne tikai pludmales krastmalā; - Dīķi tīrīt augustā, izvēcot ārā atmirušos ūdensaugus un to atliekas, nopļaujot augus ap dīķi un aizvēcot tos; - Esošo celiņu un ceļu tīrīšana ziemas periodā; - Sabiedrisko tualešu uzturēšana; - Atkritumu urnu iztukšošanas darbi; - Sezonas laikā – glābēja darbu nodrošināšana; - Ūdeņu attīrīšana no sakritušiem koku zariem, sadzīves atkritumiem; - Pludmales laukumu nodrošināšana ar nepieciešamo smilts daudzumu; - Sajūtu takas uzturēšana un labiekārtošana; - Bērnu atpūtas laukumiņa uzturēšanas darbi; - Āra trenāžieru laukumiņa uzturēšanas darbi; - Strūklakas uzturēšanas darbi; - Auto stāvvietas uzturēšanas darbi; - Katamarāna un laivu uzturēšanas darbi; 	

III zona “Parka svinīgā zona” (Kapela ar liepu masīva lauci) labiekārtojuma risinājumu priekšlikumi pēc darbu veikšanas svarīguma nozīmes:	
1.	Informatīvo norāžu un stendu uzstādīšana; Pieminekļa postamenta labiekārtošana; Gida nodrošinājums Kapelā tūrisma sezonas laikā individuālajiem tūristiem un parka apmeklētājiem;
2.	Esošā apgaismojuma maiņa uz zonai atbilstošu stilu; Skata perspektīvu atklāšana pie kanālu un Rietumdaļas dīķa malām; Skatu laukuma ierīkošana, aprīkošana ar mazo arhitektūru; Pļavas (blakus Salai ar kalniņu) drenāžas un nosusināšanas darbu veikšana; Parka līniju norobežojošās ēkas aizmugurējās sienas apmešana, krāsošana pieklusinātos, parkam atbilstošos toņos, jumta seguma maiņa. Ēkas sienas noseģšanai var izmantot dekoratīvo koku vai krūmu stādus, piemēram, vilkābeles;
3.	Piemērota vēsturiskā stila bruģa seguma maiņa;
Regulāri veicamie darbi:	
- Vietām gar kanāla dīķa malu var izplaut niedres un citus lakstaugus un veidot atklātas vietas pie ūdens ne tikai pludmales krastmalā;	

- Augustā nopļaut augus ap kanāla malām un dīķa malu, aizvācot tos;
- Novākt sausokņus un stumbeņus, kā arī bīstamos kokus;
- Intensīva zāles appļaušana un savākšana vai smalcināšana ap parka vārtiem, Vārtsarga namiņu, Kapelu, A. Paulāna ielas grāvi, ceļa malas, soliņa vietas, pieejas (skatu laukumu, skatu perspektīvu) pie ūdeņiem;
- Zāles appļaušana un savākšana vai smalcināšana pārējā teritorijā;
- Atkritumu urnu iztukšošanas darbi;

IV zona "Parka pastaigu zona" (Lielā lauce ar apkārtni un Rietumdaļas dīķi) labiekārtojuma risinājumu priekšlikumi pēc darbu veikšanas svarīguma nozīmes:

1.	Informatīvo norāžu un stendu uzstādīšana;
Papildus soliņu un atkritumu urnu uzstādīšana;
Zivju Amūru ielaišana Rietumdaļas dīķī (pret dīķu aizaugšanu ar ūdens aļģēm un zālēm);
Pastaigu taku (regulāri izpļautu) ierīkošana gar Lielās lauces malām;
Mazās arhitektūras formas – smailloka metāla arkas uzstādīšana skatu laukuma teritorijā pie Lielā dīķa malas;
2.	Skatu perspektīvu atklāšana;
Skatu laukumu ierīkošana;
Salas bez nosaukuma izkopšanas darbi;
Pastaigu takas-laipas ierīkošana;
3.	Tiltiņa izbūve no Lielās lauces uz Dienvidaustrumu daļu;
Nelielas pludmales ierīkošana lauces austrumu pusē, pie Lielā dīķa;
Lapenes/ rotonda ierīkošana Lielajā laucē, skatu laukuma punktā;

Regulāri veicamie darbi:

- Vietām gar kanālu malām un dīķiem var izpļaut niedres un citus lakstaugus un veidot atklātas vietas pie ūdens ne tikai pludmales krastmalā;
- Dīķi tīrīt augustā, izvācot ārā atmirušos ūdensaugus un to atliekas, nopļaujot augus ap dīķi, kanāliem un aizvācot tos;
- Novākt sausokņus un stumbeņus, kā arī bīstamos kokus;
- Zāles izpļaušana un savākšana vai smalcināšana gar celiņu un taku malām;
- Esošo celiņu un ceļu tīrīšana ziemas periodā;
- Atkritumu urnu iztukšošanas darbi;
- Zāles appļaušana un savākšana "Lielajā laucē";

V zona "Parka pasākumu un aktīvās atpūtas zona" (Estrāde un tās apkārtnē, sala ar kalniņu, Lielā sala un Ādama un levas sala, Ziemeļu lauce un parka Austrumu mala) labiekārtojuma risinājumu priekšlikumi pēc darbu veikšanas svarīguma nozīmes:

1.	Informatīvo norāžu un stendu uzstādīšana;
Papildus soliņu un atkritumu urnu uzstādīšana;
Zivju Amūru ielaišana zonā esošajos dīķos (pret dīķu aizaugšanu ar ūdens aļģēm un zālēm);
Pastaigu celiņa, kas iet paralēli A. Paulāna ielai, seguma atjaunošanas uzbēršana;
Ziemeļu lauces atbrīvošana no pašizsējas kokiem, pļavas uzaršana, zemes līdzināšana, labiekārtošana ar zālāju, kas paredzēts pastaigu veikšanai, sauļošanās un sēdēšanas vajadzībām;
Šūpoļu kalna ierīkošana; |
|----|--|

	<p>Laulību ceremoniju, svinīgu privāto pasākumu piedāvājuma izstrāde uz Ādama un Ievas salas; Piemērotas vietas izveide laulību pasākumu aktivitāšu veikšanai – atslēgu piekarināšanas objekta izveide uz Salas ar kalniņu; Teritorijas izkopšana no ainavu traucējošiem kokiem un krūmiem; Jāņa Eglīša piemiņas stādītā ozola informatīvās plāksnes uzstādīšana; Vecās estrādes (uz Lielās salas) betona laukuma funkcionalitātes vajadzību noteikšana un izmantošanas piedāvājumu izstrāde; Sezonālā slēpošanas-nūjošanas trases nodrošināšana, uzlabošana (norāžu izveide); Ūdensrožu stādīšana Lielajā dīķī; Cilvēku ar īpašām vajadzībām pieejamības nodrošināšana estrādē;</p>
2.	<p>Skatu laukumu ierīkošana; Skatu perspektīvu atsegšana; Tiltiņa, kas iet no Ziemeļu lauces uz Salu ar kalniņu, un hidrobūves atjaunošana; Tiltiņa, kas savieno Lielo salu ar Austrumu malu, atjaunošana; Tiltiņa, kas savieno Lielo salu ar Gareno salu, atjaunošana; Tiltiņa, kas savieno Lielo salu ar Ziemeļu lauces malu (estrādes otrā puse), atjaunošana; Esošo sabiedrisko tualetu atjaunošana, modernizēšana vai demontāža, hidrobedres pārvietošana nostāk un jaunas tualetes izbūve; Mīlestības kalniņa labiekārtošana – tējas namiņa izveide; Piknika vietas un bērnu laukumu ierīkošana; Parka ainavā neiederīgo seguma materiālu (vecās estrādes betona deju grīda uz Lielās salas) demontāža vai labiekārtošana, pārveidošana; Jaunu taku izveide gar Lielās salas kanāla malu; Ieeju labiekārtošana no A. Paulāna ielas;</p>
3.	<p>Austrumu malas labiekārtošana ar bērnu un jauniešu sajūtu, izziņas aktivitātēm; Pastaigu un dabas izziņas laipas ierīkošana uz Salas ar kalniņu Rietumu pusē. Laipas posmos paredzēt platformas ainaviski vērtīgu skatu fiksēšanai, dabas izziņai; Skatu torņa ierīkošana vēsturiskā ūdenstorņa vietā, Ziemeļu laucē; Ziemeļu lauces kanāla malas (no Salas ar kalniņu tilta līdz estrādes otrajai pusei) labiekārtošana – 3m plata un apgaismota ceļa ierīkošana, tirdzniecības vietas labiekārtošana (pasākumu laikā); Lapeņu/ rotundu ierīkošana uz Salas ar kalniņu un Lielās salas; Glāžu mājas-kafejnīcas izbūve vecās stikla jeb “glāžu” siltumnīcas pamatu vietā; Trīsstūrveida salas izkopšana, jaunu tiltiņu izveide savienojot salu ar Salu ar kalniņu un Lielo salu;</p>
Regulāri veicamie darbi:	
<ul style="list-style-type: none"> - Vietām gar kanālu malām un dīķiem var izplaut niedres un citus lakstaugus un veidot atklātas vietas pie ūdens ne tikai pludmales krastmalā; - Dīķus tīrīt augustā, izvēcot ārā atmirušos ūdensaugus un to atliekas, nopļaujot augus ap dīķiem, kanāliem un aizvēcot tos; - Gar Lielās lauces malām novākt sausokņus un stubeņus, kā arī bīstamos kokus; - Nūjošanas un slēpošanas trases sezonas uzturēšanas darbi; - Intensīva zāles apļaušana un savākšana vai smalcināšana gar celiņu un taku malām, soliņiem, estrādes teritoriju; - Zāles apļaušana un savākšana vai smalcināšana zonas teritorijā; - Esošo celiņu un ceļu tīrīšana ziemas periodā; - Sabiedrisko tualetu uzturēšana. Pie pludmales nepieciešams atstāt pieejamas labierīcības visa gada garumā. Vasaras periodā nodrošināt vismaz 3 labierīcību pieejamību; - Atkritumu urnu iztukšošanas darbi; 	

VI zona "Parka dabas atpūtas un izziņas zona" (Garenā sala, Vientuļā sala, parka DA mala) labiekārtojuma risinājumu priekšlikumi pēc darbu veikšanas svarīguma nozīmes:

1.	<p>Informatīvo norāžu un stendu uzstādīšana (ar izziņas mērķi parādīt un aprakstīt kā norit dažādi dabas procesi, kādi ir parkā sastopamie dzīvnieki, putni, augi utt.); Papildus soliņu un atkritumu urnu uzstādīšana; Zivju Amūru ielaišana zonā esošajos dīķos (pret dīķu aizaugšanu ar ūdens aļģēm un zālēm); Teritorijas izkopšana no ainavu traucējošiem kokiem un krūmiem; Piemērotu skatu līniju atsegšana;</p>
2.	<p>Skatu laukumu ierīkošana; Taku labiekārtošana; Tiltiņa, kas savieno Garenā salu ar Dienvidaustrumu parka daļu, atjaunošana;</p>
3.	<p>Dabas vides instalāciju uzstādīšana; 2 tiltu izbūve no Garenās salas uz Vientuļo salu, un No Vientuļās salas uz Lielo lauci; Lapenes/ rotunda ierīkošana uz Vientuļās salas; Terasītes/ lapenītes ierīkošana uz Garenās salas, skatu laukuma punktā; Vientuļās salas izkopšana, jaunu tiltiņu izveide, savienojot vientuļo salu ar Lielo lauci un Dienvidaustrumu malu;</p>

Regulāri veicamie darbi:

- Vietām gar kanālu malām un dīķiem var izplaut niedres un citus lakstaugus un veidot atklātas vietas pie ūdens ne tikai pludmales krastmalā;
- Dīķi tīrīt augustā, izvācot ārā atmirušos ūdensaugus un to atliekas, nopļaujot augus ap dīķi, kanālu malām un aizvācot tos;
- Novākt sausokņus un stubeņus, kā arī bīstamos kokus;
- Esošo celiņu un ceļu tīrīšana ziemas periodā;
- Zāles apļaušana klajumos, gar celiņiem un takām;
- Atkritumu urnu iztukšošanas darbi;
- Ūdeņu attīrīšana no sakritušiem koku zariem, sadzīves atkritumiem;

Katrai parka zonai labiekārtošanas, uzturēšanas un pilnveides uzdevumi atšķiras pēc zonas izmantošanas rakstura. Visai parka teritorijai kopumā ir labiekārtošanas, uzturēšanas un pilnveides uzdevumi, kas attiecas uz jebkuru no iepriekšminētajām parka zonu teritorijām:

Visa parka zonas labiekārtojuma risinājumu priekšlikumi pēc darbu veikšanas svarīguma nozīmes:

1.	<p>Informatīvo norāžu un stendu uzstādīšana; Papildus soliņu un atkritumu urnu uzstādīšana; Zivju Amūru ielaišana esošajos dīķos (pret dīķu aizaugšanu ar ūdens aļģēm un zālēm); Papildus soliņu un atkritumu urnu uzstādīšana; Parka celiņu atjaunošana un labiekārtošana; Parka aizaugušo daļu izkopšana, skatu perspektīvu un ainavu atbrīvošana no traucējošajiem kokiem un krūmiem; Jaunu parka tiltiņu un hidrobūvju maiņa; Dižkoku takas ierīkošana; Gaismas instalāciju ierīkošana; Mazās arhitektūras formu akmens tematikas plenēru rīkošana; Šūpoļu kalna izveide, labiekārtošana; Piknika vietu labiekārtošana;</p>
----	--

	<p>Bērnu laukumu izveide; Veikt parka veģetācijas un dendroloģisko inventarizāciju; Izstrādāt (aktualizēt 2004. gada veidoto arhitektes I.M.Janelis) jaunu stādījumu plānošanas karti; Izstrādāt suņu pastaigu noteikumus; Izstrādāt parka ūdenstilpņu zvejniecības-makšķerēšanas noteikumu izstrādi un organizēt (kopā ar pašvaldības policiju) makšķernieku izsniegto atļauju kontroli; Lapeņu, tējas namiņu, rotundu izvietojuma un dizaina koncepcijas izstrāde; Informatīvās viedierīču aplikācijas izstrāde par parku, aktivitātēm, objektiem; Datu ieguve un izpēte no Salaspils Dendrofloras laboratorijā pieejamās informācijas par izpētītājām Preiļu parka sugām (izpēte veikta laika posmā no 1995. līdz 2000. gadam). Informācija pieejama Kultūras mantojuma pārvaldes arhīvā; Datu ieguve un izpēte no Salaspils Botāniskā dārza 60.-70. gadu shēmām, kurās tika apkopota informācija arī par Preiļu parka teritoriju;</p>
2.	<p>Skatu perspektīvu atsegšana; Skatu laukumu ierīkošana; Suņu ekskrementu savākšanas urnu uzstādīšana; Videonovērošanas uzstādīšanas tīkla izveide un realizācija; Parka apgaismojuma pilnveidošana un paplašināšana; Velotransporta novietņu tīkla izveide un uzstādīšana; Vienota dizaina gaisa tiltiņu izveide parka ieejās; Popularizēt parka vidienē sastopamās sugas un biotopus, dzīvniekus, uzstādot vienota stila un videi iederīgus standus, veidojot informatīvus bukletus; Jaunu aktivitāšu taku izveide, ieviešana piedāvājumā; Muzikālo koku ierīkošana parkā (3D – redzē, dzirdē, oža), izmantojot nokaltušo koku stumbrus;</p>
3.	<p>Pastaigu laipu / taku ierīkošana; Dīķu un kanālu kompleksā attīrīšana; Labiekārtoto celiņu uzturēšanas, apkopes darbi;</p>
Regulāri veicamie darbi:	
<ul style="list-style-type: none"> - Vietām regulāri gar kanālu malām un dīķiem var izplaut niedres un citus lakstaugus un veidot atklātas vietas pie ūdens, atsedzot ūdens spoguļi; - Koka konstrukciju (soliņu, tiltu margu utt.) regulāra tīrīšana 1 reizi gadā; - Koka konstrukciju (soliņu, tiltu margu utt.) krāsas atjaunošana, pārkrāsošana ik pēc 2-3 gadiem; - Dīķus tīrīt augustā, izvācot ārā atmirušos ūdensaugus un to atliekas, nopļaujot augus ap dīķi, kanālu malām un aizvācot tos; - Novākt sausokņus un stumbeņus, kā arī bīstamos kokus; - Zāles applaušanas un nopļautā savākšanas vai smalcināšanas darbi; - Regulāra tiltiņu, soliņu un atkritumu urnu apsaimniekošana – vizuālā tēla un tehniskā stāvokļa saglabāšana; - Sabiedrisko tualešu uzturēšana; - Atkritumu urnu iztukšošanas darbi; - Esošo celiņu un ceļu tīrīšana ziemas periodā; - Ūdeņu attīrīšana no sakritušiem koku zariem, sadzīves atkritumiem; - Parkā nokritušo lapu, zaru savākšana rudenī un pavasarī; - Nodrošināt vides pieejamību un drošību cilvēkiem ar īpašām vajadzībām; - Regulāra, īpaši pēc sezonu nomaiņas, jaunizveidoto celiņu seguma atjaunošana un labošana; 	

5. MUIŽAS KOMPLEKSA UN PARKA ATTĪSTĪBAS PRIEKŠLIKUMI

Preiļu novada esošā situācija salīdzinājumā ar citiem Latvijas novadiem un atrašanās ģeogrāfiskā vieta (tālu no lidostas, galvaspilsētas) nav būtiski pievilcīga aktīvajiem tūrisma, atpūtas un rekreācijas interesentiem vai šo nozaru investoriem. Bet tai pašā laikā, nevar arī apgalvot, ka nav intereses par novadu, jo ir zināmas priekšrocības, atrodoties praktiski Latgales reģiona vidū. Tas nozīmē, ka **Preiļu muižas kompleksa un tai skaitā parka attīstība ir jāveido tā, lai tā spētu ieinteresēt un piesaistīt potenciālos finanšu ieguldītājus** (tūristi, atpūtnieki, investori). Tas paveicams, prasmīgi izmantojot mārketinga elementus un pasniedzot visu objektu kā īpašu un atšķirīgu no tirgū piedāvātā. Īpaša uzmanība jāvelta vizuālajam noformējumam, efektam – logo, sauklis, reklāma mūsdienu sociālajos tīklos, patstāvīga notikumu, fotofiksāciju, izteicienu, tekstu pielietošana un publicitāte. Parkam ir jāiemerso un jāvirza tā sākotnējā doma - ja tas ir ainavu romantiskais parks, tad jāveido akcents uz romantismu, plašumu, jāvērs uzmanību uz parkā esošajām detaļām (soliņi, margas, informācijas stendi, laternas, norādes, lapenes utt), tām ir jānes informācija par romantismu, izsmalcinātību, senatnes muižas turīgumu, pils krāšņumu, ziedošā parka skaistumu.

Realitāte estētiskajā bagātībā un sabiedriskajā vērtībā parādās kā mākslas objekts. Arī Preiļu muižas komplekss un parks sabiedrībā ir jāpasniedz, veidojot izpratni par tā vēsturisko un māksliniecisko tēlu – muižas ēkas, pils, parks ir liecinieki senču mākslas un dabas skaistuma baudījuma izpratnei, kas izturējusi karus, demolēšanas un ugunsgrēkus. Tas ir senču estētiskais mantojums, ko varam baudīt mūsdienās. Tāpēc koncepcijā paredzētas aktivitātes un pasākumi sabiedrības attieksmes veidošanai un muižas kompleksa un parka vērtības izpratnei:

- informācijas nodrošināšana, izmantojot mūsdienu tehnoloģijas:
 - interneta mājas lapas izveide;
 - sociālo tīklu lapas izveide un aktīva uzturēšana;
- sabiedrības iesaistīšana:
 - pasākumu organizēšana parkā;
 - informatīvo materiālu izstrāde (bukleti, grāmata par Preiļu muižas kompleksu un parku);
 - sabiedrības uzrunāšana fotofiksācijas jomā (fotogrāfu sadarbības veidošana);
 - laulību reģistrācijas vietas izveide parka teritorijā;
 - plenēru, fotoakciju regulāra organizēšana;
- Muižas kompleksa un parka tēla izstrāde (logo, sauklis);

Preiļu muižas komplekss un parks – tiešā nozīmē – kvalitatīva un daudzveidīga atpūtas un rekreācijas vieta, kas nerada draudus cilvēkiem. Parks kalpo cilvēkam.

Preiļu muižas komplekss – mūsdienīgi, savstarpēji saistīti tūrisma objekti, kuru pievilcība un darbība balstās uz kultūrvēsturisko mantojumu.

Preiļu parks – vieta aktivitātēm brīvā dabā dažādām mērķa grupām, saglabājot kultūrvides ainavu.

Preiļu muižas kompleksa un parka attīstības iespējas

Preiļu muižas kompleksa un parka tālākā izmantošana var tikt plānota kā liela apjoma un nozīmes projekts, kas veicinās ne tikai vides un kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšanu un uzlabošanu, bet būtiski ietekmēs arī tūrisma un citas ar to saistītās nozares Preiļu novadā.

Saskaņā ar Pasaules Tūrisma organizācijas statistikas datiem, **tūrisms ir pasaulē lielākais eksporta ienākumu avots, nozīmīgs darbavietu radītājs, kā arī svarīgs reģionālās un sociālās attīstības faktors.** Pievilcīga kultūrvide un attīstīta kultūras infrastruktūra tieši ietekmē ikvienas teritorijas iedzīvotāju dzīves kvalitāti, piedāvājot sakoptu dzīves vidi, kā arī ekonomisko labklājību, veidojot nozīmīgus resursus reģiona attīstībai un to konkurētspējas pieaugumam.

Latvijas tūrisma attīstības pamatnostādņēs 2014.–2020.gadam viens no rīcības virzieniem ir – veicināt konkurētspējīgu tūrisma produktu attīstību, reģionālo tūrisma puduru veidošanos un Latvijas tūrisma produkta iekļaušanu kopējā Baltijas jūras reģiona valstu tūrisma piedāvājumā. Latgale kā *Zilo ezeru zeme* ar savām dabas un kultūras vērtībām būs aizvien nozīmīgāka tūrisma teritorija, tāpēc Preiļu muižas kompleksa attīstību būtiski ietekmēs iekļaušanās Latgales reģiona tūrisma kopējā kontekstā.

Preiļu muižas kompleksa un parka priekšrocības un iespējas

Priekšrocības:

- ekoloģiska vide un interesanta arhitektūra;
- atrašanās Latgales reģiona ģeogrāfiskajā centrā, labs ceļu tīkls, ērta satiksme;
- 20 minūšu brauciena attālumā atrodas Aglonas bazilika, kas ieņem pirmo vietu populārāko un apmeklētāko tūrisma objektu sarakstā Latvijā;
- 60 km attālumā atrodas Daugavpils un Rēzekne;
- pašvaldība atbalsta tūrisma attīstību un aktīvi piedalās sadarbības projektos;
- daudzpusīgs dažādu etnisko grupu kolorīts ar senām tradīcijām;
- vietējie iedzīvotāji labi pārvalda krievu valodu, daudzi prot sazināties angļu, vācu valodā;
- ērti sasniedzamas robežas ar Lietuvu, Baltkrieviju, Krieviju;
- ES austrumu robežas tuvums;
- efektīvs Preiļu Tūrisma informācijas centra darbs.

Iespējas:

- Preiļi - tūrisma, atpūtas, veselības (*rekreācijas un rehabilitācijas oāze*) Rietumeiropas Austrumos;
- Preiļu novada izveidošana par vienu no Latgales tūrisma centriem, kurā tūrisma business nodrošina nodarbinātību un nodokļu ieņēmumus;
- atpazīstama, pievilcīga un svarīga tūrisma infrastruktūras objekta izveidošana, kas var labi sadarboties ar citiem tūrisma produktiem Latgalē;
- efektīvs mārketinga pasākumu komplekss tūrisma attīstībai;
- dažādu valsts un ārvalstu institūciju, privātā kapitāla iesaistīšana tūrisma produktu izveidē;
- ar tūrisma pakalpojumu sniegšanu saistīto jomu speciālistu sagatavošana (Preiļos, Rēzeknē);
- sadarbības/partnerības projektu izstrādāšana finansējuma piesaistīšanai.

5.1. PĒTĪJUMA APTAUJAS ANKETAS APKOPOJUMS UN IEDZĪVOTĀJU PRIEKŠLIKUMU ANALĪZE

Preiļu muižas kompleksa un parka attīstības koncepcijas izstrādes ietvaros tika veikta Preiļu parka apmeklētāju aptauja, lai noskaidrotu viedokli, par muižas kompleksa un parka nozīmi, mūsdienu cilvēku vajadzībām un vēlmēm, saistībā ar parka teritoriju – apsaimniekošanu, izmantošanu, pasākumu organizēšanu un nākotnes attīstību.

Lai parka un ēku atjaunošanas darbi būtu loģiski un parks apmeklētājiem kalpotu par iedvesmas, rekreācijas un atpūtas objektu, būtiski bija noskaidrot ko vēlas un kā redz parku tā apmeklētāji. **No 2018. gada 1. marta līdz 9. aprīlim tika organizēta un veikta aptauja**, izmantojot kvantitatīvo pētniecības metodi - anketēšanu. Anketu ikviens parka apmeklētājs varēja aizpildīt elektroniski interneta vietnē (Preiļu novada mājas lapā un sociālajos tīklos facebook.com, draugiem.lv), un drukātā veidā tā bija pieejama vairākās Preiļu sabiedriskajās iestādēs (dome, bibliotēka, TIC, Jauniešu centrs 4, Labklājības pārvalde, Preiļu slimnīca, NVO centrs, Viduslatgales pārnovadu fonds u.c.), un vairākās pilsētā esošajās izglītības iestādēs.

Aptauja bija vērsta nevis uz tūristu viedokļa uzklauššanu, bet patstāvīgo parka apmeklētāju viedokļa izziņāšanu. Parka apmeklētāji nav tikai Preiļu novada iedzīvotāji, tie ir arī blakus esošo novadu cilvēki, kurus saista parka skaistums, aktivitātes un tie regulāri dodas to baudīt. Lai arī anketa bija apjomīga (19 slēgtie un atvērtie jautājumi), aptaujas gaitā bija vērojama liela interese un vēlme izteikt savu viedokli. Rezultātā tika iesniegtas 708 anketas, kas norāda, ka aptaujas dati ir vērā ņemami, tie atspoguļo apmeklētāju kopuma svarīgākās nostādnes un prioritātes. Ja aptaujāto skaita apjomu izvērtē pēc esošā pilsētas iedzīvotāju skaita (6817 iedzīvotāji uz 01.01.2018.), tad savu viedokli nosacīti ir izteikuši 10,4% pilsētas iedzīvotāju. Anketā tika izveidoti 17 atvērtie un slēgtie jautājumi, ar vairākiem atbilžu variantiem un papildus iespējām izteikt savu viedokli. Konceptijas pamattekstā tiek sniegts īss aptaujas anketas rezultātu apkopojums par svarīgākajiem apmeklētāju vērtējumiem. Aptaujas anketas veidlapu un visus skaitliskos rezultātus, rezultātu pilno analītisko tekstu skatīt Pielikumā nr. 3.

Pētījumu veica Preiļu novada domes ārpus darbinieku štata piesaistītā Preiļu muižas kompleksa un parka attīstības koncepcijas vadītāja S. Čingule-Vinogradova. Aptaujas mērķis bija noskaidrot esošo parka apmeklētāju viedokli par Preiļu muižas kompleksa un parka esošās situācijas vērtējumu, nākotnes skatījumu un idejām, ko apmeklētājs vēlas redzēt un kādām aktivitātēm, pasākumiem vēlētos izmantot parka teritoriju. Izstrādātā anketa bija anonīma un atbilžu rezultāti ir atspoguļoti apkopotā veidā. Daudzi aptaujas dalībnieki plaši un izvērsti komentēja un izklāstīja savu redzējumu, viedokli, idejas – tas norāda, ka Preiļu puses sabiedrība ir aktīva, ziņoša un atvērta savas vides sakopšanā un tās attīstībā.

Kopumā no visiem 708 respondentiem jeb aptaujas anketas aizpildītājiem visaktīvāk savu viedokli izteica sievietes (519 jeb 73% no visiem aptaujas dalībniekiem), bet vīriešu kārtas anketas aizpildītāji (189 jeb 27%) galvenokārt pauda viedokli, norādot uz dažādām praktiskām un pamatotām lietām, ko vajadzētu uzlabot un mainīt parka teritorijā.

5.1. tabula. Aptaujas respondentu analīze

Ziņas par aptaujas respondentiem:				
Vecums:				
Atbildes:	Grafiks	%	Daudzums	
≤ 18		16,38	116	
19-25		16,95	120	
26-35		30,65	217	
36-45		14,41	102	
46-60		16,95	120	
≥ 61		4,66	33	
Dzimums:				
Atbildes:	Grafiks	%	Daudzums	
sieviete		73,31	519	
vīrietis		26,69	189	

Aptaujā tika pārstāvētas visas vecuma grupas, bet tieši vidējā paaudze (26-35 gadu vecumā – 31%) izrādīja vislielāko iniciatīvu, pārstāvēti ir arī jaunieši līdz 18 gadiem (16%) un seniori (5%). Pārējās vecuma grupas sastāda attiecīgi: 19-25 gadi 17%, 36-45 gadi 14% un 46-60 gadi – 17% no visiem aptaujas dalībniekiem.

Preiļu muižas kompleksa un parka aptaujas anketas jautājumi un to analītika tika grupēta vairākās tēmās:

- Jautājumi par parka apmeklētības aktivitātēm;
- Jautājumi apmeklētāju zināšanu izvērtējumā par muižas kompleksa un parka kultūrvēsturi, bioloģisko daudzveidību, nozīmīgumu un vērtību;
- Jautājumi par parka pievilcību un funkcionalitāti – ikdienas un brīvā laika pavadīšanas iespēju daudzveidību;
- Jautājumi par parka apsaimniekošanu, infrastruktūras un labiekārtojuma elementiem – parka kopšanas un labiekārtojuma elementu kvalitāti, drošības jautājumiem un atjaunošanas darbiem.
- Jautājumi par parka teritorijas veidolu, dizainu un kompozicionalitāti, labiekārtojuma elementu un infrastruktūras papildinājumiem.

- Jautājumi par parka teritorijas attīstības iespējām – vēlamo aktivitāšu kopumu, pasākumiem un kopējo nākotnes veidola skatījumu.

Aptaujas anketas rezultāti

Jautājumu grupā par *parka apmeklētības aktivitātēm*, secināms, ka trešdaļa aptaujāto (36%) parka apmeklētāju parkā iegriežas retāk kā reizi mēnesī, biežāk to darot vasaras laikā. Ceturtdaļa - 26% jeb 185 apmeklētāji parka skaistumu un piedāvātās atpūtas iespējas bauda pāris reizes mēnesī, bet pārējie – vienu reizi nedēļā (10%), vairākas reizes nedēļā (17%), katru dienu (8%), vairākas reizes dienā (3%). Vislielākā parka apmeklētības intensitāte ir gada siltajā sezonā, īpaši vasarā – uz to norāda 89% respondentu. Viszemākā parka apmeklētība ir ziemas sezonā, tomēr skaitliski - 32% no apmeklētājiem - norāda, ka arī ziemā parks ir pietiekami aktīvi apmeklēts. Būtiskākie parka apmeklēšanas iemesli ir pastaigas, izmantojot iespēju būt dabā, esot pilsētas teritorijā; pasākumu apmeklēšana; pludmales un kafejnīcas apmeklēšana.

Jautājumu grupā par parka teritorijas *zināšanu kapacitāti*, secināms, ka nosacīti puse no aptaujas dalībniekiem jūtas izglītoti jautājumos, kas saistīti ar muižas kompleksa un parka vēsturi, statusu, bet arī norāda, ka tomēr nav pietiekami izglītoti. Lielākā daļa (79%) respondentu norāda, ka muižas komplekss un parks ir būtisks novada koptēla veidošanā. Un 92% aptaujāto uzskata, ka ir ļoti svarīgi un svarīgi atjaunot Preiļu pili un sakopt parka teritoriju.

Jautājumu grupā par parka *pievilcību un funkcionalitāti*, secināms, ka apmeklētāji izprot esošo situāciju (muižas kompleksa ēkas un parka teritorija ir kopšanas, restaurācijas un atjaunošanas stadijā) un norāda, ka tikai daļēji parks apmeklētājiem šobrīd ir pievilcīgs kā apskates, tūrisma un izziņas objekts. Respondenti norāda, ka parkā trūkst brīvā laika pavadīšanas aktivitāšu pietiekama piedāvājuma.

Jautājumu grupā par parka *apsaimniekošanas, infrastruktūras un labiekārtojuma elementiem*, secināms, ka apmeklētāju vērtējumā parka teritorija ir tikai daļēji apsaimniekota. Apmeklētāji vēlas vairāk labiekārtojuma elementu parkā, atjaunotu un kvalitatīvāku infrastruktūru (ceļiņi, tiltiņi, apgaisojums, ūdenstilpju attīrīšana, informācijas zīmju un norāžu esamība, arhitektūras pieminekļu un ēku sakopšana, restaurācija, jauninājumu ieviešana), aktīvāku parka ainavisko un sanitāro kopšanu. Respondenti norāda vajadzību pēc suņu vešanas pastaigā, zvejošanas, pašvaldības policijas biežāku parka apmeklēšanas un videonovērošanas jautājumu aktīvāku risināšanu un praktisko ieviešanu. Vairāk kā puse (64%) respondentu norāda vajadzību pēc jaunu ceļiņu izveidi esošo taku vietā vai taku labiekārtošanu. Parka apmeklētāju vērtējumā būtiski vajadzētu uzlabot un papildināt parka teritorijas infrastruktūru ar labiekārtojuma elementiem - soliņiem, bērnu laukumiem, skatu laukumiem, atkritumu urnām, ģērbtuvēm pie pludmales, atpūtas zvilņiem, tualetēm, piknika vietām, lapenēm, sanitārajiem punktiem utt. Pasākumu laikā nodrošināt nelielas tirdzniecības vietas, sezonu laikā nodrošināt daudzveidīgas aktivitātes ar iespēju iznomāt inventāru.

Jautājumu grupā par parka *veidolu un kompozicionalitāti*, secināms, ka lielākā daļa (88%) parka apmeklētāju vēlas, lai parkā saglabā vēsturisko veidolu – ainavu ziedošais parks ar romantisma noskaņu. Vēsturiskajā un romantisma stilā radīt jaunus labiekārtojuma un mazās arhitektūras elementus. Izveidot vēsturiskā un dabas izziņas vidē iederīgus informatīvos standus, norādes, zīmes, soliņus, atpūtas vietas, skatu laukumus utt.

Jautājumu grupā par parka *nākotnes attīstības skatījumu*, secināms, ka parka apmeklētāji vēlētos ne tikai labiekārtotu un atjaunotu parku ar vēsturiskajām ēkām, bet arī pasākumu daudzveidības piedāvājumu (81%). Respondenti norāda dažādus un jau konkrētus iespējamus publiskos kultūras, sporta un izglītojošos, dabas izziņas pasākumus, svētku tematikas, plenērus, dienas nometnes, seminārus un

aktivitātes. Apmeklētāji norāda, ka nevēlas redzēt samākslotu, pompozu teritoriju, bet aicina veidot estētiski skaistu, krāšņu, romantisku teritoriju ar plašām tās izmantošanas iespējām. Teritoriju, kura kalpotu priekam, atpūtai, izziņai, veselībai un labsajūtai.

Aptaujas apkopojuma secinājumi attīstības koncepcijas vadlīniju izstrādei:

- Lielākais pasākumu un aktivitāšu piedāvājums parka teritorijā ir jāveido, liekot uzsvāru uz gada silto sezonu, kad ir vislielākā parka apmeklētība.
- Jāveido saturīga un saistoša pasākumu daudzveidība, jārada aktivitātes dažādām vecuma un interešu grupām.
- Parkā nepieciešams izvietot informatīvās zīmes, standus un norādes, lai apmeklētāji orientētos apjomīgajā teritorijā un ne tikai izmantotu parku pastaigām, bet arī papildinātu savas zināšanas par vēsturi, kultūrvēsturi un dabu.
- Jāveido uz zināšanām orientēti produkti par muižas kompleksu un parku.
- Jāpievērš uzmanība parka teritorijā esošo pasākumu kvalitātes paaugstināšanai un daudzveidībai, nodrošinot nepieciešamās vajadzības un ērtības (kultūras, izziņas, labiercības, pludmales labiekārtojuma kvalitāte, labiekārtojuma elementu pietiekamība parka teritorijā utt.).
- Parka teritorijas labiekārtošanā jāliek akcents uz infrastruktūras atjaunošanu un uzlabošanu (celiņi, tilti), apgaismojuma jautājumu risināšanu, parka sanitāro un ainavisko sakopšanu, noteiktumu definēšanu suņu saimniekiem un zvejotājiem.
- Aktīvāk jāiesaista pašvaldības policijas darbības parka teritorijā.
- Saglabāt parka vēsturisko veidolu – ainavu ziedošais parks ar romantisma noskaņām.
- Papildināt parka teritorijas infrastruktūru ar labiekārtojuma elementiem (solīņi, bērnu laukumi, skatu laukumi, urnas, ģērbtuves pludmalē, atpūtas zvilņi, tualetes, piknika vietas, lapenes, sanitāros punktus).
- Parka teritoriju jādala zonās, kuras ietvertu visas prasības pēc vēstures, kultūras, dabas, izglītošanās, sporta, atpūtas, mūsdienu aktivitātēm un zināšanu saņemšanas iespējām.

5.2. PARKA TERITORIJĀ ORGANIZĒTO PUBLISKO PASĀKUMU UN AKTIVITĀŠU ANALĪZE UN PRIEKŠLIKUMI

Mūsdienās parks nav tikai pastaigu, dabas un klusuma baudīšanas objekts. Tas ir sabiedriska objekts, kuram jāspēj piedāvāt daudzveidīgi pakalpojumi, pasākumi, lai ikviena sabiedrības grupa spētu apmierināt savas vajadzības pēc izziņas, aktivitāšu un atpūtas iespējām, dabas ainavu baudīšanas un kultūras pasākumiem. Sabiedrība ir dažāda – cilvēku vēlmes, stili, intereses ir ļoti daudzveidīgas un tāpēc arī parka videi ir jābūt maksimāli pietuvinātai šo prasību apmierināšanai. Cilvēkam ir svarīgs vizuālais izskats, sajūtas un emocijas, ko tie saņem, staigājot pa parku. Pēc veiktās parka apmeklētāju aptaujas, var secināt, ka cilvēki vēlas kādu pārsteiguma momentu, dažādību un izbaudīt reizē gan dinamisku teritoriju, gan miera ostu. Apmeklētājam ir svarīga informācija, vēstures, dabas un kultūras izziņa, svarīgi arī atbrīvoties un baudīt laiku gan fiziskajās aktivitātēs, gan mierīgi pavadot laiku pie dabas. Preiļu parka teritorija ir apjomīga, tāpēc ir iespējams aptvert un piedāvāt dažāda veida publiskos pasākumus un piedāvājumus apmeklētājam. Sadalot parka teritoriju vairākās zonās (sīkāk – koncepcijas 4.4. apakšnodaļā), katram apmeklētājam var piedāvāt vidi, ko viņš vēlas apskatīt, izstaigāt, izbaudīt atkarībā no savām vēlmēm.

Esošās izziņas, aktivitāšu un atpūtas vietas parkā

Mūsdienās publiski pieejamo parku teritorijā tiek nodrošināts maksimāli liels dažādu izziņas (dabas, vēstures utt.), aktivitāšu (sporta, ūdens, bērnu aktivitāšu utt.) un atpūtas (relaksācijas, pikniku

vietas, pastaigu takas, laipas, skatu laukumi utt.) veidu piedāvājums. Veidojot un plānojot sabiedriski pieejamu teritoriju, ir jāizvērtē, ko var piedāvāt dažādu vecumu un interešu grupu apmeklētājiem, iekļaujoties parka vidē un veidolā. Preiļu parkā piedāvātās izziņas, aktivitāšu un atpūtas iespējas:

1	Vēstures objektu izziņas iespējas. Parka teritorijā atrodas vairākas vēsturiskās ēkas vai to pamatu drupas (konkrētāk apskatītas – koncepcijas 4.2. nodaļā), Vārtsarga mājiņā ir muzeja patstāvīgā ekspozīcija. Būves ir dažādā tehniskā stāvoklī – apdzīvotas, atjaunotas, rekonstrukcijas procesā, iekonservētas, degradētā stāvoklī, bīstamības stāvoklī. Parkā nav informācijas stendu, kas veicinātu izziņas un ieinteresētības procesu. Preiļu Vēstures un lietišķās mākslas muzejs piedāvā audio gidu, gida pakalpojumus, pasākumu “Muzeju nakts”; Tūrisma un informācijas centrs – gida pakalpojumus.
2	Dabas izziņas iespējas. Parka teritorija ir dabas objekts – parks. Ikvienam ir iespējas pārvietoties, pētīt, meklēt, redzēt dabas procesus, augus, dzīvniekus utt. Kā apzināti un plānoti radīta aktivitāte šobrīd netiek piedāvāta.
3	Sporta aktivitātes. Tiek piedāvāts gan pludmales volejbola, futbola laukums, BMX trase, āra trenāžieri, nūjošanas trase, ziemas sezonā slēpošanas trase, ir iespēja ziemā izveidot slidkalniņu pie estrādes un Salā ar kalniņu (no Mīlestības kalniņa), Dzirnauvu dīķī ziemā – slidošanas iespējas. Ikvienam parka teritoriju var izmantot kā skriešanas, iešanas, soļošanas, nūjošanas vietu. 2018.gada beigās tiek izbūvēti tenisa korti.
4	Ūdens aktivitātes. Dzirnauvu dīķī tiek piedāvātas laivas un katamarāni. Pludmales teritorijā - peldēšanas iespējas (ar glābēju uzraudzību sezonas laikā), ziemas periodā – Dzirnauvu dīķī – slidošanas iespējas.
5	Atpūtas un relaksācijas aktivitātes. Pludmales teritorijā ir iespēja sauļoties, izmantot kafējnīcas piedāvājumu. Parka teritorijā ir iespēja pastaigām (celiņi, takas), ir izveidota neliela sajūtu taka, parkā var organizēt individuālu pikniku (bez āra mēbeļu piedāvājuma) vai sauļoties jebkurā pļavā. Teritorijā ir izvietoti vairāki soliņi.
6	Bērnu iespēju aktivitātes. Pludmales teritorijā atrodas neliels bērnu rotaļu laukums.
7	Kultūras pasākumu aktivitātes. Kultūras pasākumi galvenokārt notiek estrādē, pie Vārtsarga namiņa brīvdabas muzeja zonā, Kapelā un pludmales teritorijā. Sākot ar 2018. gadu, ir atjaunota Ādama un levas sala, kur vasarā ir jau piedāvāts kultūras pasākums.

No pašvaldības iestādēm Preiļu parkā publiskos pasākumus piedāvā 6 - Kultūras centrs, Preiļu Vēstures un lietišķās mākslas muzejs, Tūrisma informācijas centrs, jauniešu centrs “Četri”, Bērnu un jauniešu centrs, Bērnu un jauniešu sporta skola. Izglītības iestādes bieži vien piedalās organizētajos pasākumos vai organizē savus pasākumus, kas nav definējami kā iepriekšminēto iestāžu publiski organizētie pasākumi. Pasākumu piedāvājums ir galvenokārt no aprīļa līdz septembrim, biežāk organizējot pasākumus maija mēnesī (skat. 5.2. tabulu). Pēc apkopotajiem datiem redzams, ka galvenokārt parka teritorijā publiskiem pasākumiem tiek izmantota estrāde, Kapela un brīvdabas muzeja zona (pie Vārtsarga mājiņas). Pasākumu raksturojums galvenokārt ir - koncerts (pašdarbnieku, mākslinieku) kopā ar balli vai disko; piemiņas pasākums – koncerts; pasākumi Preiļu pilsētas svētku ietvaros; deju festivāli; vēstures izziņas pasākumi; bērniem – putu ballītes pasākums.

5.2. tabula. Statistika par Preiļu parkā notiekošajiem publiskajiem pasākumiem (2015-2017)

Gads/ mēnesis	Kultūras centrs (KC)	Preiļu Vēstures un lietišķās mākslas muzejs	Tūrisma informācijas centrs (TIC)	Bērnu un Jauniešu centrs (BJC)
2015	10 pasākumi	6 pasākumi	Nav datu	1 pasākums
2016	8 pasākumi	7 pasākumi	Nav datu	1 pasākums
2017	8 pasākumi	7 pasākumi	3 pasākumi	1 pasākums
Kopā periodā	26 pasākumi	20 pasākumi	3 pasākumi	3 pasākumi
Aprīlis		1 – Izglītojošā programma “Ola gaida pavasari”, 2015; 2 - Akcija “Satiec savu meistarū”, 2017;		
Maijs	1 - XI. Latvijas skolu jaunatnes dziesmu un deju svētku ieskaņas koncerts, 2015; 2 - estrādes vasaras sezonas atklāšanas sarīkojums – koncerts, 2015; 3 - Vasaras sezonas atklāšanas sarīkojums “Saldie 80-tie!”, 2016; 4 - Latgales novadu jauniešu deju kolektīvu un Preiļu deju apriņķa deju svētki “Sadancošana Preiļos 2017” un zaļumballe, 2017; 5 - Vasaras sezonas atklāšana koncerts un balle, 2017.	1 – Eiropas Muzeju nakts, “Kārdināšana ar pūru”, 2015; 2 - Eiropas Muzeju nakts, “Atvērsim durvis”, 2016; 3 – Izglītojošā programma “Pogaļa”, maijs-septembris, 2016; 4 - Eiropas Muzeju nakts, “Laika rats”, 2017; 5 - Izglītojošā programma “Sveicinu Latviju”, 2017.	1 - Starptautiskā burbuļu parāde un Ģimenes diena, 2017 – pasākums kopā ar jauniešu centru 4, Preiļu Galveno bibliotēku un Sporta skolu; 2 - Velo-foto orientēšanās jauniešiem, 2017 – pasākums kopā ar Jauniešu centru 4, Sporta skolu; 3 - Starptautiskā burbuļu parāde, 2018.	1 - XI Latvijas skolu jaunatnes dziesmu un deju svētku ieskaņas koncerts, 2015; 2 - Deju festivāla “Latvju bērni danci veda” kopmēģinājums, 2016; 3 - Deju festivāla “Latvju bērni danci veda” kopmēģinājums, 2017.
Jūnijs	1 - Latvijas spēkavīru sacensību posms; Pasākums bērniem “Mazā stiprinieka piedzīvojums”, 2015; 2 - Latgales novadu pūtēju orķestru koncerts; Jauniešu diskotēka, 2015; 3 - Līgo nakts ugunskurs un Zaļumballe, 2015; 4 - Līgo nakts ugunskurs un Zaļumballe, 2016; 5 - Nīderlandes militārā orķestra koncerts, 2017; 6 - Līgo nakts ugunskurs un Zaļumballe, 2017;	1 – J. Eglīša piemiņai veltīts pasākums, 2015; 2 – Kāzu programma “Pūra lāde”, jūnijs-augusts, 2015; 3 - Komunistiskā genocīda upuru piemiņas pasākums Kapelā, 2016; 4 - J. Eglīša piemiņai veltīts pasākums, 2016; 5 - J. Eglīša piemiņai veltīts pasākums, 2017.		
Jūlijs	1 - Teātra apvienības “PANNA” izrāde, 2015; 2 - Amigo Dzintara Dziesmu tūres koncerts un Zaļumballe, 2015;			

	<p>3 – Putu ballīte, 2015; 4 - Grupas "LABVĒLĪGAIS TIPS" koncerts un Zaļumballe, 2016; 5 - Putu Ballīte bērniem, 2016; 6 - Vasaras Krāsu Festivāls jauniešiem, 2016; 7 - "Saimnieks meklē saimnieci" TV šovs lauku sētā, 2017; 8 - "Šlāgermūzikas parāde 2017".</p>			
Augusts	<p>1 - Šlāgerdziesmu parāde, 2015; 2 - Pasaulē populārāko kino filmu un mūziklu brīvdabas koncertšovs un zaļumballe, 2015; 3 – Šlāgerparāde, 2016; 4 - Latvijas spēkavīru čempionāta posms, 2016; 5 - Muzikāli teatrāla dziesmu, dzejas un dejas izrāde ģimenēm un bērniem "Svētki Brīnumskapi"; "Labdarības bumbu rallijs"; koncerti un zaļumballe, 2016; 6 - Latvijas spēkavīru čempionāta posms un disko, 2017; 7 - Mūzikas grupas "Laimas muzikanti" koncerts, dziedātājas Marijas Naumovas koncertprogramma un zaļumballe, 2017.</p>			
Septembris		<p>1 - Izglītojošā programma "Superīgā sēņošana", 2015; 2 - Eiropas kultūras mantojuma diena, "Senā lapa – spēle visiem", 2016; 3 - Ikgadējai konkurss "Spice 2016"; 4 - Izglītojošā programma "Superīgā sēņošana", 2016; 5 - Eiropas kultūras mantojuma diena, ekskursija "Borhu mantojums", 2017; 6 - "Preiļu muižas kapelai – 200", 2017; 7 - Izglītojošā programma "Superīgā sēņošana", 2017.</p>	<p>4 - Eiropas Kultūras mantojuma diena, 2017 – pasākums kopā ar Jauniešu centru 4.</p>	
Novembris		<p>1 – Lāčplēša dienas pasākums, 2015.</p>		

Pēc Preiļu parka apmeklētāju aptaujas rezultātiem, daudzi respondenti kritiski izteikušies par publisko kultūras aktivitāšu daudzuma un daudzveidības trūkumu parka teritorijā. Pilnveidojot un attīstot parku kā sabiedrisku objektu, kultūras aktivitātes ir būtiski parka apmeklētāju piesaistītāji. Pēc esošās situācijas analīzes vērojams, ka pašvaldības iestādes galvenokārt organizē kultūras pasākumus pavasarī vai vasaras beigās (saistībā ar pilsētas svētkiem). Minimāli tiek izmantotas vasaras brīvdabas estrādes un parka teritorijas plašuma iespējas, lai gan parks ir tieši siltās gada sezonas aktivitāšu objekts – maksimāli vairāk dažādu kultūras pasākumu būtu jāpārvieta uz parka teritoriju.

Kultūras pasākumu dažādība būtu jāpiedāvā gan lielākām, gan mazākām sabiedrības grupām, izvēloties tam piemērotāko vietu parkā – estrāde, Ādama un Levas sala, Kapela, pludmales teritorija, kāda no parka laucēm, pļavām, skatu laukuma teritorija, pils apkārtnē utt.

Publisko pasākumu, atpūtas, izziņas iespēju priekšlikumi un vadlīnijas

Vēstures objektu izziņas risinājumu priekšlikumi, vadlīnijas:

- parka ieejās uzstādīt informatīvos vēstures izziņas standus;
- parka teritorijā uzstādīt informatīvās norādes;
- izveidot Amatu māju;
- attīrīt un labiekārtot vecās kungu mājas pamatus un pagrabu atliekas, izveidojot jaunu vēstures apskates objektu;
- turpināt attīstīt dažādu vēstures izziņas pasākumu piedāvājumu – Leģendu nakts, Borhu promenāde, izziņas maršrutu izstrāde, taku nosaukumu apspēle ar vēsturiski nozīmīgām frāzēm, vārdiem utt.;
- turpināt piedāvāt daudzveidīgas meistarklases dažādu senu amatu apgūšanas un darba apmācībai, priekšmetu izgatavošanai utt., piemēram, metālkalēju amata, seno ieroču izgatavošanas meistarklases;
- mazās arhitektūras formu piedāvājums visā parka teritorijā, piemēram, akmens izmantošana, lapenes, rotondi;
- elektrovilciena izbraukumu piedāvājums ar vēstures izklāstu;

Dabas izziņas risinājumu priekšlikumi, vadlīnijas:

- jaunu pastaigu taku ierīkošana;
- pastaigu laipu un skata laukumu ierīkošana;
- dabas izziņas informatīvo stendu izveide un uzstādīšana;
- dabas izziņas maršrutu izstrāde, piemēram, dižkoku taka, pļavas ziedu meklētāju taka, mīlestības/romantisma taka utt.;
- ūdensrožu stādījumi dīķos;

Sporta aktivitāšu risinājumu priekšlikumi, vadlīnijas:

- atjaunot un vizuāli labiekārtot (ar nelielām informatīvām zīmēm) slēpošanas un nūjošanas trasi;
- izveidot aktivitāšu trasi;
- piedāvāt sezonas vingrošanas, jogas nodarbību iespējas parka teritorijā;
- Šūpoļu kalna izveide uz Lielās salas;
- velo maršruta izveide pa parku vai apkārt parkam;

Ūdens aktivitāšu risinājumu priekšlikumi, vadlīnijas:

- labiekārtot nelielu pludmali Lielā dīķa krastā, no Lielās lauces puses;
- laivošanas iespējas Lielajā dīķī;
- makšķernieku sacensību organizēšana;
- velosipēdu kā "treniņieru" nostiprināšana ūdens malā ar ūdenī iegremdētu skrituli – griežot brīvgaitā pedāļus, tiek radīta ūdens "strūklaka" – ūdensprieks un fiziskā aktivitāte;

Atpūtas un relaksācijas risinājumu priekšlikumi, vadlīnijas:

- piknika vietu izveide un labiekārtošana;
- kafejnīcas izveide Ziemeļu laucē, bijušās "Glāžu mājas" jeb stikla siltumnīcas pamatu vietā;
- skatu torņa izveide;
- mākslas apgaismes objektu izveide parka teritorijā;
- skatu laukumu izveide;
- lapeņu un/vai rotondu uzstādīšana;
- šūpoļu kalna izveide ar relaksācijas šūpolēm, piemēram, šūpuļtīkliem;
- Tematisko atpūtas vietu izveide sadarbībā ar konkrētām sociālajām grupām, piemēram, sadarboties ar senioriem un aicināt kopīgi izveidot atpūtas vietu, piedāvājot izdomāt arī nosaukumu; līdzīgi varētu būt skolnieku, jauniešu, sabiedrisko organizāciju u.tml. vietas;

Bērnu aktivitāšu risinājumu priekšlikumi, vadlīnijas:

- izveidot vairākus bērnu laukumus parka teritorijā;
- izveidot uz Lielās salas Šūpoļu kalnu;
- parka teritorijā izstādīt kā mazās arhitektūras formu – objektu (knupīšu koks), kur iespējams iekarīnāt, atstāt bērnu knupīti;
- izveidot parka Austrumu malas teritorijā – Tarzāna veida aktivitātes bērniem;
- dienas nometņu organizēšana vasaras sezonā;

Publisko un individuālo kultūras pasākumu risinājumu priekšlikumi, vadlīnijas:

- ikgadēja pasākuma "Leģendu nakts" organizācija;
- ikgadēja pasākuma – parka svētku organizācija;
- sabiedrības grupu interešu pasākumu organizēšana Ādama un levas salā, piemēram, jauniešu ģitāristu vakars, senioru jautrības pēcpusdiena, garīgās pilnveidošanas lekciju organizēšana, dažādu mūzikas stilu vakaru organizēšana (reperu vakars, popdziesmu nakts utt.), suņumīļu pasākums (ar kinologu iesaisti), bērnu varoņu pēcpusdiena, vecmāmiņu un mazbērnu dienas pasākums utt.;
- gada siltajā sezonā organizēt daudzveidīgus deju pasākumus – zaļumballes, balles, diskotēkas, mākslinieku koncerti-balles;
- gada tumšajos mēnešos, ziemas svētku laikā piedāvāt gaismas instalāciju pasākumus;
- organizēt daudzveidīgas teātra izrādes, kino vakarus;
- organizēt tematiskos piknikus;
- zirgu pajūgu, zirgu izjāžu piedāvājumi svētku laikā;
- pirmskāzu ballīšu repertuāra piedāvājums individuālām grupām;
- parka leģendu un mītu konkursa organizēšana;
- romantisko pasākumu piedāvājums individuāliem apmeklētājiem;
- geocaching aktivitātes piedāvājums;
- dienas nometņu organizēšana vasaras sezonā;
- mūsdienu tehnoloģiju aktivitātes spēles "Noķer kraukli" īstenošana parka un pilsētas teritorijā;

Jaunlaulāto pasākumu risinājumu priekšlikumi, vadlīnijas:

- sadarbībā ar Dzimtsarakstu nodaļu piedāvāt laulību reģistrācijas vietas Kapelā, Ādama un levas salā;
- sadarbībā ar Dzimtsarakstu nodaļu laulību reģistrācija parka teritorijā, kur sadarbībā ar svētku noformēšanas uzņēmējiem izveidot un piedāvāt papildus pakalpojumu – reģistrācijas vietas noformēšana un dekorāciju uzstādīšana;
- uzstādīt parkā Lielajā laucē, skatu punktā smailloka metāla arku – fotorāmi mirkļu fotofiksācijai un laulību atslēgas piekarināšanas iespēju;
- izveidot atjaunotā parka tiltiņa metāla konstrukcijas papildinājumu ar iespēju jaunlaulātajiem iekarīnāt savu simbolisko atslēgu;

- labiekārtot ainaviski pievilcīgu vietu, laukumu jaunlaulāto fotosesijai, fotogrāfijām ar ciemiņiem;

Publisko pasākumu un aktivitāšu vispārējie priekšlikumi, vadlīnijas:

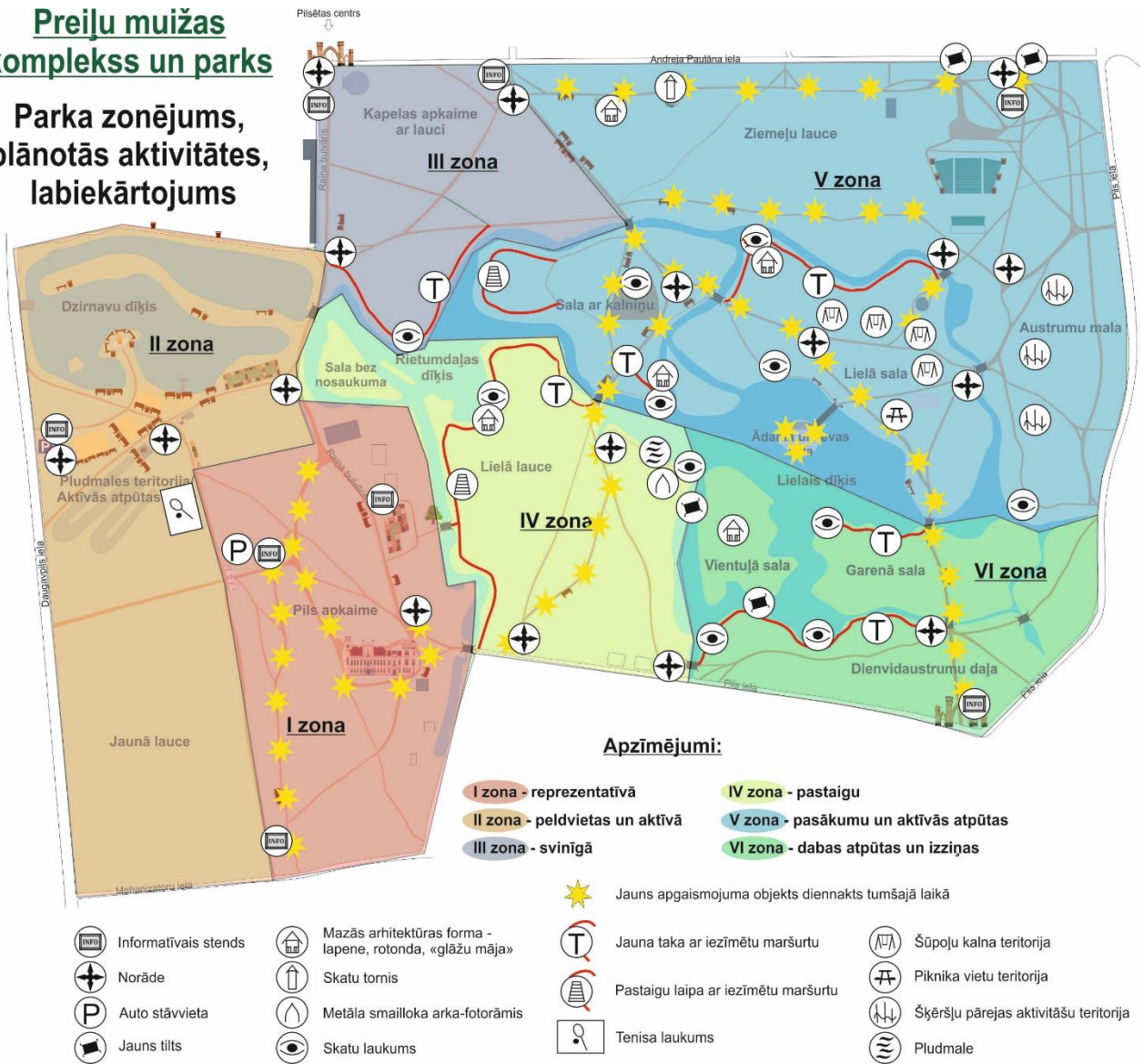
- muižas kompleksa un parka pārvaldniekam patstāvīgi veidot sadarbību ar pašvaldības struktūrvienībām, kas organizē publiskus pasākumus, sniedz tūrisma, gidu pakalpojumus;
- pasākumi, parka aktivitāšu piedāvājumu izstrāde organizējama sadarbībā ar pašvaldības attiecīgajām iestādēm – kā vienotai darba grupai;
- izveidot un organizēt ikgadējus pasākumus;
- pils ēkai jāturpina funkcionēt gan kā kultūrvēsturiskam piemineklim, gan kā sabiedrisko norišu vietai ar augsta līmeņa reprezentācijas iespējām;
- attieksmē pret parka apmeklētāju jāveido personiskā gaisotne;
- parka struktūrvienības darbiniekiem jābūt ar mobilitātes īpašību – jāspēj reaģēt, pārorientēties un veikt dažāda veida pienākumus;
- pasākumu un aktivitāšu organizācijā ir jāparedz iespēju robežās pieejamība cilvēkiem ar īpašām vajadzībām;
- ieviest interneta vietnē pašvaldības mājas lapā atsevišķu sadaļu "Preiļu muižas komplekss un parks" un sociālajos tīklos atsevišķu lapu, kur regulāri papildināt informāciju par parkā notiekošajām aktivitātēm, dabas izziņas procesiem, vēsturi, personībām, fotofiksācijas utt.

5.3. PARKA ATTĪSTĪBAS VĪZIJA - PLĀNS

Ņemot vērā koncepcijas izstrādes laikā apkopoto un analizēto informāciju, darba grupu priekšlikumus, izstrādāto tehnisko projektu, citu informāciju, tika veidotas parka teritorijas attīstības vadlīnijas un priekšlikumi, kas atspoguļoti vairākās koncepcijas nodaļās. Vadlīnijas un priekšlikumi dažādos virzienos ir arī grupētas pēc nozīmības un darbu veikšanas pēctecības principa. Koncepcijā ir iekļautas vairākas perspektīvā realizējamas idejas, kas veicinātu parka attīstību un teritorijas kompakto un kvalitatīvu izmantošanu. Būtiskākie attīstības plānojumi ir apkopoti vienotā kartē (skat. 5.1. attēlu), kas lietojama kā uzskatāms nākotnes vīzijas rezultāts.

Preiļu muižas kompleks un parks

Parka zonējums, plānotās aktivitātes, labiekārtojums

5.1. attēls. Preiļu muižas kompleksa un parka attīstības vīzijas plāns

SECINĀJUMI

1. Pirms koncepcijas izstrādes Preiļu novada dome veikusi vairākas ilgtspējīgas aktivitātes - ir izstrādāti daudzveidīgi izpētes, rekonstrukcijas piedāvājumu dokumenti, veiktas vairākas Preiļu muižas kompleksa ēku un būvju renovācijas.
2. Preiļu muižas kompleksa un **parka vēsture ir sena un daudzveidīga**, senatnes mīti, nostāsti un leģendas liecina par esošās teritorijas cilvēku ieinteresētību jau vairāku gadsimtu garumā.
3. Preiļu **pils ir nozīmīgs kultūrvēsturisks objekts**, kādu Eiropā nav saglabājušies daudz. Pils kā arhitektūras pieminekļa galvenā vērtība šodien ir tās apjoms un fasādes, kā arī iekštelpu vēsturiskā plānojuma struktūras elementi ar sienu apmetumu un krāsojumu. Preiļu **pils koptēls – izsmalcinātība un dižciltīgums**. To jānodrošina gan interjerā, pakalpojumu pasniegšanā, aktivitātēs un vizuālajā izpildījumā.
5. **Parkam ir jābūt orientētam uz iedzīvotāju atpūtu un rekreāciju**. Parks mūsdienās nav tikai kultūrvēsturiska un estētiska nepieciešamība, parks ir nepieciešams kā sabiedriski aktīva vieta, interaktīvu darbību vieta, tūrisma apskates objekts, dabas objekts pilsētā (gaisa tīrība, dabas izziņa un izpētes iespējas). Preiļu parks ir ne tikai rekreācijas un izklaides funkciju pildošs objekts, tas ir arī izglītības un sajūtu rosinātājs – vieta, kur var izglītoties par valsti, novada vēsturi, arheoloģiju, arhitektūru, lietišķo mākslu, izprast vēstures gaitu un nozīmi, izziņāt vēsturiskos notikumus. Tā ir arī vieta fiziskajām aktivitātēm - ne tikai caur izglītības iestādēm, kuras izmanto parka teritoriju fizisko aktivitāšu nodarbībām, bet arī daudzveidīgām individuālajām aktivitātēm. Parka teritorijā ir iespēja sevi realizēt gan mākslinieciskā jomā, gan garīgās pilnveides jomā. **Preiļu parka koptēls – romantisms**. To jānodrošina visos vizuālajos, informatīvajos atspoguļojumos, jāveicina romantisku aktivitāšu piedāvājums.
6. **Preiļu parks – atvērts dažādībai**. Ņemot vērā Preiļu parka teritorijas lielumu, dabas un vēstures objektu iespējas, iedzīvotāju interešu un vēlmju daudzveidību, parka attīstībai ir jābūt vērstai uz mūsdienu iespēju, vajadzību un tehnoloģiju organisku un harmonisku ieviešanu, saglabājot un novērtējot vēsturiskās vērtības. Ja teritorija ir publiski pieejama, tad tai pēc būtības ir jākalpo sabiedrībai, nevis otrādi.
7. Teritoriāli ietilpīgo Preiļu muižas kompleksu un parku ir iespējams attīstīt kā apmeklētājiem saistošu, interesantu un pieejamu objektu ar daudzveidīgu pakalpojumu un produktu piedāvājumu. Jaunu, reģionā neesošu piedāvājumu klāstā Preiļu muižas komplekss un parks var piedāvāt – izsmalcinātu pils ārpusē un iekštelpu interjeru un ēdināšanas pakalpojumus; parku ar romantisma akcentu; leģendu iedzīvināšanas aktivitātes; šūpoļu kalnu; akmens skulptūru veidojumus; mākslas apgaismes objektus diennakts tumšajā laikā; kinētiskās vēja plūsmas skulptūras; pludmales teritoriju ar daudzveidīgu aktīvās atpūtas piedāvājumu klāstu; interaktīvo darbību piedāvājums; amatnieku prasmju un vērtību centrs; laulību reģistrāciju vietas parkā, pilī un jaunlaulāto aktivitātes parka teritorijā.
8. Lai uzlabotu Preiļu muižas kompleksa un parka investīciju klimatu, dzīves vidi un tūrisma nosacījumus, ir **jāizmanto iespējami daudzveidīgāki stratēģiju veidi, jaunu ideju ģenerācija un investīciju virzieni**. Šī darba pamatā ir nokomplektēta, zinoša, kvalitatīva un idejām atvērta darbinieku komanda.

IZMANTOTĀ INFORMĀCIJA

Preiļu muižas kompleksa un parka izpēte balstīta uz rakstiskajiem avotiem, kartogrāfiskajiem materiāliem, fotogrāfijām un interneta resursiem. Būtiski tiek ņemta vērā piesaistīto speciālistu pieredze un zināšanas. Pētīti Preiļu Vēstures un lietišķās mākslas muzeja un Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcijas materiāli. Pētījumā izmantota informācija no Preiļu novada pašvaldības mājas lapas, Attīstības daļas izstrādātajiem dokumentiem un citiem pieejamajiem materiāliem: Preiļu novada ilgtspējīgas attīstības stratēģija 2013 – 2033. gadam; Preiļu novada attīstības programma 2011. – 2017. gadam un 2018.- 2024. gadam; Investīciju plāns 2011. - 2017. gadam un 2018. – 2024.gadam; Preiļu novada tūrisma mārketinga attīstības programma 2013. – 2018. gadam; Tirgus izpēte Preiļu novada investīciju objektam Preiļu muižas komplekss un parks, 2015. gads; Preiļu novada valsts nozīmes aizsargājamā arhitektūras pieminekļa Preiļu pils darbības plāns 2016. gads; Preiļu pilsētas teritorijas plānojums un kartes; Tūrisma informācijas centra sniegtā informācija; Pētījumi par Preiļu muižas kompleksu un parku (ainavu arhitekta I.M.Janelis, SIA "AIG", SIA "Ināras Caunītes arhitektu birojs"), Borhu dzimtas izpēti (materiāli no Latvijas Nacionālās bibliotēkas, Preiļu Vēstures un lietišķās mākslas muzeja un Varakļānu muzeja izstādes), kā arī vairāki citi Preiļu novada domes (iepriekš – Preiļu pilsētas) realizētie izpētes darbi, kas pilnībā vai daļēji saistīti ar Preiļu muižas kompleksu un parku.

Būtiska uzmanība veltīta un norādītas atsauces uz arhitektes Ilzes Māras Janelis veiktajām Preiļu parka izpētēm un sniegtajiem ieteikumiem.

S.Čingules-Vinogradovas izstrādātajiem kartogrāfiskajiem materiāliem par pamatu ņemtas Preiļu novada domes digitālās kartes. Salīdzinātas Preiļu Vēstures un lietišķās mākslas muzeja krājumu vēsturiskās kartes un ainavu arhitektes I. M. Janelis publicētās kartes.

Koncepcijā izmantotas vairāku autoru fotogrāfijas - Vadima Maksimova, Preiļu Vēstures un lietišķās mākslas muzeja materiāli, Sandas Čingules-Vinogradovas, Anatolija Jakovļeva, Diānas Černenko, Mareh Resh, Ievas Babres, Gunāra Vilcāna.

Vēsturiskās un vispārīgās informācijas iegūšanai izmantotā literatūra:

- Aftanazy R., 1978. dzieje rezydencji na dawnych kresach Rzeczypospolitej. Tom 3. Warszawa, 331.-336.lpp
- A. Anspaks. Preiļu novads, Preiļu rajona padome, 1996.g.
- Arheologu pētījumi Latvijā 2000. un 2001. gadā. Latvijas vēstures institūta apgāds. Rīga, 2002.355.-359.lpp.
- Bekeša T., V. Maksimovs. Buklets "Borhu dzimtas atspulgi", Preiļu novada dome, Preiļu Vēstures un lietišķās mākslas muzejs, 2017
- Bielenstein A. Die Grenzen des lettischen Volksstammes und der lettischen Sprache in der Gegenwart und im 13. Jahrhundert.- St. Peterburg, 1892
- Brežgo, B. (1943). Latgolas inventari un generālmēreišonas zemju apraksti. 1695-1784. Rēzekne: V.Loča izdevniecība, 92. lpp
- Bruģis D., Historisma pils Latvijā. Rīga, 1996.g. 40., 41.lpp
- Dambis J., "Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcija", 2017
- Dreija K., Straupe I., Hercoga L., Biļinska A., Cirse K. Alūksnes muižas parka izpēte un atjaunošanas koncepcija. Alūksne, 2015
- Ducmane K., Ē.Vēciņš. Nauda Latvijā. Latvijas Banka.1995., 42.lpp
- Dzenis Antons, Dzeive IV sēj. Latgaļu žurnāls zinotnei i literatūrai, Nr. 75, 1966.g., 12-13.lpp
- Glorious gardens of Ireland, Melanie Eclare, 2001
- Janele I. Par Preiļu parka rekonstrukciju. Daildārzniecība. 1927. Nr. 9.
- Janele I., Vecie lauku parki. Rīga: Zinātne, 1981.g.
- Janelis I.M., Latvijas arhitektūra. 1998. Nr.15.
- Janele I.M., Latvijas muižu dārzi un parki, 2010, Rīga SIA "Neputns"
- Kotler, P. & Gertner, D., Theoretical papers. Country as brand, producēt, and beyond: A place marketing and brand management perspective. Special Issue Brand management, Vol. 9, no 4-5, 2002, 249.lpp
- Kučinskis St., Dzimtenes kalendārs 1979. gadam, 1976, 59.lpp
- Latvijas Valsts vēstures arhīva 666., 1679., 6828. fonda materiāli;

- LVVA 2598. f. 1. apr. 86. l., 1-2 lp
- LVVA 659. f. 11. apr. 166-11, Preiļu miesta un parka plāns 1886. g
- LVVA 666.f. 3. apr. 368 un 369, Preiļi muižas zemju plāns, 1868. g.
- Maksimovs, V. (2017). Preiļi – pilsēta ar parku dvēselē. Preiļi: Preiļu Vēstures un lietišķās mākslas muzejs.
- Mugarēvičs Ē. Novadu veidošanās un to robežas Latvijas teritorijā (12.-16.gs. vidus. Latvijas zemju robežas 1000 gados.-Rīga,1999
- Pelšs, J. Par Preiļu parka papostīto daiļumu. *Leņina karogs*, 1970. gada 5. maijs
- Petrova I., Jermolajeva E. Eiropas valstu pieredze teritoriālajā mārketingā un tās izmantošanas iespējas Latvijā. Daugavpils: Daugavpils universitātes akadēmiskais apgāds "Saule" 2007.
- Preiļu parks speciālista acīm, L. Kirillova. Novadnieks 1999.g. 20.febr.
- PVLMM 5356, Preiļu parka rekonstrukcijas plāns, 1974. g. Preiļi: Preiļu rajona padome. 3 lpp.
- Rigasche Zeitung, 1864.g. 23.novembris
- Ručs, P. (1999). Preiļu lauksaimniecības skola 1924.-1945. *Acta Latgalica*, 10. Daugavpils: Latgolas Pētniecības instituta izdevniecība, 173-191 lpp.
- Schlippenbach U. Malensche Wanderungen durch Kurland. Riga – Leipzig, 1809
- SIA „AIG” pirmsprojekta materiāli objektam Preiļu pils. Rīga, 2002.g.
- Situācija Latgalē jeb Poļu Inflantijā 18. gadsimtā. Varakļānu grāfs M. Borhs. – 242.-244. lpp. /Stradiņš J. Zinātnes un augstskolu sākotne Latvijā. – Latvijas vēstures institūta apgāds: Rīga, 2009. – 639 lpp
- Spārītis O., Latgales kultūras stratigrāfija. Kultūras avīze, 1993. g. Nr 6 (9), 9.lpp
- Stūre I. Pastaigā aicina Preiļu parks. 1999. Preiļu pilsētas dome
- "Tāvu zemes kalendārs 1971.g.", Latgaļu izdevniecība, 1970.gads, 66. lpp;
- Vaidere I., Vanags E., Vanags I., Vilka I. Reģionālā politika un pašvaldībuattīstība Eiropas Savienībā un Latvijā. Rīga: Latvijas Universitātes akadēmiskais apgāds, 2006
- Vilcāne Antonija Dr. hist.. Dažādi raksti.;
- www.pirtslietas.lv/web/?id=401033&printDocument=true
- www.wikiwand.com/lv/Bernds_fon_der_Borhs
- www.mantojums.lv/piemineklu-saraksts/
- www.sejm-wielki.pl/b/2.34.144
- <https://nekropole.info/lv/Konstantins-Gulkevics>
- https://lv.wikipedia.org/wiki/Mihaels_fon_der_Borhs
- https://lv.wikipedia.org/wiki/Johans_fon_der_Borhs
- https://lv.wikipedia.org/wiki/Jozefs_Heinrihs_fon_der_Borhs
- https://lv.wikipedia.org/wiki/%C4%80dolfs_Erss
- <https://www.latvijasdaba.lv/augi/tulipa-sylvestris-l/>

PIELIKUMI

Pielikums Nr. 1 - Preiļu novada teritorijā esošo Valsts aizsargājamo kultūras pieminekļu saraksts

Pielikums Nr. 2 - Ar Preiļu muižu un parku saistīto personību izpēte

Pielikums Nr. 3 - Parka apmeklētāju aptaujas anketas veidlapa; skaitliskie rezultāti; rezultātu analītiskais pārskats